

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ІВАНА ФРАНКА

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені БОРИСА ГРІНЧЕНКА

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ОЧКОВСЬКА АННА ПАВЛІВНА

УДК 811.111'364

ДИСЕРТАЦІЯ

**СТАНОВЛЕННЯ РЕЙЗИНГОВОЇ КОНСТРУКЦІЇ З СУБ'ЄКТОМ
В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ XII–XVII СТ.:
СТРУКТУРНИЙ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТИ**

Спеціальність 10.02.04 – германські мови

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

А.П.Очковська

Науковий керівник – Полховська Марина Володимирівна, кандидат філологічних наук, доцент

Київ – 2018

АНОТАЦІЯ

Очковська А. П. Становлення рейзингової конструкції з суб'єктом в англійській мові XII–XVII ст.: структурний та функціональний аспекти. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови. – Житомирський державний університет імені Івана Франка МОН України. – Київський університет імені Бориса Грінченка МОН України, Київ, 2018.

Дисертація присвячена виявленню основних тенденцій розвитку рейзингової конструкції з суб'єктом в англійській мові XII–XVII століть з погляду її структурних і функціональних характеристик.

У роботі розкрито причини і шляхи виникнення рейзингової конструкції з суб'єктом, особливості становлення класу рейзингових дієслів *seem*-типу в англійській мові XII–XVII століть з урахуванням процесів детранзитивації та суб'єктивізації, котрі відбуваються у цей період розвитку англійської мови. У річищі генеративної граматики, яка слугує потужним інструментом для пояснення зрушень, що відбуваються в процесі формування лінгвальних категорій, здійснено аналіз структурних та функціональних особливостей досліджуваної конструкції із залученням свідчень різних періодів її розвитку.

Рейзингова конструкція з суб'єктом є структурою вторинної предикації, а саме суб'єктно-інфінітивною конструкцією, дієслівна група якої є складеним дієслівним присудком подвійної суб'єктної орієнтації, що складається з дієслова *seem*-типу на позначення евіденційності дії та інфінітива, що виражає власне дію, виконувану суб'єктом. З позицій Ікс-штрих теорії рейзингова конструкція з суб'єктом є прикладом операції А-пересуву (пересув конститuenta речення до позицій суб'єкта та об'єкта

дієслова, що отримують тета-ролі, під час якого елемент, що зазнає пересуву не має змоги проминути А-позицію). У досліджуваній конструкції відбувається операція пересуву суб'єкта з позиції породження в нижчій за структурою TP (*Tense Phrase*) до позиції суб'єкта у вищій TP. Тригером для підняття суб'єкта з інфінітивної клаузи ліворуч по структурі речення слугує рейзингове дієслово або прикметник у поєднанні з інфінітивним компонентом. З огляду на особливості рейзингових дієслів, виокремлюють рейзингову конструкцію з суб'єктом (*Subject-to-Subject Raising*), з об'єктом (*Subject-to-Object Raising*), рейзингову конструкцію радикального руху (*Subject-to-Object Raising*), яка притаманна англійській мові, та контролюючу конструкцію.

Рейзингова конструкція з суб'єктом у процесі свого розвитку пройшла декілька етапів. Середньоанглійська мова є періодом появи й поширення рейзингової конструкції з суб'єктом, протягом якого відбувається становлення функціональних проєкцій і, як результат, зміна категоріального статусу інфінітива з Р (*Preposition*) на Т (*Tense*) конститuent, та граматиалізація синтаксичної категорії перехідності / неперехідності.

У дисертаційній роботі встановлено, що процес розвитку рейзингової конструкції з суб'єктом відбувається у три етапи: квазібезособова конструкція → безособова конструкція → рейзингова конструкція. Специфіка цієї трансформації пов'язана із взаємодією трьох чинників – когнітивного (конструювання радикально іншого типу ментальної граматики, що узгоджується з новими граматичними явищами), семантичного (зміною аргументної структури предиката як відображення мережі тета-ролей) і структурного (становленням функціональних категорій, переходом від VP до TP вершини, початком дії принципу розширеної проєкції (ПРП) і обов'язковістю реалізації структурно-зумовлених компонентів речення).

Протягом середньо- та ранньонovoанглійського періодів відбувається граматиалізація рейзингової конструкції з суб'єктом, у результаті якої рейзингове дієслово з повною аргументною структурою перетворюється на

одноаргументне неперехідне дієслово, що не має зовнішнього аргумента і не призначає тета-ролі. Перебудова аргументного оточення рейзингового дієслова спричинена семантичним знебарвленням, внаслідок чого агенс і причина поєднуються на рівні семантичної структури в процесі деакузативації. При цьому зв'язок дієслова з зовнішнім аргументом нівелюється, на місці суб'єкта в структурі речення починає функціонувати іменна група, яка семантично непов'язана з дієсловом, а лише задовольняє ознаку ПРП, що є обов'язковою для сучасного англійського речення.

У ранньоновоанглійських реченнях із рейзинговою конструкцією з суб'єктом виокремлюємо дві базові моделі порядку слів: $S_i V Inf O_i$ – 75% (із 2100 досліджуваних одиниць) та $S_i V Inf$ – 15%. Уживання альтернативних моделей порядку слів становить 10% ($S_i V Adv_i Inf O_i$; $S_i O V Inf$; $Aux S_i V Inf$), порівнюючи із середньоанглійським періодом, де панівними моделями є $S_i V Inf O_i$ – 65% (із 1300 досліджуваних одиниць); $S_i V Inf$ – 23% та альтернативними $S_i Adv Aux Adj Inf O_i$; $S_i Aux Adv Adj Inf O_i$; $Adv V S_i Inf$; $Adv V Inf S_i$ – 12%. Альтернативні моделі порядку слів уможливають пересув конститuentів конструкції. Пересуву зазнають елементи та групи, які містять нову або відому інформацію, аби вона набула семантичної вагомості в структурі речення. Акцентування складових ранньоновоанглійського речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом відбувається в ініціальній та медіальній позиціях, на відміну від середньоанглійського речення цього типу, де акцентування, зазвичай, ініціальне.

Ранньоновоанглійський період, у порівнянні з середньоанглійським, демонструє розширення мікрополя ймовірності. Виокремлюємо випадки функціонування рейзингової конструкції з суб'єктом на позначення модальності високої ймовірності, яка експлікується рейзинговими дієсловами та прикметниками *seem, appear, apt, about, bound, sure*; середньої – *happen, chance, come, prove, likely, liable*; невисокої – *presume*. У ранньоновоанглійській мові фіксуємо функціонування рейзингової

конструкції з суб'єктом на позначення ймовірності іронії з рейзинговим прикметником *unapt*, вживання якої не засвідчено в середньоанглійській мові. Рейзингова конструкція з суб'єктом протягом середньоанглійського періоду використовується для вираження припущення, (не)впевненості мовця в достовірності інформації. У ранньоніованглійській мові діапазон функціонування рейзингової конструкції з суб'єктом розширюється. Окрім зазначених функцій вона слугує для вираження можливості або готовності до виконання дії, для посилення на свідчення інших.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в роботі *вперше здійснено* ґрунтовний аналіз структурних та функціональних особливостей рейзингової конструкції з суб'єктом у середньо- і ранньоніованглійській мові на засадах розвиненої версії Ікс-штрих теорії. У дисертаційному дослідженні *визначено* передумови становлення рейзингової конструкції з суб'єктом у середньоанглійській мові з урахуванням граматиалізації синтаксичної категорії перехідності / неперехідності дієслова та зміни категоріальних ознак інфінітива. *Інвентаризовано* парадигму рейзингової конструкції з суб'єктом в англійській мові XII–XVII століть. У праці *проаналізовано* структуру досліджуваної конструкції і виділено базові моделі аранжування її ядерних конститuentів у середньо- та ранньоніованглійських реченнях, урахувавши особливості розвитку класу рейзингових дієслів та прикметників як синтаксичного й семантичного ядра цієї конструкції. Підтверджено, що зміна способу мислення людини, тобто процес формування в її свідомості поняття суб'єкта як активного учасника дії, результатом чого є граматиалізація дієслівних категорій, спричиняє появу нових синтаксичних структур на різних етапах функціонування мови.

Практична цінність роботи полягає в можливості використання її основних результатів, теоретичних положень та висновків у курсах історії англійської мови (розділ "Синтаксис"), теоретичної граматики (розділи "Синтаксис", "Члени речення"), у підготовці спецкурсу "Основи

генеративного синтаксису", а також при написанні наукових праць з германської філології. Представлений у роботі аналіз не вичерпує кола питань, пов'язаних з дослідженням різних типів рейзингових конструкцій в англійській мові. Результати дослідження відкривають перспективи їх подальшого порівняльного вивчення в ранньоновоанглійській та сучасній англійській мовах.

Ключові слова: генеративна граматики, евіденційність, ранньоновоанглійська мова, рейзингова конструкція з суб'єктом, рейзингове дієслово, суб'єктивізація, середньоанглійська мова.

ABSTRACT

Ochkovska A. P. Formation of Subject Raising Construction in the English Language of the 12th-17th centuries: Structure and Function. – Dissertation, manuscript.

Dissertation for a Candidate Degree in Philology (Ph. D): Speciality 10.02.04 – Germanic Languages. – Zhytomyr Ivan Franko State University, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Borys Grinchenko Kyiv University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2018.

The thesis focuses on the study of structural and functional properties of subject raising construction (SRC) in the English language of the 12th–17th centuries. It reveals the causes and ways of SRC formation, deals with peculiarities of *seem*-type raising verbs development in Middle English and Early Modern English based on the processes of detransitivation and subjectification. The study of structural and functional features of SRC including data from different periods of its development is carried out from the standpoint of generative grammar, in particular, on the basis of X-bar theory, which serves as a powerful tool to explain the changes that occur while forming new lingual categories.

SRC is a structure of secondary predication, namely the subjective with the infinitive complex. Its verb group is expressed by a compound verbal predicate which consists of the *seem*-type verb denoting evidentiality of the action and the infinitive expressing the action performed by the subject. From the perspective of X-bar theory, subject raising is an example of A-movement operation (the movement of a sentence constituent to A-positions marked by theta-roles, during which the element can not pass any of these positions). The subject moves from the position of its generation in the lower clause in the TP (Tense Phrase) to the position of the subject in the higher TP. Raising verb or adjective in combination with infinitive complement triggers subject raising from an infinitival clause to the left periphery of a sentence with SRC. According to peculiarities of raising verbs, the author distinguishes subject-to-subject raising, subject-to-object raising, object-to-subject raising and control structures.

SRC has undergone several stages in the process of its development. The Middle English language is the period of the rise and distribution of SRC caused by the prevalence of the SVO-type of word order, development of the category of non-finite forms of the verb and grammaticalization of the syntactic category of transitivity / intransitivity. The peculiar feature of the Middle English language is the formation of new functional projections and, as a result, the change in the categorial status of infinitive from P (*Preposition*) to T (*Tense*) constituent.

The findings indicate that the process of subject raising construction development includes three stages: quasi-impersonal → impersonal → raising. The specific feature of this transformation is characterised by three factors – cognitive (the formation of the radically different type of mental grammar, consistent with new grammatical phenomena), semantic (the change of the network of theta-roles in the predicate argument structure) and structural (the formation of functional categories, the transition from the VP to the TP, the implementation of the extended projection principle and the importance of all structurally-predetermined components of the sentence).

In the Middle and Early Modern English periods, grammaticalization of SRC takes place, whereby the raising verb with a full argument structure becomes a one-argument non-transitive verb that has no external argument and does not assign a theta-role to its internal argument. Restructuring of the argument environment of the raising verb is caused by the semantic bleaching of its meaning; as a result the Agent and the Cause are combined at the semantic structure level in the process of detransitivization.

There are two basic word order models in the Early Modern English sentences with subject raising structure: $S_i V Inf O_i$ – 75% (out of 2100 study samples) and $S_i V Inf$ – 15%. The use of alternative word order patterns is 10% ($S_i V Adv_i Inf O_i$; $S_i O V Inf$; $Aux S_i V Inf$), compared to the Middle English language, where the basic patterns are $S_i V Inf O_i$ – 65% (out of 1300 study samples) and $S_i V Inf$ – 23%; alternative patterns ($S_i Adv Aux Adj Inf O_i$; $S_i Aux Adv Adj Inf O_i$; $Adv V S_i Inf$; $Adv V Inf S_i$) constitute 12%. In the sentences with the alternative word order patterns the author observes movement of SRC constituents that contain new or known information so that they acquire specific semantic importance in the structure of this sentence. The accentuation of the components of the Early Modern English sentence with SRC occurs in the initial and medial positions, in contrast to the Middle English sentence of this type, where the emphasis is mainly initial.

During Early Modern English, there is an expansion in the probability microfield in comparison with Middle English. The following functions of SRC are studied: it is used to indicate high probability, which is explicated by such raising verbs and adjectives as *seem*, *appear*, *apt*, *about*, *bound*, *sure*; medium probability – *happen*, *chance*, *come*, *prove*, *likely*, *liable*; low probability – *presume*. In the Early Modern English language, the author also distinguishes SRC which denotes an ironic probability expressed by raising adjective *unapt*, the use of which is not fixed in the Middle English language. During Middle English SRC is used to express the assumption, speaker's certainty / uncertainty in the truthfulness of the information. In the Early Modern English language, the functional spectrum

of the structure under analysis is expanding, and it is used to express the ability or readiness for an action and the reference to the testimony of others.

The scientific novelty of the paper results lies in clarifying structural and functional perspectives of SRC in the Middle and Early English languages on the basis of the developed version of the X-Bar theory. The thesis focuses on determining the causes of SRC formation due to grammaticalization of the syntactic category of verb transitivity / intransitivity and the change of categorical features of the infinitive in the Middle English language. The paradigm of SRC in the 12th–17th centuries is studied. The paper also analyzes its structure and identifies the basic models of its nuclear constituents arrangement in the Middle and Early English sentences, taking into account the peculiarities of the development of raising verbs and adjectives as the syntactic and semantic nucleus of this construction. The thesis proves that the change in the cognition pattern causes the emergence of new syntactic structures on different stages of the language functioning. That is during the 12th–17th centuries there was the change in the perception of the subject as an active participant of the action which was partly caused by verbal categories grammaticalization

The practical significance of the research is established by the use of its findings theoretical issues and conclusions in the courses in the History of the English language (section "Syntax"), Theoretical Grammar (sections "Syntax", "Parts of the Sentence"), in the preparation of the specialized course "Fundamentals of Generative Syntax", as well as while writing papers in philology. The analysis presented in this thesis does not exhaust the range of problems related to the research of various types of raising structures in English. The results of the study reveal the prospects for their further comparative study in Early Modern English and Modern English.

Key words: generative grammar, evidentiality, Early Modern English, Middle English, raising verb, subject raising structure, subjectification.

СПИСОК НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Очковська А. П. Структурна будова рейзингових конструкцій з підметом в сучасній англійській мові / А. П. Очковська // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир : Вид. ЖДУ ім. Івана Франка, 2014. – № 74. – С. 222–226.
2. Очковська А. П. Дієслово *seem* як структурний елемент рейзингової конструкції з підметом в англійській мові / А. П. Очковська // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. – Кіровоград : Вид. Лисенко В.Ф., 2015. – № 36. – С. 365–370.
3. Очковська А. П. Процес суб'єктивації рейзингових конструкцій з підметом в історії англійської мови / А. П. Очковська // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". – Острог : Вид. Національного університету "Острозька академія", 2015. – № 53. – С. 204–206.
4. Очковська А. П. Способи вираження підмета в синтаксичних структурах вторинної предикації / А. П. Очковська // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир : Вид. ЖДУ ім. Івана Франка, 2015. – № 2 (80). – С. 275–278.
5. Очковська А. П. The analysis of seem-construction from the standpoint of generative grammar / А. П. Очковська // *Studia Philologica* (Філологічні студії): зб. наук. праць. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. – Вип. 5. – С. 49–53.
6. Очковська А. П. Особливості аранжування конститuentів у середньоанглійських рейзингових конструкціях з підметом / А. П. Очковська // *Science and Education in New Dimension. Philology.* – Budapest, 2016. – Issue 106. – С. 61–64.

7. Очковська А. П. Структурна перебудова інфінітива у складі рейзингової конструкції протягом давньоанглійського і середньоанглійського періодів / А. П. Очковська // *Studia Philologica* (Філологічні студії): зб. наук. праць. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. – Вип. 7. – С. 44–50.
8. Очковська А. П. Особливості аранжування конститuentів ранньоновоанглійських речень із рейзинговими конструкціями / А. П. Очковська // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. – Одеса : Вид. Міжнародного гуманітарного університету, 2017. – № 2 (27). – С. 81–83.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

9. Очковська А. П. Рейзингові конструкції з підметом в сучасній англійській мові / А. П. Очковська // матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції "Шляхи подолання мовних та комунікативних бар'єрів: методика викладання гуманітарних дисциплін студентами немовних спеціальностей". – К.: Вид. Національного авіаційного університету, 2014. – 427 с.
10. Очковська А. П. Суб'єктні інфінітивні конструкції в історії англійської мови / А. П. Очковська // матеріали Всеукраїнської наукової конференції пам'яті доктора філологічних наук, професора Д. І. Квеселевича (1935–2003), "Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу". – Житомир : Вид. ЖДУ ім. Івана Франка, 2015. – С. 121–123.
11. Очковська А. П. Процес суб'єктивації рейзингових конструкцій з підметом в історії англійської мови / А. П. Очковська // матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції "Міжкультурна комунікація: Мова – Культура – Особистість". – Острого : Вид. Національного університету "Острозька академія", 2015. – № 53. – С. 204–206.

12. Очковська А. П. Процес суб'єктивізації рейзингових конструкцій з підметом в історії англійської мови / А. П. Очковська // матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції "Мова і світ: дослідження та викладання". – Кіровоград : Вид. Лисенко В.Ф., 2015. – № 36. – С. 365–370.
13. Очковська А. П. Модус ймовірності як засіб вираження епістемічної модальності / А. П. Очковська // матеріали Всеукраїнської наукової конференції пам'яті доктора філологічних наук, професора Д. І. Квеселевича (1935–2003), "Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу". – Житомир : Вид. ЖДУ ім. Івана Франка, 2016. – С. 71–73.
14. Очковська А. П. Становлення *for-to*-інфінітива в середньоанглійській мові / А. П. Очковська // матеріали всеукраїнського науково-практичного вебінару "Професійна комунікація: мова і культура". – Житомир, 2016.
15. Очковська А. П. Особливості аранжування конститuentів у середньоанглійських рейзингових конструкціях з підметом / А. П. Очковська // матеріали Міжнародної конференції "Urgent Problems of Philology and Linguistics". – Science and Education in New Dimension. Philology. – Budapest, 2016. – Issue 106. – С. 61–64.
16. Очковська А. П. Парадигма рейзингових конструкцій з підметом в ранньоновоанглійській мові / А. П. Очковська // матеріали Всеукраїнської наукової конференції пам'яті доктора філологічних наук, професора Д. І. Квеселевича (1935–2003), "Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу". – Житомир : Вид. ЖДУ ім. Івана Франка, 2017. – С. 70–72.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	16
ВСТУП.....	18
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЙЗИНГОВОЇ КОНСТРУКЦІЇ З СУБ'ЄКТОМ	27
1.1. Інфінітивні структури вторинної предикації	27
1.2. Традиційний підхід до вивчення рейзингової конструкції з суб'єктом.....	29
1.2.1. Рейзингова конструкція з суб'єктом як структура вторинної предикації	35
1.2.2. Інтерпретація рейзингової конструкції з суб'єктом як зв'язаної структури синтаксису.....	40
1.3. Загальна характеристика рейзингових конструкцій у сучасній англійській мові з позицій генеративної граматики.....	45
1.3.1. Рейзингова конструкція з суб'єктом.....	48
1.3.2. Рейзингова конструкція з об'єктом.....	49
1.3.3. Рейзингова конструкція радикального руху	53
1.3.4. Синтаксичні відмінності між рейзинговою та контролюючою конструкціями	55
1.4. Дієслово <i>seem</i> -типу як структурне та семантичне ядро рейзингової конструкції з суб'єктом в англійській мові...	61
1.5. Модальність як визначальний семантичний компонент рейзингової конструкції з суб'єктом.....	65
1.5.1. Епістемічна модальність й евіденційність	69
1.5.2. Модус "ймовірності" в реченнях із рейзинговою конструкцією з суб'єктом.....	73
1.6. Становлення рейзингової конструкції з суб'єктом в історії англійської мови.....	75

	14
Висновки до розділу 1.....	84
РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЙЗИНГОВОЇ КОНСТРУКЦІЇ З СУБ'ЄКТОМ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ XII–XVII СТОЛІТЬ	
	87
2.1. Генеративна граматики як сучасна методологія дослідження синтаксису	87
2.1.1. Ікс-штрих теорія як методологія дослідження рейзингової конструкції з суб'єктом.....	91
2.1.2. Інтерпретація явища інфінітивної комплементациї в річищі генеративної граматики.....	95
2.1.3. Обґрунтування вибору напрямку дослідження.....	98
2.2. Етапи проведення дослідження рейзингової конструкції з суб'єктом протягом середньоанглійського і ранньоновоанглійського періодів.....	101
Висновки до розділу 2.....	104
РОЗДІЛ 3. СТРУКТУРНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕЙЗИНГОВОЇ КОНСТРУКЦІЇ З СУБ'ЄКТОМ У СЕРЕДНЬОАНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	
	105
3.1. Мовна ситуація в середньоанглійській мові	105
3.2. Передумови становлення рейзингової конструкції з суб'єктом у середньоанглійській мові	108
3.2.1. Розвиток синтаксичної категорії перехідності / неперехідності дієслова в середньоанглійській мові.....	109
3.2.2. Зміна категоріальних ознак інфінітива в середньоанглійській мові.....	112
3.3. Парадигма середньоанглійської рейзингової конструкції з суб'єктом	125
3.4. Структура комплементациї рейзингових дієслів у	

	15
середньоанглійській мові.....	128
3.5. Особливості аранжування ядерних конститuentів у середньоанглійському реченні із рейзинговою конструкцією з суб'єктом.....	135
3.6. Розвиток класу рейзингових дієслів і прикметників як семантичного ядра рейзингової конструкції з суб'єктом.	146
3.7. Функціональні особливості середньоанглійської рейзингової конструкції з суб'єктом.....	149
Висновки до розділу 3.....	157
РОЗДІЛ 4. СТРУКТУРНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕЙЗИНГОВОЇ КОНСТРУКЦІЇ З СУБ'ЄКТОМ У РАНЬОНООВОАНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ.....	160
4.1. Мовна ситуація в раньоновоанглійській мові.....	160
4.2. Парадигма рейзингової конструкції з суб'єктом у раньоновоанглійській мові.....	162
4.3. Особливості аранжування конститuentів раньоновоанглійського речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом	168
4.4. Становлення аргументної структури рейзингового дієслова в раньоновоанглійській мові.....	180
4.5. Функціональні особливості раньоновоанглійської рейзингової конструкції з суб'єктом.....	192
Висновки до розділу 4	204
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	207
ГЛОСАРІЙ.....	212
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	214
СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ.....	241
ДОДАТОК А. Список наукових публікацій здобувача за темою дисертації	247

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

EXP	висловлення
PF	фонетична форма
LF	логічна форма
NP	іменна фраза
VP	дієслівна фраза
vP	функціональна проекція, яка вербалізує одиницю мови
PP	прийменникова фраза
COMP	комплементаризер, маркер доповнення
ArgP	проекція узгодження
[Spec, XP]	позиція специфікатора функціональної або лексичної проекції
XP'	максимальна проекція, де X – вершина відповідної функціональної або лексичної проекції
CP	проекція, що створює позицію у структурі речення для маркування висловлення іллокутивною силою
TopP	додаткова функціональна проекція, що містить відому інформацію, яка топікалізується
FocP	додаткова функціональна проекція, що містить нову інформацію, яка актуалізується
TP	функціональна проекція, що містить показник часу (флексію)
t	незаповнена категорія, що з'являється внаслідок пересуву конститuenta речення
ППП	принцип розширеної проекції
c-command	відношення структурного пріоритету
φ – ознаки	категоріальні ознаки одиниці мови
PRO	відсутній в структурі речення після застосування операції <i>озвучення</i> суб'єкт конструкції з неособовою формою дієслова.
SVO	модель порядку слів, згідно якої конституенти розташовані

у такій послідовності: суб'єкт, дієслово, об'єкт

S1	первинний суб'єкт (суб'єкт)
P1	первинний присудок (предикат)
S2	вторинний суб'єкт
P2	вторинний присудок (предикат)
SD	вилучення суб'єкта
PR	рейзинг предиката
SR	рейзинг суб'єкта
SSR	рейзингова конструкція з суб'єктом
SOR	рейзингова конструкція з об'єктом
ECM	виняткове маркування відмінком
V2	обмежувач вживання дієслова на другій позиції речення
arg	аргумент
XCOMP	інфінітивний комплемент

ВСТУП

Сучасні лінгвістичні дослідження пов'язані з поглибленим вивченням синтаксичних явищ, їхньої дворівневої організації, семантичних та функціональних особливостей. Представники різних наукових парадигм виявляють значний інтерес до проблем синтаксичного ладу германських мов у синхронному (Н. Хомський, Г. Г. Почепцов, А. М. Приходько, Р. Ленекер, С. А. Жаботинська) і діахронному (О. І. Смирницький, К. Харріс, Д. Денінсон, Д. Лайтфут, Р. Ласс, Е. Трауготт, О. М. Мороховський, І. Р. Буніятова) аспектах.

Істотний внесок у вчення про синтаксичні структури та основні закони їх організації належить Н. Хомському і його послідовникам (Д. Едгер, А. Редфорд, Л. Хегман, Р. Фрейдін). Граматичні студії останніх десятиліть містять вагомні здобутки в аналізі механізмів породження речення (Дж. Росс, Р. Хаддлстон, І. Р. Буніятова, В. В. Михайленко) та його окремих складників (Ю. П. Бойко, І. Є. Грачова, Г. Є. Зінченко, Т. В. Криворучко, М. В. Полховська, І. Є. Снісаренко). Комплексність дослідження будь-якого синтаксичного явища на сучасному етапі видається нерелевантною без урахування структурних (Н. Хомський, Д. Байбер, А. Редфорд), функціональних (Н. Д. Арутюнова, О. В. Бондарко, І. Р. Вихованець, А. П. Загнітко), комунікативно-прагматичних (Л. Брінтон, Л. П. Калитюк, А. М. Приходько, І. С. Шевченко) та когнітивних (Р. Ленекер, С. А. Жаботинська) аспектів організації речення.

Здобутки попередників у дослідженні структур вторинної предикації (А. Хорнбі, У. Р. Голик, Т. В. Криворучко, О. О. Крилова, О. М. Прохорова, І. Є. Снісаренко) не вичерпують усього кола проблем, пов'язаних зі структурними та функціональними особливостями рейзингової конструкції з суб'єктом на зразок *He seems to know what to do with his life* на різних етапах її розвитку в англійській мові. Зокрема, поза увагою залишилися причини і шляхи виникнення цієї конструкції, особливості становлення класу рейзингових дієслів *seem*-типу з урахуванням процесів детранзитивації та

суб'єктивності, котрі відбуваються в англійській мові XII–XVII століть. У зв'язку із зазначеним вище, доцільним є аналіз досліджуваної конструкції на засадах Ікс-штрих теорії, яка слугує потужним інструментом для пояснення зрушень, що відбуваються у процесі формування лінгвальних категорій.

Актуальність теми дисертації зумовлена пріоритетністю обраної в ній методології генеративної граматики, що уможлиблює абстраговану презентацію мовного знання й пропонує пояснення механізмів породження синтаксичних структур. Своєчасність дослідження зумовлена потребою у здійсненні аналізу структурних та функціональних особливостей одиниць синтаксису із залученням свідчень різних періодів їхнього розвитку. Докладний розгляд механізмів мовних змін на прикладі рейзингової конструкції з суб'єктом дозволить вирішити низку питань, пов'язаних із вивченням інших структур вторинної предикації в англійській мові.

Зв'язок роботи з науковими темами. Дисертацію виконано в межах наукової теми "Системно-структурний та когнітивно-комунікативний аспекти дослідження одиниць мови" (0112U002273), яка розробляється на кафедрі англійської філології та перекладу імені Д. І. Квеселевича Житомирського державного університету імені Івана Франка. Тему дисертації затверджено (протокол № 10 від 25.04.2014 р.) й уточнено (протокол № 14 від 23.06.2017 р.) вченою радою Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Метою дослідження є виявлення основних тенденцій розвитку рейзингової конструкції з суб'єктом в англійській мові XII–XVII століть з погляду її структурних і функціональних характеристик. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання низки **завдань**:

- обґрунтувати теоретичні засади дослідження рейзингової конструкції з суб'єктом;

- розробити методологічний алгоритм вивчення структурних та функціональних характеристик досліджуваної конструкції XII–XVII століть на засадах Ікс-штрих теорії;

- дослідити, які саме мовні зміни сприяли появі та поширенню рейзингової конструкції з суб'єктом у середньо- та ранньоновоанглійській мові;

- визначити парадигму дієслів та прикметників, котрі є тригером формування рейзингової конструкції з суб'єктом;

- систематизувати позиційні характеристики та основні способи аранжування конститuentів речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом в періоди її становлення;

- з'ясувати особливості функціонування рейзингової конструкції з суб'єктом у середньо- та ранньоновоанглійській мові.

Об'єктом дослідження є рейзингова конструкція з суб'єктом в англійській мові XII–XVII століть.

Предмет аналізу становлять структурні та функціональні характеристики рейзингової конструкції з суб'єктом у середньо- та ранньоновоанглійській мові.

Матеріалом дисертаційної роботи слугували рейзингові конструкції з суб'єктом, дібрані методом суцільної вибірки з пам'яток англійської писемності (ізагальний обсяг 9800 сторінок). Кількість досліджуваних одиниць – 3400, зокрема для середньоанглійського періоду – 1300 та ранньоновоанглійського – 2100. Окрім того, із зазначених джерел додатково дібрано 1160 одиниць вживання рейзингових дієслів із фінітним комплементом та 2240 одиниць із іменною групою в середньо- та ранньоновоанглійській мові, що уможлиблює ілюстрацію процесу поширення рейзингової конструкції з суб'єктом протягом XII–XVII століть.

Методи дослідження зумовлені метою та поставленими завданнями й ґрунтуються на всебічному вивченні структурних і функціональних особливостей рейзингової конструкції з суб'єктом у середньо- та

ранньоновоанглійській мові. Використання *теоретичних загальнонаукових* методів (*індуктивного* та *дедуктивного*) дозволяє здійснити узагальнення на основі зібраного матеріалу, обґрунтувати й проілюструвати теоретичні положення відповідними мовними даними; *емпіричних загальнонаукових* методів, а саме метод *суцільної вибірки* залучено для систематизації та формування бази матеріалу дослідження; *лінгвістичних методів*, що включають: *описовий* метод, який передбачає *інвентаризацію* рейзингової *конструкції з суб'єктом та пояснення особливостей її будови і функціонування* в середньо- та ранньоновоанглійській мові; метод *трансформаційного аналізу*, використаний для інтерпретації структури *досліджуваної* конструкції, що ґрунтується на застосуванні поняттєвого апарату *Ікс-штрих теорії (X-bar theory)* Н. Хомського; метод *контекстуального аналізу*, який дозволяє з'ясувати зміст речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом у текстах середньо- та ранньоновоанглійської мови. Елементи *кількісного методу* необхідні для встановлення числових співвідношень отриманих результатів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в роботі *вперше здійснено* ґрунтовний аналіз структурних та функціональних особливостей рейзингової конструкції з суб'єктом у середньо- і ранньоновоанглійській мові на засадах розвиненої версії Ікс-штрих теорії. У дисертаційному дослідженні *визначено* передумови становлення рейзингової конструкції з суб'єктом у середньоанглійській мові з урахуванням граматикизації синтаксичної категорії перехідності / неперехідності дієслова та зміни категоріальних ознак інфінітива. *Інвентаризовано* парадигму рейзингової конструкції з суб'єктом в англійській мові XII–XVII століть. У праці *проаналізовано* структуру досліджуваної конструкції і виділено базові моделі аранжування її ядерних конститuentів у середньо- та ранньоновоанглійських реченнях, урахувавши особливості розвитку класу рейзингових дієслів та прикметників як синтаксичного й семантичного ядра цієї конструкції. Підтверджено, що

зміна способу мислення людини, тобто процес формування у її свідомості поняття суб'єкта як активного учасника дії, результатом чого є граматиалізація дієслівних категорій, спричиняє появу нових синтаксичних структур на різних етапах функціонування мови.

Наукова новизна одержаних результатів може бути узагальнена у **положеннях, що виносяться на захист:**

1. Конструкція на зразок *He seems to know what to do with his life* є питомою англійською конструкцією, поява якої засвідчена у середньоанглійській мові. Вона утворюється в результаті пересування суб'єкта із позиції його породження в нижчій за структурою *Tense Phrase* (TP) до позиції суб'єкта у вищій TP. Підняття суб'єкта з інфінітивної клаузи ліворуч у структурі речення із досліджуваною конструкцією зумовлене граматичною семантикою неперехідного одноаргументного дієслова *seem*-типу або вербальним прикметником у поєднанні з інфінітивним компонентом. Реграматизація рейзингової конструкції з суб'єктом завершується у ранньоновоанглійській мові.

2. Становлення рейзингової конструкції з суб'єктом відбувається в три етапи: квазібесособова конструкція → бесособова конструкція → рейзингова конструкція. Цей процес є результатом взаємодії трьох чинників: когнітивного (конструювання радикально іншого типу ментальної граматики, що узгоджується з новими граматичними явищами), семантичного (зміною аргументної структури предиката як відображення мережі тета-ролей) і структурного (становленням функціональних категорій, переходом від VP до TP вершини, початком дії принципу розширеної проєкції (ПРП), а також обов'язковістю реалізації структурно зумовлених компонентів речення).

3. У середньоанглійській мові найуживанішими рейзинговими дієсловами та прикметниками є *seem* – 30% (із 1300 досліджуваних одиниць), *presume* – 16%, *bound* – 11%, *set* – 10%, *about* – 7%, *likely* – 7%. У ранньоновоанглійській мові відбувається розширення класу рейзингових дієслів, наприклад, *seem* – 57% (із 1555 досліджуваних одиниць), *come* – 12%,

chance – 9%, *appear* – 4% та прикметників: *bound* – 30% (із 545 досліджуваних одиниць), *about* – 17%, *sure* – 18%, *apt* – 17%. У цей період зміна аргументної структури дієслів *say*, *think*, *know*, *understand* зумовлює їх використання у складі рейзингової конструкції з суб'єктом і сприяє завершенню реінтерпретації категорії стану.

4. Упродовж XII–XVII століть в англійській мові існує дві базові моделі порядку слів у реченнях із рейзинговою конструкцією з суб'єктом: $S_i V Inf O_i$ (65% у середньоанглійській мові та 75% у ранньоновоанглійській мові) та $S_i V Inf$ (середньоанглійська мова – 23% та ранньоновоанглійська – 15%). Альтернативні моделі порядку слів є непоширеними й становлять у середньоанглійській мові 12% ($S_i Adv Aux Adj Inf O_i$; $S_i Aux Adv Adj Inf O_i$; $Adv V S_i Inf$; $Adv V Inf S_i$) та 10% ($S_i V Adv_i Inf O_i$; $S_i O V Inf$; $Aux S_i V Inf$) у ранньоновоанглійській мові. Експресивність висловлення досягається шляхом топікалізації конститuentів речення, які містять відому інформацію, за рахунок їх пересуву ліворуч у структурі речення до позицій [Spec, TopP]. Фокалізація структурних елементів, котрі містять нову інформацію, відбувається у позиціях [Spec, Foc] і [Spec, VP]. У ранньоновоанглійських реченнях з досліджуваною конструкцією явище топікалізації та фокалізації є ініціальним та медіальним, на відміну від середньоанглійських речень, де конституенти зазнають пересуву до ініціальної позиції.

5. У ранньоновоанглійській мові рейзингова конструкція з суб'єктом набуває епістемічно-евіденційного значення, а рейзингові дієслова функціонують як модусні предикати ймовірності. У цей період модальність високої ймовірності експлікується рейзинговими дієсловами та прикметниками *seem*, *appear*, *apt*, *about*, *bound*, *going*, *sure*; середньої – *happen*, *chance*, *come*, *prove*, *likely*, *liable*; невисокої – *presume*. Окрім того, у ранньоновоанглійській мові нами засвідчена ймовірність іронії, яка реалізується за допомогою прикметника *unapt*. У середньоанглійській мові рейзингова конструкція з суб'єктом використовується для вираження припущення, (не)впевненості мовця в достовірності інформації. У

ранньоновоанглійській мові діапазон функціонування досліджуваної конструкції розширюється: вона застосовується для вираження можливості або готовності до виконання дії, посилення на свідчення інших.

Теоретичне значення дослідження полягає в новому підході до становлення складної комплементатії в англійській мові з урахуванням останніх досягнень історичної лінгвістики. Результати дослідження визначаються внеском у загальну граматичну теорію германських мов, зокрема з'ясуванням формально-граматичної та семантико-синтаксичної будови речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом на засадах генеративного підходу. Запропонована в дисертації методика аналізу складної комплементатії дає підстави розширити інформацію про специфіку досліджуваного явища в англійській мові у синхронному та діяхронному аспектах. Результати дослідження можуть бути використані для виявлення механізмів побудови інших синтаксичних одиниць і сприятимуть розв'язанню низки теоретичних питань історичного синтаксису.

Практична цінність роботи полягає в можливості використання її основних результатів, теоретичних положень та висновків у курсах історії англійської мови (розділ "Синтаксис"), теоретичної граматики (розділи "Синтаксис", "Члени речення"), у підготовці спецкурсу "Основи генеративного синтаксису", а також при написанні наукових праць з германської філології.

Апробацію роботи здійснено на відкритих засіданнях кафедри англійської філології та перекладу імені Д. І. Квеселевича Житомирського державного університету імені Івана Франка, на чотирьох міжнародних конференціях: "Шляхи подолання мовних та комунікативних бар'єрів: методика викладання гуманітарних дисциплін студентам немовних спеціальностей" (м. Умань, 2014 р.), "Мова і світ: дослідження та викладання" (м. Кіровоград, 2015 р.), "Міжкультурна комунікація: Мова – Культура – Особистість" (м. Острого, 2015 р.), "Urgent Problems of Philology and Linguistics" (Угорщина, м. Будапешт, 2016 р.); на п'яти *всеукраїнських*

конференціях: конференції, присвяченій пам'яті доктора філологічних наук, професора Д. І. Квеселевича "Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу" (м. Житомир, 2014, 2015, 2016 та 2017 рр.), "Сучасні філологічні дослідження та навчання іноземної мови в контексті міжкультурної комунікації" (м. Житомир, 2015 р.) та всеукраїнському науково-практичному вебінарі "Професійна комунікація: мова і культура" (м. Житомир, 2016).

Публікації. Основні теоретичні положення та результати дисертаційного дослідження унаочнено у *дванадцяти* одноосібних авторських публікаціях, із яких *вісім* – у фахових виданнях, акредитованих ДАК України, *одна* – у зарубіжному періодичному виданні та *п'яти* тезах на наукових і науково-практичних конференціях. Загальний обсяг публікацій – 5,7 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку умовних скорочень, списку використаних джерел (282 найменування, з яких 137 – іноземними мовами), джерел ілюстративного матеріалу (71 найменування) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 249 сторінок. Основний текст викладено на – 186 сторінках.

У **вступі** обґрунтовано вибір теми дисертаційного дослідження, визначено актуальність, мету, завдання, методи, об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну, теоретичне значення роботи, сформульовано положення, які виносяться на захист, наведено дані про апробацію роботи та публікації.

У **першому** розділі здійснено аналіз наявних теоретичних досліджень структурно-семантичних особливостей рейзингової конструкції з суб'єктом у вітчизняній та зарубіжній лінгвістиці, розглянуто різні види рейзингових конструкцій, досліджено синтаксичні відмінності між рейзинговою та контролюючою конструкціями, проаналізовано існуючі підходи до

пояснення становлення рейзингової конструкції з суб'єктом в історії англійської мови.

У другому розділі обґрунтовано вибір методології дослідження, проаналізовано явище інфінітивної комплементациї в термінах одного з модулів генеративної граматики – Ікс-штрих теорії, запропоновано етапи та методику проведення дослідження рейзингової конструкції з суб'єктом в історії англійської мови.

Третій розділ присвячено аналізу мовної ситуації в середньоанглійському періоді, окресленню передумов становлення рейзингової конструкції з суб'єктом, а саме: категоріальних змін інфінітива та синтаксичної категорії перехідність / неперехідність, інвентаризації парадигми середньоанглійської рейзингової конструкції з суб'єктом, проаналізовано аранжування ядерних конститuentів речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом та досліджено особливості її функціонування

Четвертий розділ дисертації присвячено аналізу мовної ситуації ранньоновоанглійського періоду, дослідженню парадигми, структурних і функціональних особливостей ранньоновоанглійської рейзингової конструкцій з суб'єктом, специфіці зміни аргументної структури рейзингових дієслів у ранньоновоанглійській мові.

У загальних висновках підсумовано результати дослідження; підтверджено основні положення, які виносяться на захист; окреслено перспективи подальших досліджень складної комплементациї в англійській мові.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЙЗИНГОВОЇ КОНСТРУКЦІЇ З СУБ'ЄКТОМ

1.1 Інфінітивні структури вторинної предикації

Аналіз структур вторинної предикації представлено в працях Г. Поутсма [248, с. 427–432], П. Робертса [262, с. 179–180], М. Суона [271, с. 140, 242, 283–284, 412–413], Г. Уайтхола [280, с. 36–40], Ч. Фріза [197, с. 136], А. Хорнбі [136, с. 31, 36, 48, 54–55] та ін. При цьому існує певне різноманіття термінів на позначення цього синтаксичного явища. Структури вторинної предикації позначають термінами: 1) структури з неособовими формами дієслова, що мають суб'єкт або характеризуються його відсутністю [200, с. 286; 135, с. 249–250]; 2) нефінітні структури [66, с. 23] або взагалі не виокремлюють як структуру із самостійним граматичним статусом [151, с. 199–201].

Класифікація чотирьох інфінітивних структур вторинної предикації, наявних у сучасній англійській мові, за особливостями їхньої структури залежить від способу вираження суб'єкта. Оскільки в межах інфінітивної групи немає джерела маркування називного відмінка, інфінітивні конструкції відрізняються залежно від наявності / відсутності суб'єкта або появи джерела його маркування відмінком за межами інфінітивної групи [175].

Називний відмінок пов'язаний із наявністю особової дієслівної форми, тобто з його фінітністю, тому в сучасній англійській мові структури вторинної предикації не мають суб'єкта в називному відмінку. Незважаючи на те, що, згідно з принципом відмінкового фільтра (*Case Filter*), будь-яка іменна група повинна обов'язково знаходитися в позиції маркування відмінком, іменна група інфінітивної конструкції залишається без джерела маркування відмінком [70, с. 44].

Теорія відмінка (*Case Theory*) відіграє важливу роль при поясненні відсутності морфологічних відмінків в англійській мові, оскільки в структурі речення до застосування операції озвучення (*Spell-out Operation*) наявні універсальні структурні відмінки. Відсутність морфологічних відмінків розглядають як опціональне поверхнєве явище, за яким приховані абстрактні характеристики всіх мов [202].

В англійській мові виокремлюють такі випадки вживання інфінітивних конструкцій [175]:

1) відсутність явного (*overt*) суб'єкта в структурі інфінітивної групи, що є характерною ознакою нефінітних комплементів, наприклад:

(1) *I try **to find** excuses for myself.*

[I₁ try [PRO₁ to find excuses for myself].

(2) *I promise you **to do** it justice.*

[I₂ promise you [PRO₂ to do it justice].

У термінах генеративної граматики такі інфінітивні конструкції називаються конструкціями контролю (*control construction*), інфінітивний комплемент яких має особливий тип нульового займенникового суб'єкта *PRO* [252, с. 238];

2) наявність лексичного суб'єкта, який відрізняється від суб'єкта головної клаузи, при цьому інфінітив вводить комплементайзером *for*, що виконує роль джерела маркування знахідним відмінком інфінітивного суб'єкта, наприклад:

(3) *It's unusual **for** Donald **to be** so bad-tempered.*

[It's unusual [CP FOR [TP Donald TO be so bad-tempered];

3) наявність лексичного суб'єкта у позиції суб'єкта головної клаузи (*the Nominative + Infinitive construction*) або у позиції об'єкта головної клаузи (*the Accusative + Infinitive construction*), наприклад:

(4) ***Sue**₁ seems to t₁ be tired. (Nominative + Infinitive)*

It seems that Sue is tired.

(5) *We believe **them**₁ to t₁ retire next week. (Accusative + Infinitive)*

We believe that they retire next week.

Потреба в наявності джерела маркування відмінком для кожної іменної групи є важливою мовною універсалією, корта пояснює синтаксичне явище пересуву іменної групи з позиції породження суб'єкта в підрядному реченні до позиції суб'єкта / об'єкта в головному [70, с. 45].

Речення (4) і (5) у межах генеративної граматики розглядають як рейзингові інфінітивні конструкції (*raising infinitive constructions*), а саме: рейзингова конструкція з суб'єктом (*subject-to-subject raising*) (4) і рейзингова конструкція з об'єктом (*subject-to-object raising*) (5).

Оскільки семантичні характеристики конструкцій залежать від лексичних особливостей предиката, рейзингова конструкція є лексично керованою (*lexically governed*). Дієслова, що використовуються з інфінітивним компонентом і слугують тригером для підняття суб'єкта з інфінітивної клаузи, називаються рейзинговими дієсловами. Зазвичай, рейзингові дієслова (*to seem, to appear, to prove, to happen, to turn out, to chance etc.*) не мають зовнішнього аргументу і не призначають зовнішньої тета-ролі [251].

Отже, відповідно до способу вираження суб'єкта інфінітивні структури вторинної предикації в сучасній англійській мові поділяють на контролюючі конструкції, *for-to*-конструкції, рейзингові конструкції з об'єктом та рейзингові конструкції з суб'єктом. Відсутність докладного аналізу структури та особливостей функціонування рейзингової конструкції з суб'єктом зумовлює необхідність подальшого вивчення цієї одиниці.

1.2 Традиційний підхід до вивчення рейзингової конструкції з суб'єктом

Наріжні завдання, які постають перед дослідником рейзингової конструкції з суб'єктом (від англ. "*raising*" підняття), полягають у

комплексному аналізі цієї синтаксичної одиниці з огляду на її форму, зміст та функціонування [208, с. 9].

У межах традиційної граматики рейзингову конструкцію розглядають як суб'єктно-інфінітивну конструкцію (*the subjective with the infinitive complex*), котра складається з дієслова, яке позначає ставлення мовця до змісту речення, та інфінітива, що позначає власне дію, пов'язану з суб'єктом конструкції [46, с. 143], наприклад (6):

(6) *He seemed to understand everything.*

Дієслівну групу *seemed to understand* трактують як складений дієслівний присудок подвійної орієнтації, тому що дія розглядається з двох кутів зору: дієслово *seem* має значення евіденційності дії, тобто ступеня упевненості мовця у своєму повідомленні, а інфінітив *to understand* позначає власне дію, виконувану суб'єктом [73].

Головною функціональною особливістю складеного дієслівного присудка подвійної орієнтації є відображення подвійної суб'єктної орієнтації, а при відсутності чи узагальненості одного із суб'єктів такий присудок позначає супровідну предикатну ознаку і виражає думку / переконання мовця або оцінку мовцем певної ситуації. Відповідно, у складі суб'єктно-інфінітивної конструкції використовуються дієслова перцептивної діяльності (*see, feel, hear, watch*), дієслова мовлення (*say, declare, report*), дієслова ментальної діяльності (*believe, consider, expect, find out, know, mean, presume, suppose*) та дієслова оцінки або констатації факту (*appear, chance, prove, turn out, seem*). Усі ці дієслова, окрім дієслів оцінки або констатації факту, використовуються у формі пасиву для виключення можливості осмислення зв'язку між суб'єктом дії і першим предикативним складником [73], наприклад:

(7) *She didn't want **to be heard** to criticize him [233].*

(8) *He **is said** to be the richest man in the world [233].*

(9) *Mrs Jackson **is believed** to be the oldest person in the country [233].*

До дієслів оцінки або констатації факту належать неперехідні дієслова, які не утворюють пасивну форму, оскільки їхнє лексичне значення вже імплікує наявність іншого суб'єкта, який оцінює ситуацію або констатує факт, наприклад:

(10) *She **chanced** to be passing when I came out of the house* [233].

(11) *The rainbow **seemed** to end on the hillside* [233].

Основною комунікативною функцією дієслів, які утворюють складений дієслівний присудок подвійної орієнтації, є вираження евіденційності, при цьому джерело інформації залишається невідомим [74, с. 248].

Речення будь-якої мови поділяється на складові частини, елементи. Розрізняють п'ять основних функціонально маркованих елементів речення: суб'єкт (S), дієслово (V), об'єкт (O), комплемент (C) та ад'юнкт (A) [250, с. 49], наприклад:

(12) *Most people [S] consider [V] these books [O] rather expensive [C], actually [A].*

Термін "комплемент" було введено до наукового обігу для аналізу всієї сфери облігаторних поствербальних конститuentів, а також для визначення їхньої природи [237, с. 30]. Дієслово обирає певний тип комплемента залежно від своєї семантики. Зазвичай, комплементатії потребують лише дієслова неповної предикації, тобто ті, які вимагають уточнюючих елементів для завершення своєї семантики.

Під ад'юнктом розуміють елемент, який не є аргументом дієслова, на відміну від комплемента, але який входить до складу дієслівної групи [202, с. 21]. Його зв'язок із дієсловом непрямий, тоді як аргументне оточення дієслова, згідно тета-теорії, пов'язане з ад'юнктом тематично. Ад'юнкт може бути відсутнім у структурі речення, його присутність не залежить від будь-якого іншого конститuenta, тоді як наявність усіх аргументів дієслова є обов'язковою умовою граматично побудованого речення [113, с. 82].

Аналізуючи рейзингову конструкцію з суб'єктом вважаємо доцільним дослідити семантичні, функціональні й структурні особливості дієслів, котрі є необхідною передумовою для визначення класу рейзингових дієслів.

У сучасній лінгвістиці пропонують класифікувати всі дієслова згідно з їхньою потенційною здатністю до комплементациї на: 1) одноперехідні (відкривають позицію для одного комплемента); 2) двоперехідні (відкривають позиції для двох комплементів); 3) дієслова-зв'язки (поєднують суб'єкт та його комплемент); 4) комплексно перехідні (доповнюються комплементом додатка); 5) неперехідні дієслова (не відкривають позицій для комплемента будь-якого типу) [250]. При цьому комплементами можуть функціонувати іменні групи (NP), фінітні (*finite*) та нефінітні (*non-finite*) клаузи [274, с. 233]. У межах синтаксичної конфігурації дієслово і його комплементи є безпосередніми конститuentами однієї фразової категорії. У випадку комплементациї головного дієслова інфінітивним комплементом виникають труднощі в розрізненні трьох основних типів комплементациї в сучасній англійській мові – одноперехідної, двоперехідної та комплексно-перехідної [250, с. 1185].

У межах традиційної граматики відповідно до семантичної (номінативної) цінності дієслова поділяють на повнозначні і службові чи напівслужбові (неповнозначні або функціональні). Неповнозначні дієслова, на відміну від повнозначних, є закритою групою дієслів, які не можуть позначати процес самостійно, але за допомогою своїх форм виражають предикативні значення в реченні, тобто є предикаторами. Серед неповнозначних дієслів виокремлюють чотири групи [157, с. 89]:

1) допоміжні службові дієслова (*auxiliary functional verbs*);

2) дієслова-зв'язки (*link verbs*), що поділяють на власне дієслова-зв'язку *to be* і специфікативні дієслова-зв'язки (*specifying link verbs*). Останні уточнюють характер зв'язку між суб'єктом і його ознакою. Характер такого уточнення може бути перцептивним (*seem, look, feel*) і фактуальним (*grow, become, get*);

3) модальні дієслова – предикатори, що передають різноманітне суб’єктивне відношення до дії (*can, may, should etc.*);

4) інтродуктори (*verbid introducers*), що використовують для введення вербалій у синтаксичну конструкцію, які є граматично невід’ємними від вербалій. Дієслова-інтродуктори виражають такі значення: 1) відношення між агенсом дії та дією, здатність до вольової дії (*subject-action relations*), наприклад, дієслова *try, fail, manage*; 2) фаза дії (*phasal semantics*), наприклад, *begin, start, continue, finish*; 3) оцінка тотожності (*modal identity*), коли мовець оцінює дію як випадкову, несподівану або таку, що здається. Наприклад, *seem, prove, appear, happen*.

Р. Квірк та інші дослідники, описуючи систему англійського дієслова, відповідно до функцій виокремлюють три класи: основні *be, have, do* (*primary verbs*), повнозначні (*full or lexical verbs*) і модальні допоміжні дієслова (*modal auxiliaries*) [250, с. 96]. Проте в цій класифікації є група дієслів, які за функціональним критерієм не належить до жодного з названих класів, натомість знаходиться на шкалі між допоміжними і повнозначними дієсловами і називається дієсловами проміжної функції (*verbs of intermediate function*) (рис 1.1) [250, с. 137].

прості дієслівні фрази	a) центральні модальні дієслова	<i>can, could, may, might, shall, should, will, would, must</i>
	b) маргінальні модальні дієслова	<i>dare, need, ought to, used to</i>
	c) модальні ідіоми	<i>had better, would rather/sooner, be to, have got to, etc</i>
	d) напівдопоміжні	<i>have to, be about to, be able to, be bound to, be going to, be obliged to, be supposed to, be willing to, etc.</i>
	e) катенативи	<i>appear to, happen to, seem to, get+ -ed participle, keep+ -ing participle, etc.</i>
	складні дієслівні фрази	f) головне дієслово + нефінітна клауза

Рис. 1.1. Шкала дієслів проміжної функції (за Р. Квірком та ін.).

У контексті нашого дослідження, актуальною є катенативна дієслівна конструкція (*catenative verb construction*), котру в межах генеративної граматики розглядають як рейзингову конструкцію з суб'єктом. Катенативна дієслівна конструкція утворюється за допомогою дієслів *appear to, come to, fail to, get to, happen to, manage to, seem to, tend to and turn out to* та інфінітива [91].

У реченні (13) дієслово *seem* – перцептивне дієслово-зв'язка, а в реченні (14) – дієслово-інтродуктор (іза класифікацією М. Я. Блоха) або катенативне дієслово проміжної функції (іза Р. Квірком та ін.).

(13) *Mary seems happy.*

(14) *Mary seems to be happy.*

Аналіз класифікації дієслів у традиційній граматиці демонструє, що головне дієслово – рушійний елемент, який визначає структуру речення [200, с. 53–55]. Використання неперехідних, напівдопоміжних, катенативних дієслів, які мають значення оцінки або констатації факту, ситуації, у поєднанні з інфінітивом є умовою утворення суб'єктно-інфінітивної конструкції, яку відносять до синтаксичних структур вторинної предикації [74]. Ми розглядаємо конструкцію як відносно самостійну, цілісну (неподільну на частини без втрати загального значення) синтаксичну єдність, оформлену за визначеною граматичною схемою відповідно до законів певної мови. Вона складається з компонентів, кількість і характер яких визначається абстрактно, і є засобом ускладнення речення [51, с. 10].

Отже, у річищі традиційної граматики рейзингову конструкцію з суб'єктом розглядають як суб'єктно-інфінітивну конструкцію, яка утворюється за допомогою неперехідних, напівдопоміжних, катенативних дієслів проміжної функції, що мають значення евіденційності.

1.2.1 Рейзингова конструкція з суб'єктом як структура вторинної предикації

Сучасна синтаксична наука спрямовує вектор досліджень не лише на речення як цілісне утворення, а також і на вивчення окремих синтаксичних одиниць, які відображають своєрідність поверхневої репрезентації глибинних пропозиційних структур [114]. Особливий інтерес у цьому контексті становлять синтаксичні структури вторинної предикації. Актуалізаторами вторинної предикації є структури, які в традиційній граматиці отримали назву складний додаток / об'єктний предикативний інфінітивний зворот, або об'єктний відмінок з інфінітивом (*Complex Object*), складний суб'єкт / суб'єктний предикативний інфінітивний зворот, або називний відмінок з інфінітивом (*Complex Subject*), інфінітивна конструкція з прийменником *for* (*For-to-Infinitive Construction*), сполучникова інфінітивна конструкція (*Conjunctive Infinitive Phrases*), герундіальна предикативна конструкція (*Gerundial Predicative Construction*) та абсолютна конструкція (*Absolute Construction*) [84, с. 86; 66].

У сучасній англістиці наявна низка досліджень про природу й функціональне навантаження структур вторинної предикації [4, с. 5]. Ці структури представлено як компоненти простого ускладненого речення [110, с. 32], як предикативні словосполучення [71, с. 47; 93, с. 174] та предикативні комплекси [85, с. 211; 73, с. 95–106]. Означені синтаксичні одиниці отримали також назву предикативних зворотів [45, с. 96] і вторинно предикативних синтагм [26, с. 108].

Конструкції з інфінітивними дієслівними формами є характерною рисою сучасного синтаксису англійської мови й займають важливе місце в системі комплементів дієслів. На відміну від *that*-комплементів, інфінітивні комплементи є нефінітними, тобто вони не мають дейктичного часу та ознак узгодження.

Попри різне граматичне оформлення, спільною рисою всіх структур вторинної предикації є неузгодженість суб'єктно-предикатних відношень у їхній поверхневій структурі [66, с. 43; 65, с. 73].

Предикація є центральним операційним поняттям дослідження синтаксису і визначається як акт з'єднання двох незалежних предметів думки для відображення "стану речей", події або ситуації дійсності. Тим самим предикацію представляють як акт створення пропозиції і визначають як синтаксичну модальність, відображену пропозицією [6, с. 342]. Центром предикації в реченні є дієслово в особовій формі, присудок: саме через дієслівні категоріальні форми часу, способу виражаються основні предикативні значення в пропозиції, реальні оцінки події (синтаксична модальність) [157, с. 98].

Особові форми дієслова передають повну предикацію, неособові форми дієслова – вторинну предикацію. Вторинна предикація (термін вперше використано в 1928 р. у праці Г. Поутсма) – тип зв'язку, котрий не створює речення, а додатково встановлює ознаку, властивість чи відношення між явищами відображуваної об'єктивної дійсності. Вторинна предикація представлена в реченнях, де дієслівний елемент предикативної конструкції виражений неособовою формою дієслова, яке не виражає модального значення й граматично не узгоджується з іменним елементом конструкції. Ці конструкції не мають структурної автономії й завжди входять до складу речення, утворюючи його вторинну предикацію [133, с. 188].

Речення зі структурами вторинної предикації є ускладненими в структурному й семантичному планах. Ускладнення – це синтаксичний процес зміни структури синтаксичної одиниці, сутність якого в тому, що проста структура стає складною [6, с. 102]. Складність структури означає синтаксичну взаємну залежність складових елементів.

Досліджуючи структури вторинної предикації, ми розглядаємо ускладнення присудка, що відбувається за допомогою включення в його структуру елемента, який відрізняється неповнотою предикації. Елемент,

котрий ускладнює присудок, має синтаксичний зв'язок із суб'єктом і набуває значень, завдяки яким реалізується категорія предикативності. Друга частина ускладненого присудка набуває статусу непередикативної, тобто неособової, форми [60, с. 216–217].

Залежно від морфологічної природи елемента, що ускладнює присудок, виділяють три типи ускладнення:

- 1) активно-дієслівне ускладнення;
- 2) пасивно-дієслівне ускладнення;
- 3) ад'єктивне ускладнення.

Перший і другий типи характеризуються ускладненням присудка дієсловами активного і пасивного станів, а третій тип – прикметником, дієприкметником чи словом категорії стану й дієсловом-зв'язкою [116, с 134–135].

Враховуючи відмінності семантики елемента, який ускладнює присудок, виокремлюють такі види активно-дієслівного ускладнення [60, с.118–120]:

- 1) модальна характеристика зв'язку дії з суб'єктом (модальне дієслово або дієслово з модальним значенням + інфінітив);
- 2) видова характеристика дії (елементи, які ускладнюють присудок, позначають стадію розвитку дії: *to begin, to proceed, to quit*);
- 3) ймовірність дії (елементи, які ускладнюють присудок, виражають дію, що здається: *to seem, to appear*);
- 4) очікуваність дії (елементи, які ускладнюють присудок, є дієсловами на зразок *to happen, to prove*);
- 5) ставлення суб'єкта до дії (елементи, які ускладнюють присудок, позначають бажаність / небажаність, намір: *to want, to wish, to intend*);
- б) реальність дії (елементи, які ускладнюють присудок, заперечують або підтверджують виконання дії: *to feign, to pretend, to manage*);
- 7) здійсненність дії (елементи, які ускладнюють присудок, є дієсловами на зразок *to try, to attempt, to endeavour*);

8) позиційна характеристика дії (елементи, які ускладнюють присудок, означають становище чи рух суб'єкта в просторі: *to sit, to stand, to lie, to come, to go*).

Пасивно-дієслівні характеризуються ускладненням присудка дієсловами, що позначають [60, с. 222]:

- 1) процеси розумової діяльності: *to be supposed, believed, known*;
- 2) комунікативні процеси: *to be said, reported*;
- 3) процеси фізичного сприйняття: *to be heard, seen*;
- 4) провокування дії (провокативні дієслова): *to be forced, made / pressed*.

Серед конструкцій з ад'єктивним ускладненням присудка відповідно до структурних і семантичних особливостей виокремлюють такі різновиди [60, с. 224]:

1) елементи, які ускладнюють присудок, виражають модальну оцінку ймовірності й достовірності: *sure, certain, likely*;

2) елементи, які ускладнюють присудок, позначають фізичну, психічну чи іншу характеристику суб'єкта, котрий має зв'язок із дією, вираженою інфінітивом: *able, free, glad, sorry, quick, fit, apt, ready, wise, mad, wrong*.

З огляду на таку класифікацію, рейзингова конструкція з суб'єктом є прикладом активно-дієслівного ускладнення, де елементи, які ускладнюють присудок, виражають імовірність та очікуваність дії; пасивно-дієслівного ускладнення, з елементами, які позначають процеси розумової діяльності та комунікативні процеси; ад'єктивного ускладнення, де елементи виражають модальну оцінку ймовірності й достовірності.

Аналізуючи семантику синтаксичних конструкцій, котрі виражають оцінку ймовірності дії, вважають, що напівповнозначні дієслова *seem, appear, happen, chance, turn out, prove* входять у мікросистему суб'єктивної оцінки ототожнення [17, с. 33]. За своєю семантикою ці дієслова наближаються до модальних слів імовірності (*maybe, perhaps, probably* та ін.). Проте вони мають лексичне значення паралельне "виглядати", "здаватися", "виявитися" і, як наслідок, виражають імовірність дії. У цьому значенні вони утворюють

характерні сполучення з інфінітивом різних повнозначних дієслів, які за синтаксичним статусом є аналогічними до модально-дієслівних конструкцій. Наприклад, речення (15) і (16) відносять до групи "прості і складні речення з модальними присудками" [142, с. 27], але зазначають [17, с. 35], що в конструкціях із дієсловами на кшталт *seem*, *appear* зміст об'єкта оцінки співвідноситься з двома альтернативними ситуаціями, наприклад, речення (17) і (18). Речення (17) демонструє впевненість мовця, а речення (18) відображає припущення, яке робить мовець:

(15) *John may (is likely to) open the window.*

(16) *He must have come over there to save time.*

(17) *He liked the weather.*

(18) *He seemed to like the weather.*

Причинами суб'єктивної оцінки є об'єктивні ознаки референта або ознаки, які мовець домислює і які не мають об'єктивних підстав у референті. Висловлена думка, що мовець домислює певну інформацію, підтверджує той факт, що приклад (18) містить дві пропозиції. Особливість цієї конструкції полягає в тому, що на поверхневому рівні виражено суб'єкт лише однієї пропозиції, а суб'єкт другої є імпліцитним, тому такі речення треба розглядати як синтаксичне утворення, яке містить складний суб'єкт [65], наприклад, речення (19):

(19) *It seemed (to smb) that he liked it.*

Специфіка ускладнення присудка рейзингових конструкцій полягає в необхідності розглядати в структурі конструкцій вторинної предикації складний суб'єкт зі структурою *N to V*. Наприклад, у реченні (20–21) зіставлення пасивно-дієслівно ускладненого присудка з простим дієслівним присудком у формі індикатива виявляє суттєву різницю між ними в оцінці мовцем реальності відповідних дій, фактів:

(20) *He comes.*

(21) *He is expected to come home.*

Порівняно з реченням (20), речення (21) ілюструє ймовірність і

недостовірність інформації, яка повідомляється [115, с. 143]. Це підтверджує наявність у реченнях на зразок (21) другого суб'єкта, котрий не виражений експліцитно на поверхневому рівні. Той факт, що суб'єкт (1) не повернеться додому, видається для іншого суб'єкта (2) (імпліцитного) імовірним.

Рейзингову конструкцію з суб'єктом, яка є об'єктом нашого дослідження, у межах традиційної граматики трактують як випадок активно-дієслівного, пасивно-дієслівного та ад'єктивного ускладнення присудка в залежності від елемента, що ускладнює присудок. Окрім того, ці елементи семантично додають оцінного компоненту висловленню. Речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом містить дві пропозиції, що свідчить про наявність двох суб'єктів. Отже, рейзингова конструкція з суб'єктом – це бінарна структура, яка складається з первинного і вторинного суб'єкта та первинного і вторинного присудка. Первинний суб'єкт – імпліцитний, вторинний суб'єкт виражається іменником чи займенником у називному відмінку, первинний присудок – дієсловами, які мають значення ймовірності дії, а вторинний присудок – неозначеною формою дієслова, а саме – інфінітивом.

1.2.2 Інтерпретація рейзингової конструкції з суб'єктом як зв'язної структури синтаксису

Рейзингова конструкція з суб'єктом – це особлива структура синтаксису англійської мови, що має власні принципи і закони побудови, відмінні від організації інших структур.

О. Н. Прохорова називає такі структури зв'язаними, оскільки вони утворюються за схемою, що детермінує обмежену кількість конститuentів і встановлює між ними визначені жорсткі біфункціональні відношення. Структура детермінує беззаперечну селективність лексичних одиниць, які є її компонентами, і характерну асиметрію оформлення їхнього рольового статусу [117].

Поряд із двома основними механізмами формування синтаксичного ланцюга (лінійним та інкорпоруванням) виокремлюють третій – часткове накладання структурних схем (імбрикація за Ю. С. Степановим) [130], що включає декілька механізмів: власне накладання (*overlapping*) і амальгацію (*overlaying*). Імбрикація розглядається як формальне накладання й призводить до появи спільного компонента структури, який є біфункціональним.

(22) *He is sure to come.*

У структурі на кшталт (22) пропозиції оформленні шляхом інкорпорування першого присудка, який не орієнтується на суб'єкт, з другим присудком, у результаті чого відбувається амальгація двох присудків.

За своїми формальними ознаками зв'язані структури є простими реченнями, котрі не виходять за межі основної моделі пропозиції. Основні моделі, як зазначає Г. А. Золотова, відрізняються найпростішою організацією, тобто симетрією в синтаксичній, морфологічній і семантичній будові [55; 56; 57]. Модифікації структур призводять до асиметрії мовного знака, що спостерігається у зв'язаних структурах у результаті дії основного механізму їх організації – накладання структурних схем.

Під механізмом "накладання структурних схем" розуміємо часткове поєднання структурних схем різних пропозиційних сутностей, внаслідок чого утворюється спільний компонент, який осмислюється на формальному або семантичному рівнях. Наявність одного спільного компонента робить його центральним, стрижневим з формального погляду. При цьому внаслідок накладання спостерігається зміна в структурній (імплікація деяких компонентів, лімітованість компонентів у синтагмантичному ланцюзі, формування жорсткої структурної схеми та інше) і семантичній (модифікація лексичного значення) організації конструкції [117].

Накладання як механізм утворення зв'язаних структур реалізується за допомогою амальгації двох предикатів в один при їхній різній суб'єктивній віднесеності. Накладання структурних схем перериває лінійне проходження

та зумовлює появу спільного компонента з його обов'язковою функціональною подвійністю. Можлива також імплікація надлишкового компонента у сфері суб'єкта або об'єкта, тобто в межах першої або другої пропозиції.

Приєм накладання зумовлює фіксовані позиції компонентів структури, через особливу синтагматику. Наслідком цього є неможливість перестановок, порядок проходження всіх компонентів фіксований, хоч не всі зв'язки граматично оформлені. Як наслідок – обмежена дистанційність компонентів: уведення будь-яких компонентів лімітоване, проте можливе, якщо вони не включаються в структурні відношення. Тому основними характеристиками такої конструкції є схематичність і статичність структури.

Структури зі складним суб'єктом утворюються за типом згорток, тобто структур, які передають суб'єктно-предикативні відношення двох планів. Не випадково механізм, що лежить в основі їхньої побудови, отримав у В. Матезіуса і його послідовників (І. Носек, І. Вахек) назву "комплексна конденсація" [117].

(23) *He is likely to come*

У структурі на зразок (23) є накладання у сфері предиката через інкорпорування в пропозицію *He _____ to come* іншої пропозиції, внаслідок чого, суб'єкт першої пропозиції імплікується, відсторонюється й імперсоналізується. У таких структурах за наявності логічного зв'язку між пропозиціями спостерігається співвіднесеність двох присудків: відношення модусної частини до логічно необхідної безвалентної диктумної частини (оцінка завжди передбачає об'єкт оцінки). Співвіднесеність присудків, у свою чергу, базується на логіці їх значення, при цьому детермінуючою є семантика першого присудка.

У результаті накладання та інкорпорування (*is likely ... to come*) співвіднесеність присудків осмислюється як особлива, двоярусна синтагматика. У побудові утворюється складний присудок, який називається

"амальгованим", оскільки він утворюється шляхом поєднання двох предикатів із різною суб'єктною орієнтацією.

У розглянутих структурах при виокремленні (парантетизації) першого присудка спостерігаємо явище "синтагматичного амальгамування" або, у термінах М. В. Ляпон, "синтагматичної ізоляції", яка зумовлена протиставленням "диктум-модус" у структурі пропозиції як своєрідного відчуження суб'єктивного і об'єктивного в структурі висловлення, в основі якого лежить протиставлення "я" – не "я" [117]. Відсутність семантичної консентності між двома предикатами веде до синтагматичної автономності першого предиката. Присудок утрачає статус семантико-синтаксичного цілого, зберігаючи ознаки цього цілого формально. Відсутність семантичного контакту між частинами присудка сигналізує про нове функціональне призначення першого присудка: він перетворюється на модальну "надбудову", носія "модального корективу зі сторони диктума" (пропозиції).

Коментаторне, корективне значення першого предиката і характер відношень всередині зв'язних структур зумовлюють його смислове виокремлення, тобто інкорпорування кваліфікуючого компонента до всієї структури в модель відношень "предмет–ознака". Схематично відношення всередині структури можна представити:

He	to come
is certain	

Цілком очевидно, що такий тип структури при фактичній реалізації лінійних формувань за характером відношень переривається інкорпорованим елементом. Між двома предикатами утворюється асинтагматичне поєднання, тобто зіставляваність двох компонентів при відсутності лексико-семантичної співвіднесеності між ними, і наявності граматично оформленого зв'язку. Останнє сигналізує про належність компонентів до різних релятивних схем побудови [117].

Лексичне значення компонентів такої структури модифіковане, тобто в структурі можуть актуалізуватися значення, нетипові для лексичних одиниць

поза моделлю структури, що є результатом зміни семантичної структури компонентів при входженні в структурну схему. Імбрикація детермінує семантичний зсув і перекатегоризацію значення предиката першої пропозиції.

Лексичні одиниці (дієслова, прикметники), що беруть участь в оформленні першого предиката досліджуваних структур, повинні відповідати певним критеріям, які визначаються їх системним значенням [117]:

- 1) бути односпрямованим, тобто мати валентність на пропозицію;
- 2) мати категоріальну сему керування пропозицією;
- 3) мати сему імперсональність або невизначено-особиста персональність;

4) через специфіку своєї семантики вони виключають можливість реципієнта або адресата. Це пов'язано з вектором першого предиката: він спрямований на суб'єкт, тому перший предикат повинен бути здатним приймати неподільний об'єкт, тобто об'єкт і приписувану йому ознаку;

5) бути несамотійним словом у семантичному й комунікативному сенсі, здатним використовуватися в неозначено-особовому реченні. Свідченням цього може бути оформленість дієслова у формі пасива або семантика прикметника чи дієслова, яка має нейтральне, генералізоване значення.

Рейзингова конструкція з суб'єктом – зв'язана структура синтаксису, утворена за схемою, яка детермінує обмежену кількість конститuentів і встановлює між ними визначені жорсткі біфункціональні відношення. Оформлення досліджуваної конструкції відбувається шляхом інкорпорування першого присудка, котрий не орієнтується на суб'єкт, що призводить до амальгації двох присудків. У такій структурі немає єдиного центру, оскільки вона є біпропозиційною і асиметричною. Центром формального рівня є стрижневий компонент, який забезпечує жорсткість побудови, а на семантичному рівні центром є присудок першої пропозиції.

Зв'язані структури є прикладом складного амальгованого присудка, у яких акцентується різний ступінь імовірності вчинення дії в другій пропозиції.

1.3 Загальна характеристика рейзингових конструкцій у сучасній англійській мові з позицій генеративної граматики

У межах теорії керування і зв'язування [164] аргументними (*A-positions*) називаються позиції, у яких конститuent отримує тематичну роль за допомогою процесу тета-маркування (*θ-marking*), а решта позицій, які не є тета-маркованими, називаються неаргументними (*A'-positions*). В число А-позицій потрапляють базові позиції внутрішніх аргументів (*internal arguments*) дієслова, які генеруються всередині дієслівної групи й позиції зовнішнього аргумента (*external argument*) в позиції специфікатора TP [70, с. 113]. Залежно від позиції, з якої конститuent зазнає пересуву, у генеративній граматиці виокремлюють два основних види пересуву А та А'-пересув. А-пересув (*argument movement*) – пересув конститuenta речення до А-позицій (позицій суб'єкта та додатка дієслова, що отримують тета-ролі), під час якого елемент, що зазнає пересуву не має змоги проминути проміжну А-позицію [201, с. 306]. Пасивна конструкція, неакузативні дієслова та рейзингова конструкція є прикладами А-пересуву.

Операція пересуву, під час якої іменник чи займенник зазнає пересуву з позиції специфікатора в нижчій по структурі TP до позиції специфікатора у вищій TP, відома як підняття суб'єкта (*subject raising*). Під час А-пересуву Т поєднується з найближчою номінативною групою, яка стає специфікатором, тобто зазнає пересуву до позиції [Spec, TP] [253, с. 293].

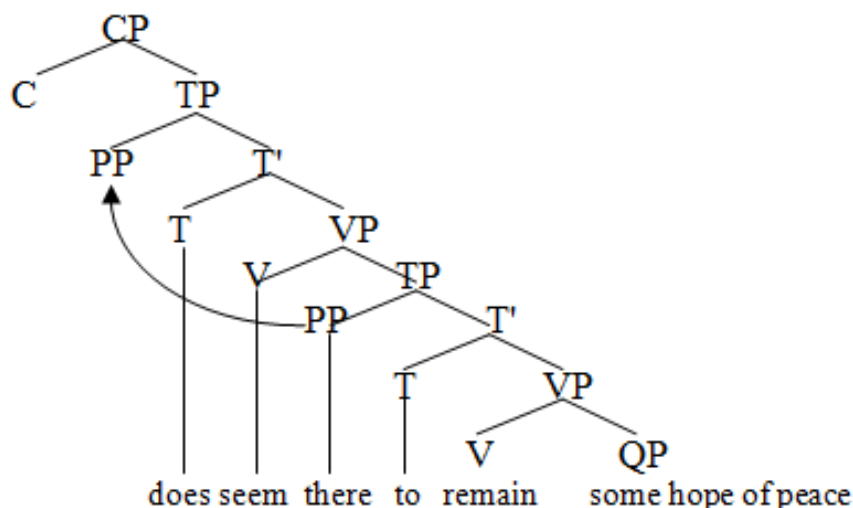
(24) *There does seem to remain some hope of peace.*

Далі представимо, як у термінах генеративної граматики відбувається породження рейзингової конструкції (24). У позиції QP *some hope of peace* поєднується з дієсловом *remain* і утворює VP *remain some hope of peace*. Під час наступного кроку деривації VP поєднується з інфінітивною часовою

часткою *to*, утворюючи Т-штрих проекцію *to remain some hope of peace*. Відповідно до принципу розширеної проекції (ПРП), який передбачає наявність суб'єкта й обов'язкового наповнення позиції специфікатора у функціональній проекції ТР, Т-штрих поєднується з експлетивним займенником *there* в позиції спес-Т. Результатом цього є утворення ТР *there to remain some hope of peace*, яка поєднується з дієсловом *seem*, утворюючи VP *seem there to remain some hope of peace*. VP далі поєднується з емпатичним допоміжним дієсловом теперішнього часу *does* і утворює Т-штрих проекцію *does seem there to remain some hope of peace*. [Т *does*] має ПРП-ознаку, оскільки є Т-конституентом, тому найближчий іменник чи займенник (у нашому випадку – експлетивний суб'єкт *there*) зазнає пересуву до позиції суб'єкта в ТР. Утворена ТР поєднується з нульовим декларативним комплементаризером, маркуючи речення як розповідне [251, с. 138].

Продемонструємо структурні позиції елементів проекції CP речення у схемі-дереві:

(24')

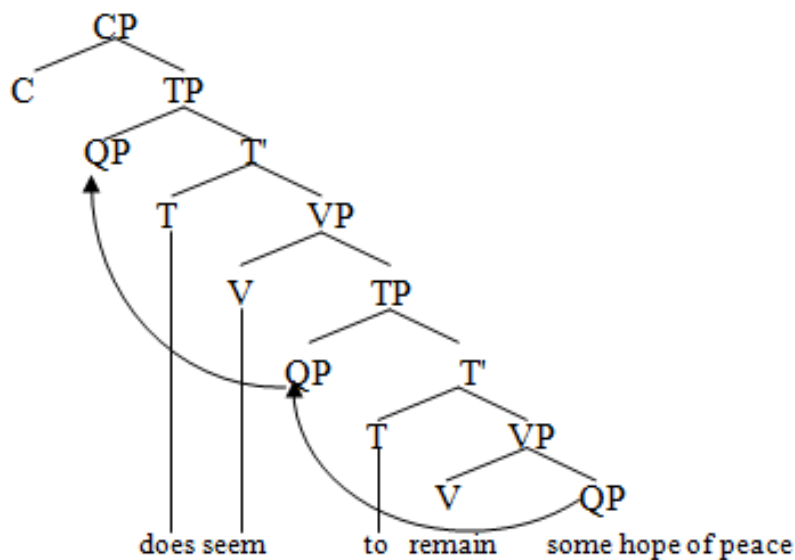

(25) *Some hope of peace does seem to remain.*

Речення (25) – це приклад рейзингової конструкції, у якій іменна група *some hope of peace* є тематичним компонентом предиката *remain*, що породжується в позиції підрядної частини речення, але зазнає пересуву до позиції суб'єкта в головній частині речення (*seem-clause*) [253, с. 196].

Породження речення (25) відбувається аналогічно до (24) лише до того моменту, коли утворюється Т-штрих проекція *to remain some hope of peace*. Інфінітивна частка *to*, як інші Т-конституенти, котрі мають ПРП-ознаку, відповідно до АСС (*Attract Closest Condition*) приєднує найближчу номінативну групу *some hope of peace*, яка стає суб'єктом і утворює ТР *some hope of peace to remain*. АСС – це принцип генеративної граматики, згідно з яким вершина проекції Н приєднує саме найближчий конституент релевантного типу, що знаходяться у відношенні структурного пріоритету (*c-command*) [248, с. 218]. Відповідно, ТР поєднується з дієсловом *seem* і утворює VP, яка поєднується з Т-конституентом теперішнього часу *does* і утворює Т-штрих проекцію. Оскільки Т-конституент має ПРП-ознаку, то найближча номінативна фраза зазнає пересуву до позиції суб'єкта й утворює ТР *some hope of peace does seem to remain*. Поєднання утвореної ТР з нульовим декларативним комплементаризером утворює таку структуру:

(25')

Номінативна група *some hope of peace* здійснює пересув з позиції внутрішнього компонента дієслова *remain* до поверхневої позиції суб'єкта *seem*-клаузи.

Отже, рейзинг – це процес, під час якого суб'єкт інфінітивної клаузи зазнає пересуву до позиції суб'єкта дієслова в головному реченні. Дієслова, які в разі вживання з інфінітивним компонентом спричиняють підняття

суб'єкта, називаються рейзинговими дієсловами. З огляду на особливості рейзингових дієслів, виокремлюють рейзингову конструкцію з суб'єктом, з об'єктом та радикального руху.

1.3.1 Рейзингова конструкція з суб'єктом

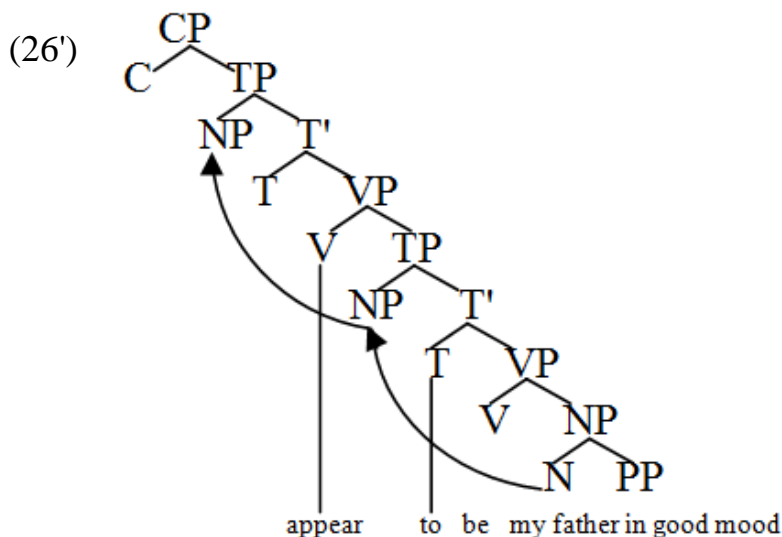
У рейзинговій конструкції з суб'єктом (*Subject-to-Subject Raising (SSR)*) пересуву зазнає зовнішній аргумент предиката з позиції породження в підрядній клаузі до позиції суб'єкта в головній.

Використання рейзингової конструкції зумовлене лексичними особливостями рейзингового дієслова, тому ця конструкція є лексично керованою.

Речення (26) є прикладом рейзингової конструкції з суб'єктом:

(26) *My father appears to be in good mood* [253].

Рейзингове дієслово *to appear* не має зовнішнього аргументу і не призначає зовнішньої тета-ролі. Тому речення (26) формується в такий спосіб: суб'єкт *my father*, який тематично маркований у позиції внутрішнього суб'єкта [*Spec, VP*], зазнає пересуву до позиції [*Spec, TP*]; утворюється TP *my father to be in good mood*, котра поєднується з дієсловом *appear* і утворює VP *appear my father to be in good mood*. Згідно з ПРП максимальна проекція T повинна містити суб'єкт у позиції специфікатора, тому найближча іменна група зазнає пересуву до позиції суб'єкта й утворює TP, яка поєднується з нульовим декларативним комплементаризером, формуючи таку структуру речення:

Іменна група *my father* здійснює пересув з позиції її породження (позиція внутрішнього суб'єкта [*Spec, NP*]) до поверхневої позиції суб'єкта *appear*-клаузи. Відбувається А-пересув відповідно до релятивної мінімалістичної умови, згідно з якою конститuent, що зазнає А-пересуву стає специфікатором найближчого Т-конституента.

Повний перелік рейзингових дієслів, які дозволяють пересув іменної фрази до позиції суб'єкта в головній клаузі, був розроблений П. Посталом [247]. Серед дієслів, які формують рейзингову конструкцію з суб'єктом зазначено такі:

1) дієслова: *appear, become, begin, cease, chance, come, commence, continue, end up, fall, get, grow, happen, impress, keen on, need, persist, proceed, promise, prove, quit, resume, seem, stand, start, start out, stay, stop, strike, tend, threaten, turn, turn out, were, wind up*;

2) прикметники й дієприкметники, які є частиною складеного іменного присудка: *about, apt, bound, certain, going, liable, likely, set, supposed, sure, unlikely*.

Отже, дієслова, які спричиняють підняття суб'єкта з позиції породження у підрядній частині речення до позицій експлікації у головній [163], поділяються на дієслова ймовірності, дієслова, що позначають розумову діяльність, дієслова у пасиві та прикметники й дієприкметники, які виражають модальну оцінку ймовірності.

1.3.2 Рейзингова конструкція з об'єктом

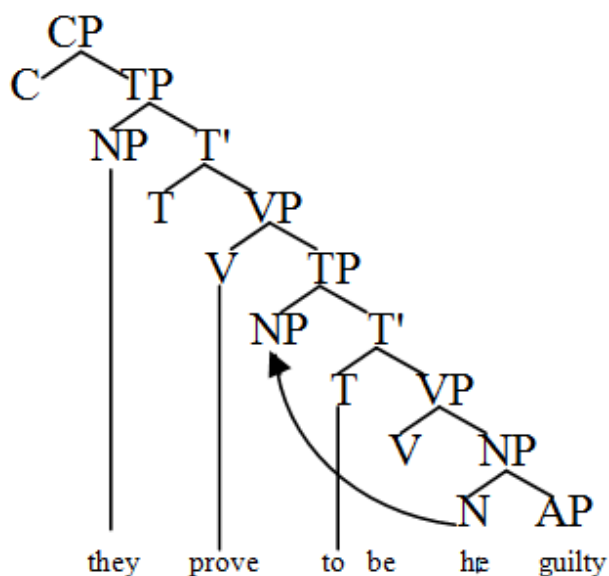
Рейзингова конструкція з об'єктом (*Subject-to-Object Raising (SOR)*) – це конструкція, у якій відбувається пересув зовнішнього аргумента предиката з позиції суб'єкта підрядної клаузи до позиції об'єкта в головній, наприклад:

(27) *They proved **him to be** guilty.*

Процес породження рейзингової конструкції з об'єктом (27) відбувається таким чином: займенник *he*, тематично маркований у позиції внутрішнього суб'єкта [*Spec, AP*], зазнає пересуву до позиції [*Spec, TP*];

утворюється TP *he to be guilty*, яка поєднується з дієсловом *prove* і утворює VP *prove he to be guilty*; у наступному кроці деривації VP *prove he to be guilty* поєднується з суб'єктом *they*, утворює TP, що поєднується з нульовим декларативним комплементаризером і утворює структуру речення:

(27')

Специфіка визначення операції рейзингу суб'єкта до позиції об'єкта полягає в тому, що це є трансформаційною операцією виняткового маркування відмінком (*Exceptional Case Marking (ECM)*) [84].

Принагідно зосередимо увагу на тому, як інтерпретував конструкції *SOR* Н. Хомський. Учений вважає конструкції на зразок *John believes [Bill to be intelligent]* притаманними суто англійській мові [175, с. 58], на що вказує назва операції "виняткове маркування відмінком", яка застосовується під час аналізу *SOR* феномена в Програмі Мініمالізму [165, с. 108, 112]. Термін виняткове маркування відмінком позначає винятковий акузативний маркер суб'єкта вставної клаузи, котрий повинен мати називний відмінок. Зазначимо, що багато років поспіль Н. Хомський відмовлявся визнавати *SOR* граматичним правилом. Наразі, однак, він інтерпретує підняття суб'єктів до позиції головного об'єкта як природний процес.

(28) **John believes to be intelligent.*

(29) *I expected to leave early.*

Пояснення комплементації з позиції Програми Мінімалізму є досить прозорим. Речення (28), яке можна представити як ‘John_{VP}[t’ [BELIEVE [t to be intelligent]]]’, є неграматичним, оскільки йому бракує внутрішнього аргумента головного дієслова [165, с. 313], тобто дієслово *believe* потребує прямого додатка. Речення (29) можна представити у вигляді ‘I expected [PRO to [t leave early]]’, що трактується як граматичне [165, с. 345]. Постає питання: чи можна речення (28) представити як ‘John believes [PRO to [t be intelligent]]’, а речення (29) як ‘I [VPt’ [EXPECT [t to leave early]]]’, тим самим зробивши його неграматичним? Вочевидь, відмінність між цими конструкціями полягає саме в синтаксичних або семантичних характеристиках дієслова.

Дієслова певної семантичної структури демонструють неавтоматичне застосування операції вилучення суб’єкта (*Subject Deletion (SD)*): суб’єкт вилучається за умови, якщо контролюється іменним аргументом (зазвичай суб’єктом) головного дієслова, що активується з лексично пустими нижчими за структурою рейзинговими суб’єктами (*Subject Raising* чи *Predicate Raising*, залежно від мови). Рейзинг відбувається лише за умови пересуву елемента ліворуч у структурі речення [83, 84].

Мінімалістський аналіз рейзингової конструкції з об’єктом Н. Хомського полягає в іншому підході до трактування структури речення та застосування операції контролю акузатива. Автор розглядає структуру розщепленої флективної клаузи, поданої на рис. 1.2, уніфікує аналіз номінатива й акузатива, стверджуючи, що обидва відмінки призначаються проєкціями узгодження *AgrP (agreement projections)*. Ця теорія стала відомою як теорія призначення / маркування відмінком в проєкції *Agr (Agr-based theory of case)*. Номінатив контролюється в позиції [Spec, AgrS], а акузатив – у позиції [Spec, AgrO]. Між ними наявна невідповідність, тому що номінативна ознака є сильною й повинна контролюватися явним (*overt*) пересувом суб’єкта до SpecAgrS, тоді як акузативна ознака є слабкою й

контролюється прихованим (*covert*) рухом до застосування операції озвучення, що продемонстровано на рис. 1.2 [84]:

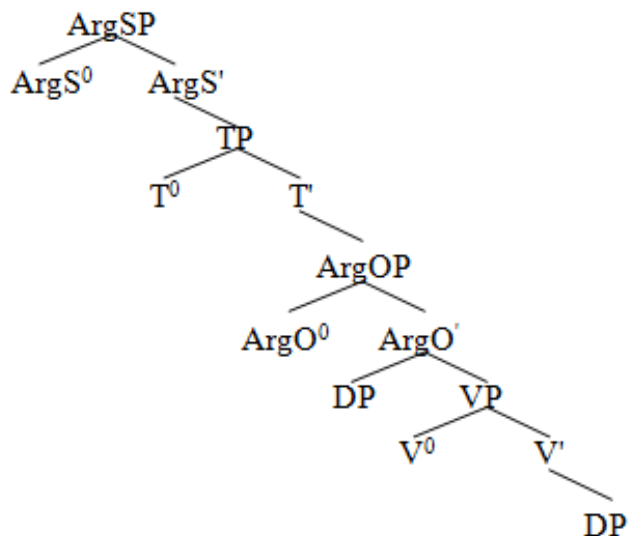

Рис. 1.2. Теорія призначення / маркування відмінку в проекції Agr (*Agr-based theory of case*).

Згідно з цією теорією в структурі клаузи наявні особливі позиції, у яких конститuent не отримує тета-ролі (*non-θ positions*) [Срес, AgrO], де акузатив маркується явним чи прихованим пересувом. Основний здобуток цього аналізу – можливість пояснення породження рейзингової конструкції з об'єктом.

Рейзингова конструкція з об'єктом, зазвичай, використовується з рейзинговими предикатами, які поділяються на два класи *want-* та *believe-* типу і є епістемічними дієсловами, що приймають два компоненти: іменну групу прямого додатка та предикат [245]. Ці дієслова зазнають трансформації "заміни займенника" (*pronoun replacement transformation*) [263]. *Want-* клас часто називають *emotive verbs* [217], *subject Equi verbs* [247], *subject control verbs* [168, с. 440]. *Believe-* клас називають *subject-to-object raising verbs* [217] або *Exceptional Case Marking (ECM) verbs* [171]. Дієслова на зразок *believe* демонструють чергування фінітного клаузального компонента та *NP+to-infinitival* клаузального компонента (*accusative and infinitive*). Семантично ці дієслова поділяють на дієслова говоріння, відчуттів, думки [185].

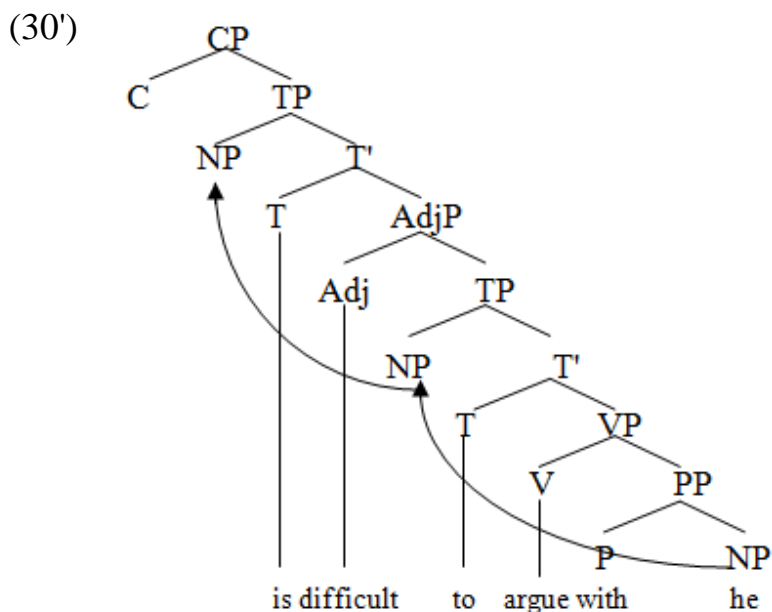
Отже, рейзингова конструкція з об'єктом передбачає підняття суб'єкта з позиції підрядної клаузи до позиції об'єкта головної клаузи. Важливу роль при формуванні цих конструкцій відіграють граматичні й лексичні характеристики рейзингових дієслів. Особливістю рейзингової конструкції з об'єктом є операція виняткового маркування відмінком, яка вказує на те, що ця конструкція притаманна лише англійській мові. Процес породження рейзингової конструкції з об'єктом відбувається відповідно до теорії призначення / маркування відмінку в проекції *Agr*.

1.3.3 Рейзингова конструкція радикального руху

У рейзинговій конструкції радикального руху (*Raising Object-to-Subject (Tough-Movement)*) пересуву зазнає об'єкт предиката з позиції породження у підрядній клаузі до позиції суб'єкта в головній, наприклад:

(30) *He*₁ *is difficult to argue with* t₁ [253].

У реченні (30) займенник *he*, який породжується в підрядній клаузі і є об'єктом дієслова *argue*, зазнає пересуву до позиції суб'єкта в головній клаузі. Процес породження речення (30) відбувається так: займенник *he* тематично маркований у позиції об'єкта [*Spec*, NP], зазнає пересуву до позиції [*Spec*, TP]; утворюється TP *he to argue with*, яка поєднується з прикметником *difficult* й утворює AdjP *difficult he to argue with*; AdjP поєднується з дієсловом *be* й утворює VP *be difficult he to argue with*; суб'єкт *he* відповідно до ПРП зазнає пересуву до позиції [*Spec*, TP] й утворює TP, що поєднується з нульовим декларативним комплементаризером формуючи таку структуру речення:

Група прикметників, які слугують тригером для *tough*-пересуви не є чисельною і включає прикметники, що характеризують ступінь складності виконання дії й виражають судження-оцінку (*difficult, easy, hard, impossible, interesting*) [250, с. 1229].

Виокремлюють три основні структурні варіанти використання рейзингової конструкції радикального руху:

- 1) *Pre-predicate, non-extraposed to-clause: To argue with him is difficult.*
- 2) *Extrapolation of to-complement clause: It is difficult to argue with him.*
- 3) *Post-predicate to-clause with object-to-subject raising: He is difficult to argue with.*

Конструкції радикального руху розглядають як зразок топікалізації NP, яка зазнала пересуви конститuenta до позиції суб'єкта в головному реченні [177, с. 55].

Ф. Екман запропонував ієрархію процесів підняття NP з підрядної клаузи до головного речення: *subject-to-object > subject-to-subject > object-to-subject* [185].

Проаналізувавши структурну будову рейзингових інфінітивних речень, доходимо висновку про очевидність твердження, що конститuent, який зазнає пересуви з позиції породження в підрядній клаузі до позиції суб'єкта

або об'єкта у головній, цілком залежить від граматичних і лексичних особливостей дієслова головної клаузи.

1.3.4 Синтаксичні відмінності між рейзинговою та контролюючою конструкціями

Не всі дієслова, які мають *to+infinitive*-комплементи утворюють рейзингові конструкції. З-поміж таких дієслів слід виокремити контролюючі, які є ядром контролюючих конструкцій (*control structures*) [252, с. 238].

Наявність суб'єкта в структурі англійського речення є граматичною умовою, яка визначається ПРП. Проте нефінітна клауза не завжди його має, наприклад:

(31) *James seems [- to be happy].*

(32) *Robin wants [- to be rich].*

Поверхнева реалізація речень (31) і (32) є ідентичною. Однак, оскільки дієслово *seem* у реченні (31) є одноаргументним і таким, що не вимагає породження зовнішнього аргумента для заповнення позиції суб'єкта (позиції специфікатора TP), пересуву зазнає іменна група *James*, яка семантично не пов'язана з дієсловом *seem*.

На відміну від речення (31), у реченні (32) дієслово *want* має два аргументи: зовнішній, виражений NP *Robin*, і внутрішній, виражений інфінітивною клаузою. Про відмінність суб'єктів у головній та інфінітивній клаузі свідчить можливість утворення граматичного речення на кшталт (33):

(33) *Robin wants [Kelvin to be rich].*

NP *Robin* – тематичний суб'єкт дієслова *want*, а NP *Kelvin* – тематичний суб'єкт AP *rich* [241, с. 291–292].

Речення (32) є прикладом функціонування контролюючої конструкції. Контролюючими називаються предикати, які мають інфінітивні комплементи з **PRO** суб'єктом (це відсутній у структурі речення після застосування операції озвучення суб'єкт конструкції з неособовою формою

дієслова [113, с. 6]), що залежить від суб'єкта в головній частині речення, тому слід розрізняти дві структури:

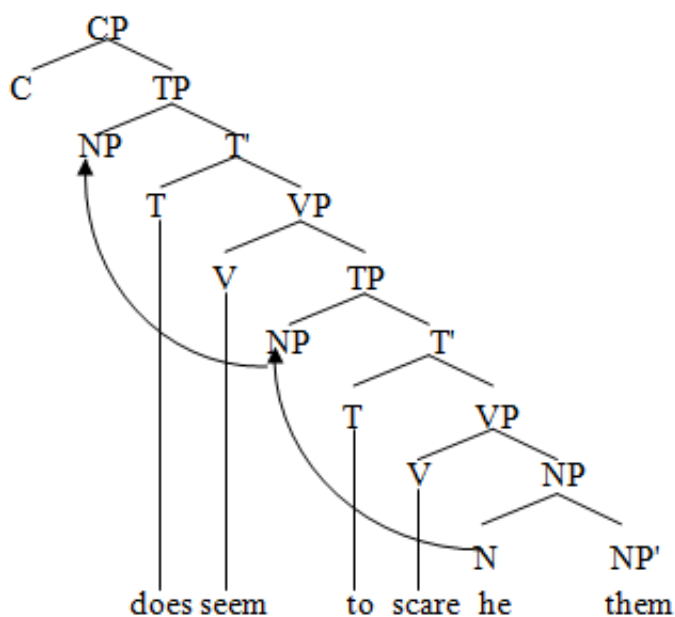
(34) *He does seem [to scare them].*

(35) *He does want [to scare them].*

У реченні (34) дієслово *seem* є рейзинговим предикатом, а дієслово *want* у реченні (35) – контролюючим, оскільки дієслова *seem* і *want* мають різну структуру аргументів. Підтвердити це твердження можна, проаналізувавши модель утворення цих речень.

Дієслово *scare* в реченні (34) поєднується з його внутрішнім аргументом (тематичним комплементом) *them* і призначає тета-роль експірієнсера. У результаті цього утворюється штрих-проекція *scare them*, що поєднується із зовнішнім аргументом, тематичним суб'єктом *he* й призначає тета-роль агенса. VP *he scare them* поєднується з інфінітивною часткою *to*, утворюючи штрих проекцію *he to scare them*. Згідно з ПРП, займенник *he* зазнає пересуву й утворює TP, яка при поєднанні з дієсловом *seem* породжує VP *seem he to scare them*. VP поєднується з емпатичним Т-допоміжним теперішнього часу *does*, яке спричиняє пересув займенника *he* до позиції суб'єкта (ізгідно з ПРП) й утворює TP. Структура речення (34) має такий вигляд:

(34')

Дієслово *seem* є одноаргументним (*one-place*) предикатом з одним тематичним аргументом – інфінітивним TP компонентом. Це свідчить про те, що дієслівна група-*seem* не має тематичного суб'єкта, а займенник *he* є вже тета-маркованим дієсловом *scare*. Тета-критерій виключає можливість будь-якого аргумента бути тета-маркованим більше ніж одним предикатом. Дієслово *seem* не має структурного суб'єкта на будь-якій стадії породження, тому що іменник чи займенник піднімається з позиції породження до позиції нижчої TP (*headed by infinitive to*) і лише потім займає позицію суб'єкта у вищій TP (*headed by does*). Згідно А-пересуви конститuent зазнає пересуви до крайньої позиції вершини функціональної проекції TP чи CP.

Властивість мати тематичний комплемент, а не тематичний суб'єкт, означає, що рейзингові предикати мають тематичні властивості як неакузативні дієслова (*unaccusative verbs*), які вимагають породження лише внутрішнього аргумента [113, с. 173].

Більшість неакузативних дієслів можуть функціонувати як:

1) власне неакузативні дієслова з номінативним комплементом:

(36) *There appeared a grotesques face at the window;*

2) рейзингові дієслова з інфінітивним TP компонентом:

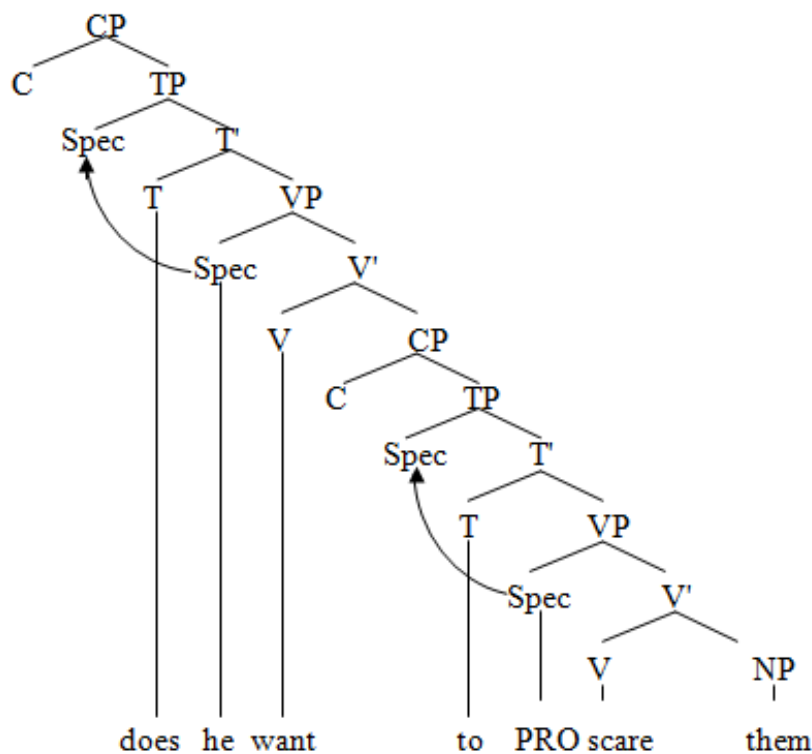
(37) *His attitude appears to have changed.*

У реченні (36) дієслово *appear* – неакузативне дієслово (одноаргументний предикат з іменниковою / займенниковою групою), а в реченні (37) рейзингове дієслово *appear* є одноаргументним предикатом з інфінітивною групою в ролі комплементу [253, с. 139].

У реченні (35) дієслово *scare* поєднується із внутрішнім аргументом *them* і призначає тета-роль експерієнсера. Штрих-проекція *scare them* поєднується із зовнішнім аргументом і призначає тета-роль агенса. Інфінітив контролю (*control infinitive*) має особливий тип нульового займенникового суб'єкта, відомого як "*big PRO*". *PRO* є тематичним суб'єктом словосполучення *scare them*, який породжується в позиції специфікатора V (ізгідно з *VP-Internal Subject Hypothesis*) і набуває тета-ролі агенса аргумента

scare. VP PRO *scare them* поєднується з інфінітивним *to*, а потім, згідно з ППІ PRO, займає позицію суб'єкта, формуючи TP PRO *to PRO scare them*, яка, відповідно, поєднується з нульовим інфінітивним комплементаризером, утворюючи CP PRO *to PRO scare them*. CP є внутрішнім аргументом (тематичним комплементом) дієслова *want*. Штрих-проекція *want* PRO *to PRO scare them* поєднується з його внутрішнім аргументом (тематичним суб'єктом) *he*, який отримує тета-роль агенса. До утвореної VP приєднується T-*auxiliary* *does*, утворюючи штрих-проекцію *does he want* PRO *to PRO scare them*, але, згідно з ППІ, *he* зазнає пересуву з позиції породження до позиції суб'єкта в TP, яка поєднується з нульовим декларативним комплементаризером й утворює структуру (35'):

(35')

Отримана структура задовольняє тета-критерій, відповідно до якого кожен аргумент набуває одну тета-роль і кожна тета-роль призначається одному аргументу. *He* є експіріенсером дієслова *want*, CP – тематичний комплемент дієслова *want*, PRO є агенсом дієслова *scare* і *them* отримує роль експіріенсера дієслова *scare*.

Аналіз контролюючих конструкцій підтвердив, що суб'єктом контролюючого інфінітива (*control infinitive*) є PRO. Останній породжується в

позиції V (ізгідно з *VP-Internal Subject Hypothesis. the Predicate-Internal Theta-Marking Hypothesis*). Оскільки всі T-конституенти в англійській мові мають ПРП, то інфінітивна частка спричиняє пересув PRO з позиції породження специфікатора VP до позиції специфікатора TP.

Основною відмінністю між рейзинговими й контролюючими дієсловами є те, що з останніми акузатив семантично споріднений із головним дієсловом і є його аргументом, а з рейзинговими – акузатив не стосується головного дієслова. Інакше кажучи, дієслово головної клаузи обирає (*s-selects*) та маркує тета-роллю (*θ-marks*) інфінітивну клаузу. З рейзинговими дієсловами акузатив обирається тільки інфінітивом і в жодному разі не залежить від головного дієслова за своєю інтерпретацією. Насправді акузативний конституент рейзингового дієслова не потребує розміщення в селекційному ряді головного дієслова. І навпаки, з дієсловами контролюючі об'єктна NP повинна бути в селекційному ряді дієслова [92; 171].

Тож, якщо врахувати те, що дієслово обирає та маркує тета-роллю комплемент, перехідні дієслова контролю можна відрізнити від рейзингових дієслів завдяки їхній тета-структурі. Контролюючі дієслова є трьохаргументними предикатами, тобто мають три аргументи, а рейзингові дієслова є одноаргументними предикатами.

Зауважимо, що рейзингові дієслова заперечують вживання *PRO-TO* конструкції:

(38) a. **I believe [PRO to be clever].*

b. *I believe that I am clever.*

c. *I believe myself to be clever.*

Зазначена парадигма свідчить, що анафоричні риси узгодження з флексією *to* дозволяють використання *PRO*, тобто флексії в рейзингових структурах не вистачає узгодженості. Відсутність анафоричних узгоджувальних рис є характерною властивістю інфінітивів, які входять до складу рейзингової конструкції з суб'єктом. Оскільки *PRO* не використовується в процесі деривації рейзингової конструкції з суб'єктом,

лексичний суб'єкт рейзингового інфінітива контролює відмінок у головному реченні [84, с.126].

Отже, порівнюючи синтаксичну структуру речень із рейзинговими і контролюючими конструкціями, ми можемо виокремити низку характерних синтаксичних особливостей, які є відображенням різних тематичних властивостей порівнюваних дієслів [254, с. 141]:

1) рейзингові дієслова (як *seem* та *appear*) використовуються з експлетивними суб'єктами *it/there*, на відміну від дієслів контролю, тому що вони не потребують тематичного суб'єкта й не мають жодних обмежень при виборі структурного суб'єкта, наприклад:

(39) *It seems/*want to be assumed that he lied to Congress.*

(40) *There seem/*want to remain several unsolved mysteries.*

2) рейзингові дієслова можуть використовуватися в складі ідіоматичних фраз (*idiom chunks*):

(41) *The cat seems to be out of the bag.*

(42) *The cat seems to get his tongue.*

(43) *All hell seems to break loose.*

Речення на зразок *all hell wants to break loose* є неграматичним, оскільки *want* є контролюючим дієсловом: за такої умови *all hell* є суб'єктом предиката *want*, а словосполучення *break loose* має власний окремий *PRO* суб'єкт. Це порушує ідіоматичне використання фрази, тому що *all hell* може використовуватися лише як суб'єкт дієслівної фрази *break loose*. Натомість речення (41–43) є граматичними, тому що *seem* рейзинговий предикат, що свідчить про те, що *all hell* породжується як суб'єкт дієслівної фрази *break loose* і потім піднімається до позиції суб'єкта в головному реченні.

3) на відміну від конструкцій контролю, які не передбачають пасивізації та реалізації зворотності, рейзингові й пасивні конструкції є синонімічними, наприклад:

(44) *John seems to have helped Mary.*

(45) *Mary seems to have been helped by John.*

Проаналізувавши структурну будову рейзингової конструкції з суб'єктом і контролюючої конструкції, можна виокремити низку характерних синтаксичних особливостей уживання досліджуваної конструкції (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

**Особливості використання рейзингової і контролюючої конструкцій
в англійській мові**

Дієслова	PRO	Маркування тета-роллю	Перевірка відмінком
Рейзингові	-	пропозиція до CP	-
Контролюючі	+	пропозиція до CP експіріенсер/ агенс до специфікатора VP	-

Отже, дієслова рейзингових і контролюючих конструкцій відрізняються структурою їхніх аргументів. Рейзингові дієслова, на відміну від контролюючих, не використовуються з тематичним суб'єктом і не мають жодних обмежень при виборі структурного суб'єкта. Інфінітивний комплемент у складі контролюючої конструкції має особливий тип нульового займенникового суб'єкта PRO.

1.4 Дієслово *seem*-типу як структурне та семантичне ядро рейзингової конструкції з суб'єктом в англійській мові

На думку С. Грінбаума та Р. Квірка, головне дієслово – рушійний елемент, який визначає структуру речення [200, с. 53–55]. Залежно від значення, дієслово призначає одну або більше тета-ролей, які пов'язані з аргументами клаузи. Кожен аргумент має лише одну тета-роль, а кожна тета-роль призначається лише одному аргументу [202, с. 44].

Рейзингова конструкція з суб'єктом є прикладом конструкції з нефінітним комплементом, у якій дієслово є одноперехідним, тобто відкриває позицію для породження одного комплемента, а саме – неособової клаузи. Якщо клауза є нефінітною, то суб'єкт не отримує відмінка в межах

цієї клаузи, але, оскільки позиція суб'єкта головного дієслова є пустою, суб'єкт зазнає пересуву до цієї позиції й маркується відмінком [252, с. 196].

Відповідно до суцільної вибірки, яку ми здійснили на матеріалі *British National Corpus*, найбільш уживаним дієсловом, що використовується в рейзингових конструкціях із суб'єктом у сучасній англійській мові є дієслово *seem* (табл. 1.2), яке не має зовнішнього аргументу і не призначає зовнішньої тета-ролі. Рейзингове дієслово *seem*-типу, за умови наявності клаузального компонента, не має тематичного суб'єкта, тому його позицію займає безособове експлетивне *it* (*pleonastic subject*), наприклад (46):

(46) *It seems that someone forgot to lock the door* [253].

Таблиця 1.2

Частотність уживання рейзингових дієслів у сучасній англійській мові

Рейзингове дієслово	Кількість прикладів	Відсоток використання
<i>seem</i>	9295	60%
<i>appear</i>	3927	26%
<i>happen</i>	1663	11%
<i>turn out</i>	558	3%
Разом	30443	100%

Наявність суб'єкта в структурі англійського речення є граматичною умовою, яка визначається ПРП, відповідно до якого, лексичні властивості ядра повинні відображатися в структурі речення на всіх рівнях синтаксичної репрезентації.

Приклад (47) є зразком пересуву суб'єкта в такий спосіб:

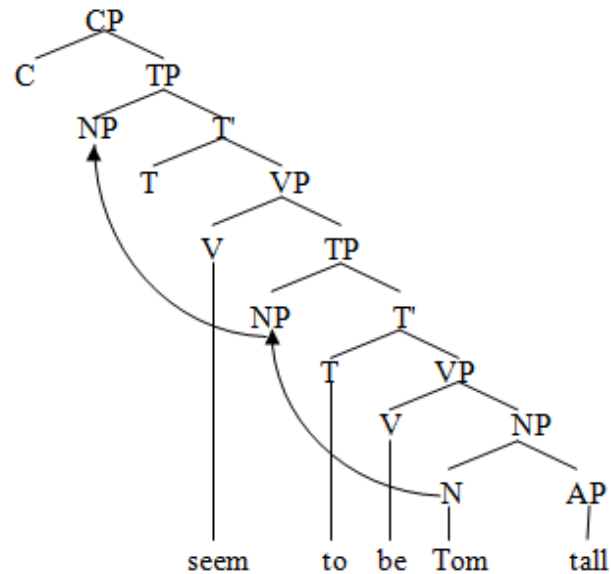
(47) *LF e seem [Tom to be tall].*

PF Tom^t seems [t^t to be tall].

Дієслово *be*, як і *seem*, у прикладі (47), не має зовнішнього аргумента й не призначає тета-ролі, тому суб'єкт *Tom*, тематично маркований у позиції внутрішнього суб'єкта [*Spec, AP*], зазнає пересуву до позиції [*Spec, TP*]. Так утворюється *TP Tom to be tall*, що поєднується з дієсловом *seem* і формує *VP*

seem Tom to be tall. Згідно з ПРП, найближча номінативна фраза зазнає пересуву до позиції суб'єкта й утворює TP, що поєднується з нульовим декларативним комплементаризером і генерує таку структуру речення (47'):

(47')

Суб'єкт, відсутній у нефінитній клаузі, та явний суб'єкт головної клаузи розділяють одну тета-роль набутої від предикатива *tall*, тобто вони репрезентують єдиний аргумент.

Окрім структурних властивостей рейзингових дієслів, виокремлюємо також семантичні особливості дієслів *seem*-типу, оскільки вони виражають модальне значення евіденційності. Евіденційність (англ. *evidentiality*, ґрунтування на очевидних фактах) є складовою епістемічної модальності; вона пов'язана з джерелом інформації повідомлення, яке робить мовець, і виражає ступінь упевненості мовця у своєму повідомленні [220]. Епістемічна, або суб'єктивна, модальність ґрунтується на "епістемічній гарантії", тобто на власному досвіді чи переконаннях мовця [235].

Хоч, на перший погляд, речення (48) і (49) можна однаково інтерпретувати, вони мають тонку відмінність у значеннях. Речення (48), зазвичай, використовується, коли мовець є дійсно близький до дії в межах видимості й переконаний у правдивості свого висловлення. Речення (49) не має таких обмежень і може використовуватися для вираження часткової або повної впевненості:

(48) *Peter seems ill.*

(49) *Peter seems to be ill.*

Речення, які породжуються завдяки пересуву суб'єкта з позиції в підрядній частині речення до головної, мають інше значення, ніж речення з *that*-комплементом. Наприклад, речення (50) є зразком перцептивного досвіду, тому мовець упевнений у правдивості повідомлюваного, а речення (51) указує на невпевненість мовця [247]:

(50) *Julius Caesar struck me as honest.*

(51) *It struck me that Julius Caesar was honest.*

Тому, аналізуючи список рейзингових дієслів, розроблений Р. Ленекером (52), твердження, що більшість із них мають модальне значення, коли використовуються в рейзинговій конструкції з суб'єктом, є очевидним:

(52) **Рейзингові дієслова:**

a) *may, will, must, can, be, have, do, used to;*

b) *sure, certain, liable, (un)likely, apt, bound, destined, supposed, set, gonna, about;*

c) *seem, appear, tend, chance, turn out, prove, happen, promise, threaten, fail, get, begin, start, come, continue, cease, keep (on), persist, quit, stop, end up.*

Дієслова (52 a) – це модальні допоміжні дієслова, (52 b) – атемпоральні предикати, які повинні вживатися з дієсловом *be*; (52 c) – аспектуальні та інші дієслова, які вживаються в конструкціях з *to + infinitive* та / або з *-ing* формами [225, с. 48].

Отже, дієслова *seem*-типу є структурним і семантичним ядром рейзингової конструкції з суб'єктом. Рейзингові дієслова не мають зовнішнього аргументу і не призначають зовнішньої тета-ролі. Семантичною особливістю цих дієслів є вираження модального значення евіденційності.

1.5 Модальність як визначальний семантичний компонент рейзингової конструкції з суб'єктом

Модальність є мовною універсалією, яка належить до основних категорій мови. Термін "модальність" використовується для позначення широкого спектра явищ неоднорідних за змістовим наповненням, граматичними властивостями й ступенем оформленості на різних рівнях мовної структури [145, с. 303].

Основоположником загальноприйнятого тлумачення категорії модальності з логіко-філософських позицій є І. Кант. Розглядаючи основні способи, які використовує наш розум для поєднання предметів пізнання, І. Кант зазначає форми судження, котрі є поєднанням суб'єкта і предиката. Одним із цих поєднань є модальність [138].

У лінгвістиці питання про визначення природи модальності досі лишається дискусійним. Більшість мовознавців розглядають модальність як загальну семантичну категорію речення, яка має змішаний лексико-граматичний характер [36; 78; 109]. Питання про модальності докладно розглянуте в працях В. В. Виноградова, який розглядає модальність як відношення змісту пропозиції до дійсності, що встановлюється з погляду мовця [37, с. 56]. Модальним змістом речення є думка як відображення дійсності, взята з боку модусу існування реального явища. Цей зміст реалізується у всьому складі речення і, на думку лінгвіста, не накладає будь-яких особливих ознак на структуру речення. У цьому розумінні модальність залишається загальною семантичною категорією, пов'язаною умовою констеляції з категорією предикативності.

У працях функціонально-граматичного спрямування модальність розглядають як функціональну семантичну категорію, яка ґрунтується на засобах різних мовних рівнів [22]. Модальність – функціонально-семантична категорія, що виражає різні види відношення висловлення до реальності й різні види кваліфікації повідомлюваного. Модальність є комплексом

актуалізаційних категорій, що з погляду мовця характеризують відношення пропозитивної основи змісту висловлення до реальності відповідно до кардинальних ознак реальність / ірреальність. Відношення до цих ознак виявляється в значеннях:

- 1) актуальність / потенційність (можливість, необхідність, гіпотетичність) дії;
- 2) оцінювання достовірності дії;
- 3) комунікативна мета висловлення;
- 4) ствердження / заперечення;
- 5) евіденційність [24].

На сучасному етапі розвитку мовознавства теоретично утверджується думка про можливість і доцільність інтерпретації мови з антропоцентричних позицій [5; 16; 42]. Антропоцентричний погляд на теорію речення пов'язаний із глибинним розумінням категорії "погляд" й актуалізацією різних аспектів висловлення, закріпленних у складі синтаксичної системи [80, с. 132]. Саме в межах синтактико-центричної теорії модальності створено передумови для висвітлення категорії модальності у функціонально-прагматичному і когнітивному напрямках. У межах прагмалінгвістики стало можливим розділити модальність і предикацію. Предикацію визначають як позамодалне й позачасове поєднання субстанції з ознакою, суб'єкта з предикатом [130].

Модальність поділяють на об'єктивну та суб'єктивну. Об'єктивна модальність – це обов'язкова ознака будь-якого висловлення, одна з категорій, що формує предикативну одиницю, а саме – речення. Об'єктивна модальність виражає відношення повідомлюваного до дійсності в плані реальності / ірреальності. На синтаксичному рівні об'єктивна модальність представлена протиставленням форм дійсного способу формам ірреальних способів. Індикатив виражає об'єктивно-модальне значення реальності, тобто часової визначеності. Форми ірреальних способів характеризуються часовою невизначеністю й виражаються за допомогою спеціальних модифікаторів.

Тому об'єктивна модальність пов'язана з категорією часу й диференціюється за ознакою визначеності / невизначеності часу [138].

Суб'єктивна модальність, на відміну від об'єктивної, є факультативною ознакою висловлення. Сміслову основу суб'єктивної модальності формує поняття оцінювання, яке складається з логічної (раціональної) кваліфікації повідомлюваного й різних видів емоційних (ірраціональних) реакцій. Цей тип модальності охоплює весь діапазон реально існуючих у мові різноаспектних способів кваліфікації повідомлюваного й реалізується за допомогою:

- 1) вставних одиниць, які в складі висловлення займають переважно синтагматично автономну позицію;
- 2) спеціальних модальних часток, наприклад, для вираження невпевненості, припущення, здивування та ін.;
- 3) вигуків;
- 4) інтонації для акцентування здивування, сумніву, впевненості, іронії та ін.;
- 5) порядку слів;
- 6) синтаксичних конструкцій на кшталт рейзингових.

Епістемічна модальність пов'язана з ідеєю визначення різних ступенів знання, тобто це класична оцінка судження аналітичного характеру. Однак епістемічна модальність є не єдиним типом суб'єктивно-модальних відношень. Виокремлюють також аксіологічну модальність, за допомогою якої людина оцінює зовнішній світ крізь призму понять добра і зла, які в мові виражаються абсолютними предикатами *добре* і *погано*. Цей тип модальності менше за інші вивчається в граматиці, оскільки в мові реалізується виключно лексичними засобами, тобто не категоріально [138, с. 60–66].

Модальність є змістовим параметром речення, у структурі якого вона представлена системою засобів різних рівнів, що називаються модусами. Модуси поділяються на дві групи [138]: 1) *de re* (лат. про річ); 2) *de dicto* (лат. про сказане).

За допомогою першої групи реалізується об'єктивна модальність, а за допомогою другої – суб'єктивна епістемічна модальність. Граматичні структури з модусами *de re* прості, тому що не вимагають реалізації модусів *de dicto*. Структури з модусами *de dicto* є складними, тому що реалізація модусів *de re* є обов'язковим.

У категорії суб'єктивної модальності мова фіксує одну з ключових властивостей людської психіки – здатність протиставляти "я" і "не я" в межах висловлення. Ця концепція знайшла відображення в працях Ш. Баллі, який уважав, що в будь-якому висловленні реалізується протиставлення фактичного змісту й індивідуальної оцінки висловлених фактів. Лінгвіст визначає модальність як активну розумову операцію, яку виконує мовець над диктумом [145, с. 303]. Отже, відповідно до теорії модусно-диктумного членування речення, у реченні виокремлюють дві частини:

- 1) диктум – частина речення, яка корелятивна процесу, що формує речення;
- 2) модус – частина речення, що містить модальність, яка корелятивна операції, що виконує думаючий суб'єкт [11].

Диктум є пропозицією, яка відповідає номінативному аспекту речення й припускає референцію. До складу пропозиції належать актанти й предикат, що визначає структуру речення і здатний набувати модальних і часових характеристик, що позначають локацію-орієнтацію повідомлюваного в часі і просторі. Модус транслює модальність, яка виражає суб'єктивне ставлення мовця й відповідає за прагматичний аспект речення (рис 1.3) [80, с. 96]:

НОМІНАЦІЯ – ПРЕДИКАЦІЯ – ЛОКАЦІЯ	
Пропозиція	Модальність
(диктум)	(модус)
об'єктивний позамовний зміст	суб'єктивне ставлення
номінативний аспект речення	прагматичний аспект речення

Рис. 1.3. Схема смислової орієнтації речення

Модус виражає суб'єктивне ставлення й містить різноманітні відтінки суджень, почуттів і волі. Він виражається за допомогою модусних предикатів, які передають модальне ставлення й позначають специфічні ситуації, які називають психічну діяльність людини [46, с. 52], тобто виражають позицію суб'єкта мовлення і його інтерпретацію диктума. Предикати модуса поділяють на дві групи: 1) предикати як неявне, імпліцитне вираження модальної рамки (пропозиційного відношення), яку лише мають на увазі; 2) предикати як явне, експліцитне вираження модальної рамки, якщо вона оформлюється у вигляді головної частини в складі конструкції з диктумом у підрядній частині або у вигляді інтродуктивного речення.

До групи експліцитних предикативних модусів відносять предикати сприйняття, знання, думки і ймовірності [47]. Оскільки рейзингові предикати виражають значення ймовірності дії, вони належать до групи таких предикативних модусів.

Дослідження семантичного компонента рейзингової конструкції неможливе без урахування категорії модальності, тому що її основним елементом є семантично важливі оператори на кшталт *seem, appear, turn out, prove, etc.* Використання таких операторів свідчить про те, що рейзингова конструкція виражає суб'єктивне ставлення й відображає ступінь повноти і оцінку знань про подію.

1.5.1 Епістемічна модальність і евіденційність

Незважаючи на різні погляди на кількість модальних значень у мові, більшість лінгвістів наголошує на існуванні окремого типу модальності, який виражає встановлюване мовцем відношення змісту висловлювання до дійсності в плані його достовірності / недостовірності. Цей тип модальності називають суб'єктивною епістемічною модальністю [14]. Зв'язок між об'єктом предикації і його ознакою, що відображає модальність цього типу, не є фактом об'єктивної дійсності, оскільки мовець лише припускає

існування такого зв'язку, – це результат його розумової діяльності, і в цьому розумінні епістемічна модальність є суб'єктивною.

Семантична сутність епістемічної модальності полягає в тому, що вона є модальністю всього висловлення, оцінюючи його як можливе, ймовірне, сумнівне або обов'язкове. Оцінка залежить від рівня знань мовця про дійсність [140, с. 79]. На відміну від модальності події, вираженої в пропозиції, епістемічна модальність відображає ступінь повноти й характер знань мовця про подію.

Беручи до уваги культурно зумовлені відмінності в поняттєвому змісті епістемічної модальності в різних мовах світу, що пов'язано з особливостями сприйняття й відображення реальності й залежить від сенсорно сприйнятих орієнтирів і даних, отриманих від інших людей (свідчення) або від власних міркувань, ментально оброблених даних (логічні висновки, судження), епістемічну модальність репрезентують під впливом двох систем: системи свідчень (*evidentials*) або системи суджень (*judgments*) [243, с. 53].

У фокусі уваги сучасних вітчизняних і зарубіжних лінгвістів знаходиться параметр висловлення, що відображає джерело інформації, на основі якого воно формується. Ця універсальна мовна категорія називається евіденційність (від. англ. *evidential* – очевидний, доказовий, що не викликає сумнівів). Саме праця Р. О. Якобсона ініціювала зростання зацікавленості категорією евіденційності (засвідченості) [144], проте вперше ця категорія була описана американським етнолінгвістом Ф. Боасом [158].

Евіденційність – категорія модальності, що враховує три факти, а саме: повідомлюваний факт, факт повідомлення і здатність факту бути переданим, що вказує на джерело свідчень про повідомлюваний факт [144, с. 101]. Семантика висловлень з евіденційним значенням складається з рамкової частини (EV) і пропозиційної семантики (P): М повідомляє, що [X бачив / вважає / дізнався, що] P, де М – мовець, X – суб'єкт модуса EV [76, с. 93]. Інформацію можна отримати через:

- 1) чуттєве сприймання;

- 2) логічний умовивід;
- 3) повідомлення.

Тому евіденційна семантика пов'язана з експліцитним покажчиком джерела інформації мовця, на основі якого формується висловлення.

Власні міркування й висновки, які не базуються на безпосередньому емпіричному досвіді суб'єкта, також можуть належати до евіденційного типу представлення інформації. В. А. Плунгян зазначає, що семантична зона евіденційності сигналізує про спосіб доступу до інформації: безпосередньо – від органів чуття або у вигляді повідомлення про власний емоційно-ментальний стан, шляхом особистої участі в ситуації; або опосередковано – як сторонній спостерігач або на підставі власних знань про світ, чужих слів. При цьому евіденційність виявляє зв'язок із модальністю у вигляді модалізації показників евіденційності або у вигляді використання показників евіденційності у власне модальних контекстах [110, с. 485–487]. Тому виділяють пряму (коли мовець спостерігав ситуацію) і непряму (мовець не спостерігав ситуацію), а також безпосередню (мовець мав особистий доступ до фактів) і опосередковану (без особистого доступу) інформацію. Пряма інформація має безпосереднє відношення до мовця, непряма інформація може бути й особистою, й опосередкованою. Подальший поділ відбувається в залежності від перцептивної діяльності мовця. Прямі джерела інформації – візуальні, сенсорні й ендорфоричні (внутрішні відчуття мовця). Непрямі джерела інформації включають інферентиви (висновок про ситуацію за її результатами) і презумптиви (висновок про ситуацію на підставі логічного міркування) [111].

Інферентив – це висновок про ситуацію, який робить мовець на підставі спостережень, безпосередньо стежачи за її результатом, також це умовивід мовця, який базується на його досвіді та інтуїції. Інферентив є підтипом евіденційної семантики і співвідноситься з експліцитним позначенням інформації у висловленні, отриманої шляхом умовиводу на основі перцептивного спостереження або життєвого досвіду мовця [58].

Дискусія з приводу розмежування понять евіденційності й епістемічної модальності триває досі [111, 180, 181, 199, 240]. Наприклад, Н. А. Козинцева розглядає їх як незалежні на підставі того факту, що власне вказівка на джерело свідчень мовця не містить будь-якої інформації про рівень її достовірності [77, с. 226]. С. І. Буркова зазначає, що форми евіденційності не відносяться до категорії епістемічної модальності, оскільки вони не мають жодного відношення до оцінки мовця істинності пропозиції [35, с. 253]. Тому евіденційність і епістемічна модальність демонструють самостійні незалежні семантичні ознаки, котрі доповнюють основну інформацію висловлення різними способами. Значення інференційності, коли мовець робить висновок про існування ситуації, яку описує, у навколишньому світі на основі спостережень, дещо наближається до епістемічного значення, коли мовець вважає ситуацію, що описує, можливою [52].

На нашу думку, поняття епістемічного статусу висловлення є ширшим поняття евіденційності, оскільки у своїй структурі містить і джерело інформації, і дає характеристику рівня повноти набутих при цьому знань.

Відношення евіденційності й модальності розглядають з наступних позицій [178]: 1) модальність і евіденційність перебувають у стані диз'юнкції, тобто вони суттєво відрізняються, коли йдеться про евіденційність у вузькому значенні слова; 2) модальність і евіденційність – частина цілого, тобто достовірність знання мовця входить до складу евіденційності (у її широкому розумінні значення) або евіденційність входить до складу епістемічної модальності); 3) модальність і евіденційність частково збігаються (*overlapping*), а саме – інференційна евіденційність – конклюдив.

Епістемічна модальність характеризує частину висловлення і судження в цілому, тобто орієнтується на цілісну синтаксичну одиницю, що полегшує її поєднання з евіденційністю, яка також поширюється на все висловлення, навіть якщо виражається в структурі, котра синтаксично диференціюється, або входить до складу граматичної форми. Найкраще це

проявляється у випадках вживання модальних дієслів або модальних дієслів-зв'язок *seem*-типу.

Т. Гивон стверджує, що евіденційність, виражаючи епістемічні оцінки, тобто ступені достовірності інформації, має певну шкалу. Для фіксування й визначення місця подій на шкалі евіденційності щодо джерел інформації відіграють суттєву роль такі ієрархії [199, с. 24–46]:

- 1) ієрархія особистої й дейктичної співвіднесеності;
- 2) сенсорна ієрархія (ієрархія джерела);
- 3) ієрархія прямого знання: сенсорне сприйняття – інференція;
- 4) ієрархія місця: сприйняття події близько – віддалено.

Семантичний потенціал поняття епістемічної модальності ширший за евіденційність, хоч евіденційність розвивається паралельно з епістемічною модальністю й перетинається в значеннях і формах вираження. Евіденційність демонструє правдивість висловлення й ґрунтується на чуттєвому, зоровому і розумовому досвіді мовця [161]. Отже, рейзингова конструкція з суб'єктом є зразком евіденційної модальності й виражає ступінь упевненості мовця в достовірності події.

1.5.2 Модус "ймовірності" в реченнях із рейзинговою конструкцією з суб'єктом

Когнітивні операції, пов'язані зі створенням ментальних образів, які не існують в реальному світі об'єктів і ситуацій, а є породженням уявлень і пізнання предмета в складних умовах сприйняття, концептуалізуються за допомогою структур з модусом "ймовірності" [123; 124].

Модус "ймовірності" використовується для відображення комунікативного прагнення мовця експлікувати відповідну модель сприйняття, під час якої ментальна операція ідентифікації сприйнятого предмета чи явища ускладнена неповнотою сприйняття та перешкодами, а також знизити істинну оцінку, виражену в судженні, і повідомити слухачів про свою невпевненість [132].

Феномен "ймовірності" розглядають як структуру уявлень і знань про когнітивну взаємодію світу й людини, у процесі якої людина виявляє несправжнє буття, або квазібуття. Виділяють такі дисфункціональні когніції: помилкове сприйняття світу, ілюзія сприйняття, помилкова думка [132].

Основною онтологічною характеристикою феномена "ймовірності" є його подвійна денотативна співвіднесеність, що відображає дві денотативні ситуації: реальну й уявну.

У системі мовних категорій "ймовірність" визначається як модусна категорія, яка має перцептивно-когнітивно-афективну природу [124]. Модус "ймовірності" є специфічним засобом створення мовної картини світу в модусі суб'єкта, котрий сприймає й пізнає світ.

Модусна категорія "ймовірності" є структурою знання, що містить відображення двох вимірів, а саме: об'єктивного (денотативної ситуації) і суб'єктивного (ментального опрацювання цієї денотативної ситуації). Тому на перший план лінгвістичного аналізу виходить фігура спостерігача в її онтологічному й епістемічному зв'язку з фігурою мовця.

Висловлення з модусом "ймовірності" маркують присутність людини в мовному відображенні, зокрема її уявлення про світ, пропущені крізь призму сприйняття і свідомості окремого індивіда.

Людина категоризує й об'єктивує власний експерієнціальний досвід, суб'єктивне сприйняття буття, неповне знання, чужу думку і свідомість через модус "ймовірності". Вербалізована в модусі "ймовірності" суб'єктивна інтерпретація диктумної події подається в аспекті істинної оцінки (можливість, достовірність) чи в аспекті характеру психічної обробки інформації про диктумну подію.

Модус "ймовірності" дозволяє моделювати світ не таким, який він є насправді, а таким, яким він є для конкретного суб'єкта у визначений момент сприйняття, тобто яким він здається [123].

Мовні засоби вираження модусу "ймовірності" корелюють із конструкторами ментальних просторів (*mental space builders*). Структуру

модусної категорії ймовірності визначають модусні предикати ймовірності, які належать до групи нефактивних, неімплікативних предикатів, внаслідок чого вони концептуалізують різні ступені відчуття істинності думки: від відносної впевненості мовця в її достовірності до цілковитої впевненості в її хибності. Відношення між уявним фрагментом, який мовець має на увазі, і дійсним станом справ є повне протиставлення, диз'юнкція або відповідність дійсності. Саме дієслова типу *seem/appear* є модусними предиками ймовірності, котрі категоризують недостовірне сприйняття дійсності.

Особливістю висловлень з модусом ймовірності, що називають хибне, ілюзорне сприйняття, є те, що в асертативній частині їхньої семантичної структури одночасно міститься ствердження сприйняття суб'єктом ситуації і його заперечення реальності цієї денотативної ситуації.

Розбіжність в оцінці реальності / ірреальності пов'язана з одночасним співвіднесенням різних точок відліку, одна з яких корелює з мікросвітом суб'єкта модуса "ймовірності", а інша – з мікросвітом мовця. Тому пропозиція, яку має на увазі індивід, по-різному оцінюється відчуттями і розумом [141, с. 270].

Отже, у висловленнях із дієсловами *seem*-типу об'єктивується особлива структура уявлення знань про світ і людину, особливий спосіб створення мовної картини світу в концептуальному світі суб'єкта, який сприймає і пізнає світ через модус "ймовірності", і реалізується двоякість людського світорозуміння, що дає змогу створювати різні картини світу за допомогою різних мовних засобів: "реальний світ" і "уявний світ".

1.6 Становлення рейзингової конструкції з суб'єктом в історії англійської мови

Рейзингова конструкція з суб'єктом складається з двох частин: дієслово, яке виражає ставлення мовця до змісту речення (*to seem, to appear, to prove to turn out, to happen, to chance etc.*), та інфінітив, який позначає власне дію,

пов'язану з суб'єктом. Інфінітив є найбільш абстрактною формою дієслова, котра служить дієслівною назвою процесу й використовується як дериваційна основа для всіх інших дієслівних форм [157, с. 102].

У своєму розвитку інфінітив пройшов декілька етапів. У давньоанглійській мові інфінітив втрачає відмінкові закінчення й зберігає лише дві відмінкові форми: форму давального відмінка із закінченням *-anne* (*-enne*), яка завжди вживається з типовим прийменником давального відмінка *to* (*to etanne* – їсти), та більш уживану незмінювану форму інфінітива із закінченням *-an* (*etan* – їсти). Перша інфінітивна форма виконує функцію обставини мети, предикатива після дієслів, інколи функціонує як означення, а друга форма – як додаток, частини складеного дієслівного присудка після претерито-презентних дієслів і дієслів видового значення, а також входить до складу об'єктної інфінітивної конструкції [60, с. 190].

У середньоанглійській мові відбувається редукція флексій, тому інфінітив має лише закінчення *-e(n)*, а прийменник *to* стає приінфінітивною часткою.

Рейзинг можливий тоді, коли головне дієслово є одноперехідним, тобто відкриває позицію для породження одного компонента – неособової клаузи. Якщо клауза є нефінітною, то суб'єкт не отримує відмінка в межах цієї клаузи, але, оскільки, позиція суб'єкта головного дієслова є пустою, він зазнає пересуву до цієї позиції й набуває відмінка, тобто стає маркованим. Наявність суб'єкта в структурі англійського речення є граматичною умовою, яка визначається ПРП, але в історії розвитку англійської мови дія цього принципу не завжди була обов'язковою. Наприклад, у давньоанглійській мові граматичні відношення виражалися морфологічно, тому суб'єкт не експлікувався в поверхневій структурі. Регулярне використання рейзингової конструкції з дієсловами *seem*, *happen*, *chance* спостерігається лише наприкінці середньоанглійського періоду, коли переважає SVO-модель порядку слів, а наявність суб'єкта в реченні є обов'язковою вимогою. У середньоанглійській мові суб'єкт стає цілком структурним, виражає більше

семантичних ролей, що пов'язано з утратою флексій [186, с. 28]. Крім того, у середньоанглійській мові почали використовуватися суб'єктно інфінітивні конструкції, оскільки цей період характеризується появою модальних дієслів-зв'язок, таких як *seem, appear, thinken*, а в ранньоновоанглійській – *prove, turn out* [60, с. 279]. Зважаючи на структурні та семантичні зміни, яких зазнає рейзингова конструкція з суб'єктом в її історичному розвитку, вважаємо за потрібне проаналізувати процес становлення цієї конструкції в історії англійської мови.

У більшість праць з історичного синтаксису досліджують процес граматикалізації, який розглядають як сукупність мовних змін, у результаті яких лексичний матеріал при вживанні в конкретному прагматичному й морфо-синтаксичному контексті стає граматичним, а граматичний матеріал набуває ще більше граматичних рис [43, с. 190; 207, с. 1]. Мовні зміни, які відбуваються під час граматикалізації, відбуваються за ланцюговою схемою, запропонованою П. Хоппером і Е. Трауготт: лексична одиниця > граматичне слово > клітика > афікс. Результатом граматикалізації є процес створення нових граматичних категорій та перебудова граматичної системи мови [276].

Водночас О. Фішер стверджує, що граматикалізація не є незалежною, спонтанною зміною в мові, а, навпаки, кожний випадок зміни в діахронії є результатом трансформації в синхронії, основними механізмами якої є аналогія, повторювальність і принцип економії. Кількість мовних явищ, які позначаються терміном "граматикалізація", досить велика і включає такі процеси [185, с. 17]:

- 1) розвиток синтаксису з дискурсу (зміна порядку слів);
- 2) граматикалізація лексичних одиниць у функціональні слова (граматикалізація і лексикалізація);
- 3) поєднання клауз і злиття клауз;
- 4) суб'єктивація.

Для вищенаведених процесів були розроблені параметри, які вказують на ступінь граматикалізації мовної одиниці [229, с. 110] (табл. 1.3):

Таблиця 1.3

Параметри граматикизації мовної одиниці

Параметри	Парадигматичні процеси	Синтагматичні процеси
Значення	<i>втрата цілісності</i>	<i>зменшення сфери вживання</i>
Когезія	<i>збільшення парадигматичності</i>	<i>зменшення обмеженості</i>
Мінливість	<i>втрата парадигматичної мінливості</i>	<i>зменшення синтагматичної мінливості</i>

Під час процесу граматикизації значення лексичної одиниці редукується через зміни на семантичному та фонетичному рівнях. Це вказує на те, що така одиниця стає синтаксично менш домінантною у клаузі, наприклад (53–58), дієслово *go* [229]:

(53) *I am going (to Haarlem) to visit my aunt.*

(54) *I am going to marry (tomorrow).*

(55) *I am going to like it.*

(56) *It is going to rain.*

(57) *I am going to go there for sure.*

(58) *I'm gonna go.*

У прикладі (53) дієслово *go* використовується як самостійне дієслово напрямку, інфінітив *to visit* використовується для вираження мети і синтаксично виконує функцію ад'юнкта дієслова *go*. У реченні (54), коли дієслово й інфінітив займають суміжні позиції, значення дієслова *go* змінюється з локативного на темпоральне й виражає майбутню подію. Значення кожного окремого випадку використання дієслова *go* залежить від контексту. Наприклад, у реченні (54) саме використання прислівника часу *tomorrow* вказує на майбутній час. Коли дієслово *go* безпосередньо втрачає значення, воно починає використовуватися з інфінітивом несумісним зі значенням мети, як демонструє приклад (55), і в такий спосіб дає поштовх для розвитку наступних структур (53–58). Синтаксичні зміни відбуваються

разом зі змінами значення, а саме дієслово *go* з повнозначного фінітного дієслова перетворюється у напів-допоміжне дієслово, яке стає частиною інфінітивної дієслівної фрази, результатом чого є його фонетична і семантична редукція.

Когезія мовних одиниць також важливий параметр їхньої граматикалізації, оскільки, чим більш мовний елемент є граматикалізованим, тим менший вибір форм у межах парадигми, які виконують однакову функцію. Наприклад, при вираженні тематичної ролі відмінкове закінчення є більш прагматичним ніж уживання прийменника, тому що існує лише один вибір у межах парадигми відмінкових форм. Синтагматично когезія збільшується, коли граматикалізовані одиниці поєднуються з іншими мовними елементами [185].

Парадигматична мінливість указує на облігаторність використання мовного елемента в клаузі. Наприклад, маркер минулого часу в англійській мові є граматикалізованим елементом, тому що його використання обов'язкове в реченні з адвербіальними маркерами часу, які вживаються більш вільно через їх пов'язаність з дискурсом, а не з граматиною. Синтагматично граматикалізований елемент стає менш мінливим, тому що займає фіксовану позицію в реченні.

Наведенні вище параметри вказують на ступінь граматикалізації мовної одиниці і є дійсними для історичної й традиційної граматикалізації [186, с. 14– 15].

Варто зазначити, що виокремлюють два підтипи граматикалізації. Перший, який уважають традиційним, діє на рівні пропозиції. Цей підтип граматикалізації досліджував Ч. Леманн, який розглядав граматикалізацію як один із циклічних процесів, котрий проходить через такі рівні [229] (59):

(59) *discourse* → *syntax* → *morphology* → *morphophonemics* → *zero*.

Традиційна граматикалізація описує трансформацію від синтаксично вільної одиниці до високограматикалізованої морфеми, що використовується на рівні пропозиції.

Другий підтип граматикалізації пов'язаний із дискурсом та розвитком маркерів дискурсу [275]. Він відбувається за моделлю (60):

(60) *proposition* → *text* → *discourse*.

Такий процес граматикалізації характеризується фонетичною редукцією, семантичним знебарвленням і суб'єктивацією, коли основне значення слова стає більш суб'єктивним, експресивним і менш референційним, ніж попереднє лексичне значення [186, с. 356].

Згідно з параметрами граматикалізації мовної одиниці (значення, когезія і мінливість) виокремлюють основні ознаки граматикалізації, а саме:

- 1) фонетична і семантична редукція;
- 2) формальне злиття елементів клаузи;
- 3) зменшення змісту;
- 4) редукція вибору в межах парадигми;
- 5) редукція вибору в межах клаузи (елементи стають обов'язковими й займають фіксовані позиції) [185, с. 18].

Однак не всі параметри можна застосувати до кожного процесу граматикалізації. Наприклад, параметр зменшення сфери вживання (*reduction of scope*) не притаманний суб'єктивації. Під терміном "суб'єктивація" розуміють зміну значення мовної одиниці від об'єктивного опису зовнішньої ситуації до вираження внутрішнього ставлення мовця до ситуації [276].

Е. Бенвеніст стверджував, що мова настільки глибоко позначена маркером суб'єктивності, що виникає питання, чи змогла б вона, будучи організованою інакше, взагалі функціонувати й називатися мовою. Мова організована таким чином, що дозволяє кожному мовцеві, коли він визначає себе як мовець, ніби привласнювати собі мову цілком [155].

Процес становлення рейзингової конструкції з суб'єктом розглядаємо як процес суб'єктивації, під час якого відбувається семантичне знебарвлення рейзингових дієслів, зміна їхніх синтаксичних особливостей та набуття нових відтінків значення. Суб'єктивація (*subjectification*) – це історичний, прагматично-семантичний процес, завдяки якому значення базуються на

суб'єктивному ставленні мовця до висловлення. Мовні одиниці, насамперед, рейзингові дієслова, змінюють значення або набувають нових семантичних відтінків у процесі вираження дії в дейктичній сфері мовця [180]. Евіденційність є складовою епістемічної модальності і пов'язана з джерелом інформації повідомлення, яке робить мовець, та виражає ступінь його упевненості у своєму повідомленні [223].

Варто розмежовувати два терміни "суб'єктивність" і "суб'єктивація" (*subjectivity and subjectification*). Суб'єктивність є основною характеристикою мови, яку досліджують у синхронії (R. W. Langacker), а суб'єктивацію розглядають як історичний процес розвитку мови від об'єктивності до суб'єктивності (E. C. Traugott). Суб'єктивність – це здатність мовця поставити себе на місце суб'єкта [65, с. 224] та виразити своє ставлення й почуття у висловленні (J. Lyons, E. Finegan, E. Traugott). Суб'єктивація виникає тоді, коли суб'єктивність закодована в мові у вигляді конструкцій, або коли елементи мови набувають функції вираження суб'єктивності в її розвитку. Процес суб'єктивації досліджують через зміну в значенні слова.

Прикладами процесу суб'єктивації слугують [276, с. 35]:

- епістемічні модальні дієслова (*That must be wrong*);
- концесиви (*while*);
- дискурсивні маркери (*besides*);
- рейзингова конструкція з суб'єктом, тому що протягом цього процесу рейзингові дієслова, змінюють значення й набувають нового модального значення евіденційності [178, с. 130].

Оскільки найбільш типовим дієсловом, що вживається в рейзингових конструкціях є дієслово *seem*, розглянемо процес суб'єктивації на його прикладі. Відповідно до *English Oxford Dictionary*, *seem* було запозичене з *Old Norse* в 1100 р., але не використовувалося до середньоанглійського періоду. Перші випадки його використання датуються 1200 р. У давньоанглійській мові вживається дієслово *þynscan*, яке має значення *seem/ appear*, наприклад:

(61) *Mæg þæs þonne ofþyncan ðeodne [MS -en] Heaðo-Beardna ond þegna gehwam þara leoda þonne he mid fæmnan on Xett gæð...*

Can as then seem lord Heathobards and thegns each those princes when he with bride on Xoor goes...

It can seem to go too far to the lord of the Heathobards, and to each of the thegns of those princes, when he walks on to the Xoor with his bride (North R. *The Origins of Beowulf From Vergil to Wiglaf* / R. North. – New York : Oxford University Press, 2006. – 368 p., P.112)...

(62) *þinceð him to lytel þæt he lange heold;*

seems him too little that he long held;

It seems too little to him, what he has long held (North R. *The Origins of Beowulf From Vergil to Wiglaf* / R. North. – New York : Oxford University Press, 2006. – 368 p., P. 97).

У реченні (61) дієслово *þyncan* використовується в поєднанні з модальним дієсловом *mæg*, при цьому зникає модальна характеристика змісту висловлення з позиції вірогідності / невірогідності, оскільки ситуація сприйняття в момент мовлення є не актуальною, а проспективною. У реченні (62) дієслово *þyncan* уживається у формі теперішнього часу, третьої особи однини (*þinceð*), тобто воно узгоджується із займенником *him* (давальний відмінок від *he*) і виступає в ролі повнозначного дієслова, якому невластиве модальне значення евіденційності. Крім того, у структурі обох речень відсутній формальний суб'єкт. Отже, у давньоанглійській мові рейзингова конструкція не використовується.

Протягом середньоанглійського періоду дієслова *þencan* (думати) і *þyncan* (іздаватися) зливаються у формах *thenchen*, *thinken* і використовуються в сучасній англійській мові у формі *think* (думати) [60, с. 158]. У середньоанглійській мові також виникає форма *me thincth* (63), яка згодом стає лексикалізованою (*methinks=it seems to me*) і досі вживається в сучасній англійській мові як архаїзм, наприклад (64):

(63) *Me thinketh thus, that nouthur ye nor I oughte half this wo to make skilfully.* (Chaucer G. Troilus and Criseyde. p. 107).

(64) *Methinks he is not mistaken* [233].

У середньоанглійській мові дієслово *seman* використовувалося як повнозначне і мало значення "*to be suitable, befit, beseem*" [159]. Лише наприкінці цього періоду розвитку англійської мови (у XIV ст.) починають функціонувати конструкції з дієсловом *seem* зі значенням евіденційності, наприклад:

(65) *So aungellyk was hir natyf beautee, that lyk a thing immortal **semed** she, as doth an hevenish parfyt creature, that down were sent in scorning of nature* (Chaucer G. Troilus and Criseyde. p. 9).

*So angelic was her native beauty, that like a thing immortal **seemed** she, as does a heavenly and perfect creature sent down here to put to shame our nature*

У прикладі (65) дієслово *seman* має значення евіденційності, оскільки речення відтворює можливий висновок, що ґрунтується на спостереженні мовця.

(66) *It **semeth** nat that love dooth yow longe* (Chaucer G. Troilus and Criseyde. p. 30).

Речення (66) є зразком рейзингової конструкції до застосування операції підняття. Дієслово *seman* уживається з *that*-клаузою, а позицію суб'єкта займає формальне *it*. Речення виражає впевненість мовця у висловленні, яка базується на його перцептивному досвіді.

Упродовж ранньоновоанглійського періоду відбувається остаточне становлення рейзингової конструкції з суб'єктом, зокрема на рівні її структури й семантики.

(67) *You do **seem** to know something of me, or what concerns me* (William Shakespeare, Full Collection of Works, p. 358).

(68) *And with his head over his shoulder turn'd he **seem'd** to find his way without his eyes, for out o' doors he went without their help and to the last bended their light on me* (William Shakespeare, Full Collection of Works, p. 422).

Речення (67) і (68) є зразками рейзингової конструкції з суб'єктом, у складі якої дієслово *seem*, коли використовується з інфінітивним комплементом, викликає підняття суб'єкта з підрядної частини речення. В обох вищенаведених прикладах йдеться не про констатацію факту, а про власне судження мовця щодо можливого чи вірогідного розвитку подій, які базуються на дослідженні реальних обставин. Загальним принципом вираження модальності в реченнях з рейзинговими конструкціями з суб'єктом є впевненість мовця в існуванні певних епістемічних підстав, або "епістемічних гарантій", істинності суджень.

Отже, граматикалізацію розглядають як історичний процес перетворення неграматичної одиниці мови на граматичну, а також появу в певній одиниці мови більшої кількості граматичних рис. Обсяг терміна "граматикалізація" є досить широким і включає декілька процесів, одним з яких є суб'єктивація – історичний процес зміни значення від об'єктивного опису зовнішньої ситуації до вираження внутрішнього ставлення мовця до ситуації. Рейзингова конструкція з суб'єктом є зразком суб'єктивації, під час якої рейзингові дієслова набувають модального значення евіденційності в процесі вираження дії в дейктичній сфері мовця. Суб'єктивація рейзингових дієслів – складний процес, оскільки пов'язана із семантичними й структурними змінами дієслова.

Висновки до розділу 1

1. Традиційно рейзингову конструкцію з суб'єктом трактують як суб'єктно-інфінітивну конструкцію, яка складається з дієслова зі значенням ймовірності дії та інфінітива. Дієслівна група рейзингової конструкції з суб'єктом є складеним дієслівним присудком подвійної суб'єктної орієнтації. Оскільки структури вторинної предикації розглядають як випадок ускладнення присудка, що відбувається за допомогою включення до його структури елемента, який відрізняється неповнотою предикації, вважаємо, що рейзингова конструкція з суб'єктом є прикладом активно-дієслівного,

пасивно-дієслівного та ад'єктивного ускладнення присудка. Елементами, котрі ускладнюють присудок досліджуваної конструкції, є неперехідні, напівдопоміжні, катенативні дієслова та низка прикметників, які мають модальне значення евіденційності.

2. У ричищі генеративної граматики рейзингом називають операцію А-пересуву, під час якої іменна група зазнає пересуву з позиції специфікатора в нижчій у структурі речення TP до позиції специфікатора у вищій TP. Дієслова, що використовуються з інфінитивним компонентом і слугують тригером для підняття суб'єкта з інфінитивної клаузи, називаються рейзинговими. З огляду на особливості рейзингових дієслів, виокремлюють рейзингові конструкції з суб'єктом, з об'єктом, радикального руху та контролюючу конструкцію.

3. Характерною рисою рейзингової конструкції з суб'єктом є лексико-граматичні особливості рейзингового дієслова. Основна відмінність між рейзинговими й контролюючими конструкціями полягає в: 1) тета-структурі предиката; 2) використанні тематичного суб'єкта й обмежень при виборі структурного суб'єкта; 3) наявності / відсутності особливого типу нульового займенникового суб'єкта PRO; 4) можливості функціонування експлетивів *it / there*; 5) пасивізації речень з рейзинговою конструкцією з суб'єктом.

4. Дослідження семантичного компонента рейзингової конструкції неможливе без урахування аналізу категорії модальності, оскільки базовим елементом цієї конструкції є важливий оператор на кшталт *seem, appear, turn out, prove* тощо. Рейзингову конструкцію з суб'єктом визначаємо як епістемічно-евіденційну конструкцію, яка виражає суб'єктивне ставлення мовця до повідомлюваної інформації. Відповідно до показників евіденційності виокремлюємо пряму / непряму та безпосередню / опосередковану інформацію. Речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом розглядаємо як конструкцію з модусом "ймовірності", а рейзингові дієслова визначаємо як модусні предикати ймовірності, які належать до

групи нефактивних, неімплікативних предикатів, що концептуалізують різні ступені істинності думки.

5. Рейзингова конструкція з суб'єктом у процесі свого розвитку пройшла декілька етапів. Періодом появи й поширення використання досліджуваної конструкції вважаємо середньоанглійський, який характеризується революційними змінами на всіх мовних рівнях: фонологічному, морфологічному, семантичному, синтаксичному. Мовні зміни, у результаті яких починають функціонувати нові граматичні категорії, називають граматикалізацією. Рейзингова конструкція з суб'єктом у процесі становлення зазнає граматикалізації, а саме її різновиду суб'єктивації. У процесі суб'єктивації досліджуваної конструкції спостерігаємо семантичне знебарвлення її ядерного конститuenta, рейзингового дієслова: зміну його синтаксичних характеристик та набуття нового модального значення евіденційності.

Основні положення цього розділу розкрито в працях автора [96; 97; 98; 101; 102; 103; 104; 105].

РОЗДІЛ 2. МЕТОДИКА ДОСЛІДЖЕННЯ РЕЙЗИНГОВОЇ КОНСТРУКЦІЇ З СУБ'ЄКТОМ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ XII – XVII СТОЛІТЬ

2.1 Генеративна граматики як сучасна методологія дослідження синтаксису

Поява генеративної граматики ознаменувала зміну поглядів на лінгвістичну теорію, яку стали розуміти як дослідження роботи мислення людини з мовою [131, с. 27]. Об'єктом дослідження генеративної граматики є синтаксис, який визначають як креативну частину граматики. Синтаксична організація речення – це система правил і принципів, що дають змогу мовцям, з одного боку, формувати правильні речення, з іншого – оцінювати їх з погляду правильності чи неправильності граматичної організації. За допомогою цих правил мовець зі своїми обмеженими можливостями може генерувати нескінченну кількість речень [113]. При цьому не заперечується важливість семантичного компонента синтаксису, він є невід'ємним від граматики [89, с.175].

Граматики складається із трьох взаємопов'язаних компонентів – синтаксичного (генеруючого), фонетичного й семантичного (інтерпретуючих) [196, с. 5]. Синтаксичний компонент породжує серію синтаксичних структур, фонетичне оформлення яких визначене фонетичним компонентом, а значення – семантичним [125, с. 12].

За останні шістьдесят років генеративна теорія, фундатором якої є Н. Хомський, зазнала суттєвих змін у результаті свого постійного розвитку. Без короткого огляду основних етапів розвитку цього напряму мовознавства неможливо зрозуміти його головний парадокс: від початкової теорії залишилася тільки фундаментальна концепція про вроджену мовну здатність людини з незалежними внутрішніми закономірностями [72, с. 13]. Головну рушійну силу первинної генеративної теорії – трансформації – давно

замінено поняттями принципів та параметрів. Загалом, із виходом “Програми мінімалізму” відбувається радикальне переосмислення основ теорії, відмова від базових термінів: глибинної і поверхневої структури [113; 165].

Початком теорії генеративізму є поява роботи Ноама Хомського "Синтаксичні структури" в 1957 р., яку лінгвісти називають початком "хомськіанської революції". У своїй роботі учений зазначає, що мовний апарат людини характеризується наявністю рекурсивних правил (*recursive rules*), які дозволяють породжувати нескінченно довгі речення, зберігаючи при цьому існуючі граматичні відношення (наприклад, між суб'єктом і предикатом). Уведення до наукового обігу лінгвістики нових понять, як рекурсивність, дозволило Н. Хомському висунути гіпотезу про можливість формального опису мови, що зблизило мовознавство з природничими науками. У "Синтаксичних структурах" автор відходить від класичної лінгвістичної традиції. Уводяться поняття внутрішньої мови (*I-language*), яка визначає фізичні особливості мовної системи, і зовнішньої мови (*E-language*), яка характеризує вживання й застосування мовної системи [167]. Після 1957 р. до Н. Хомського приєдналася велика кількість прихильників і генеративна граматики поступово стає одним із найпоширеніших лінгвістичних напрямів у світі.

Першим етапом розвитку генеративної граматики можна вважати "стандартну теорію" (*Standard Theory*) [165; 166], розквіт якої припав на 1960-і роки. Відповідно до цієї теорії, у кожного речення є глибинна і поверхнева структура [90]. Трансформаційно-генеративна граматики досліджує структуру механізму, який уможлиблює процес мовленнєвого спілкування. Основою цього механізму є трансформації глибинних структур у поверхневі. Глибинна структура відповідає за формування змісту речення, визначаючи його семантичну інтерпретацію. Поверхнева структура є звуковим втіленням цього змісту. Завдяки граматичним трансформаціям глибинна структура співвідноситься з поверхневою [87; 226].

Стандартна теорія мала декілька серйозних недоліків. По-перше, списки трансформацій, складені для конкретних мов, мало що могли розповісти про будову мови загалом, про універсальну граматику. По-друге, трансформації в стандартній теорії можуть породжувати занадто багато неправильних речень. Необхідно було обмежити їх широкі можливості. Для цього в модель була додана смислова складова, зокрема правила семантичної інтерпретації, які дозволяють застосовувати трансформації "більш усвідомлено". У результаті цього з'явилася друга версія генеративної граматики – розширена стандартна теорія (*Extended Standard Theory*), яка була популярна в 1970–ті роки. Однак розширена стандартна теорія, як і раніше, розглядає кожну мову окремо.

У 1967 році американський лінгвіст Джон Роберт Росс захистив дисертацію на тему "Обмеження на змінні в синтаксисі". Ця робота визначила дослідницьку програму в лінгвістиці на багато років вперед і не втратила своєї актуальності до сьогодні. Дисертація Дж. Росса показала, що правила в мові можуть діяти незалежно від того, з якою мовою ми маємо справу. Замість наборів трансформацій, різних для кожної мови, лінгвісти почали вивчати обмеження, які мають універсальний характер. У результаті всі трансформації звелися до однієї, яку назвали альфа-пересувам. Однак застосування альфа-пересувам строго обмежувалося загальними універсальними принципами і правилами конкретних мов.

Наступним етапом розвитку генеративізму стає теорія керування і зв'язування (*Government and Binding Theory*), що активно розвивається в 1980–ті роки. Ця теорія складається з декількох окремих модулів.

1. Ікс-штрих теорія (*X-bar theory*) визначає загальну структуру мовних конструкцій: елементи речення нерівноправні, тому їх ієрархію можна відображати за допомогою однотипних схем-"дерев".
2. Теорія обмеження (*Bounding theory*) досліджує обмеження на застосування операції пересувам конститuentів.

3. Теорія керування (*Government theory*) визначає, як встановлюються ієрархічні відношення між елементами структури.

4. Теорія відмінка (*Case theory*) вивчає формальні властивості іменних груп, пов'язані з відмінком.

5. Тета-теорія (*Theta-theory*) належить до тематичних відношень між дієсловом і його аргументами, тобто кожне дієслово визначає кожному своєму семантичному аргументу певну тета-роль згідно з даними лексикону [51, с. 95].

6. Теорія зв'язування (*Binding theory*) формальними методами описує зв'язок між їх анафоричними та катафоричними референтами.

Найбільш послідовно вищевикладені теоретичні погляди були втілені у версії генеративної граматики, яка сформувалася наприкінці 70-х років і називається теорією принципів і параметрів (*Principles and Parameters Theory*) [169]. За допомогою цієї теорії пояснюють процес засвоєння мови дітьми: універсальні принципи і параметри закладені в розумі від народження, але параметри набуваються з досвідом. Слухаючи розмови довкола себе, дитина фіксує їхнє значення, і конструкція "застигає" в ту чи ту мову.

Сучасним етапом розвитку генеративної граматики, котрий почався в середині 1990-х років, є програма мінімалізму (*Minimalism*) [165], що має на меті виявити найбільш загальні й необхідні правила побудови структури речення. Було запропоновано відмовитися від різноманітних операцій, рівнів, складної структури груп, тобто від усього, що було занадто громіздким у попередніх теоріях генеративної граматики [1]. Ідея максимальної простоти лягла в основу уявлення про "економію зусиль", зведеного в загальний принцип економії в багатьох галузях граматики. Тому одна з основних ідей, на які спирається програма мінімалізму, – уявлення про "оптимальний дизайн" – мова вирішує поставлене перед нею завдання найпростішим можливим способом. Виходячи з цього, генеративісти дають відповідь на

питання про те, чому мова влаштована саме так, а не інакше, і на питання про те, чому одна модель краща за іншу.

Наразі мову розуміють як когнітивну систему, що зберігає інформацію про звук, значення й структурну організацію. Мова є тим засобом, який генерує речення $Exp = \langle PF, LF \rangle$, що складається з двох рівнів, де PF – рівень, на якому фонетичний компонент дає інструкції сенсомоторній системі про певний звук (його ознаки F), а LF – рівень, на якому семантичний компонент дає сигнал поняттєвій системі мозку про певні ознаки слова [171, с. 90–91]. Взаємодія мови з цими зовнішніми по відношенню до когнітивної системи рівнями визначається умовами відповідності (*legibility conditions*). Висловлення (Exp) є легітимним, якщо на рівні взаємодії двох вищевказаних рівнів (*interface level*) Exp складається лише з елементів, котрі надають інструкції зовнішнім системам (сенсомоторній і поняттєвій). Усі зайві елементи та дериваційні кроки повинні бути еліміновані. Останні є виправданими лише за умови існування для цього вагомої причини, а саме – впливу на інтерпретацію речення [114]. У праці Н. Хомського "Питання мінімалізму" (*Minimalist Inquiries*) [166] у науковий обіг вводяться нові терміни: структура речення до і після застосування операції озвучення (*before and after Spell-out*).

2.1.1 Ікс-штрих теорія як методологія дослідження рейзингової конструкції з суб'єктом

У нашій науковій роботі методологією дослідження обрано сучасний модуль генеративної граматики – Ікс-штрих теорію, згідно з яким конституенти синтаксичної структури організовані навколо відповідної вершини X, де X – це будь-який синтаксичний конститuent у вигляді слова або морфеми [113].

У 1970-х рр. дослідники помітили, що структури складових (синтаксичних груп, *phrases*) мають багато спільного [209]. У будь-яких групах наявні вершина та ядро (*head*); ці групи ієрархічно організовуються

навколо своєї вершини. Вершина представлена однією з традиційних частин мови (лексичних категорій) – іменником, дієсловом, прийменником, прикметником і визначає категорію складової. Кожна складова є поширенням, проекцією (*projection*) своєї вершини, а синтаксичні групи (XP) – іменна група (NP), дієслівна група (VP), прикметникова група (AP), прийменникова група (PP) є проекціями лексичних категорій, таких як N, V, A та P. Ці вершини мають залежні елементи (*dependents*) або актанти (*arguments*), які завжди є фразовими категоріями [84]. Фразові категорії – це проекції різного рівня, рівень проекції маркується кількістю штрихів при категоріальному символі; звідси й походить назва – Ікс-штрих теорія або X'-теорія (*X-Bar Theory*). Після приєднання комплементів до вершини X, утворюється проекція X', під час приєднання X' специфікаторів отримуємо проекцію X'' (=XP). Комплементом називають групу, що перебуває в тісному синтаксичному зв'язку з вершиною, представленою однією з основних лексичних категорій. Комплемент – це складова, наявність якої в кожному конкретному випадку визначається лексичною властивістю вершини, тобто субкатегоризацією (*subcategorization*) [16, с. 36]. Зауважимо, що комплементом дієслова є прямий додаток, комплементом сполучника – клауза, прийменника – іменна група, іменника – його актанти (якщо він наявний). Отже, V' є першою проекцією дієслова, N' – іменника, P' – прийменника, C' – підрядного сполучника, A' – перша проекція прикметника. Ад'юнктом (*adjunct*) називають залежну фразову категорію, яка не є актантом вершини. У реченні всі складові об'єднуються ієрархічно. На кожному рівні ієрархії структура складників визначається на основі принципів, які покладені в основу Ікс-штрих теорії [20, с. 49].

Вершина, або ядро – це головна складова групи, комплемент – залежна складова, а специфікатор – це початкові слова, прикладами яких можуть бути ті елементи, які модифікують вершину. Як зазначає Р. Кейн у теорії антисиметричного синтаксису, комплемент вершини завжди повинен слідувати за нею, а специфікатор має завжди передувати тій групі, з якою він

знаходиться в «сестринських» відношеннях [1; 213].

Максимальна проекція (X'') є найбільшою проекцією з тих складових, властивості яких визначає вершина [20, с. 50].

X' є безпосереднім складником X'' :

$$\begin{array}{c} X''=XP=X=X'' \\ | \\ X=X \\ | \\ X=X^0 \end{array}$$

Рис. 2.1. Максимальна проекція вершини X

На рис. 2.1 показано, що проекція другого рівня збігається з повною складовою – XP . При цьому специфікатори та компленти пов'язані між собою асиметричними відношеннями. Найважливіше відношення між елементами синтаксичної групи називається *c-командою* (*c-command*), тобто елемент α знаходиться у відношеннях структурного пріоритету з елементом β лише тоді, коли елемент, який безпосередньо домінує над α , також домінує над β , та ні α , ні β не домінують один над одним [84].

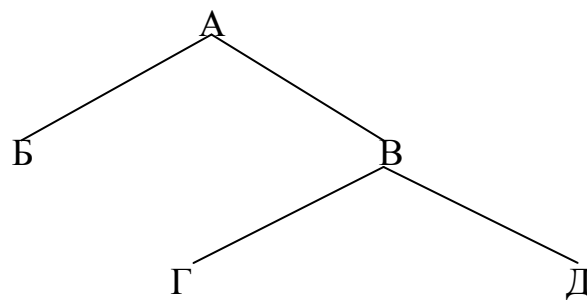

Рис. 2.2. Приклади відношень *c-команди*

Як це продемонстровано на рис. 2.2, A не превалює над жодною категорією, а домінує над усіма іншими вузлами; V *c-командує* тільки G та D [71].

Загальна схема повної складової в термінах Ікс-штрих теорії полягає в трьох універсальних правилах структури складових:

- 1) $X'' \rightarrow (ZP) X'$ – специфікатор і вузол першого рівня;

2) $X' \rightarrow X' (ZP)$ – вузол першого рівня та ад'юнкт;

3) $X' \rightarrow X^0 (YP)$ – вершина та комплемент.

Загальну структуру повної складової (без ад'юнктів) можна зобразити графічно, як це показано на рис. 2.3 [70, с. 24]:

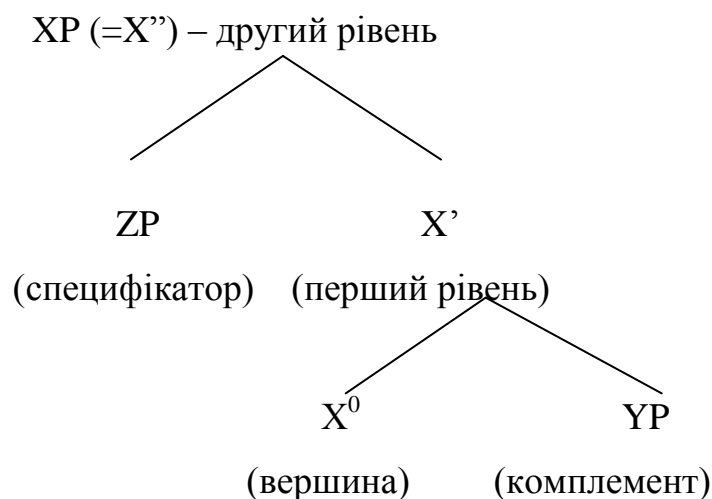

Рис. 2.3. Загальна структура повної складової речення

Під час дослідження середньо- та ранньоновоанглійських рейзингових конструкцій з суб'єктом ми керувалися такими загальними принципами визначення структури речення [258, с. 42]:

1) принцип верховенства (*Headedness Principle*) – кожна нетермінальна вершина у синтаксичній структурі речення є проекцією лексичної або функціональної одиниці (*head*);

2) принцип бінарності – кожна нетермінальна вершина у синтаксичній структурі речення є результатом бінарного (подвійного) розгалуження.

Поділ одиниць мови на лексичні й функціональні визначає формування відповідних проєкцій. У структурі речення основними функціональними проєкціями є CP (*complementizer phrase*), яка визначає комунікативний тип речення, його спосіб і створює позицію для комплементайзера, TP (*tense phrase*), яка містить фінітну флексію та vP (*verbalizer phrase*), яка перетворює одиницю мови на дієслово. Проєкція TP має ф-ознаки (узгодження і / або відмінок), що є неінтерпретованими (несемантичними) та складають ядро системи узгодження, приписування відмінка й пересуву конститuentів у

реченні. Ці ознаки мають непрямий вплив на інтерпретацію висловлення й повинні бути перевірені (узгоджені й видалені). Присутність функціональної проекції TP умотивована семантичними і структурними ознаками: вона має часовий показник дієслова, асигнує відмінок суб'єкта і створює структурну позицію для задоволення ПРП [165, с. 341]. Наявність функціональної проекції vP спочатку визнають лише в перехідних і неергативних дієсловах, при цьому специфікатор vP створює позицію для розміщення семи агентивності та каузації відповідно чи позицію для пересуву додатка (*Object Shift*) [165, с. 315; 202, с. 228–234]. Згодом присутність цієї проекції стає обов'язковою для всіх дієслів. Її розглядають як вербалізатор, який перетворює лексичний корінь на дієслово [113].

Основними операціями, що становлять трансформаційну систему, є злиття (*Merge*), узгодження (*Agree*) та пересуву (*Move*). Операція узгодження встановлює відношення (узгодження й перевірки відмінка) між одиницею мови й ознакою F (категоріальна ознака) у зазначеному обмеженому просторі. Операція пересуву конститuenta речення поєднує операцію злиття й узгодження. Вона складніша порівняно з цими операціями, операцією крайнього випадку (*Last Resort*) [171, с. 101–102]. Згідно з положеннями генеративної граматики, пересув конститuenta речення завжди вмотивований і відбувається для перевірки морфологічних ознак. Відповідно до гіпотези внутрішнього VP породження суб'єкта (*VP-internal subject hypothesis*) у будь-якому предикативному реченні NP (іменна група) пересувається до позиції суб'єкта [Spec, TP] для отримання відмінка [114, с. 33]. Такий пересув відбувається після застосування операції озвучення.

2.1.2 Інтерпретація явища інфінітивної комплементації в річищі генеративної граматики

У генеративній граматиці англійське речення з інфінітивом досить часто було об'єктом спостереження. Згідно з концепцією Н. Хомського, будь-яке речення є похідним від глибинної структури, яка утворюється за

правилами структури складників (*phrase-structure rules, PS-rules*). Відома думка, що інфінітивна група є різновидом речення: "інфінітивна група і речення – якщо не тотожні, то дуже близькі за ознаками фразові категорії, оскільки в обох вершинами є дієслово, а інфінітив і фінітне дієслово розглядають як форми однієї частини мови" [135, с. 147]. Інфінітив і фінітну групу об'єднують під спільним терміном "клауза" (*clause*), "елементарне речення" або "предикація". Клаузою може бути будь-яка група, вершиною якої є дієслово або елемент, що є носієм фінітних дієслівних категорій (у теорії принципів і параметрів Н. Хомського). Процедурний апарат генеративної граматики дає змогу виявити дієслівний характер інфінітива в межах трихотомії "зміст – форма – функція".

Розглянемо циклічні правила, які застосовуються до інфінітивних комплементів:

- вилучення суб'єкта (*Subject Deletion (SD)*): суб'єкт вилучається за умови його контролювання іменним аргументом (зазвичай суб'єктом) головного дієслова [84]. Наприклад:

(69) *I want to say*, від ${}_s[want - Ix - {}_s[say - x]]$;

- рейзинг предиката (*Predicate Raising (PR)*): нижчий дієслівний конститuent (*V-constituent*) об'єднується з вищим у дієслівну групу (*V-cluster*), і складники іменної групи, які залишилися, об'єднуються зі складниками вищого дієслова у вищу клаузу (S). Наприклад:

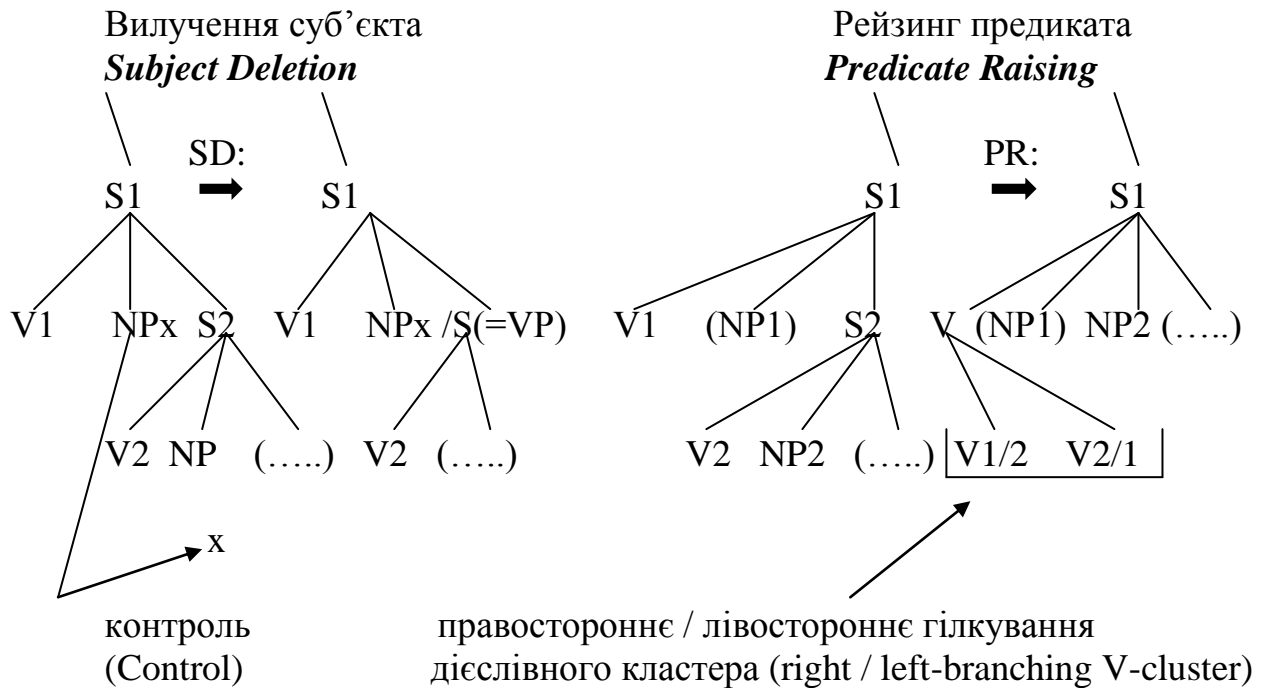
(70) *I let go the rope*, від ${}_s[let - {}_s[go - the\ rope]]$;

- рейзинг суб'єкта (*Subject Raising (SR)*): нижчий суб'єкт піднімається до позиції аргумента, яку займає його власна клауза (S), де він отримує називний чи знахідний відмінок, котрий зазвичай призначається аргументам іменної групи, розміщеним у цій позиції. Відомо два різновиди SR: рейзингова конструкція суб'єкта до позиції суб'єкта (*Subject-to-Subject Raising (SSR)*) та рейзингова конструкція суб'єкта до позиції об'єкта (*Subject-to-Object Raising (SOR)*) [165]. Наприклад:

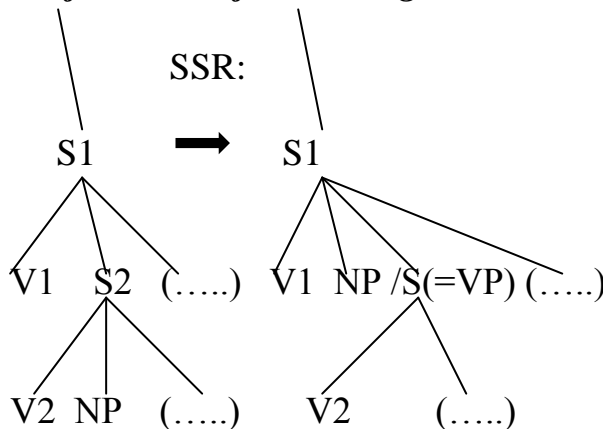
SSR: (71) *The girl seems to sing*, від ${}_s[seem - {}_s[sing - the\ girl]]$

SOR: (72) *I want you to speak*, від $_s[want - I - _s[speak - you]]$.

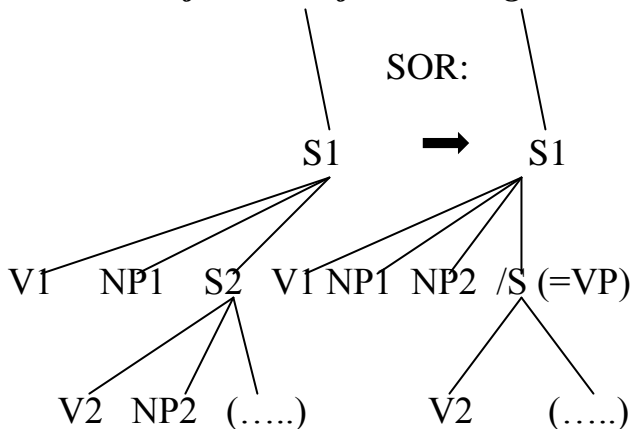
Схематично ці правила виглядають так:

Рейзингова конструкція суб'єкта до позиції суб'єкта
Subject-to-Subject Raising

Рейзингова конструкція суб'єкта до позиції об'єкта
Subject-to-Object Raising

Можливість застосування операцій SD, PR чи SR зумовлена лексичною специфікою вербального кореня: кожне дієслово, яке відкриває позицію для компонента, характеризується циклічними правилами, що ним керують. Наприклад, дієслово *seem* позначається SR ознакою, тобто, SR використовують тоді, коли вищий і нижчий суб'єкт не є кореферентними [84].

Ці три циклічні правила мають один результат – максимальну уніфікацію нижчої клаузи з головним реченням (*matrix-S*). У комплементарній системі мов світу відома тенденція, яка полягає в тому, що *matrix-S* намагається об'єднати якомога більше клауз відповідно до типу мови та універсальних обмежень. На позначення цієї тенденції використовують термін "неповна форма" (*Matrix Greed*). Статус комплементарної клаузи (*Complement-S*), яка втрачає суб'єктну іменну групу, знижується до традиційної дієслівної групи. Як результат – утворене речення є неповним, оскільки в ньому не вистачає суб'єктної іменної групи [84].

Окрім того, коли комплемент головного речення втрачає дієслово, його вузол (*S-node*) зникає й усі аргументи прикріплюються до вищого речення в тому самому порядку. Повторюване циклічне вживання PR зумовлює утворення складних дієслівних кластерів (лівостороннє та правостороннє гілкування), тобто всі дієслівні форми розташовуються з одного боку клаузи, а іменні аргументи, зібрані з різних циклів, – із протилежного [165, с. 285–385].

У генеративній граматиці комплемент розглядають як групу, тісно пов'язану з головним словом синтаксичної групи, а комплементацию – як феномен реченнєвої структури, що займає позицію аргумента щодо предиката. Отже, інфінітивні комплементи в будь-якій мові є результатом застосування одного чи більше циклічних правил: видалення суб'єкта (*Subject Deletion (SD)*), рейзинг предиката (*Predicate Raising (PR)*), рейзинг суб'єкта (*Subject Raising (SR)*), який має два різновиди SR: *Subject-to-Subject Raising (SSR)*, *Subject-to-Object Raising (SOR)*.

2.1.3 Обґрунтування вибору напряму дослідження

Рейзингова конструкція з суб'єктом неодноразово привертала увагу вітчизняних і зарубіжних лінгвістів, проте низка проблем, пов'язаних із її структурою, семантикою та функціональними характеристиками й досі не

отримали належного обґрунтування. У цьому контексті пріоритетними завданнями нашого дослідження є такі, що:

- 1) розкривають історичні зміни, котрі відбувалися в структурі рейзингової конструкції з суб'єктом в процесі еволюційного поступу англійської мови;
- 2) демонструють місце досліджуваної конструкції в загальному процесі зрушень у типологічному профілі англійської мови через низку внутрішніх і зовнішніх чинників. У контексті нашого викладу інтерес викликають зміни семантики рейзингових дієслів протягом давньоанглійського та середньоанглійського періодів, що є тригером зміни аргументної структури цих дієслів, у результаті якої відбувається поширення рейзингової конструкції з суб'єктом;
- 3) упорядковують наявну в граматичних студіях термінологію. Це дасть змогу розв'язати питання щодо статусу досліджуваної одиниці, визначити її місце в одному з розділів граматики. У мовознавчій літературі рейзингову конструкцію з суб'єктом прийнято називати:
 - *The Infinitive Construction (The Complex Subject)*;
 - називний відмінок з інфінітивом [70, с. 250, 294];
 - конструкцією з неособовою формою дієслова (*Complex with the Verbals*) [42, с. 321];
 - складний суб'єкт [266, с. 237];
 - *The Subjective with the Infinitive constructions* [48, с. 119];
 - неособово-дієслівною клаузою [174, с. 428];
 - катенативною конструкцією [91; 117];
 - зв'язаною конструкцією [250];
- 4) виокремлюють основні елементи цієї конструкції. Деякі дослідники трактують рейзингову конструкцію як тричленну структуру [51, с. 36–45], інші вважають, що вона складається з двох бінарних груп [135];
- 5) досліджують структурну будову речень із рейзинговими конструкціями з суб'єктом, пояснюють позиції породження суб'єкта в складі інфінітивного компонента та операцію його пересуву до позиції суб'єкта в головній

клаузі, а саме – до позиції [Spec, TP];

б) визначають рейзингову конструкцію з суб'єктом як епістемічно-евіденційну, що виражає значення ймовірності, невпевненості та припущення мовця щодо пропозиції висловлення.

У сучасній англістиці рейзингової конструкції з суб'єктом неодноразово були об'єктом дослідження в межах різних граматичних парадигм: 1) традиційної, де аналіз складної комплементації ускладнюється відсутністю чіткого критерію їхнього виявлення та класифікації; 2) генеративної, де, згідно з Ікс-штрих теорією, конституенти речення організовані навколо відповідної вершини X. Разом із комплементом X формує проекцію X' (Ікс-штрих), яка разом зі специфікатором [Spec, ...] і утворює максимальну проекцію XP; 3) функціональної, згідно з положеннями якої інфінітив як особлива дієслівна форма не має особливого граматичного статусу, а класифікація речень з рейзинговими конструкціями з суб'єктом відбувається з урахуванням аспектів модальності, темпоральності.

Застосовувані традиційні методики є завузькими для пояснення процесів, що зумовили формування й становлення досліджуваних одиниць в історії англійської мови. Тому у граматичних студіях, виконаних із позицій діакронії, донині становлення та особливості функціонування рейзингової конструкції з суб'єктом в середньо- та ранньоновоанглійській мовах не отримало належного висвітлення. Так, поза увагою вітчизняних наукових студій залишаються особливості будови досліджуваної конструкції й характерні ознаки її функціонування на різних етапах розвитку англійської мови. Заповнити зазначені лакуни видається можливим, застосовуючи процедурний апарат Ікс-штрих модуля генеративної граматики, провідної синтаксичної наукової парадигми, яка відповідає завданням нашого дослідження і яку покладено в його основу.

Як висновок зауважимо, що на сучасному етапі лінгвістичних досліджень генеративна граMATика – це наука, основним завданням якої є не кількісне визначення й аналіз усього обсягу речень мови, а експлікація

глибинних закономірностей та особливостей тієї чи тієї мовної структури, які визначають процес формування мовних одиниць.

2.2 Етапи проведення дослідження рейзингової конструкції з суб'єктом протягом середньоанглійського і ранньоновоанглійського періодів

Сутність запропонованої методики полягає в інтегрованому застосуванні науково-дослідницьких методів, обраних з урахуванням поставлених у дисертаційній праці завдань. Вивчення досліджуваної конструкції відбувалося послідовно й передбачало вісім етапів.

Основне завдання на першому етапі дослідження – висвітлити особливості дослідження рейзингової конструкції з суб'єктом з позицій традиційної лінгвістики, а також дослідити структурні особливості цього синтаксичного утворення з позицій генеративної граматики.

У результаті аналізу наукової літератури виявлено, що в традиційній граматиці рейзингову конструкцію визначають як структуру вторинної предикації. У генеративній граматиці рейзинг розглядають як процес, під час якого суб'єкт інфінітивної клаузи зазнає пересуву до позиції суб'єкта дієслова в головному реченні. Дієслова, які при використанні з інфінітивним компонентом спричиняють підняття суб'єкта, називаються рейзинговими дієсловами. З огляду на особливості рейзингових дієслів виокремлюють рейзингові конструкції з суб'єктом, з об'єктом та рейзингові конструкції радикального руху.

На першому етапі нашого дослідження ми використовували індуктивний та дедуктивний методи, що допомагають формувати висновки на основі аналізу конкретного матеріалу, а теоретичні положення – обґрунтовувати та ілюструвати мовними даними.

Мета другого етапу – вивчення процесу становлення рейзингової конструкції із суб'єктом в історії англійської мови, аналіз основних чинників

її виникнення, розвитку та поширення. Наприклад, у середньоанглійській мові спостерігаємо зміни в системі флексій, які спричинили зміни структури інфінітивних комплементів та синтаксичного статусу інфінітивного маркера *to*. Відбувається спрощення структури інфінітивного комплелента і зникнення операції пересуву *Inf-to-D* та зміна категоріального статусу інфінітива з Р на Т конститuent, тобто на функціональну категорію дієслова. Протягом ранньоновоанглійського періоду відбувається заміна безособових зворотів особовими, закріплення SVO-моделі порядку слів у реченні, розвиток вторинно-предикативного зв'язку, становлення класу рейзингових дієслів, прикметників, дієслів у пасивному стані.

Завдання третього етапу роботи – сформувати матеріал дослідження. Методом суцільної вибірки з творів середньоанглійського та ранньоновоанглійського періодів було виокремлено 3400 досліджуваних одиниць. Пам'ятки середньоанглійської писемності представлені різножанровим матеріалом, а саме: лицарськими романами, оповіданнями, містеріями, листами, історичними хроніками, драматичними творами, науковими працями. Ранньоновоанглійська рейзингова конструкція з суб'єктом досліджується на матеріалі трагедій та комедій У. Шекспіра. Аналіз емпіричного матеріалу дав змогу вивчити процес поширення цієї конструкції та особливості її функціонування протягом XII–XVII століть.

На четвертому етапі дослідження за допомогою методу трансформаційного аналізу було виокремлено базові моделі порядку слів у реченнях із рейзинговою конструкцією з суб'єктом, які відповідають загальним тенденціям розвитку середньоанглійської мови, а також зафіксовано моделі альтернативного порядку слів. У структурі таких речень спостерігаємо акцентування елементів, яке відбувається за допомогою функціональних проєкцій *TopP* і *FocP*. Акцентування зазвичай відбувається в ініціальній позиції та медіальній позиції речення, аби надати висловленню більшої експресивності.

На п'ятому етапі дисертаційної роботи було проаналізовано і продемонстровано процес деривації речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом. Рейзингові конструкції є зразком NP-пересуву, тому необхідним є дотримання ПРП, який виконується функціональною проекцією TP.

На шостому етапі роботи було висвітлено особливості семантичних змін рейзингових дієслів, у результаті яких рейзингові дієслова з повною аргументною структурою перетворюються на одноаргументні неперехідні дієслова, котрі не мають зовнішнього аргумента й не асигнують тета-ролі. Такий історичний, прагматично-семантичний процес, завдяки якому значення базуються на суб'єктивному ставленні мовця до висловлення, визначаємо як суб'єктивацію. У процесі суб'єктивації рейзингових дієслів має місце семантичне знебарвлення значення дієслова, під час якого агенс і причина поєднуються на рівні семантичної структури в результаті деакузативації.

На сьомому етапі наукової розвідки методом лінгвістичного опису було досліджено функціонування рейзингової конструкції з суб'єктом на позначення припущення, впевненості / невпевненості мовця в достовірності інформації, можливості виконання дії, посилання на свідчення інших та готовності до виконання дії, які використовуються в середньо- та ранньоновоаглійській мові.

На останньому, восьмому, етапі дослідження було зроблено необхідні узагальнення для систематизації відомостей про структурні та функціональні особливості рейзингової конструкції з суб'єктом в англійській мові XII–XVII століть.

Висновки до розділу 2

1. Процедурний апарат генеративної граматики, а саме Ікс-штрих теорія, яка є одним із головних модулів Теорії керування та зв'язування, має важливе значення під час дослідження різних синтаксичних явищ, зокрема рейзингової конструкції з суб'єктом в діяхронії, оскільки допомагає вирішити низку нерозв'язаних проблем, стосовно процесу породження досліджуваної конструкції, особливостей її структури та аранжування конститuentів речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом.

2. Граматичний характер досліджуваної конструкції протягом середньо- та ранньоновоанглійського періодів пов'язаний із подальшим розвитком граматичної будови в бік аналітизму, а також поширенням вторинного предикативного зв'язку, що виразилося в збільшенні кількості вторинно предикативних конструкцій.

3. Сутність запропонованої методики полягає в інтегрованому застосуванні науково-дослідницьких методів, обраних із урахуванням поставлених у дисертаційній праці завдань. Вивчення рейзингової конструкції з суб'єктом відбувається послідовно й передбачає вісім етапів: 1) уточнення тлумачення феномена рейзингової конструкції з суб'єктом із позицій основних напрямів сучасної лінгвістики; 2) вивчення досліджуваної конструкції в історичному аспекті; 3) формування матеріалу дослідження; 4) дослідження процесу породження речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом з позицій Ікс-штрих теорії; 5) виокремлення базових та альтернативних моделей порядку слів у середньо- і ранньоновоанглійських реченнях з рейзинговою конструкцією з суб'єктом; 6) аналіз зміни аргументної структури рейзингових дієслів в англійській мові XII – XVII століть; 7) вивчення функціонально-семантичних особливостей рейзингової конструкції з суб'єктом у середньо- та ранньоновоанглійській мові; 8) узагальнення отриманих результатів.

РОЗДІЛ 3. СТРУКТУРНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕЙЗИНГОВОЇ КОНСТРУКЦІЇ З СУБ'ЄКТОМ У СЕРЕДНЬОАНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

3.1 Мовна ситуація в середньоанглійській мові

В історії англійської мови традиційно виокремлюють три періоди: давньоанглійський – період від появи перших писемних пам'яток VII ст. до кінця XI; середньоанглійський – період від початку XII ст. до XV ст.; новоанглійський – період від XVI ст. до сьогодення, а також ранньонovoанглійській період (XVI – XVII ст.) [120, с. 16].

Вищезгадана класифікація базується переважно на екстралінгвальних фактах, зокрема на подіях історії Англії, які є важливими для зміни економічних формацій і політичних форм правління [61, с. 50]. Проте всі ці важливі історичні події не є вирішальними при визначенні етапів розвитку мови. Тому Г. Суїт, автор першої наукової історичної фонетики і граматики англійської мови, уважав, що періодизація мови має відповідати її морфологічній будові в різні епохи, тобто наявності системи словозмінних афіксів. Згідно з цією періодизацією, історію англійської мови поділяють на три періоди [4, с. 24]: 1) давньоанглійський – період повних закінчень (*full endings*); 2) середньоанглійський – період редукованих закінчень (*leveled endings*); 3) новоанглійський – період утрачених закінчень (*lost endings*).

Періодизація історичних мовних змін повинна враховувати внутрішні й зовнішні чинники розвитку мови, а саме: зміни у фонетиці, морфології й синтаксисі, а також історичні події, політичні, культурні, релігійні зміни в суспільстві [244, с. 262]. Т. А. Расторгуєва розглядає співвідношення зовнішніх і внутрішніх факторів на декількох етапах розвитку мови як період варіювання й конкуренції давніших і нових ознак [120 с, 13, 20–22]. Зовнішні фактори економічного та політичного характеру підсилювали дію внутрішніх чинників [264, с. 3]. У своїй сукупності ці фактори подіяли б не настільки

потужно, якби не специфічна мовна ситуація, що склалася в Англії у XII–XIV ст. і виявилася сприятливою для зростання кількості варіантів середньоанглійської мови, а отже, і якісних зсувів у граматичній будові англійської мови [120, с. 20–22].

Якщо мова VII–XI ст. характеризується синтетичною будовою з переважанням системи флексій над іншими засобами вираження граматичних категорій, то мова XII–XIV ст. свідчить про перехід від синтетичності до аналітичності в граматичній будові. Відповідно до закономірностей розвитку граматичного ладу мови в середньоанглійському періоді відбувається становлення SVO-моделі порядку слів, тому зростає значення позиції слова в реченні [61, с. 263]. У реченні місце перед предикатом стає граматичною ознакою суб'єкта, у результаті чого питома вага використання зворотного порядку слів зменшується, якщо порівняти з давньоанглійським періодом [226].

Зміна порядку слів у реченні протягом давньоанглійського й середньоанглійського періодів є дискусійним питанням. Наприклад, Г Суїт, Ч. Фріз та О. Фішер стверджують, що основною причиною становлення SVO-моделі порядку слів була втрата флексій. Це твердження спростовують генеративісти, основною ідеєю яких є те, що порядок слів в давньоанглійській мові є змішаною системою, яка базується на інформаційній структурі речення (IC) [214; 215; 281].

Питання про те, чи є давньоанглійська мова V2 нарівні з сучасними германськими мовами широко обговорюється в літературі. Головна причина розбіжностей поглядів полягає в тому, що порядок слів, засвідчений у розповідних реченнях, залежить від типу суб'єкта: якщо суб'єкт є повним NP, то дієслово, зазвичай, передує йому, і як результат – порядок слів, який нагадує сучасні V2 мови, на кшталт німецької або шведської. Якщо суб'єкт є займенником, то він практично завжди передує дієслову. Ранній синтаксичний аналіз порядку слів полягає в тому, що дієслово перемістилося в позицію V2 в обох випадках, але давньоанглійська відрізняється від інших

мов V2, оскільки займенники є клітиками, які, на відміну від повнозначного суб'єкта, мають здатність прикріплюватися до позиції, вищої, ніж дієслово, і, як результат, речення також уважатиметься структурно V2 [215; 222].

Якщо суб'єкт є новою та / або фокусованою інформацією, як правило, повнозначною NP, порядок слів зазвичай є V2, тоді як у випадках, коли об'єкт передає відому інформацію, порядок слів, зазвичай, не-V2. Це означає, що дієслово передує займенникам, які практично завжди містять відому інформацію, і що низка NP також займає позицію після дієслова, якщо вони вже раніше зазначалися в контексті. Інформаційна структура також може пояснити, чому порядок слів V2 виглядає дещо кращим з неакузативними дієсловами, оскільки вони з'являються переважно з інформаційно новими та / або фокусованими суб'єктами [215; 281].

Середньоанглійська мова зазнає скандинавського впливу на північні діалекти, де порядок слів V2 був результатом суто синтаксичних вимог. У Лондоні та на прилеглих територіях відбувається значне перемішування діалекту, де вирівняний варіант не-V2 стає загальноприйнятим [187; 222; 230]. Дані кінця середньоанглійського періоду показують, що має місце також підймання V2 в деяких лінгвістичних контекстах, наприклад, із допоміжними та неакузативними дієсловами [215]

Ван Кененейд стверджує, що розвиток від SOV-моделі порядку слів у реченні до порядку SVO та втрата V2 є окремими процесами, які відбувалися в історії англійської мови: перший завершується в 1200, а другий – в 1400 роках [218; 267].

1150–1400 роки були періодом інтенсивної перебудови на всіх мовних рівнях: фонологічному, морфологічному, семантичному, синтаксичному, що зрештою, спричинило перехід англійської мови з SOV- до SVO-типу.

3.2 Передумови становлення рейзингової конструкції з суб'єктом у середньоанглійській мові

Процес виникнення й становлення рейзингової конструкції з суб'єктом зумовлений низкою морфологічних, семантичних і синтаксичних змін, які відбулися протягом середньоанглійського періоду. Виокремлюємо такі передумови появи досліджуваної конструкції:

1. Інтенсивне спрощення системи відмінкових закінчень. У період XI–XII ст. редукція ненаголошених закінчень стала загальним явищем, що призвело до втрати флексій [79, с. 215].

2. Зміни в системі дієслова протягом середньоанглійського періоду, які загалом відповідають основним тенденціям розвитку граматичної будови мови XII–XIV ст., і полягають у значному спрощенні парадигми відмінювання дієслів, частковій уніфікації утворення основних форм дієслів, розвитку форм майбутнього часу та складних форм *Perfect* та *Continuous*, широкому використанні пасивної форми, розвитку граматичних зворотів з неособовими формами дієслова. У кінці середньоанглійського періоду внаслідок цих змін система дієслова набула всіх особливостей, характерних для дієслова сучасної англійської мови.

3. Процес спрощення парадигми інфінітива, а саме: форма інфінітива на *-an* у мові середньоанглійського періоду ослаблюється до *-en*, а форми давального і називного відмінків інфінітива зливаються в одну.

4. Становлення SVO-моделі порядку слів у реченні. У наслідок цього наявність суб'єкта в структурі речення відтепер є обов'язковою.

5. Становлення синтаксичної категорії перехідності / неперехідності дієслів.

6. Становлення класу слів, що виражають суб'єктивне ставлення мовця до предмета висловлення. Найбільш характерними модальними словами в середньоанглійській мові є *certainly*, *certes*, *sikerly*, *forsothe*, дієслова *happen*, *preven*, *presume*, *aperen* та прикметники *apt*, *bound*, *certeyn*, *likli*, *sete*.

Отже, спрощення системи морфологічних флексій, закріплення фіксованого порядку слів, граматикалізація категорії нефінітних форм дієслова, зокрема інфінітива, та категорії перехідності / неперехідності дієслів, а також семантичні зміни сприяли появі та поширенню використання рейзингової конструкції з суб'єктом протягом середньоанглійського періоду. Зупинимося на кожному з цих факторів більш детально.

3.2.1 Розвиток синтаксичної категорії перехідності / неперехідності дієслова в середньоанглійській мові

У сучасній англійській мові дієслова поділяють на перехідні і неперехідні залежно від їхньої здатності до сполучуваності (валентності). Перехідні дієслова позначають дію, безпосередньо спрямовану на певний об'єкт, і в реченні використовуються з прямим безприйменниковим додатком. Поняття "валентності" охоплює всі синтаксичні елементи (ад'юнкти), що вживаються з дієсловом і є обов'язковими (комплементаторами) або факультативними (суплементаторами) [18].

Неперехідні одноаргументні дієслова залежно від розташування їхнього єдиного аргументу поділяють на ергативні (*unaccusatives*) та неергативні (*unergatives*) [206]. В ергативних дієсловах бракує зовнішнього аргументу, суб'єкт породжується в позиції додатка; в неергативних, навпаки, бракує внутрішнього аргументу. Ергативні дієслова не призначають знахідного відмінка своєму внутрішньому аргументу, звідси їх друга назва – неакузативні дієслова [113].

У сучасній англійській мові перехідність / неперехідність є синтаксичною категорією, оскільки транзитивний чи інтранзитивний характер дієслова виявляється лише в наявності або відсутності прямого безприйменникового додатка. Поза межами контексту кожне дієслово може бути перехідним або неперехідним, тому в англійській мові виділяють транзитивне / інтранзитивне використання дієслова, а не окремі групи транзитивних або інтранзитивних дієслів.

У давньоанглійській мові перехідність / неперехідність є семантико-морфологічною властивістю власне дієслова, тобто дієслово використовується з додатком у певній формі. На здатність дієслова керувати формами іменників впливає його морфологічна структура і семантика, а саме:

– залежність граматичного значення перехідність / неперехідність від морфологічної структури дієслова виявляється в тому, що слабкі дієслова I класу були перехідними та протиставлялися однокореневим неперехідним сильним дієсловам або слабким дієсловам II класу; морфологічними показниками перехідності дієслова слугували префікси *be-*, *ze-*, *ofer-*, наприклад, *cuman* (приходити) – *ofercuman* (переслідувати).

– наявність граматичного значення перехідність / неперехідність у давньоанглійського дієслова залежить від семантики кореня. Якщо корінь дієслова виражає дію, то він завжди використовується з прямим додатком, наприклад, дієслова *beran* (нести), *drifan* (гнати), *bindan* (ізв'язувати) є перехідними дієсловами, оскільки виражають активний вплив на об'єкт. Якщо дієслово виражає стан або процес, то необхідність у прямому додатку зникає, наприклад, дієслова *ridan* (їздити верхи), *feallan* (падати) є неперехідними, тому що вони виражають стан і відсутність активного впливу на предмет [59, с. 224].

Починаючи із середньоанглійського періоду відбувається перебудова системи перехідних / неперехідних дієслів. У цей час відбувається перехід до синтаксичного способу вираження цієї категорії і будь-яке дієслово використовується як перехідне або неперехідне залежно від наявності після нього додатка. Зміна способу вираження категорії перехідності / неперехідності пов'язана з руйнуванням системи дієслівного керування. Безприйменникове керування дієслів давальним і родовим відмінками цілком зникає в середньоанглійському періоді. Керування як засіб синтаксичного зв'язку зберігається лише у випадку вираження додатка об'єктним відмінком

займенника, наприклад, у реченні (73) дієслово *seem* вживається з об'єктним відмінком займенника *I* :

(73) *Then seemed me there was a parlement at Athens, upon certain points and cas* (Geoffrey Chaucer, *The Canterbury Tales and Other Poems*, p. 86).

Протягом середньоанглійського періоду після руйнування дієслівного керування не існує чіткої межі використання перехідних і неперехідних дієслів. Давньоанглійські неперехідні дієслова починають використовуватися з безприйменниковим додатком, а перехідні втрачають таку здатність. Тому в середньоанглійський період дієслово використовується з безприйменниковим і прийменниковим додатком. Наприклад, *wait* у реченні (74) використовується з прийменниковим додатком *after no pomp*, а в реченні (75) – із безприйменниковим додатком *us*:

(74) *He waited after no pomp nor reverence...*(Geoffrey Chaucer, *The Canterbury Tales and Other Poems*, p. 86).

(75) *Satan, that ever us waiteth to beguile, Saw of Constance all her perfectioun* (Geoffrey Chaucer, *The Canterbury Tales and Other Poems*, p. 138).

У прикладі (73) дієслово *seem* використовується з непрямым додатком займенником *me*, а приклад (76) демонструє використання цього дієслова з прийменниковим додатком – займенником *to them*.

(76) *He friendly seem'd to them that knew him not; but he was fiendly, both in work and thought* (Geoffrey Chaucer, *The Canterbury Tales and Other Poems*, p. 417).

Отже, середньоанглійський період характеризується відсутністю чіткої різниці між перехідними і неперехідними дієсловами, що вказує на те, що морфологічний характер категорії перехідність / неперехідність уже зник, а остаточне становлення синтаксичної категорії перехідності лише відбувається і стає однією з передумов формування класу рейзингових дієслів, які ми розглядаємо як неперехідні одноаргументні дієслова.

3.2.2 Зміна категоріальних ознак інфінітива в середньоанглійській мові

У давньогерманських мовах інфінітив має статус дієслівного іменника (*verbal noun*), який згодом набуває дієслівних ознак, позначає дію без вказівки на процесуальність, часові, видові, модальні та станові відношення. У давньоанглійській мові є дві форми інфінітива – незмінювана (проста) та змінювана після *tō*, що походять із відмінюваних іменників дії середнього роду, які мають кореляти **-ennes* та **-enne* [3]:

1) незмінюваний інфінітив (*uninflected bare infinitive*) складається з дієслівної основи і суфікса *-(a)n*. Незмінюваний інфінітив є іменним спадком протоіндоевропейських відмінюваних форм із суфіксом **-ono*, який відбився в протогерманських і давньогерманських мовах як *-an*: і.-є. **bher-ono-m* > герм. **ber-ana-m* > гот., днн.-англ., днн.-в.-нім. – *beran* ‘нести’ (С. Рот);

2) змінюваний інфінітив (*inflected to-infinitive*) складається з прийменникового інфінітивного маркера *to*, суфікса *-en/an* і закінчення давального відмінка *-ne* [277, 279]. Інфінітив у давальному відмінку вживається з прийменником *to*, який має значення *toward* або вказує на ціль, на яку спрямована дія і, зазвичай, уживається з дієсловами, котрі вимагають родового, давального відмінків чи прийменникового додатка, на відміну від незмінюваного інфінітива, що вживається з дієсловами, які вимагають знахідного відмінку [162; с. 20–21, 60–61].

Давньоанглійський інфінітив обмежений у використанні й уживається переважно для вираження мети. Функціонування давньоанглійського інфінітива з/без *to* залежить від відмінка, що демонструють приклади:

(77) *alyfe me to farenne and to geseonne ðat seloste land begeondan Iordane and ða gecorenistan dune and Libanum.*

allow me to go and to see the best the best land beyond Jordan and the goodliest mountain and Libanon (Aelfric Deuteronomy. III, 95; Crawford (1922:337)).

(78) *hie... heton him sendan mara fultume*

they ordered to-them send great forces (OE Cgron. 8; Davis (1953:73)).

У прикладі (77) дієслово *alyfe* асигнує давальний відмінок, тому інфінітиви *to farenne*, *to geseonne* вживаються з давальним прийменником *to* та з закінченням давального відмінка *-ne*. Приклад (78) демонструє використання незмінюваного інфінітива *sendan*, який вживається з дієсловом *heton*, що призначає знахідний відмінок. У давньоанглійській мові форма давального відмінка інфінітива суттєво відрізняється від форми знахідного відмінка інфінітива без частки *to*.

Відповідно до теорії принципів та параметрів Н. Хомського [165, 169], у сучасній англійській мові речення містить лексичні та функціональні проєкції. Лексичні проєкції переважають над функціональними. Наприклад, структура інфінітивної клаузи має такий вигляд:

(79) [CP... [AgsSP... [TP... [ArgOP... [VP...]]]]

Давньоанглійський давальний прийменник *to* не займає позицію жодної функціональної проєкції *C(omp)*, *Agr(ement)* або *T(ense)* і, на відміну від сучасної англійської мови, структура клаузи (79) є неприйнятною для давньоанглійського *to*-інфінітива, оскільки *to* займає позицію лексичної проєкції *P(reposition)*. Отже, для давньоанглійської інфінітивної клаузи типовою є така структура (80):

(80) [PP... [DP... [InfP... [VP...]]]

Про той факт, що *to* не є вершиною *T* свідчить:

1) *to*-інфінітив у давньоанглійській мові не має виду;

2) якщо *to* породжується в позиції *T*, то вершина *to*-інфінітивної *TP* відмінна від *-ing* форми. Наприклад, у сучасній англійській мові конструкція контролю з інфінітивним компонентом (81) відрізняється від конструкції контролю, до складу якої входить *-ing* форма (82):

(81) *John forgot [PRO to lock the car].*

(82) *John forgot [PRO locking the car].*

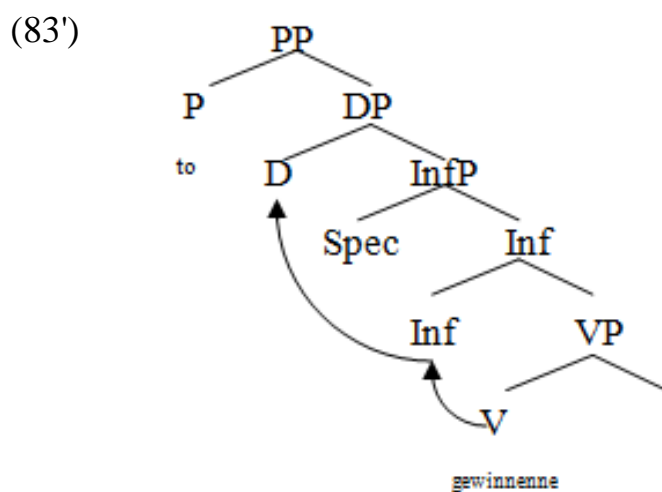
Ця відмінність не характерна для давньоанглійської мови;

3) номінальний статус давньоанглійського інфінітива суперечить можливості *to* бути вершиною TP, оскільки *-en* єдина морфологічна реалізація відмінка, призначена *to*, тому *-en* є індикатором номінального статусу інфінітива [230].

З іншого боку, номінальний статус давньоанглійського інфінітива підтверджує той факт, що вершина DP (*Dative Phrase*) у давальному відмінку має ознаку відмінка (*DAT-feature*), котра є суб'єктом перевірки цієї ознаки. Вершина інфінітивної DP поєднується з вершиною PP для перевірки *DAT-feature*. Тому *to* є прийменниковою вершиною PP, а DP є її комплементом. Інфінітивне дієслово має інфінітивну ознаку (*Inf-feature*), *V+Inf* має іменну ознаку (*D-feature*), яка є суб'єктом перевірки ознаки. Інфінітивне дієслово перевіряє *D-feature* так: інфінітивна вершина зазнає пересуву до позиції, де перевіряє *D-feature*, тобто спочатку до *Inf*, щоб перевірити *Inf-feature*, а потім комплекс [*Inf V+Inf*] зазнає пересуву до позиції *D* для перевірки *D-feature*. Приклад (83) і його структура (83') демонструють пересув інфінітивного дієслова з позиції в *VP* до позиції *Inf*:

(83) *We synd gearwe nu to gewinenne þæt land*

We are ready now to conquer that land (Aelfric Numbers XIV, 40; Crawford (ibid: 320).

Отже, *V+Inf-to-D* пересув є підтвердженням того факту, що в давньоанглійській мові *to* та інфінітив утворюють нероздільну морфологічну і синтаксичну єдність, так само як P не відокремлюється від комплементу DP.

Втрата *V+Inf* пересуву до позиції *D* змінює внутрішню структуру давньоанглійського *to*-інфінітива, що спостерігається в середньоанглійській мові.

Відповідно до *Case Resistance Principle* (CRP) [229], категорії з ознакою призначення відмінка не займають маркованих (*case-marked*) позицій. Відмінок не призначається категорії з категоріальною ознакою [-V, -N], тому що це категорія, яка асигнує відмінок. У давньоанглійській мові це припущення релевантне, оскільки PP не маркує відмінком і не займає маркованої (*case-marked*) позиції, зокрема позиції додатка прийменника, у якій обов'язково призначається відмінок.

Крім того, у давньоанглійській мові *to*-інфінітив не вживається після прикметників [279]. Функціонування прикметників перед (*for*)*to*-інфінітивами на початку XIII ст. пояснюється втратою *to* ознаки давального відмінка, зникненням закінчення давального відмінка *-ne* і субкатегоризацією прикметників у комплементи речення (*sentential complements*). Такі зміни стають тригером для виникнення в середньоанглійській мові класу рейзингових прикметників на кшталт *about, bound, likely, set, apt*:

(84) *And a senyoure of the relygyon is to be assigned vnto hym / the whyche is apt to gete sowles to god* (Benedict Saint, Three Middle-English versions of the Rule of St. Benet and two contemporary rituals for the ordination of nuns).

(85) *He sais: "all his langing es by-fore god." for þi es gude þat ye doe o-way yure wicke dedis and þohtes; þe dede is set to chasti þaim* (Benedict Saint, Three Middle-English versions of the Rule of St. Benet and two contemporary rituals for the ordination of nuns)/

(86) *For that she woulde flee the company, where likely was to treaten of folly, as is at feasts, at revels, and at dances, that be occasions of dalliances* (Geoffrey Chaucer, The Canterbury Tales and Other Poems, p. 295).

(87) *Also, they are bound to find one candle-bearer, with seven lights, in token of the seven supplications in the Lord's Prayer* (English gilds from manuscripts of the 14th and 15th centuries).

(88) *he slouz erle Beornus that was his cosyn, that was about to make hys pees with the kyng* (Ranulf Higden, Polychronicon Ranulphi Higden maonachi Cestrensis 1364).

Різниця між змінюваною та незмінюваною формами інфінітива в давньоанглійській мові зникає до кінця давньоанглійського періоду, тому *tō* перетворюється на формальний показник інфінітива, утративши своє прийменникове значення. На думку О. Фішер, форми змінюваного та незмінюваного інфінітива перестають існувати з огляду на редукцію закінчень. Варто зазначити, що давньоанглійський незмінюваний інфінітив, поширений у мові VII–XI ст., хоч і використовується у *Manuscript E* (1085), однак у подальших записах не зафіксований [3]. А. Мейє стверджує, що розвиток і перетворення власне прийменника *to* перед інфінітивом на інфінітивний маркер є результатом процесу *граматикалізації* – явища паралельного послаблення значення й форми допоміжного слова з подальшою його трансформацією на елемент, позбавлений власного значення й прилаштований до головного дієслова на позначення його граматичної ролі [3].

Давньоанглійська форма давального відмінка з прийменником *to* втратила в середньоанглійській мові закінчення *-e*, тому почала збігатися з простою формою інфінітива. У Дж. Чосера зустрічаються форми типу *to seene, to donne, to seyne* разом із формами *to seen, to doon, to seyen*, наприклад:

(89) *For wel sit it, the sothe **for to seyne**, A woful wight to han a drery fere, And, to a sorwful tale, a sory chere* (Geoffrey Chaucer, Troilus and Criseyde, p. 1).

(90) *Mine heart and all my limbes are as green as laurel through the year is **for to seen*** (Geoffrey Chaucer, Troilus and Criseyde, p.236).

У середньоанглійській мові відбувається редукція флексій, результатом якої стає ідентичність форм інфінітива без *to* і *to*-інфінітива, наприклад:

<i>OE up 1100</i>	<i>1100-1300</i>	<i>1300-1500</i>	<i>1500 onwards</i>
<i>to writenne/anne</i>	<i>to writen(e)</i>	<i>to write(n)</i>	<i>to write</i>
<i>writan</i>	<i>write</i>	<i>write(n)</i>	<i>write</i>

To-інфінітив поступово замінює інфінітив без частки *to*, внаслідок чого в сучасній англійській мові використання *to*-інфінітива стає нормою, виняток становить лише вживання інфінітива без частки *to* з дієсловами перцепції (*see, hear etc.*), каузативами (*make*) або модальними дієсловами.

Зміни в системі флексій спричинили зміни в структурі інфінітивних комплементів. У сучасній англійській мові *to* є вершиною проекції TP, оскільки *to* вказує на теперішній час, виражений формою VP (91), і на два аспекти (92):

(91) *to + V – present tense*

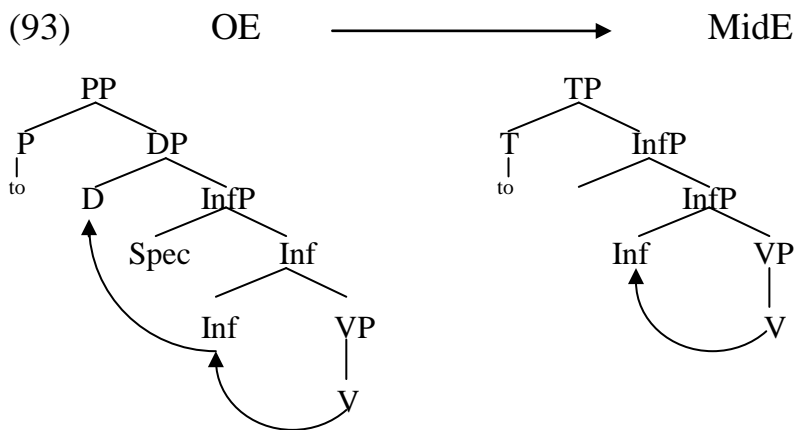
(92) *to + have + en (perfective aspect)*

to + be + ing (imperfective aspect)

Крім того, підтвердженням факту, що *to* займає позицію в проекції T, є використання модальних дієслів і перифрастичного *do*, які займають позицію T, тому *to* маркує T[-finite], а модальні дієслова або *do* маркують T[+finite] [246, с. 38].

Важливою умовою початку функціонування рейзингової конструкції з суб'єктом у середньоанглійській мові є зміна структурного статусу інфінітива від PP до TP. У середньоанглійській мові давньоанглійський *V+Inf-to-D* пересув стає неможливим, оскільки зникає тригер пересуву [261; 172, с. 299– 345].

Початок середньоанглійського періоду (1150–1200 pp.) є періодом діахронного перетворення *to*-інфінітива (*Diachronic Reanalysis of the to-infinitive*), що демонструє структура (93):

Структура середньоанглійського інфінітивного компонента демонструє, що позиція між T і *Inf* є відтепер доступною для прислівників, заперечень і додатків. Відсутність D у структурі вказує на те, що *to*-інфінітив утратив PP статус [170].

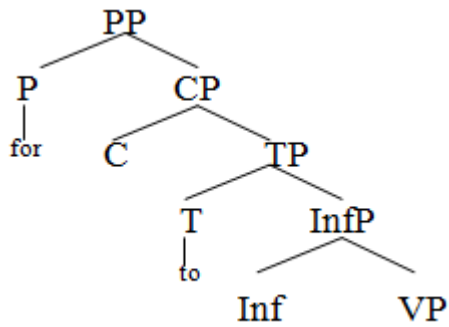
Давньоанглійський прийменник *to*, що виражає рух, мету, напрямок, утрачає в середньоанглійському періоді характерне закінчення давального відмінка *-e*, внаслідок чого редукується до семантично пустої приінфінітивної частки, і стає лише маркером інфінітива. Коли значення "мети" *to* зникає, виникає необхідність у новому показнику цього значення і, як результат, *for* починає функціонувати перед *to*-інфінітивом [61, с. 267; 4, с. 190]. Статус прийменника *for*, який використовується перед *to*-інфінітивом досі викликає багато дискусій серед лінгвістів [193, 208, 230, 231, 279].

У середньоанглійській мові *for-to*-інфінітиви є досить поширеними, наприклад:

(94) *And, shortly forth this tale for to chase, I say, that to this newe marchioness God hath such favour sent her of his grace* (Geoffrey Chaucer, *The Canterbury Tales and Other Poems*, p. 211).

Підрядні речення мети завжди вводяться за допомогою прийменників, тому в структурі *for-to*-інфінітивної клаузи *for* займає позицію в проекції PP, наприклад (95):

(95)

Комплемент *for* не займає позицію в проекції TP, тому що клаузальні комплементи повинні займати позицію в проекції CP.

У середньоанглійській мові *for* стає частиною інфінітивного маркера, що генерується в позиції вершини TP, тобто *for to* є складеним інфінітивним маркером, тому що:

1) численними є випадки написання *for to* разом [193, с. 17; 261, с. 257], наприклад:

(96) *ich hit wulle heotliche forte ofgan þin heaorte*

I it desire cordially for to win your heart

(c 1230 Ancrene Wisse 97);

2) жоден синтаксичний елемент, наприклад прислівники (97–99), заперечні частки (100), не використовуються між *for* і *to*:

(97) *as he may ful lighthlich forto desire so holy lyf*

as he may very easily to desire so holy life

(c 1230 Ancrene Riwe M. 10, 33);

(98) *it nedeth me ful sleighly forto pleie*

it needs me fully shrewdly to act

(c 1387 Chaucer Troil. II 463);

(99) *it were good gou forto in this matter be stille*

it was good you for to in this matter be quite

(c 1445 Pecoock The Donet 77a, 2).

У реченнях (97, 98) прислівники *ful lighthlich*, *ful sleighly* використовуються в препозиції стосовно інфінітивного маркера *forto*, а в реченні (99) прислівник *in this matter* – у постпозиції.

(100) *Nat for to axe or borwe of him moneye*
not for to ask or borrow from him money
 (c1386 Chaucer Cant. T. VII. 338).

Заперечна частка *not* у прикладі (100) займає препозицію стосовно інфінітивного маркера *for to*;

3) *for to* використовується як лексичний прийменник. Наприклад, у реченні (101) *for to* має значення 'until':

(101) *yn hys herte was tresun bold for to þe Iewes he had hym sold*
in his heart was treason bold for to the Jews he had him sold
 (c1303 R. of Brunne Handlyn Synne 4194).

Отже, на початку середньоанглійського періоду *for* функціонував як лексичний прийменник, його вживання було більш емоційним, ніж *to*, але згодом він цілком об'єднався з *to* в позиції Т. Це об'єднання відбувалося в різні часи, різних діалектах і контекстах, тому цей процес можемо підсумувати в такий спосіб (табл. 3.1):

Таблиця 3.1

**Процес становлення *for to*-інфінітива на початку
середньоанглійського періоду**

Давньоанглійський період	Початок середньоанглійського періоду
to – Р мети (із компонентом Dat DP)	to – Т (із компонентом InfP)
for – Р мети, локативний, темпоральний (із компонентом DP)	for – Р мети (у складі CP)
for to є винятком	for to є нормою

На початку середньоанглійського періоду *for* вживається в складі інфінітивних комплементів для позначення мети, а згодом (протягом XIII ст.)

різниця між значеннями *to* і *for to* зникає, вони стають взаємозамінними. Наприклад, речення (102) і (103) демонструють використання *for* без частки *to* перед інфінітивом для вираження мети:

(102) *Corineus was to wode ivare for hunti deor wilde*
Corineus was to woods gone to hunt animals wild
 (c 1250 Lazamon's Brut 1422).

(103) *ðe king mornede swiðe for habbe hire to wifue*
the king worried greatly to have her to wife
 (c 1250 Lazamon's Brut 14369).

Протягом середньоанглійського періоду *for-to*-інфінітив використовується в складі рейзингової конструкції з суб'єктом і становить 29% (377 від загальної кількості 1300 досліджуваних одиниць), *to*-інфінітив є більш уживаним і нараховує 71% (923 від загальної кількості 1300 досліджуваних одиниць).

Оскільки *for to* є одним синтаксичним цілим, він генерується в однаковій функціональній проекції. Структура середньоанглійської інфінітивної клаузи має такий вигляд:

(104) [_{CP}... [_{AgrSP} PRO [_{AgrS'} AgrSP [_{TP} forto [_{InfP} Spec [_{Inf'} -e(n)] [_{VP} subj [_{V'} V...]]]]]]]]]]

Інфінітив зазнає пересуву до позиції *Inf*, щоб перевірити інфінітивні ознаки (*infinitival features*), а позиція специфікатора *InfP* є *A*-позицією (*Argument position*), що пояснює особливості *for-to*-інфінітива в середньоанглійській мові, включаючи *Object Shift* і розміщення прислівників у позиції перед або після інфінітива.

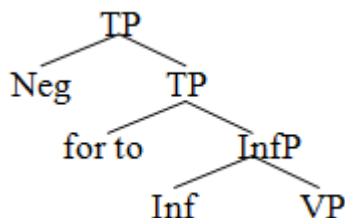
Середньоанглійський інфінітивний маркер займає позицію *T*, оскільки *for-to*-інфінітив має часові характеристики, а також уживається із запереченням, наприклад (105):

(105) *what schulde lette or moue þee forto not releue us from oure disese*
which us oppressip
what shoul allow or move you to not relieve us from our disease which

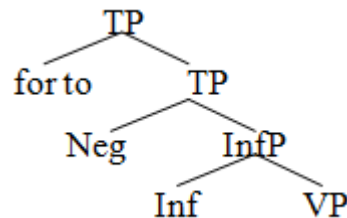
us oppresses (c1443 Pecock Reule of Crysten Religioun 167a).

Проаналізувавши приклади (100) і (105), можемо стверджувати, що в середньоанглійській мові існує два варіанти розміщення конститuentів в інфінітивній клаузі із запереченням (100') і (105').

(100')

(105')

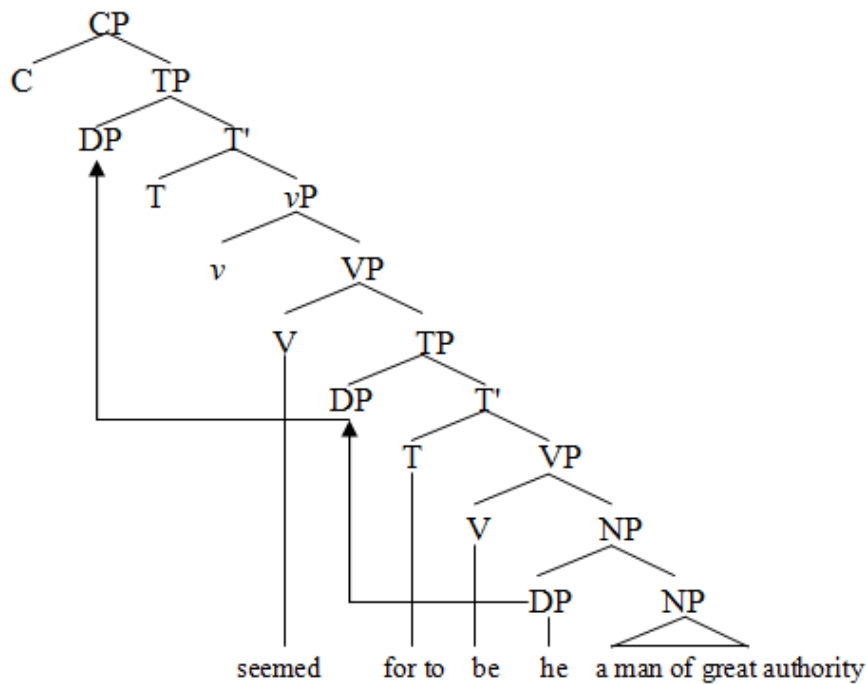

У сучасній англійській мові заперечення зазвичай займає позицію між AgrSP і VP. У середньоанглійській мові існує дві позиції для заперечення: немаркована ліворуч *for to*, яка поєднується з TP, і маркована позиція праворуч *for to*, яка поєднується з InfP. У будь-якому випадку інфінітивний маркер займає позицію T, що є однією з умов становлення рейзингової конструкції з суб'єктом, оскільки, на відмінну від адвербіальних клауз мети, у складі контролюючої або рейзингової конструкції суб'єкт займає позицію в проекції TP. Наприклад, речення (106) – це рейзингова конструкція з суб'єктом, до складу якої входить рейзингове дієслово *seemed* та інфінітивний комплемент *for to be*. Організація конститuentів речення та їх пересув зображено у схемі-дереві (106'):

(106) *he seemed for to be a man of great authority*

(Geoffrey Chaucer, *The Canterbury Tales and Other Poems*, p. 356).

(106')

Інфінітивні клаузи-комплемента мають структуру як фінитні клаузи-комплемента, тобто демонструють відповідність до внутрішньої фразової структури і мають функціональні проєкції CP і ArgSP [171; 269]. Здатність вибору інфінітивної чи фінитної клауз спостерігається в сучасній англійській мові, коли окремі лексичні вершини (дієслова, іменники, прикметники) обирають різноманітні типи комплементів. Протягом середньоанглійського періоду зміна структурного статусу інфінітива та зміна аргументної структури групи дієслів, зокрема рейзингових, сприяють поширенню функціонування рейзингової конструкції з суб'єктом.

У середньоанглійській мові *for* уживається з дієсловами, які в сучасній англійській мові використовуються з інфінітивними комплементами без *for*, тому що в сучасній англійській мові вибір комплементів залежить від властивостей вершин і особливостей суб'єкта DP інфінітива (*overt versus null*). DP з фонетичними і морфологічними ознаками перевіряється до застосування операції озвучення. Наявний суб'єкт (*overt subject*) інфінітива перевіряє ознаки відмінка (*Case-features*), що призначається комплементаром *for*. Якщо PRO є суб'єктом інфінітивної клаузи і не має

ознаки відмінка, то *for* не вживається. У сучасній англійській мові використання *for* і PRO є структурно зумовленим, а в середньоанглійській – вільним. Тому в цей період *for* без будь-яких обмежень використовується в складі інфінітивних конструкцій, а саме:

– у конструкціях контролю з суб'єктом (*subject control*):

(107) *he nyst how best hire herte for t'acoye*

he not knew how best her heart to soothe

(c1387 Chaucer Troil. V. 782);

– у конструкціях контролю з додатком (*object control*):

(108) *my lord... enspired my hert for to hate synne*

my lord inspired my heart to hate sin

(c1340 R. Rolle Psalter 3,5);

– у рейзингових конструкціях із суб'єктом (*subject raising*):

(109) *And that no wise man needeth for to wed, nor no man that intendeth*

unto heaven (Chaucer HF 2157);

(110) **She seems for to have money.*

Очевидним є те, що в сучасній англійській мові несумісність уживання *for* із рейзинговими дієсловами, наприклад (110), є наслідком обмеження операції DP-пересуву через суміжний комплементаризер, оскільки в цьому випадку DP / NP отримувала б відмінок у позиції *for* і подальший пересув був би зайвим згідно з *Principle of Greed* [165]: конститuent не зазнає пересуву лише для того, щоб ознаки іншого конститuenta були перевірені, конститuent зазнає пересуву, щоб перевірити власні ознаки. Ураховуючи цей фактор, уже у ранньоновоанглійському періоді не використовується рейзингова конструкція з суб'єктом із *for to*-інфінітивом.

Отже, різниця між давньо- і середньоанглійським інфінітивом пояснюється відмінністю синтаксичного статусу інфінітивного маркера *to* протягом цих періодів розвитку англійської мови. У середньоанглійській мові відбувається зміна категоріального статусу інфінітива з Р на Т конститuent [179, с. 445]. Зміна статусу з РР на ТР відбувається у два етапи:

1) поступове зникнення давального відмінка, яке починається наприкінці давньоанглійського періоду і триває приблизно до 1100 р.;

2) поява інфінітива з відділеною часткою *to* (*split infinitive*) в XIII ст. і поширення використання прислівників як модифікаторів дієслова [190].

Перший етап є морфологічною зміною інфінітива, а другий – синтаксичною. Перший етап забезпечує параметричний перехід від давньоанглійського інфінітива до середньоанглійського, знищуючи морфологічний доказ того, що інфінітив є іменною частиною мови.

Протягом середньоанглійського періоду *to* втрачає свій статус прийменника й починає функціонувати лише як інфінітивний маркер, а давньоанглійська іменна частина мови *to*-інфінітив зазнає категоріальних змін і набуває ознак дієслова. Редукція закінчення давального відмінка інфінітива й лексичне знебарвлення давального прийменника *to* спричинили появу нового інфінітивного маркера *for*. Тому для середньоанглійського періоду характерним є використання *for-to* інфінітива. Протягом цього періоду відбувається спрощення структури інфінітивного компонента і зникнення операції пересуву *Inf-to-D*, що є типовою для давньоанглійського періоду. Зміни, які відбулися в структурі середньоанглійського інфінітивного компонента, слугують важливим фактором функціонування рейзингової конструкції з суб'єктом.

3.3 Парадигма середньоанглійської рейзингової конструкції з суб'єктом

Характерною рисою середньоанглійської мови є використання дієслів і прикметників, які під час подальшої дії процесу граматикалізації й суб'єктивізації набувають ознак рейзингових дієслів і утворюють рейзингову конструкцію з суб'єктом. Згідно з нашою вибіркою протягом середньоанглійського періоду найбільш уживаними є такі рейзингові дієслова (рис. 3.1):

– *seem* – 30% (390 з 1300 досліджуваних одиниць):

(111) *But this semeth to me to be rizt counseil; be gedrid to thee al the puple, fro Dan vnto Bersabe* (d 1384 John Wycliffe, The Holy Bible);

– *presume* – 16% (208 із 1300 досліджуваних одиниць):

(112) *And als after þe decre, in an oper place: No man presume to zeue for ani custom, noiþer to þe taking of symonyently, þat is to sey, for coueytise...* (d. 1384 An apology for Lollard doctrines, attributed to Wicliffe);

– *need* – 8% (104 з 1300 досліджуваних одиниць):

(113) *Children working with their fathers did not need to be bound by indenture* (Smith, Joshua Toulmin, English guilds);

– *chance* – 2% (26 із 1300 досліджуваних одиниць):

(114) *þe Flemmynges wild þat chance to be his souders* (Peter Langtoft's Chronicle).

Особливістю середньоанглійського періоду є значне збільшення кількості рейзингових прикметників (рис. 3.1). Серед найбільш вживаних рейзингових прикметників виокремлюємо наступні:

– *bound* – 11% (143 з 1300 досліджуваних одиниць):

(115) *The gild-brethren were bound to gather together, at unfixed times, on the summons of the dean, for special purposes;* (English guilds from manuscripts of the 14th and 15th centuries);

– *set* – 10% (130 із 1300 досліджуваних одиниць):

(116) *There stondyþ iij baylies with-owte That welle kepyþ that castell ffrom arow shot and quarrel That arn vij vertuis to telle The vij synnys are set to quelle Ye shulle hem here with-outyn abide The first of hem is clepid pride...*(Cursor mundi);

– *about* – 7% (91 із 1300 досліджуваних одиниць):

(117) *And Abymalech comynge nyz biside the tour fauzt strongli, and neizynge to the dore, he was about to put vndir fyre;* (d. 1384 John Wycliffe, The Holy Bible);

– *likely* – 7% (91 із 1300 досліджуваних одиниць):

(118) *And now I **am likely to** dye of this wounde, that me repenteth sayd Launcelot of youre hurte;* (Sir Thomas Malory, Le Morte Darthur).

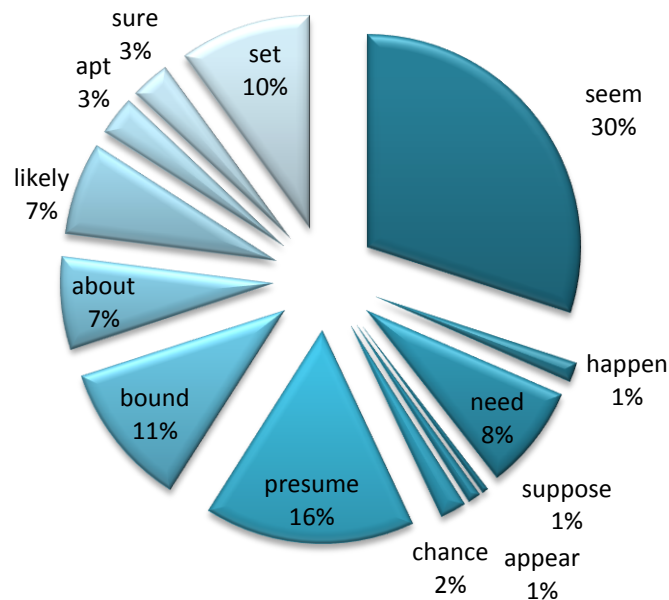

Рис. 3.1. Використання рейзингових дієслів та прикметників у складі середньоанглійської рейзингової конструкції із суб'єктом

Протягом середньоанглійського періоду спостерігається ускладнення рейзингових предикатів модальними дієсловами для підсилення суб'єктивного модального значення. 27% (351 із 1300 досліджуваних одиниць) рейзингових конструкцій із суб'єктом використовуються з модальними дієсловами, серед них:

– *should* – 15%:

(119) *for no man **shulde** presume to amende Holi Writt, but kepe it in þe fourme þat God himsilf haf zovun it* (d. 1384 Select English works of John Wyclif);

– *would* – 5%:

(120) *for and if a man wente to towche hit, alle the ymages there **wolde** seme to have sleyne that man presumynge soe* (d. 1364 John Trevisa, Polychronicon Ranulphi Higden maonachi Cestrensis);

– *may* – 4%:

(121) *The lest, my lady, I wylle yet argue to yow , sayeng that, yf she may seme to come vnto worship and valour, the whiche had neuer, ne also shold haue courage ne hardynes to put hem self in payn to haue hit* (Book of the Knight of La Tour-Landry : compiled for the instruction of his daughters : translated from the original French into English in the reign of Henry VI);

– *dare* – 3%:

(122) *For I dar not presume to sette my booke ne ioyne hit to his for diverse causes...* (d. 1364 Polychronicon Ranulphi Higden maonachi Cestrensis).

Неостаточне становлення семантики різних відтінків ймовірності вимагає додаткового вживання модального дієслова.

Отже, середньоанглійський період є етапом виникнення та розвитку рейзингової конструкції з суб'єктом, свідченням чого є наявність і поступове збільшення класу рейзингових дієслів (59%, 767 із 1300 досліджуваних одиниць) та прикметників (41%, 533 з 1300 досліджуваних одиниць). Найбільш уживаними з-поміж них є *seem, presume, need, bound, about, set, lykely*.

3.4 Структура комплементації рейзингових дієслів у середньоанглійській мові

Структурний підхід до вивчення дієслівної комплементації базується на понятті перехідності (*transitivity*). У сучасній англійській мові вживаною дієслівною моделлю є *S-V-O*, де прямий додаток є комплементам дієслова. Як зазначено вище, деякі дієслова можуть бути перехідними та неперехідними (слаботранзитивними). Окрім того, існують дієслова, що є повністю неперехідними. У межах генеративної граматики Л. Хегеман пропонує таку класифікацію дієслів [201]:

1) перехідне дієслово, яке має два аргументи і призначає дві тета-ролі (*abandon – AGENT – THEME*);

2) неперехідне дієслово, яке має зовнішній аргумент і призначає одну тета-роль (*work – AGENT*), оскільки не має внутрішнього компонента, не має *NP*-комплемента;

3) дієслова, що мають лише внутрішній аргумент і не призначають знахідного відмінка [203].

З огляду на те, що середньоанглійський період є проміжним етапом становлення категорії перехідності / неперехідності, варто проаналізувати явище комплементації рейзингових дієслів:

1) комплементація іменником чи прикметником. Дієслово-зв'язка *be* рейзингові дієслова (*appear, feel, look, seem*) доповнюються іменною групою чи прикметником. У такому разі комплемент є елементом структури речення, таким як суб'єкт, дієслово та об'єкт, однак його не можна ототожнювати з поняттям комплемент, що позначає обов'язкову структуру, розташовану після дієслова, яке не належить до дієслів-зв'язок. Комплементація дієслів-зв'язок іменником чи прикметником протягом середньоанглійського періоду становить 35% (1980 додатково досліджуваних одиниць):

(123) *And yet he seemed busier than he was* (Geoffrey Chaucer, *The Canterbury Tales and Other Poems*, p. 30);

2) комплементація фінитною клаузою. У середньоанглійській мові дієслова припущення (*hypothesis*) доповнюються *that*-клаузою (*that-clause*) 42% (2370 додатково досліджуваних), наприклад:

(124) *It seemed that he carried little array; All light for summer rode this worthy man* (Geoffrey Chaucer, *The Canterbury Tales and Other Poems*, p. 401);

3) комплементація нефінитними клаузами, зокрема інфінітивом із часткою *to* 23% (1300 досліджуваних одиниць), наприклад:

(125) *Them seemed to have got protections against the sword of winter keen and cold* (Geoffrey Chaucer, *The Canterbury Tales and Other Poems*, p. 258).

У прикладі (125) дієслово *seemed* використовується із займенником у давальному відмінку *them*, який указує на те, що середньоанглійський період є проміжною стадією становлення категорії перехідності / неперехідності, а

структура *them seemed* є реліктовим залишком поширених квазібезособових структур у давньоанглійській мові.

Крім того, особливістю середньоанглійського періоду є перехід від загальноновживаних безособових структур до широкого вживання особових утворень, який відбувається з кінця XI ст. до початку XIII ст. [15; 210; 230]. Протягом давньо- і середньоанглійських періодів функціонує квазібезособова структура на кшталт:

(126) *Godd..doþ all þatt himm þinnkeþþ* – *God does all that seems to him*
(Orm.(Jun 1) 12439).

Квазібезособові речення – це безсуб'єктні дієслівні утворення, у яких дієслово експлікує дію або стан, та керує пов'язаним із ним додатком у непрямому відмінку. До кінця XV ст. спостерігаємо цілковите зникнення квазібезособових дієслів і структур [15, с. 319].

О. Єсперсен наголошує, що рушійною силою зміни безособових структур на особові є поступовий перехід англійського речення до фіксованого порядку слів за моделлю SVO [210]. Д. В. Лайтфут вважає, що зникнення безособових конструкцій зумовлене синкретизмом форм номінатива, датива й акузатива [230]. Існують концепції, які пояснюють цю зміну "семантичним зсувом" предиката (каузативність / рецептивність) [192].

На нашу думку, тригером процесу зникнення квазібезособових структур є усвідомлення людиною поняття суб'єкта дії.

Причиною широкого поширення в ранній середньоанглійський період квазібезособових структур вважають [15; 44; 53, с. 171]:

- 1) міфологічне мислення, коли людина не називає діяча;
- 2) нечітке виділення діяча;
- 3) невідомі причини певної дії;
- 4) відсутність потреби в номінації діяча.

У процесі розвитку англійського суспільства відбувається зміна світогляду людини. Вона вже не усвідомлює себе втягнутою в навколишні події проти своєї волі; успіхи науки та технічні новації дали раціональне

пояснення природним явищам, тому дедалі частіше в мові виникає потреба позначити конкретного суб'єкта дії [236; 242; 278, с. 180–187]. Саме такі процеси у середньоанглійській мові спричинюють зменшення кількості односкладних речень та перехід до двоскладних, у яких суб'єкт виражений займенником *hyt*.

У річищі генеративної граматики окремі автори аналізують безособові конструкції [239, 260, с. 501–520], спираючись на поняття "порожньої категорії". За наявності імпліцитного суб'єкта квазібезособового речення вона представлена невираженим суб'єктом інфінітивної групи – "великим PRO".

Слідом за Л. Ріцці, структурні зміни середньоанглійських квазібезособових речень пояснюємо за допомогою здобутків тета-теорії [260, с. 508–509]. Існує два механізми "нав'язування" тета-ролей дієсловом: синтаксичний та лексичний. Якщо тета-роль детермінована синтаксично, вона актуалізується як експліцитний аргумент. Якщо ж тета-роль детермінована лексично, вона залишається імпліцитною, отже, суб'єкт не актуалізується на поверхневому рівні. У "ранніх" умовах недостатньо сформовані функціональні категорії є причиною того, що поза дієслівною групою не існує аргументів, яким у сучасних мовах відповідає позиція суб'єкта. Тобто, вершиною квазібезособових речень у ранній середньоанглійський період є не фінітна група (TP), яка за своєю сутністю – функціональна категорія, а дієслівна група (VP) (Рис.3.2):

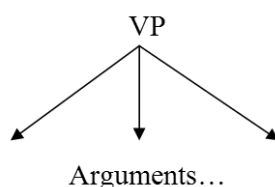

Рис. 3.2. Структура квазібезособових речень у мові раннього середньоанглійського періоду

Якщо в мережі тета-ролей предиката відсутня тета-роль Агенса, то на поверхневому рівні суб'єкт не актуалізується [15].

У "ранніх" мовах обов'язково актуалізуються лише аргументи предиката [242]. Суб'єктна позиція не завжди гарантовано заповнюється іменною групою в номінативі у випадку, коли агентивна тета-роль не детермінована предикатом. Цим визначається специфіка давньо- та ранньосередньоанглійських безособових структур. Безособовість актуалізується в реченнях, які описують ситуації, де людина втягнена в процес дії неконтрольовано, тобто не за власним бажанням [242, с. 10–22]. Найбільш показовими є речення із дієсловами "погодних умов" [242, с. 18–22]. У таких ситуаціях відсутні експієнсер та агенс. Якщо ситуація залучає партиципіанта, то він актуалізується як іменник у давальному відмінку, оскільки у відмінковій системі актуалізації тета-ролей експієнсер пов'язаний із дативом.

Згодом в середньоанглійській мові спостерігаємо появу функціональної проекції TP і структура квазібезособових речень має такий вигляд:

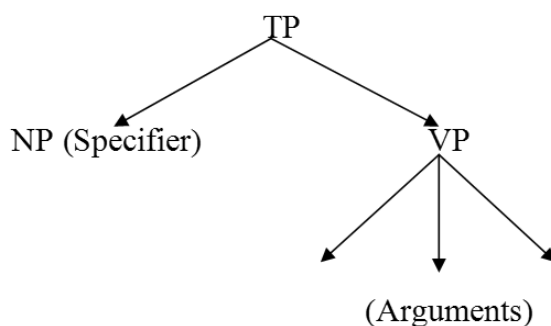

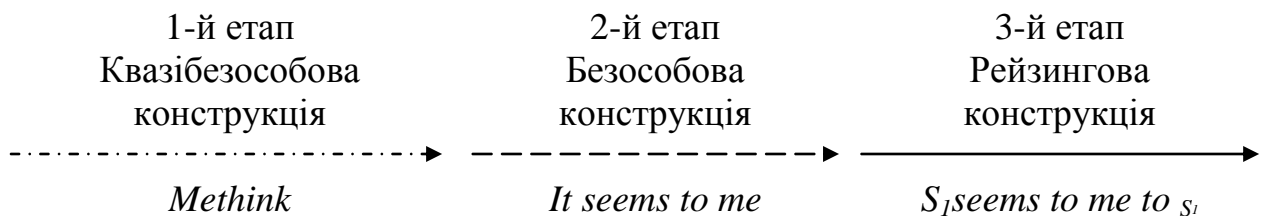
Рис. 3.3 Структура квазібезособових речень у мові пізнього середньоанглійського періоду.

Вершиною цих речень, як і в сучасній англійській мові, є фінітна група (TP), яка є функціональною категорією. Як наслідок, із переходом до цієї структури отримав підтвердження ПРП, характерний для сучасної англійської мови. Категорія суб'єкта-суб'єкта сформувалася не тільки семантично, а й синтаксично.

Особливості розвитку середньоанглійського квазібезособового речення пов'язані із взаємодією двох чинників – семантичного (предикат і його аргументна структура як відображення мережі тета-ролей) і структурного

(функціональні категорії: фінітна група, ПРП). Якщо в ранній середньоанглійський період переважає семантична сторона речення, тобто предикат із його аргументами, то всередині періоду з'являється необхідність обов'язкової реалізації структурно зумовлених компонентів висловлення. Отже, мовним чинником еволюції квазібезособового речення слід уважати процес формування функціональних категорій (перехід від VP до TP вершини). До позамовних факторів варто віднести насамперед процес формування у свідомості людини поняття суб'єкта як активного учасника процесу дії [15, с. 320]. Саме ці фактори, на наш погляд, спричинили ті кардинальні зміни, що відбулися із квазібезособовими реченнями в середньоанглійський період.

Вищезазначенні семантичні й структурні зміни мають вплив на поширення рейзингової конструкції з суб'єктом, оскільки безособову конструкцію вважаємо еквівалентом рейзингової. Отже, розвиток досліджуваної конструкції відбувається в три етапи:

(127) *For which **me thinketh** every maner wight that haunteth armes oughte to biwayle the deeth of him that was so noble a knight* (Geoffrey Chaucer, Troilus and Criseyde, p. 143).

(128) *With-ouen hond, **me semeth** that in the towne, for this merveyle, I here ech belle sowne* (Geoffrey Chaucer, Troilus and Criseyde, p. 56).

(129) *And when he came, **it happen'd him**, by chance, that all the greatest that were of that land, y-playing atte hazard he them fand* (Geoffrey Chaucer, The Canterbury Tales and Other Poems, p. 306).

(130) *It seemed as the heaven shoulde fall* (Geoffrey Chaucer, *The Canterbury Tales and Other Poems*, p. 384).

(131) *God semeth to repente, while he chaungith the werk* (d. 1384 John Wycliffe, *The Holy Bible*).

До складу речення (127) належить квазібезособова конструкція *me thinketh*, яка поширена у давньоанглійській мові, проте досі функціонує протягом середньоанглійського періоду. Приклад (128) ілюструє середньоанглійську квазібезособову конструкцію *me semeth*, яка в процесі семантичних і структурних змін трансформується у безособову (130) і рейзингову (131). Речення (129) вважаємо прикладом проміжного етапу становлення безособового речення, оскільки дієслово *happen'd* використовується з формальним суб'єктом *it* та займенником у давальному відмінку *him*. Протягом середньоанглійського періоду спостерігаємо використання давальних займенників у складі рейзингової конструкції із суб'єктом, що вказує на те, що цей період є проміжним етапом формування аргументної структури рейзингових дієслів.

Отже, оскільки саме середньоанглійський період є початком утворення класу рейзингових дієслів і становлення рейзингової конструкції з суб'єктом, комплементація інфінітивом із часткою *to* є поширеною. Особливістю середньоанглійського періоду є перехід від загальноживаних безособових структур до широкого вживання особових структур. Середньоанглійській мові притаманні квазібезособові структури, зникнення яких пов'язане із становленням функціональних категорій (перехід від VP до TP вершини) та формуванням у свідомості людини поняття суб'єкта як активного учасника процесу дії. Розвиток рейзингової конструкції з суб'єктом відбувається в три етапи: квазібезособова конструкція → безособова конструкція → рейзингова конструкція.

3.5 Особливості аранжування ядерних конститuentів у середньоанглійському реченні із рейзинговою конструкцією з суб'єктом

Середньоанглійський період розвитку англійської мови – це період революційних змін у структурі англійської мови, особливістю якого є спрощення структури й збільшення кількості синтаксичних конструкцій, причиною чого були втрата флексій, розпад системи відмінків і, як результат, розвиток редукованих / згорнутих підрядних речень з інфінітивом замість підрядного речення з комплементаризером *that*, що є характерною ознакою давньоанглійської мови [221, с. 16]. Середньоанглійський період характеризується активним упровадженням у мову структур вторинної предикації, особливо інфінітивних конструкцій.

Структури вторинної предикації характеризуються суб'єктно-предикативним зв'язком між конститuentами в плані змісту, формальною і позиційною взаємозалежністю елементів у плані вираження, імпліцитним вираженням вторинного суб'єкта та експліцитним вираженням вторинного предикативного елемента через неособові форми дієслова [27, с. 7, 25].

Згідно з Дж. Грінбергом, існує шість типів порядку слів: SVO, SOV, VSO, VOS, OSV, OVS (де S – суб'єкт, V – предикат (дієслово), O – об'єкт). У більшості сучасних мов світу панівною є одна з трьох моделей: 1) SVO, 2) SOV, 3) VSO [3].

Через скорочення флексивної системи закінчення в середньоанглійській мові вже не могли цілком указувати на синтаксичні зв'язки між членами речення, тому виникає необхідність виражати синтаксичні відношення за допомогою порядку слів [94].

Втрата флексій у середньоанглійському періоді призвела до амбівалентності синтаксичних і семантичних зв'язків у реченні і, як наслідок, до відмови від синтетичного устрою мови й фіксації SVO-порядку слів у реченні [153, с. 162, 163], SOV-модель при цьому стає маргінальною [273, с. 373]. Оскільки середньоанглійська вважається мовою SVO-типу, де

комплемента тяжіють до позиціювання після дієслова [261, с. 107–109], в інфінітивних конструкціях також домінує препозиція керівного дієслова відносно його конститuentів. Після 1300 року інфінітивні клаузи з VO-типом порядку слів почали значно переважати OV-моделі за чисельністю вживання [194, с. 162].

На нашу думку, становлення рейзингової конструкції з суб'єктом відповідає загальним тенденціям розвитку мови із поступовим переходом до єдиного нормативного варіанта синтаксичного оформлення речення (SVO), що простежується в пам'ятках середньоанглійської мови.

Тлумачення інфінітивних конструкцій як редукованого підрядного речення спонукає до думки про наявність у такому реченні суб'єкта (S_i) нефінітного дієслова (Inf), що зазнає пересуву до позиції суб'єкта керівного слова (V) для семантичної і структурної інтеграції конструкції в логічну модель головної частини речення. Так отримуємо комбінацію обов'язкових конститuentів рейзингової конструкції з суб'єктом, наявність яких є необхідною умовою для її постання.

За результатами нашого дослідження, виявлено дві базові моделі порядку слів у середньоанглійських реченнях з рейзинговою конструкцією з суб'єктом, які відповідають загальним тенденціям розвитку середньоанглійської мови та є найбільш поширеними:

1) $S_i V Inf$ – 23 % (із 1300 досліджуваних одиниць);

2) $S_i V Inf O_i$ – 65% (із 1300 досліджуваних одиниць);

(132) *no man schuld presume to wipdrawe* (d. 1384, The English works of John Wyclif).

(133) *this letter semeth to speke of wisdom vnmaad* (d. 1384 John Wycliffe, The Holy Bible).

Наприклад, речення (132) має структуру першої моделі порядку слів: S_i – *no man*, V – *schuld presume*, Inf – *to wipdrawe*. Речення (133) має порядок слів відповідно до моделі (2), а саме S_i – *this lettre*, V – *seemeth*, Inf – *to speke*, O_i – *of wisdom vnmaad*.

Альтернативні моделі порушують усталені тенденції порядку слів у середньоанглійській мові та характеризуються зміною позицій конститuentів у головній та в інфінітивній частинах речення. Для речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом типовими є такі моделі порядку слів:

3) Adv V S_i Inf:

(134) *so wel seem king or czar for to be* (c. 1300 Havelok 997).

4) S_i Aux Adv Adj Inf O_i:

(135) *the bretheren of the gild are, first of all, bound to shun company and businesses* (English guilds from manuscripts of the 14th and 15th centuries).

Порядок слів (4) та (5) притаманний для рейзингових прикметників. Наприклад, у реченні (135) прислівник *first of all* займає медіальну позицію між допоміжним дієсловом *are* та рейзинговим прикметником *bound*.

5) S_i Adv Aux Adj Inf O_i:

(136) *some grete lette hastily be about to do* (1166-1185 Giraldus Cambrensis, English conquest of Ireland).

У реченні (136) прислівник *hastily* займає медіальну позицію між суб'єктом *some grete lette* та допоміжним дієсловом *be*.

(137) *Prudence at the second was set to abyde* (John Lydgate, The assembly of gods: or, The accord of reason and sensuality in the fear of death).

6) Adv V Inf S_i:

(138) *Sometimes hath seemed come a grim lioun*, (Geoffrey Chaucer The Canterbury Tales and Other Poems, p. 283).

Моделі порядку слів (3), (4) та (5) ілюструють позиціювання конститuentів нефінітного дієслова (Adv_i) перед інфінітивом та порушення принципу розташування вершини групи перед її комплементом (*head-initial phrase*). Модель (6) є зразком переміщення інфінітива в позицію перед логічним виконавцем дії, вираженої дієсловом. Крім того, такий порядок слів (6) можна розглядати як залишок V2-правила, згідно з яким дієслово повинне займати в реченні другу позицію (*the verb-second constraint*).

Розглянуті моделі альтернативного порядку слів у реченнях із рейзинговими конструкціями з суб'єктом не відповідають усталеним моделям розташування конститuentів у середньоанглійській мові й порушують норми процесу деривації висловлення. Однак слід урахувати той факт, що більше відхилень від нормативного типу порядку слів спостерігається в поетичних текстах, де зміни в розташуванні основних конститuentів речення сприяють оптимальній реалізації метрики вірша. Синтаксис поезії більш архаїчний, ніж синтаксис прозових творів [128]. Порядок слів у поетичному реченні можна пояснити не лише розбіжностями в синтаксичних зв'язках, а й вимогами ритму.

Відповідно до моделей порядку слів у середньоанглійських реченнях із рейзинговими конструкціями з суб'єктом проаналізуємо особливості їхньої структури.

Розвиток рейзингової конструкції з суб'єктом протягом середньоанглійського періоду зумовлений появою тематичних позицій суб'єкта, а також рейзингових дієслів, які не призначають тета-ролі позиції суб'єкта і структурного знахідного відмінка внутрішньому аргументу [183; 189; 212].

Принагідно нагадати, що рейзингова конструкція є зразком NP-пересуву, тому необхідним є дотримання ПРП, який міститься у функціональній проекції TP. Фінітне T має ПРП, який вимагає специфікатора з показниками особи і числа. Для того, щоб ознака ПРП задовольнилася, N повинна зазнавати пересуву до позиції специфікатора. Суб'єкт інфінітивної клаузи рейзингової конструкції зазнає пересуву до позиції суб'єкта головної клаузи завдяки функціональній проекції TP.

Окрім того, наявність дієслів, які можуть тета-маркувати компоненти, але не можуть тета-маркувати суб'єкт і призначати знахідний відмінок, є важливою ознакою сучасної англійської мови. Маркування відмінком і тета-роллю є окремими процесами, і в сучасній англійській мові між ними завжди виникає неузгодженість. Тому кількість відмінків, які призначає дієслово,

завичай, менша за кількість тета-ролей, наприклад (табл.3.2):

Таблиця 3. 2

Кількість тета-ролей та відмінків сучасного англійського дієслова

	Кількість тета-ролей	Кількість відмінків
1. Перехідне дієслово	2 зовн. [агенс, пацієнс]	1 [структурний знахідний відмінок]
2. Неперехідне дієслово	1 зовн. [агенс]	–
3. Неакузативне/ дієслово у пасивному стані	1 зовн. [тема]	–

Призначення відмінка залежить від структурних особливостей конструкції. Структурні відмінки (*structural cases*) не пов'язані з тета-ролями і призначаються структурно й тематично непов'язаним NP. Називний відмінок призначається суб'єкту NP незалежно від тета-ролі. Ураховуючи той факт, що не існує мотивованого співвідношення між тета-роллю і синтаксичним відмінком, нетематична позиція суб'єкта є доступною, тому відбувається операція NP-пересуву, а саме – операція рейзингу суб'єкта.

У давньоанглійській мові не існує неузгодженості між тета-роллю та структурним відмінком, оскільки мова цього періоду є лексико-тематичною й усі конституенти належать до лексичних категорій (NP, VP, AP). Функціональні проєкції (DP, TP, CP) поки не існують або лише обмежено розвиваються. Підтвердженням цього є морфо-семантична тематично мотивована система відмінків. Морфологічний відмінок призначається лише тематично пов'язаній NP. Всі NP аргументи дієслова повинні мати одну тематичну роль, а відмінок повинен бути пов'язаний із тета-роллю. Тому в давньоанглійській мові існує взаємозв'язок між вибором відмінка і тета-роллю [184].

Поява й розвиток рейзингової конструкції з суб'єктом у

середньоанглійський період пов'язані з появою функціональної Т-системи (*functional T-system*). Завдяки розпаду системи морфологічних відмінків руйнується система тематично-мотивованих відмінків, що призводить до формування нової структурної системи відмінків, яка розмежовує відмінок і тета-роль, а це, відповідно, спричиняє появу вільних нетематичних позицій суб'єкта. Як результат, нова функціональна проекція Т призначає один відмінок, а кількість відмінків, які дієслово призначає внутрішньому аргументу, скорочується до одного.

Редукція флективної системи закінчень призводить до появи функціональної проекції TP, наслідком чого, є розмежування відмінка і тета-ролі (NP отримує називний відмінок завдяки TP, коли знаходиться у позиції [Spec, TP] незалежно від тета-ролі) і необхідність наявності суб'єкта (*subject requirement*).

Основними функціональними проекціями в структурі середньоанглійського речення з рейзинговими конструкціями з суб'єктом є CP (*complimentizer phrase*), TP (*tense phrase*), та vP (*verbalizer phrase*). Тому розглянемо будову речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом (139):

(139) *But that he seemed for to be a man of great authority* (Geoffrey Chaucer *The Canterbury Tales and Other Poems*, p. 546).

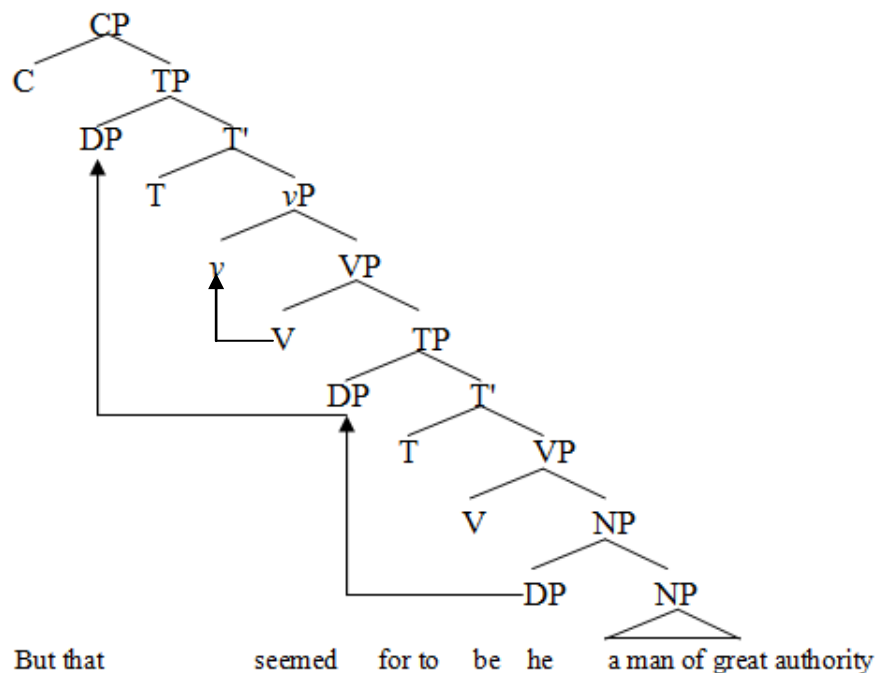
Функціональна проекція CP містить показник іллокутивної сили речення. У цьому разі вершина CP маркована відсутністю питання й наявністю ознаки дійсного способу. Проекція TP містить у собі флексію дієслова, марковану ознакою часу та особи [*Past, 3 sing.*], категоріальними ф-ознаками (числа, особи, а в деяких мовах – роду [196, с. 2]), які повинні бути перевірені, і неінтерпретовану ознаку ПРП. Інтерпретовані ознаки впливають на значення конститuenta. Наприклад, особовий займенник *he* має інтерпретовані ознаки [особа: третя, число: однина]. Неінтерпретовані ознаки не мають семантичного навантаження, але важливі для структурної реалізації елемента мови, наприклад, неінтерпретована ознака відмінка. Під час синтаксичної деривації неінтерпретована ознака повинна бути співвіднесена

з цією ж ознакою іншого елемента та видалена (узгоджена) [147, с. 137]. Наступною функціональною проекцією в реченні є проекція vP . Дієслово породжується в складі VP й завдяки обов'язковому процесу вербалізації пересувається до вершини v .

Розглянемо процес деривації речення (139). Утворена NP *a man of great authority* поєднується з *be* (V) й утворює V -штрих *be a man of great authority*, яка поєднується із зовнішнім аргументом (тематичним суб'єктом) *he*, якому (V) *be* призначає тета-роль агенса. У результаті утворена VP *he be a man of great authority* поєднується з інфінітивним часовим маркером *for to* і формує TP *for to he be a man of great authority*, яка поєднується з рейзинговим дієсловом *seem* і утворює VP *seemed for to he be a man of great authority*. Дієслово *seem* зазнає пересуву до позиції v , де відбувається маркування дієслова *-ed* флексією (*Affix Hopping*). Без S -вершини, завдяки якій T отримує ознаки, T в складі підрядної клаузи бракує ознак часу та узгодження, тому T вважається дефектним. Дефектна інфінітивна T -вершина *for to* не призначає називного відмінка суб'єкту підрядної клаузи DP *he* в позиції [$Spec, v$], тому тематичний суб'єкт підрядної клаузи залишається активним і деривація продовжується. TP поєднується з рейзинговим дієсловом *seemed* і формує VP , яка поєднується з афіксальним нульовим дієсловом (*affixal null light verb*) і утворює vP . Оскільки *seem* неакузативне і не має повної аргументної структури, тобто не має зовнішнього аргументу в позиції [$Spec, v$], vP ще не є групою і тому поєднується з T , утворюючи T -штрих. Ураховуючи те, що T є фінітним і має неінтерпретовані ϕ -ознаки, то поводить як *Probe* і перебуває в пошуках *Goal* в межах відношень структурного пріоритету (*c-command*) [113].

T узгоджується з суб'єктом підрядної клаузи *he* й призначає йому відмінок. ПРП, що належить T , спричиняє підняття суб'єкта підрядної клаузи до позиції суб'єкта в головній [146, с. 23]. Суб'єкт *he* поєднується з T' і формує TP . Утворена TP нарешті поєднується з декларативним комплементаризером і утворює CP (139):

(139')

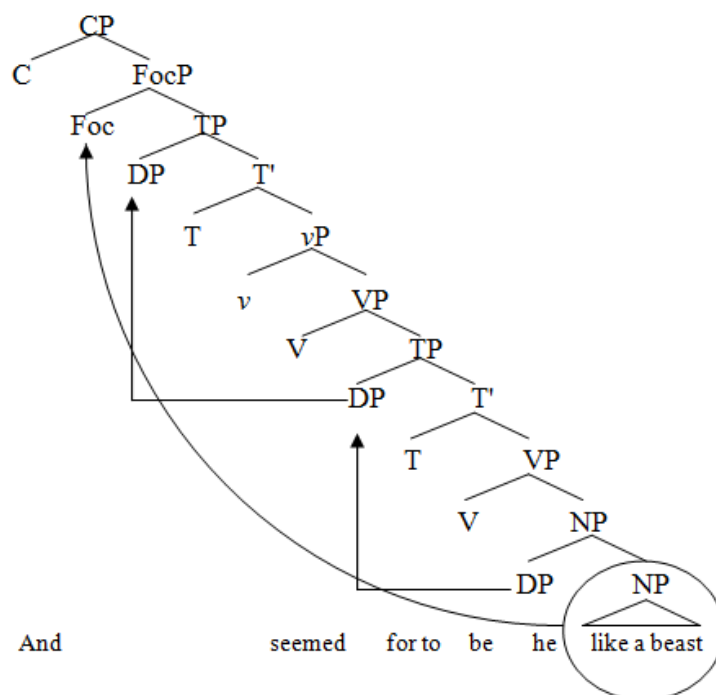
Структурні зрушення в реченнях із рейзинговими конструкціями з суб'єктом спричиняють зміни в його комунікативній спрямованості. Загальною моделлю розповідного речення є модель SVO (суб'єкт – предикат – об'єкт). З позицій семантики й актуального членування речення логічний суб'єкт складає тему висловлення. Будь-яке нестандартне вживання елемента в структурі розповідного речення відбувається завдяки його пересуву. Структурна позиція для цього елемента знаходиться у функціональній проекції CP. Це дозволяє двозначну інтерпретацію речення. Головна функція цієї проекції – забезпечення зв'язку речення (CP речення) з дискурсом. Згідно з положеннями генеративної граматики, функціональна проекція CP розщеплюється на додаткові проекції – TopP (*topic phrase*) і FocP (*focus phrase*). TopP (*topic phrase*) – додаткова функціональна проекція, вершиною якої є показник топікалізації, а позиція специфікатора розміщує відомий, однак топікалізований матеріал. В аспекті послідовності надання інформації таке розташування елементів є коректним: топік, який містить відому з лінгвального або нелінгвального контексту інформацію, знаходиться в лівій частині речення, а комент – праворуч, надаючи елементу статусу новизни. Проекція FocP, з іншого боку, містить фокусований матеріал, який

зумовлює інверсію відомої інформації. Фокусований елемент вводить нову інформацію, тоді як решта речення містить відому [113]. З погляду теорії інформаційної структури речення містить відомий зміст (топiк) та нове, невідоме (фокус). Фокус – це гіпотетично створений компонент, який має семантико-прагматичний корелят (нова інформація), синтаксичний корелят (фокус-ознака) та фонологічний корелят (головний наголос речення). Аналогічні відповідники притаманні і топiку. Топiк і фокус залежать від особливого ставлення мовця до висловлення [1; 2].

(140) *And like a beast he seemed for to be* (Geoffrey Chaucer *The Canterbury Tales and Other Poems*, p. 356).

У прикладі (140) структурний елемент *like a beast* розміщений у функціональній проекції CP, де зазнає пересуву до позиції FocP, оскільки виражає нову інформацію в реченні. Фокалізація структурного елемента відбувається в ініціальній позиції речення, щоб привернути увагу читача до опису головного героя й підкреслити особливості його характеру. Продемонструємо структурні позиції елементів проекції CP речення у схемі-дереві (140'):

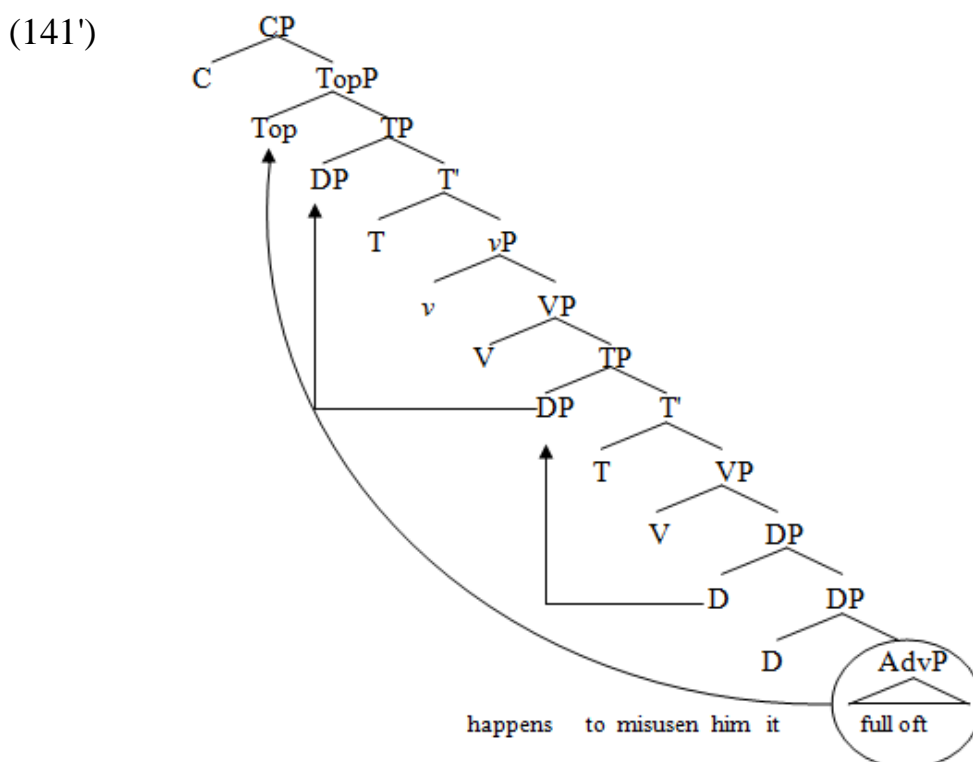
(140'):

Займенник *he* здійснює пересув з позиції свого породження внутрішнього компонента дієслова *be* до поверхневої позиції суб'єкта *seem*-клаузи. Таким чином формується рейзингова конструкція з суб'єктом та актуалізованим елементом на початку речення.

(141) **Full oft** *him happens to misusen it* (Geoffrey Chaucer *The Canterbury Tales and Other Poems*, p. 403).

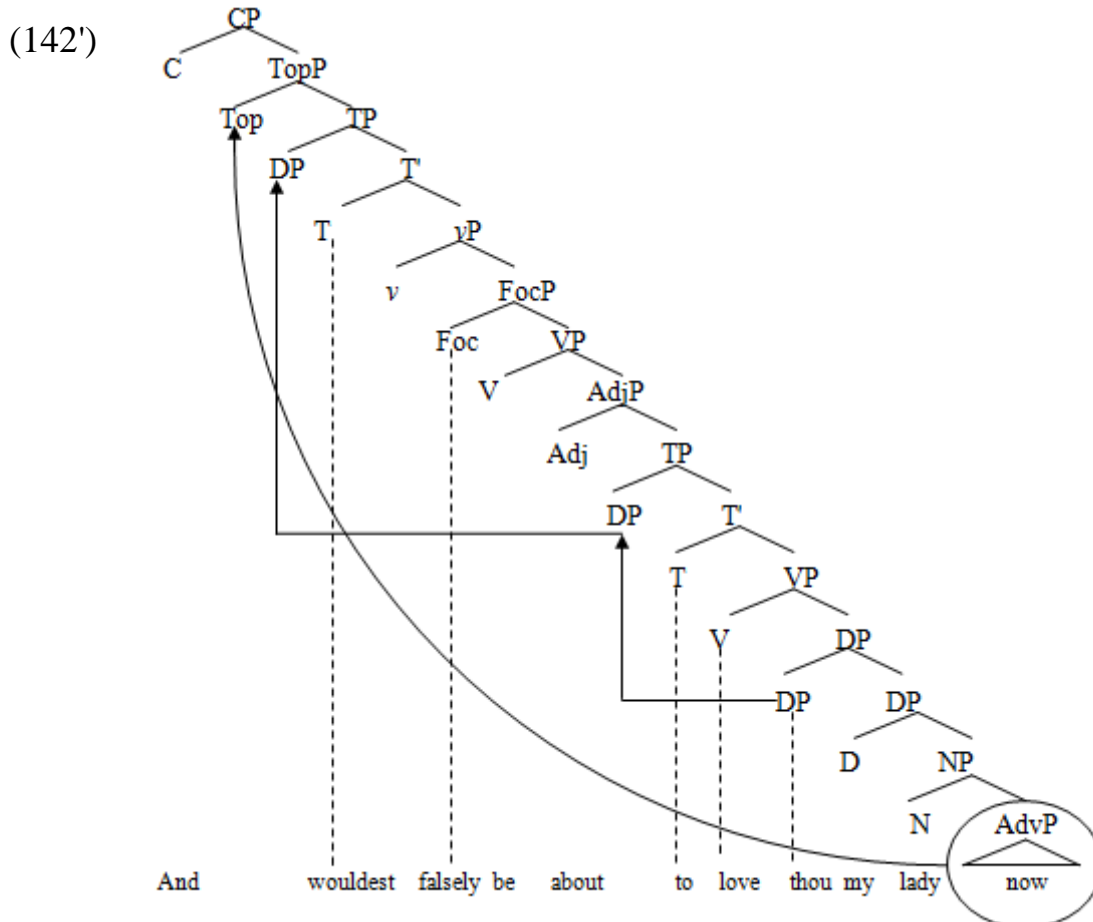
У прикладі (141) структурний елемент *full oft* розміщений у функціональній проекції CP, куди зазнає пересуву до позиції TopP. Топікалізований елемент, обставина часу *full oft*, розміщується в ініціальній позиції речення, оскільки це вже відома інформація й автор прагне зосередити увагу читача на повторюваності зазначеної дії, тим самим підкреслюючи іронічність ситуації: людина, наділена розумом, дуже часто неправильно його використовує. Суб'єкт *he* здійснює пересув з позиції його породження внутрішнього компонента дієслова *misusen* до поверхневої позиції суб'єкта *happen*-клаузи. Оскільки в середньоанглійській мові відбувається лише становлення категорії синтаксичної перехідності / неперехідності, дієслово *happen* призначає давальний відмінок займеннику *him* у позиції специфікатора інфінітивної групи. Продемонструємо структурні позиції елементів проекції CP речення у схемі-дереві (141'):

(142) *And now thou wouldst falsely be about to love my lady* (Geoffrey Chaucer *The Canterbury Tales and Other Poems*, p. 49).

У прикладі (142) два структурних елементи *now* і *falsely* розміщені у функціональній проекції CP, де зазнають акцентування. Акцентовані елементи зазнають пересуву до позицій специфікаторів Top і Foc відповідно. Розташування фрази у функціональних проекціях TopP та FocP структурно підкреслює семантичну вагомість елементів для висловлення. Топікалізований елемент, обставина часу *now*, зазнає пересуву до ініціальної позиції речення, що свідчить про актуальність змісту повідомлення лише для теперішнього моменту. Структурний елемент *falsely* займає позицію у FocP, яка вводить нову інформацію. Автор привертає увагу читача, підкреслюючи нещирість почуттів головного героя, що обурює мовця.

Займенник *thou* зазнає пересуву з позиції породження внутрішнього компонента дієслова *love* до поверхневої позиції суб'єкта головної клаузи, формуючи рейзингову конструкцію з суб'єктом та акцентованими елементами в ініціальній та медіальній позиціях речення. Структура речення має наступний вигляд (142'):

Отже, рейзингова конструкція з суб'єктом як структура вторинної предикації з'являється й поступово еволюціонує в середньоанглійському періоді. Наявність суб'єкта дії, що породжується у позиції інфінітивної частини речення й есплікується як суб'єкт головної частини, дозволяє вважати її редукованим підрядним реченням. Із впровадженням в англійській мові SVO-моделі порядку слів базовими варіантами порядку слів у рейзинговій конструкції з суб'єктом стають S_iVInfO – 65% (845 досліджуваних одиниць) та S_iVInf – 23% (299 досліджуваних одиниць), маргінальні моделі – 12% (336 досліджуваних одиниць). Акцентування елементів розповідного речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом відбувається завдяки їхньому пересуву до функціональної проекції CP, яка додатково розщеплюється на функціональні проекції TopP та FocP. У більшості випадків акцентований прислівниковий елемент чи група зазнає пересуву до позиції в проекції TopP в ініціальній позиції речення, де відбувається його топікалізація, щоб надати висловленню більшої експресивності, а іменниковий елемент або група, яка містить нову інформацію, зазнає пересуву до проекції FocP в ініціальній позиції речення.

3.6 Розвиток класу рейзингових дієслів і прикметників як семантичного ядра рейзингової конструкції з суб'єктом

Специфіка розвитку рейзингової конструкції з суб'єктом протягом середньоанглійського періоду тісно пов'язана зі змінами в словниковому складі, які полягали насамперед у його збагаченні за рахунок запозичень із французької й латинської мов та в часткових змінах основної частини словникового складу англійської мови. Кількість та характер таких змін значно вплинули на поширення використання досліджуваної конструкції.

Відповідно до даних словника середньоанглійської мови [159], виокремлюємо такі середньоанглійські рейзингові дієслова:

- 1) дієслово *seem* було запозиченне з давньоскандинавської мови (*sæta* – підходити, годитися) і в давньоанглійській мові використовується як дієслово *sētan* у значенні "примирити, помирити, задовольняти". Протягом середньоанглійського періоду *sēten* набуває значення "підходити, уявлятися, здаватися";
- 2) дієслово *appear* було запозичене з давньофранцузької мови в 1200–1300 рр. (*aparair* – показуватися, з'являтися). Протягом давньоанглійського періоду *apereþ* вживається в значенні "з'являтися", а починаючи з середньоанглійського періоду набуває значення "здаватися";
- 3) дієслово *chance* починає використовуватися протягом середньоанглійського періоду в значенні "траплятися, ризикувати", до вжитку увійшло з давньофранцузької *chaance* та латинської *cadentere* зі значенням "падати, випадати";
- 4) дієслово *prove* було запозичене з давньофранцузької *prover* та латинської *probare* зі значенням "схвалювати" в 1100–1200 рр. Протягом давньоанглійського періоду *profian* вживається у значенні "допускати, приймати за", а починаючи з середньоанглійського періоду, *preven* набуває значення "допускати, доводити";
- 5) дієслово *presume* увійшло до вжитку з французької *presumer* та латинської *praesumere* лише в 1300–1400 рр. Наприкінці середньоанглійського періоду вживається в значенні "припускати, думати";
- 6) на відміну від решти зазначених вище дієслів, *need* є власне англійським дієсловом, яке використовується в давньоанглійській мові *nydan* і має значення "змушувати, примушувати", а протягом середньоанглійського періоду *neden* набує ще одного значення – "бути необхідним".

Середньоанглійський період характеризується появою низки прикметників, які функціонують у складі рейзингової конструкції із суб'єктом. Більшість прикметників запозичені з латинської та французької мов [159], а саме:

- 1) прикметник *apt* запозичений із латинської мови в 1300–1400 рр. (*aptus* – придатний, пристосований) і має значення "підходящий, здібний, схильний";
- 2) прикметник *certain* запозичений із французької (*certain*) та латинської мов (*certanus* – вирішений, точний) у 1200–1300 рр. Протягом середньоанглійського періоду *certeyn* набуває значення "впевнений, надійний";
- 3) прикметник *likely* походить від давньоскандинавського *glíkligr*, з 1300–1400 рр. використовується в середньоанглійській мові і має значення "ймовірний";
- 4) прикметник *sicor* (*siker*) "надійний, стійкий" використовується у давньоанглійській мові, а вже в середньоанглійській мові прикметник *sire* (*syre, sure*) набуває значення "впевнений, надійний".

Деякі з прикметників змінили свій категоріальний статус, наприклад:

- 1) *set* (*sete*) у 1200–1300 рр. утворився від форми дієприкметника минулого часу дієслова *set* і використовується в значенні "відповідний, підходящий";
- 2) *bound* протягом 1300–1400 рр. утворився від форми дієприкметника минулого часу дієслова *bind* і, окрім значення "зв'язаний", набув нової семантики "зобов'язаний; той, що має намір";
- 3) протягом середньоанглійського періоду у складі рейзингової конструкції з суб'єктом починає використовуватися прикметник *about* (*aboute*) "той, що збирається, має намір".

У середньоанглійській мові рейзингові дієслова і прикметники або змінюють семантику, або набувають нових відтінків значення в процесі вираження дії в дейктичній сфері мовця і, як результат, виражають епістемічну (суб'єктивну) модальність. Одним із способів вираження епістемічної модальності є використання модальних дієслів. Тому рейзингові дієслова і прикметники використовуються з модальними дієсловами *may, would, should, dare* та модальними словами *certainly, certes, sikerly, forsothe*, наприклад:

(143) *forsothe if the speche of holi writ seme to comaunde peruersion of soule, or trespas azens neizbore, either to forbede profizt, either good doying, it is figuratijf speche* (d. 1384 John Wycliffe, The Holy Bible).

У реченні (143) модальне слово *forsothe* вживається у значенні "насправді, звичайно". Воно підсилює суб'єктивне значення рейзингового дієслова *seme* і надає висловленню іронічного відтінку ймовірності.

(144) *God made lowere creaturis for man, and therfor if tho seruede not to the nedis of man, tho schulden seme to be veyn as to this, in hise profitis;* (d. 1384 John Wycliffe, The Holy Bible)

Модальне дієслово *schulden* у реченні (144) виражає інференціальне значення припущення, яке підкреслює семантику рейзингового дієслова *seme*.

Досліджуючи зміну значень рейзингових дієслів та прикметників, доходимо висновку про очевидність процесу їхньої суб'єктивізації, тобто значення починають базуватися на суб'єктивному ставленні мовця до висловлення й набувають значення евіденційності. Центральною семою значення рейзингових дієслів є "ймовірність", яка виражає впевненість / невпевненість мовця.

3.7 Функціональні особливості середньоанглійської рейзингової конструкції з суб'єктом

Інфінітивні клаузи мають синтаксичні засоби вираження часу і способу. Граматичний спосіб є одним із засобів вираження модальності. Останню розглядаємо як два семантичні параметри, а саме: модальну основу (*modal base*) і джерело керування (*ordering source*) [220].

Модальна основа визначає світ, у якому оцінюється пропозиція в полі модального оператора, і є сумою альтернативних ситуацій або можливих світів, які відносяться до реального контексту, де істинність інфінітивного компонента визначається значенням головного дієслова. Наприклад,

дієслово *believe* вводить докстастичні альтернативи до контексту (*doxastic alternatives*), *know* – епістемічні, *want* – вольові.

(145) *Paul seems to John to be honest.*

У реченні (145) Пауль здається чесним, тому все, у що вірить або знає Джон (*modal base*) залежить значною мірою від того, що є правдивим у ситуації або є загальною підставою вважати правдивим. Відома інформація (епістемічна альтернатива) у контексті є частиною того, що вважається істиною, тому модальна основа є підмножиною розмовного фону (*conversational background*) і представляє один семантичний параметр інтерпретації модальності і способу.

Джерело керування є наступним семантичним параметром в інтерпретації модальності і способу, а саме – набором пропозицій, описових норм, ідеалів дій і поведінки. Можливі альтернативи в модальній основі розглядають як впорядковані функції, які реалізують норми й ідеали, котрі представляють джерело керування [220].

Можливі світи, репрезентовані в модальній основі, упорядковані відповідно до кількості пропозицій в джерелі керування, які вони реалізують. Спільна функція модальної основи (*modal base*) і джерела керування (*ordering source*) полягає в підсиленні оцінки модалізованої пропозиції у світах модальної основи, яка виражає ідеали або норми. Модальність речення демонструє контекст оцінки модалізованої пропозиції, яку мовець обирає для розгляду конкретної ситуації. У нашому випадку пропозиція виражена інфінітивним компонентом.

Контексти оцінки варіюються на шкалі, яка враховує, наскільки близько чи віддалено вони є від стандартного контексту оцінки. Стандартний контекст розглядають як цілком реалістичну модальну основу ідентичну із загальним фоном. Наприклад, речення (146) оцінюється як цілком реалістична модальна основа (*totally realistic modal base*) з нульовим джерелом керування (*null ordering source*).

(146) *Marry has bought a new house.*

Контексти оцінки – це відповідність цілком реалістичній модальній основі, з варіативністю контекстів із нульовим джерелом керування, а речення оцінюється як правдиве в можливих світах, котрі відповідають ідеалам джерела керування і контекстам, які враховують лише те, що має місце в певному контексті висловлення, тобто (*common ground*) [220]. Отже, маємо таку шкалу контекстів оцінки ситуації:

(147) *non-null > non-realistic > weakly realistic > realistic > totally realistic ordering base*

Загальною характеристикою інфінітиву на цьому тлі є те, що його використання сигналізує про не цілком реалістичну (*non-realistic*) умову. Беручи до уваги шкалу контекстів оцінки (147), виявляємо що кінцевою точкою використання інфінітива є точка з найслабшою реалістичною умовою (*most weakly-realistic basis*).

Отже, рейзингова конструкція з суб'єктом відповідно до шкали контекстів оцінки виражає нереалістичну (*non-realistic*) або слабко-реалістичну умову (*weakly realistic*).

На появу й розвиток рейзингової конструкції з суб'єктом великий вплив мають зміни семантики рейзингових дієслів, які історично виникли із дієслів з повною структурою аргументів. Проте в процесі еволюції ці дієслова зазнають семантичного знебарвлення значення, оскільки протягом середньоанглійського періоду відбувається когнітивна зміна від фізичних до ментальних процесів.

У давньоанглійській мові спостерігається використання епістемічних модальних конструкцій. Першими прикладами конструкцій з епістемічними модальними дієсловами є використання безособових неагентивних модальних дієслів з безособовим інфінітивом, наприклад *wessan, sin (be), warden (become), gesin (happen)*, від яких залежить пропозиція, котра представлення *þæt*. Тому поява епістемічного значення не супроводжується зростанням поля модальності (*scope*), оскільки модальні дієслова поєднують денотативне й епістемічне використання з інфінітивом, який виконує

функцію додатка. Епістемічні модальні дієслова з суб'єктом, вираженим особовим займенником, якому дієслово призначає роль аргумента, використовуються лише починаючи з середньоанглійського періоду, коли виникають рейзингові конструкції з суб'єктом із дієсловами *seem*-типу. Розвиток епістемічних конструкцій не пов'язаний із давньоанглійськими денотативними модальними словами, а відбувається у зв'язку з розвитком структурного суб'єкта, зникненням безособових дієслівних конструкцій і появою рейзингової конструкції із суб'єктом [188, с. 22–25].

Наприкінці середньоанглійського періоду відбувається поширення використання рейзингової конструкції із суб'єктом, а також розширення спектру її значень. Оскільки середньоанглійська мова початку і кінця періоду суттєво відрізняється за рівнем розвитку, до уваги візьмемо поділ середньоанглійського періоду на чотири підперіоди: ранньосередньоанглійська ME1 (1150–1250) і ME2 (1250–1350) та пізньосередньоанглійська ME3 (1350–1420) і ME4 (1420–1500) [199, с. 158; 256, с. 33]. Прослідкуємо частотність використання рейзингової конструкції із суб'єктом протягом середньоанглійського періоду (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

**Частотність використання рейзингової конструкції з суб'єктом у
середньоанглійській мові**

Підперіоди СА	Кількість %	Кількість досліджуваних одиниць
ME1 (1150–1250)	3%	84
ME2 (1250–1350)	11%	308
ME3 (1350–1420)	36%	1008
ME4 (1420–1500)	50%	1400

Рейзингова конструкція з суб'єктом є епістемічною конструкцією зі значенням імовірності. Поле ймовірності включає систему мовних засобів, які виражають визначений з погляду мовця рівень відповідності змісту

висловлення дійсності / реальності [23, с. 163]. Оцінка ймовірності є показником відповідальності мовця за істинність свого висловлення [243, с. 51].

Відповідність змісту висловлення дійсності залежить від способу, за допомогою якого мовець оцінює повноту своїх знань при описанні подій або явища. Якщо мовець не володіє достатніми підставами для ствердження відповідності змісту висловлення дійсності, то він представляє пропозицію як припущення, результат роздумів, посилається на свідчення інших або на власне чуттєве сприйняття. Оцінка ймовірності модифікує основне модальне значення речення. Висловлення зі значенням невпевненості, сумніву, можливості виражають припущення або умовивід мовця. Отже, середньоанглійські рейзингові епістемічні дієслова й прикметники утворюють доволі чисельне угруповання, яке поділяємо за шкалою ймовірності (ступенем відповідності дійсному стану речей):

- висока ймовірність: *seem, appear, about, bound, sure, set*;
- середня ймовірність: *happen, chance, likely*;
- невисока ймовірність: *presume*.

При аналізі речень із рейзинговими конструкціями з суб'єктом, окрім шкали ймовірності, ми застосовували також шкалу евіденційності, оскільки складником епістемічної модальності є евіденційність, котра пов'язана з джерелом інформації повідомлення, яке робить мовець. До того ж, евіденційність є не показником достовірності інформації, а тому для правильної інтерпретації висловлення необхідно враховувати оцінку мовця як кінцевого джерела для реципієнта.

При аналізі середньоанглійських рейзингових конструкцій з суб'єктом беремо до уваги такі ієрархії у відношенні джерел інформації:

- 1) ієрархія особистої і дейктичної співвіднесеності;
- 2) сенсорна ієрархія;
- 3) ієрархія прямого знання;
- 4) ієрархія місця.

У середньоанглійській мові рейзингова конструкція з суб'єктом, експлікує модальність високої ймовірності, наприклад:

(148) *'Syre,' sayd the barons, 'this pylgryme semeth to be a goode man and a true, as I suppose, for it is well seen on hym, gyve to hym your almes yf it playse you'* (William Caxton, *The right plesaunt and goodly historie of the foure sonnes of Aumon*).

У реченні (148) дія виражена в дейктичній сфері мовця, що демонструє використання вказівного займенника *this*, особового займенника *I*. Мовець не є суб'єктом дії. Джерело інформації визначаємо як пряме – сенсорне, виражене пасивною формою дієслова *see*, та непряме – інферентив (висновок про ситуацію за її результатами), виражене дієсловом *suppose*. Використання прислівника *syre* підкреслює впевненість мовця у своєму судженні. Сприйняття дії відбувається зблизька і мовець оцінює її як ситуацію високого ступеня ймовірності.

(149) *If a brother finds another in danger of life on sea or in captivity, he is bound to rescue him, even at the sacrifice of a part of his own goods* (English gilds from manuscripts of the 14th and 15th centuries).

Речення (149), з погляду епістемічної модальності, демонструє, що мовець вказує на обов'язковість виконання дії. З погляду евіденційності, джерело інформації тут не ідентифіковано, а мовець не є суб'єктом дії, він лише скеровує увагу реципієнта на саму пропозицію висловлення, при цьому мовець демонструє впевненість і речення експлікує високий ступінь імовірності.

(150) *Up start the Pardoner, and that anon; "Now, Dame," quoth he, "by God and by Saint John Ye are a noble preacher in this case. I was about to wed a wife, alas!* (Geoffrey Chaucer *The Canterbury Tales and Other Poems*, p. 156).

Речення (150) слугує прикладом висловлення, у якому дія виражена в дейктичній сфері мовця. Останній є суб'єктом висловлення, а джерело інформації – його умовивід. Зазначена епістемічно-евіденційна конструкція експлікує високий ступінь упевненості мовця у пропозиції висловлення.

(151) *Thenne sire Tristram torded to haue done more with his swerd, but he sawe soo moche blood go from hym that hym semed he was likely to deye* (Sir Thomas Malory, Le Morte Darthur).

У прикладі (151) мовець не є суб'єктом дії, непряме джерело інформації – презумптив, а саме – висновок про ситуацію на підставі логічного міркування про вчинки суб'єкта дії, наприклад: *haue done more with his swerd, sawe soo moche blood go from hym*. Сприйняття дії відбувається віддалено, оскільки мовець не є свідком дії та оцінює її як ситуацію середньої ймовірності.

(152) *This squier, which that hight Aurelius, on Dorigen that was so amorous, Of aventure happen'd her to meet amid the town, right in the quickest street* (Geoffrey Chaucer, The Canterbury Tales and Other Poems, p. 290).

Речення (152) демонструє модальність середньої ймовірності. Мовець не є суб'єктом висловлення, джерело інформації є прямим. Мовець є дейктично близьким до дії й переконаний у правдивості свого висловлення.

(153) *and þe last place at þis feeste shulde be mannis reputacioun, bi whiche he shulde not presume to be in heven bifore opirs, but reste mekeli in þis þat he shal come to hevne* (d. 1384 Select English works of John Wyclif).

Прикладом модальності невисокої ймовірності слугує речення (153). Дія виражена не в дейктичній сфері мовця, що демонструє використання особового займенника *he*. Мовець не є суб'єктом висловлення, джерело інформації є непрямим (презумптив). Сприймання дії відбувається віддалено і мовець робить припущення про можливість людини потрапити на небеса залежно від її вчинків.

У середньоанглійській мові рейзингова конструкція з суб'єктом залежно від семантики дієслова виконує такі функції:

– ймовірності факту об'єктивної дійсності, невпевненість у виконнанні дії. У реченні (154) значення ймовірності рейзингового дієслова *chance* підсилюється за допомогою модального дієслова *may*:

(154) *yet loue may chance to make feizure vpon her tender heart* (Caxton's Blanchardyn and Eglantine, c. 1489);

– припущення. Речення (155) слугує прикладом припущення, що робить мовець відповідно до власних знань:

(155) *Thenne she wente vnto sire Darras and told hym how that myghty knyghte that bare the black shelde was lykely to dye* (Sir Thomas Malory, Le Morte Darthur);

– упевненість мовця. У прикладі (156) для підсилення значення впевненості мовця у своїх роздумах із рейзинговим дієсловом високого ступення ймовірності *semeth* використовується модальне слово *certaynly*:

(156) *'Certaynly, said other, 'thaugh his brother hath not so fyers a face, yet he semeth to be man of wele and of faytte.' And so talkyng of one thing and of other they conueyed hem vnto the paleys, where they alighted* (Jean d'Arras, Melusine. Part I);

– готовність до виконання дії, наприклад:

(157) *he slouz erle Beornus that was his cosyn, that was about to make hys pees with the kyng* (c 1364, Polychronicon Ranulphi Higden maonachi Cestrensis).

Отже, епістемічна модальність є впорядкованою системою доказових знань, реалізованих в певному тексті у вигляді умовисновку, і виражає ставлення мовця до опосередкованих знань. Суб'єкт, здійснивши оцінку певного об'єкта позамовного світу, перебуває в епістемічному стані, який є результатом осмислення фрагмента епістемічного світу з позиції його відповідності реальному. Евіденційність є частиною епістемічної модальності. Середньоанглійська рейзингова конструкція з суб'єктом є епістемічно-евіденційною, яка за шкалою контексту оцінки виражає слабку реальність. Модальною основою є рейзингові слабкі інтенціональні епістемічні дієслова, за допомогою яких мовець оцінює повноту своїх знань при описанні подій або явищ. Рейзингові дієслова і прикметники за шкалою ймовірності поділяємо на дієслова і прикметники високої, середньої і невисокої ймовірності. У середньоанглійській мові рейзингові конструкції з

суб'єктом зазвичай використовуються для вираження значень гіпотетичності, невпевненості / впевненості, готовності, можливості, та припущення.

Висновки до розділу 3

1. У середньоанглійській мові відбувається низка змін, яка є поштовхом для становлення рейзингової конструкції з суб'єктом: спрощення системи морфологічних флексій, закріплення SVO-моделі порядку слів, граматикалізація категорії нефінітних дієслів та категорії перехідності / неперехідності дієслів, а також лексичні зміни словникового складу. Протягом середньоанглійського періоду цілком зникає безприйменникове керування дієслів давальним і родовим відмінками, що зумовлює початок граматикалізації синтаксичної категорії перехідності / неперехідності. Комплементация рейзингових дієслів відбувається за допомогою іменників та прикметників – 35% (із 1980 додатково досліджуваних одиниць), фінітною клаузою – 42% (із 2370 додатково досліджуваних одиниць) та інфінітивом з часткою *to* – 23% (із 1300 досліджуваних одиниць). Оскільки середньоанглійський період є лише початковим етапом утворення класу рейзингових дієслів і становлення рейзингової конструкції з суб'єктом, комплементация інфінітивом із часткою *to* є найменш уживаною.

2. Зміни в системі флексій спричинили перебудову структури інфінітивних комплементів та синтаксичного статусу інфінітивного маркера *to*, зокрема редукцію давального закінчення та зникнення проєкції *D* (*dative*), результатом чого є розпад синтаксичної єдності *to*-інфінітива, поява *for* перед інфінітивним маркером *to* (питома вага використання рейзингової конструкції з *for-to*-інфінітивом становить 29% (із 1300 досліджуваних одиниць)), спрощення структури інфінітивного комплемента і зникнення операції пересуви *Inf-to-D*. У цей час відбувається зміна категоріального статусу інфінітива з Р на Т конститuent, тобто лексична проєкція змінюється

на функціональну. Поява функціональної проекції TP зумовлює розмежування структурного відмінка і тета-ролі (NP отримує називний відмінок незалежно від тета-ролі завдяки розташуванню в позиції [Spec, TP]), унормовує наявність суб'єкта в структурі англійського речення

3. Одним із факторів появи та поширення рейзингової конструкції з суб'єктом є зміни в словниковому складі та його збагачення за рахунок запозичень із інших мов. Так, рейзингові дієслова (*seem, appear, need*) набувають нового лексичного значення ймовірності, а парадигма рейзингових прикметників поповнюється шляхом запозичення (*apt, certain, sure*) з французької та латинської мов. Найбільш уживаними з-поміж середньоанглійських рейзингових дієслів є *seem* – 30% (із 1300 досліджуваних одиниць), *presume* – 16%, *need* – 8% та середньоанглійських рейзингових прикметників *bound* – 11%, *set* – 10%, *about* – 7% , *likely* – 7%.

4. Протягом середньоанглійського періоду триває процес розвитку рейзингової конструкції з суб'єктом, який відбувається в три етапи: 1) функціонування квазібезособових структур, які притаманні давньоанглійській мові і які зникають у XV ст. у зв'язку з когнітивними змінами сприйняття людиною світу, що знаходять своє відображення у мові; 2) поява безособових структур, які виникли в результаті становлення нових функціональних проекцій, розвитку мережі тета-ролей, обов'язковості дотримання ПРП в структурі англійського речення; 3) становлення особових структур, зокрема рейзингової конструкції з суб'єктом.

5. Середньоанглійська мова є мовою з превалюючою моделлю порядку слів SVO, де комплемент тяжіє до позиціонування після дієслова. У цей період виокремлюємо дві базові моделі порядку слів у реченнях із рейзинговою конструкцією з суб'єктом: $S_i V Inf$ – 23% (із 1300 досліджуваних одиниць) та $S_i V Inf O_i$ – 65%. Альтернативний порядок слів у середньоанглійському реченні з досліджуваною конструкцією представлений моделями $S_i Adv Aux Adj Inf O_i$; $S_i Aux Adv Adj Inf O_i$; $Adv V S_i Inf$; $Adv V Inf S_i$, питома вага функціонування яких становить 12% (із 1300 досліджуваних одиниць). У

структурі речень з рейзинговою конструкцією з суб'єктом спостерігаємо акцентування елементів, яке відбувається у функціональних проекціях TopP і FocP. Фокалізація відбувається на початку речення, топікалізація – в ініціальной та медіальній позиціях речення, щоб надати висловленню більшої експресивності.

6. Поява і поширення рейзингової конструкції з суб'єктом пов'язана не лише із синтаксичними й структурними змінами, а також із семантичними. Рейзингові дієслова історично виникли з класу дієслів з повною структурою аргументів, їхній подальший розвиток пов'язаний із семантичним знебарвленням, яке відбувається упродовж середньоанглійського періоду. Зміну семантики рейзингових дієслів та прикметників визначаємо як процес суб'єктивізації, під час якого вони набувають нового модального значення евіденційності. Евіденційність досліджуємо як частину епістемічної модальності, котра пов'язана з джерелом інформації повідомлення, яке робить мовець, і виражає ступінь упевненості / невпевненості мовця. Звідси, рейзингова конструкція з суб'єктом є епістемічно-евіденційною конструкцією зі значенням ймовірності. Середньоанглійські рейзингові епістемічні дієслова й прикметники поділяємо на дієслова зі значенням високої ймовірності (*seem, appear, about, bound, sure, set*); середньої ймовірності (*happen, chance, likely*); невисокої ймовірності (*presume*). Серед функцій середньоанглійської рейзингової конструкції з суб'єктом виокремлюємо вираження ймовірності факту об'єктивної дійсності, впевненості / невпевненості мовця у виконанні дії, припущення та готовності до виконання дії.

Основні положення цього розділу розкрито в працях автора [99; 106; 107].

РОЗДІЛ 4. СТРУКТУРНІ ТА ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕЙЗИНГОВОЇ КОНСТРУКЦІЇ З СУБ'ЄКТОМ У РАННЬОНОВОАНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

4.1 Мовна ситуація в ранньоновоанглійській мові

Наприкінці XV ст. політичне, комерційне й культурне домінування Лондона позначилося на формуванні англійської літературної мови на основі лондонського діалекту [84, с. 75]. Досі залишається дискусійним питання хронологічних меж ранньоновоанглійського періоду [156]. Часові показники початку цього періоду зазвичай пов'язані із зовнішніми чинниками розвитку мови, тобто політичними і культурними подіями [178, с. 56; 244, с. 266]:

- 1) 1476 р. – винайдення друкарського верстата, початок гомогенізації правил написання та інших лінгвістичних ознак;
- 2) 1485 р. – зміна династії Тюдорів і прихід до влади династії Йорків.

Д. Крістал стверджує, що ранньоновоанглійський період починається з часів В. Кекстона й епохи Відродження, продовжується роками творчості В. Шекспіра й перекладом Біблії (*King James Bible*) (1611 р.) і завершується появою першого словника С. Джонсона (1755 р.).

Кінець ранньоновоанглійського періоду визначають за допомогою внутрішніх чинників, наприклад, радикальної реграматизації всіх наявних у мові форм, а також завершенням основного фонологічного процесу цього періоду – Великого пересуву голосних [244, с. 266]. Д. Денісон, спираючись на особливості матеріалу свого дослідження, обмежує період ранньоновоанглійської мови 1500–1700 рр. [183, с. 8–9]. У нашому дослідженні ранньоновоанглійський період охоплює 1476–1700 рр.

Основними характеристиками розвитку англійської мови ранньоновоанглійського періоду вважають:

- 1) головні зміни в системі голосних (Великий пересув голосних (*Great Vowel Shift*)), які почалися приблизно в 1400 й закінчилися в 1600 роках [244, с. 265–

266], наявність багаторазового заперечення, повна або часткова інверсія дієслова в запитаннях, можливість уживання дієслів *be*, *have* в ролі допоміжного дієслова при формуванні аналітичних форм перфекта [143, с. 161–168];

2) процес формування національної літературної мови (*Standard English*), поступове закріплення мовних норм і правил, розвиток літературного й адміністративного варіантів мови [85, с. 75];

3) поширення англійської мови по всій території Великобританії, Ірландії, Уельсу, Шотландії та по світу завдяки відкриттю Америки та торговельним відносинам з африканським та азійським континентами [183, с. 13];

4) запозичення слів із латини й грецької мови у науковий дискурс, з італійської – у галузь мистецтва в період Відродження та Реставрації [178, с. 60].

Як зазначено, у цей період завершується аналітизація словозмінювальних парадигм, а саме:

1) розвиток вторинно-предикативного зв'язку;

2) чітка регламентація відношень між дієсловом в особовій формі, з одного боку, та об'єктно-предикативним членом – з іншого. Це дає змогу говорити про утворення єдиного типу синтаксичних відношень у середині об'єктно-предикативної конструкції;

3) закріплення SVO-моделі порядку слів у реченні.

Отже, протягом ранньоновоанглійського періоду триває процес трансформації граматичної будови мови в бік аналітизму, що призводить до становлення більш фіксованого порядку слів у реченні і вторинно предикативного зв'язку.

4.2 Парадигма рейзиногвої конструкції з суб'єктом у ранньоновоанглійській мові

Особливості граматичної будови мови XV–XVI ст. відображають подальший розвиток рейзингової конструкції з суб'єктом, який бере початок у мові середньоанглійського періоду. Мова ранньоновоанглійського періоду характеризується збільшенням кількості дієслів та прикметників, які при використанні з інфінітивним компонентом утворюють рейзингову конструкцію з суб'єктом. Найбільш уживаними ранньоновоанглійськими рейзинговими дієсловами є (рис 4.1):

– *seem* – 59% (із 1555 досліджуваних одиниць):

(158) *Friends now fast sworn, whose double bosoms **seems to wear** one heart* (Shakespeare, *Coriolanus*, p. 321);

– *come* – 11% (із 1555 досліджуваних одиниць):

(159) *Now, Master Brook, you **come to know** what hath pass'd between me and Ford's wife?* (Shakespeare, *The Merry Wives of Windsor*, p. 1370);

– *chance* – 9% (із 1555 досліджуваних одиниць):

(160) *But if you ever **chance to have** a child, look in his youth to have him so cut off as, deathsmen, you have rid this sweet young prince* (Shakespeare, *Henry VI*, p. 863);

– *appear* – 6% (із 1555 досліджуваних одиниць):

(161) *So that, as clear as is the summer's sun, King Pepin's title, and Hugh Capet's claim, King Lewis his satisfaction, all **appear to hold** in right and tide of the female* (Shakespeare, *Henry V*, p. 619).

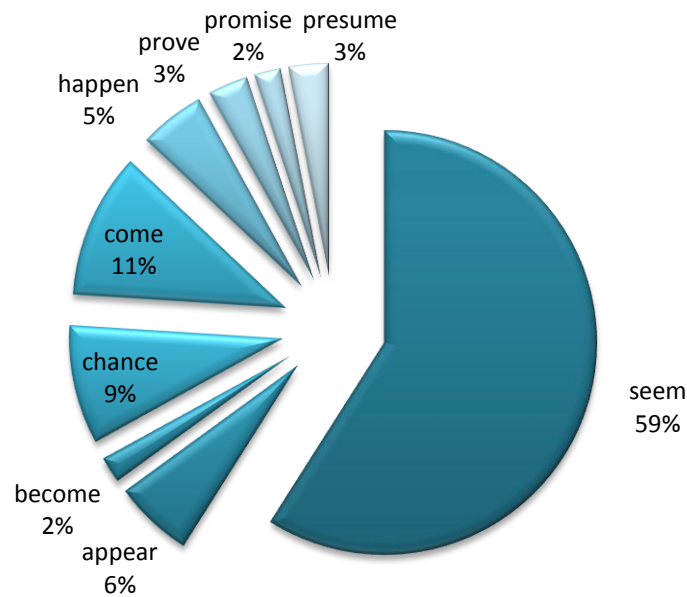

Рис. 4.1. Використання рейзингових дієслів у ранньоновоанглійській рейзинговій конструкції з суб'єктом

Серед менш уживаних рейзингових дієслів виокремлюємо *become*, *happen*, *prove*, *presume* (рис 4.1), наприклад:

(162) *Thy thoughts with nobleness, that thou mayst **prove to shame** invulnerable, and stick i' th' wars like a great sea-mark, standing every flaw* (Shakespeare, *Coriolanus*, p. 337).

У реченні (162) рейзингове дієслово *prove* використовується з модальним дієсловом *mayst* та позначає можливість виконання дії.

(163) *Be quite degraded, like a hedge-born swaint that doth **presume to boast of gentle blood*** (Shakespeare, *Henry V*, p. 713).

Речення (163) є прикладом рейзингової конструкції з емпатичним допоміжним дієсловом *do*, яка виражає значення припущення.

(164) *It shall **become to serve** all hopes conceiv'd, to deck his fortune with his virtuous deeds* (Shakespeare, *The Taming of the Shrewd*, p. 1761).

У реченні (164) рейзингове дієслово *become* використовується з модальним дієсловом *shall*, яке підсилює значення ймовірності дії.

(165) *an other monster like vnto this was brought forth at Rome, wyth greate maruell to all the people, in the time of Pope Alexander the sixte, (who as Polidorus writeth) prognosticat the euils, hurts and miseries whiche shoulde **happen and come to passe** in the tyme of that Bishoppe* (Fenton, Wonders, fol.124v).

У реченні (165) значення вірогідності дії, вираженої рейзинговими дієсловами *happen and come*, підкреслено за допомогою модального дієслова *shoulde*.

У порівнянні з середньоанглійським, протягом ранньоновоанглійського періоду починає функціонувати рейзинговий прикметник *liable*. Найбільш уживаними у виборці з текстів ранньоновоанглійського періоду є такі рейзингові прикметники (рис 4.2):

– *bound* – 30% (із 545 досліджуваних одиниць):

(166) *Ay, sir, but I am sure I do not; and what so ever a man denies, you are now **bound to believe** him* (Shakespeare, The Comedy of Errors, p. 268);

– *sure* – 18 % (із 545 досліджуваних одиниць):

(167) *Fear it not, sir; I would I were so **sure to win** the King as I am bold her honour will remain hers* (Shakespeare, Cymbeline, p. 367);

– *about* – 17% (із 545 досліджуваних одиниць):

(168) *I will not call him son of him I was **about to call** his father hath heard your praises* (Shakespeare, Antony and Cleopatra, p. 196);

– *apt* – 17% (із 545 досліджуваних одиниць):

(169) *I were so **apt to quarrel** as thou art, any man should buy the fee simple of my life for an hour and a quarter* (Shakespeare, Romeo and Juliet, p. 1719);

– *likely* – 14% (із 545 досліджуваних одиниць):

(170) *You knew he walk'd o'er perils on an edge, more **likely to fall** in than to get o'er; you were advis'd his flesh was capable of wounds and scars* (Shakespeare, Henry IV, p. 561);

– *liable* – 4% (із 545 досліджуваних одиниць):

(171) *Yet if my name were **liable to fear**, I do not know the man I should avoid so soon as that spare Cassius* (Shakespeare, *Julius Caesar*, p. 999).

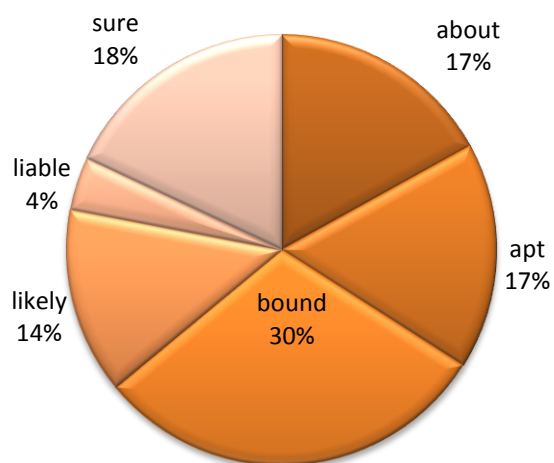

Рис. 4.2. Використання рейзингових прикметників у ранньоновоанглійській рейзинговій конструкції з суб'єктом

У ранньоновоанглійській мові рейзингові дієслова та прикметники також використовуються з *that*-комплементом, наприклад, речення (172–174). Однак кількість випадків використання *that*-комплемента 31% (945 додатково досліджуваних одиниць) є меншою у порівнянні з інфінітивним комплементом 69% (2100 досліджуваних одиниць) через розширення діапазону вживання вторинно-предикативного зв'язку.

(172) *It seems then that the tidings of this broil brake off our business for the Holy Land* (Shakespeare, *Henry IV*, p. 501).

(173) *It shall **appear** that your demands are just, you shall enjoy them, everything set off that might so much as think you enemies* (Shakespeare, *Henry IV*, p. 589).

(174) *It is not **likely** that when they hear the Roman horses neigh, behold their quarter'd fires, have both their eyes and ears so cloy'd importantly as now, that they will waste their time upon* (Shakespeare, *Cymbeline*, p. 399).

Особливістю рейзингової конструкції з суб'єктом ранньоновоанглійського періоду є поява класу рейзингових пасивних дієслів,

що пов'язано зі становленням пасиву та зміною аргументної структури дієслів. Рейзингові дієслова у пасивному стані утворюються від дієслів мислення та мовлення, щоб передати покликання на думку, знання чи свідчення інших, що надає висловленню значення евіденційності, наприклад:

– *understand*:

(175) *Come, come, you are well understood to be a perfecter giber for the table than a necessary bencher in the Capitol* (Shakespeare, Coriolanus, p. 289);

– *think*:

(176) *when a man is being-whereby 'a may be thought to be accommodated; which is an excellent thing* (Shakespeare, Henry IV, p. 583);

– *know*:

(177) *I am known to be a humorous patrician, and one that loves a cup of hot wine with not a drop of allaying Tiber in't* (Shakespeare, Coriolanus, p. 289);

– *say*:

(178) *and as war in some sort may be said to be a ravisher, so it cannot be denied but peace is a great maker of cuckolds* (Shakespeare, Cymbeline, p. 326).

Упродовж ранньоновоанглійського періоду рейзингова конструкція з суб'єктом утворюється за допомогою рейзингових дієслів (63% з-поміж 2100 досліджуваних одиниць), рейзингових прикметників (26% з-поміж 2100 досліджуваних одиниць) та рейзингових дієслів у пасивному стані (11% з-поміж 2100 досліджуваних одиниць). У порівнянні з середньоанглійським періодом зростає частка використання рейзингових дієслів та відбувається становлення класу рейзингових дієслів у пасивному стані (рис. 4.3).

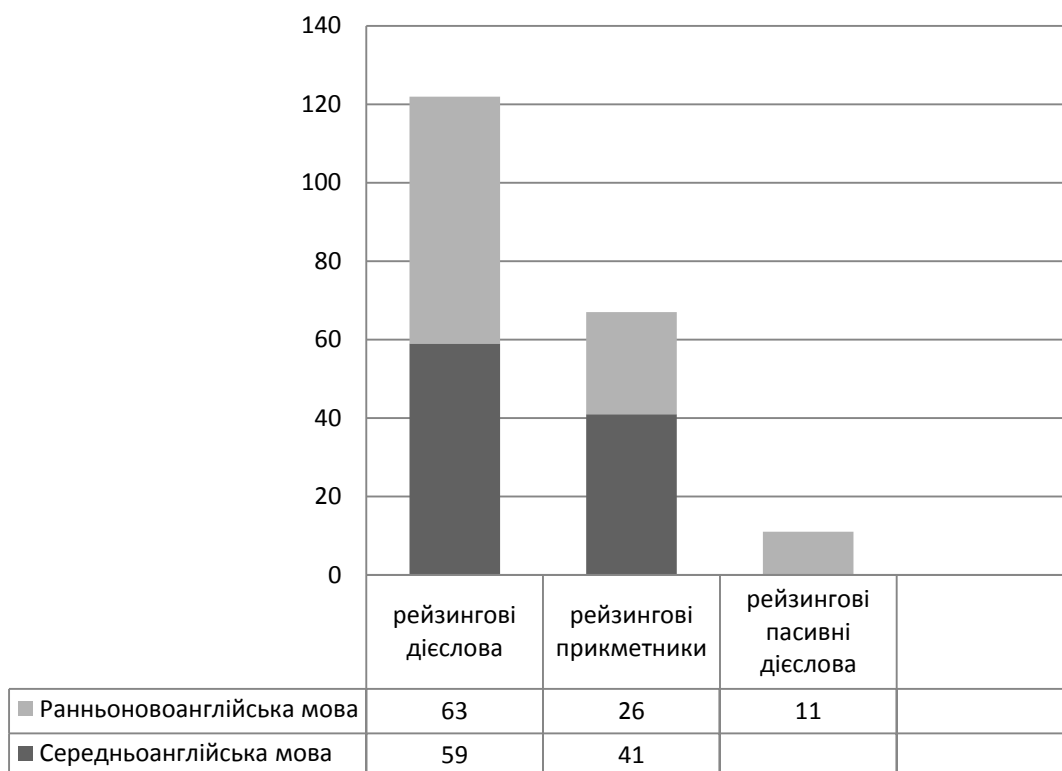

Рис. 4.3 Використання ранньоновоанглійських рейзингових дієслів, прикметників, дієслів у пасивному стані у порівнянні з середньоанглійським періодом

У межах нашого дослідження виділяємо такі особливості вживання ранньоновоанглійської рейзингової конструкції з суб'єктом:

1) збільшення використання модальних слів у реченнях з рейзинговими конструкціями з суб'єктом у порівнянні з середньоанглійським періодом. Крім модальних слів *certainly*, *certes*, *per chance*, запозичених із середньоанглійського періоду, з'являються нові на кшталт *indeed*, *surely*, *perhaps*, *likely*, *belike* [62, с. 368];

2) спорадичне вживання на початку ранньоновоанглійського періоду утвореного в середньоанглійській мові сполучення *for to*. Інфінітив із таким сполученням використовується для вираження мети дії, але згодом утрачає це значення й зникає з ужитку [62, с. 374], наприклад:

(179) *Lo in lyke wyse of bokys I haue store but fewe I rede, and fewer vnderstande I folowe nat theyr doctryne nor theyr lore. It is ynoughe to bere a boke*

in hande. It were to moche to be it suche a bande for to be bounde to loke within the boke I am content on the fayre couerynge to loke (c. 1509 A. Barclay, Shyp Folys, fol.14r);

3) перехід від безособових до особових зворотів протягом ранньоновоанглійського періоду. Дієслова *happen, seem, need, think, like*, які в XIV ст. вживаються переважно в складі безособових зворотів (180), вже в XV ст. стають особовими (181). Завершується процес заміни безособових пасивних зворотів (182) на особові (183) [62, с. 375], наприклад:

(180) *it likes me well;*

(181) *for several virtues have I lik'd several women;*

(182) *it is informed me;*

(183) *I was informed;*

4) зміна функціонування пасивних форм. Одночасно зі зміною змісту суб'єкта в пасивній конструкції відбувається розширення сполучуваності пасивної форми праворуч. Починаючи з кінця середньоанглійського періоду, дієслово в пасивній формі вживається з прямим додатком. Протягом ранньоновоанглійського періоду пасивні форми починають утворюватися не лише від перехідних, а також від неперехідних дієслів, які керують прийменниковим додатком [59, с. 173].

Набуття ранньоновоанглійською мовою рис аналітизму сприяє розширенню спектра функціонування структур вторинної предикації, зокрема рейзингової конструкції з суб'єктом, що, зі свого боку, призводить до збільшення парадигми рейзингових дієслів та прикметників.

4.3 Особливості аранжування конститuentів ранньоновоанглійського речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом

Упродовж ранньоновоанглійського періоду тривають процеси транзитивації / інтранзитивації дієслів. Неперехідні дієслова

використовуються з безприйменниковим додатком, а перехідні дієслова більше не вживаються з прийменниковим додатком і стають неперехідними. Крім того, формується група дієслів, які є перехідними, але постійно використовуються з додатком. Зі свого боку, це призводить до остаточного зникнення ознаки перехідності / неперехідності як властивості категорії дієслова, і вагомого значення набуває синтаксична орієнтація дієслова на додаток, незалежно від того, чи є додаток прийменниковим чи безприйменниковим [59, с. 226]. У зв'язку зі зміною статусу категорії перехідності / неперехідності дієслів, розглядаємо дві типові ранньоновоанглійські моделі порядку слів у реченні – SV та SVO.

За результатами дослідження ранньоновоанглійської рейзингової конструкції з суб'єктом виявлено дві базові моделі порядку слів, які відповідають особливостям розвитку англійської мови цього періоду та представлені переважною більшістю прикладів:

1) $S_i V \text{ Inf } O_i$ – 75% (із 2100 досліджуваних одиниць):

(184) *For these two heads do seem to speak to me* (Shakespeare, Titus Adronicus, p. 1935);

2) $S_i V \text{ Inf}$ – 15% (із 2100 досліджуваних одиниць):

(185) *but with a din confus'd enforce the present execution of what we chance to sentence* (Shakespeare, Coriolanus, p. 314).

Хоч у мові ранньоновоанглійського періоду наявні риси, характерні для сучасної англійської мови, однак іноді спостерігаємо відносно вільний порядок слів у реченні. Зазвичай, альтернативні варіанти розташування конститuentів ранньоновоанглійського речення характеризуються зміною позицій конститuentів у головній та в інфінітивній клаузах. У порівнянні з середньоанглійським періодом ці варіанти є нечасто вживаними й становлять лише 10% (із 2100 досліджуваних одиниць). Для ранньоновоанглійських речень з рейзинговою конструкцією з суб'єктом виділяємо такі альтернативні варіанти порядку слів:

3) $S_i V \text{ Adv}_i \text{ Inf } O_i$:

(186) *He seem'd in running to devour the way* (Shakespeare, Henry IV, p. 559);

4) S_i O V Inf:

(187) *Upon our first, he sent out to suppress his nephew's levies; **which to him appear'd to be** a preparation 'gainst the Polack* (Shakespeare, Hamlet, p. 444);

5) Aux S_i V Inf:

(188) *And therefore is Love said to be a child, because in choice he is so oft beguil'd* (Shakespeare, A Midsummer Night's Dream, p. 1394).

Модель (5) притаманна для конструкцій із рейзинговими дієсловами у пасивному стані. Такі конструкції є прикладом інверсії суб'єкта та допоміжного дієслова й використовуються для акцентування уваги реципієнта.

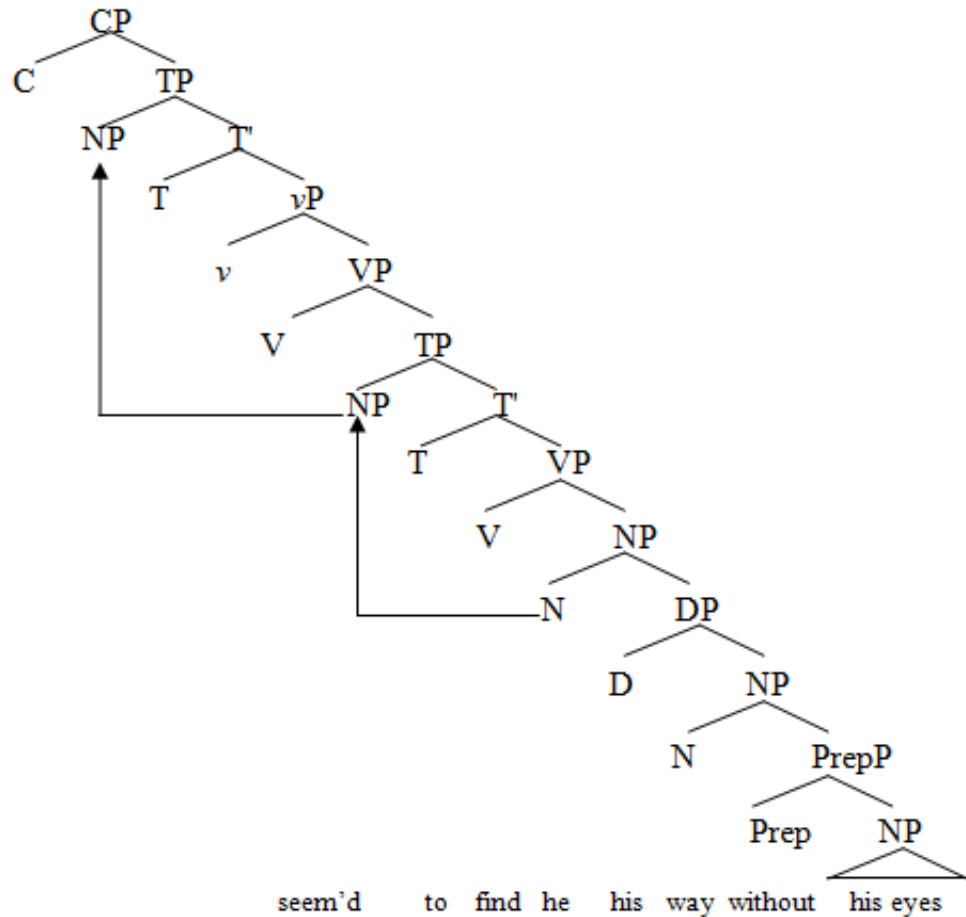
Розглянемо особливості структури рейзингової конструкції з суб'єктом у ранньоновоанглійській мові, на прикладі (189):

(189) *He seem'd to find his way without his eyes* (Shakespeare, Hamlet, p. 442).

Процес деривації речення (189) відбувається у такий спосіб: утворена NP *his way without his eyes* поєднується з *find* (V) і формує V-штрих *find his way without his eyes*, що поєднується із зовнішнім аргументом (тематичним суб'єктом) *he*, якому асигнує тета-роль агенса; у результаті утворена VP *he find his way without his eyes* разом із інфінітивним часовим маркером *to* формує TP *to he find his way without his eyes*, яка поєднується з рейзинговим дієсловом *seem'd* і утворює VP *seem'd to he find his way without his eyes*, котра, зі свого боку, поєднується з афіксальним нульовим дієсловом (*affixal null light verb*) і формує *vP*. Оскільки *seem* є неакузативним і не має повної аргументної структури, тобто не має зовнішнього аргументу в позиції [Spec, *v*], *vP* ще не є групою і тому поєднується з T утворюючи T'. Враховуючи те, що T є фінітним і має неінтерпретовані ф-ознаки, то поводитья як *Probe* й перебуває в пошуках *Goal* у межах відношень структурного пріоритету. T узгоджується з суб'єктом підрядної клаузи *he* й призначає йому називний відмінок та, відповідно до ПРП, що належить T,

спричиняє підняття суб'єкта підрядної клаузи до позиції суб'єкта в головній клаузі. Суб'єкт *he* поєднується з T' і формує TP. Утворена TP нарешті поєднується з декларативним комплементаризером і утворює CP (189'):

(189')

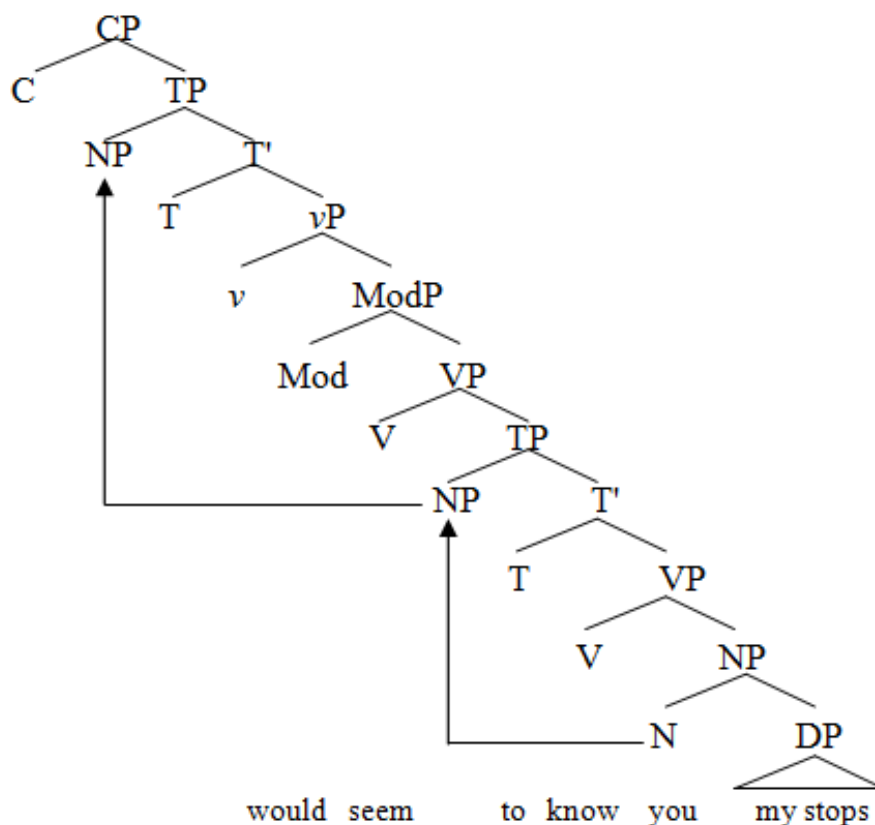
Структура ранньонівоанглійського речення, зазвичай, ускладнюється використанням модальних дієслів, що надає реченню більшого відтінку ймовірності та невпевненості, наприклад:

(190) *You would seem to know my stops* (Shakespeare, Hamlet, p. 462).

Процес деривації речення (190) продемонструємо за допомогою схеми-деревця (190'). Утворена VP *you know my stops* поєднується з інфінітивним часовим маркером *to* й формує TP *to you know my stops*, яка, зі свого боку, поєднується з рейзинговим дієсловом *seem* і утворює VP *seem to you know my stops*. Утворена VP поєднується з модальним дієсловом *would* і формує ModP *would seem to you know my stops*. Утворена ModP поєднується з афіксальним нульовим дієсловом (*affixal null light verb*) і формує vP, яка поєднується з T,

утворюючи T'. T узгоджується з суб'єктом підрядної клаузи *you* й призначає йому відмінок. Відповідно до ПРП відбувається підняття суб'єкта підрядної клаузи до позиції суб'єкта в головній. Суб'єкт поєднується з T' і утворює TP, котра далі поєднується з декларативним комплементаризером і утворює CP.

(190')

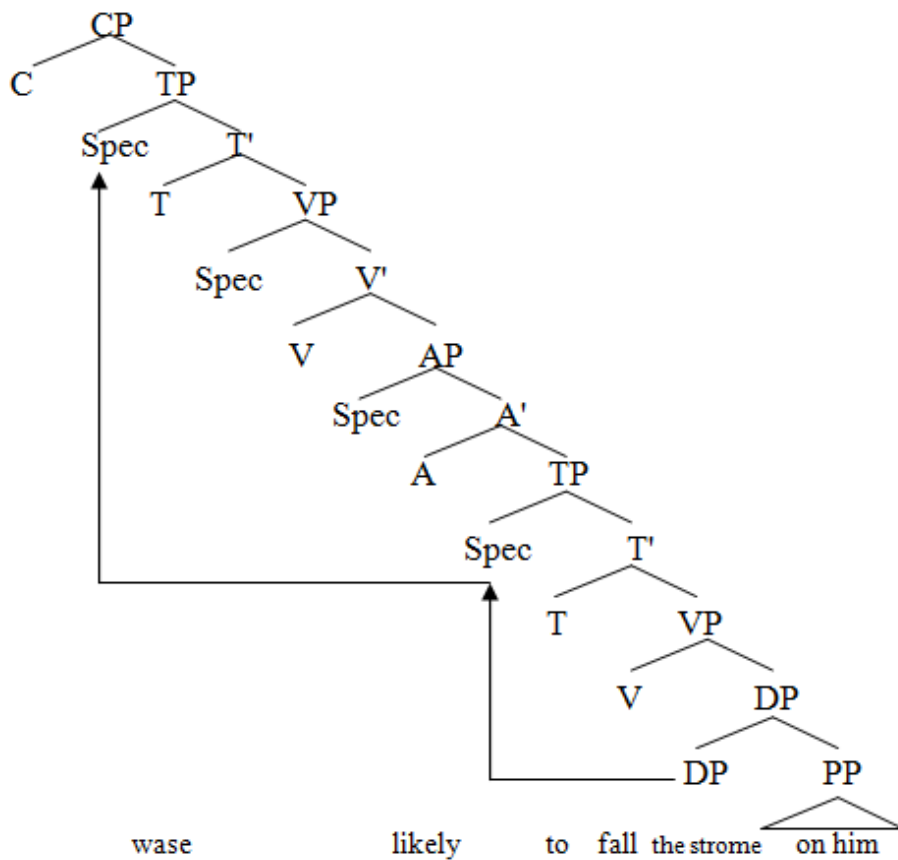
Аналізуючи структуру рейзингової конструкції з суб'єктом у ранньоніовоанглійській мові, принагідно зосередимо увагу на конструкціях із рейзинговими прикметниками та дієсловами у пасивному стані. У них ядерним є дієслово-зв'язка або допоміжне дієслово *be* відповідно. Дієслово *be* неакузативне, не має внутрішнього аргумента й не призначає тета-ролі. Розглянемо особливості структури речення з дієсловом-зв'язкою *be* та рейзинговим прикметником на прикладі (191):

(191) *The storme wase likely to fall on him* (in hatton corresp., camden soc., 1689, ii.138 (15 aug.)).

У реченні (191) суб'єкт *the storme* породжується в тематичній позиції дієслова *fall*, проте в процесі деривації зазнає підняття до позиції маркованої

називним відмінком [Spec, TP]. Продемонструємо пересув суб'єкта на схемі-дереві (191'):

(191')

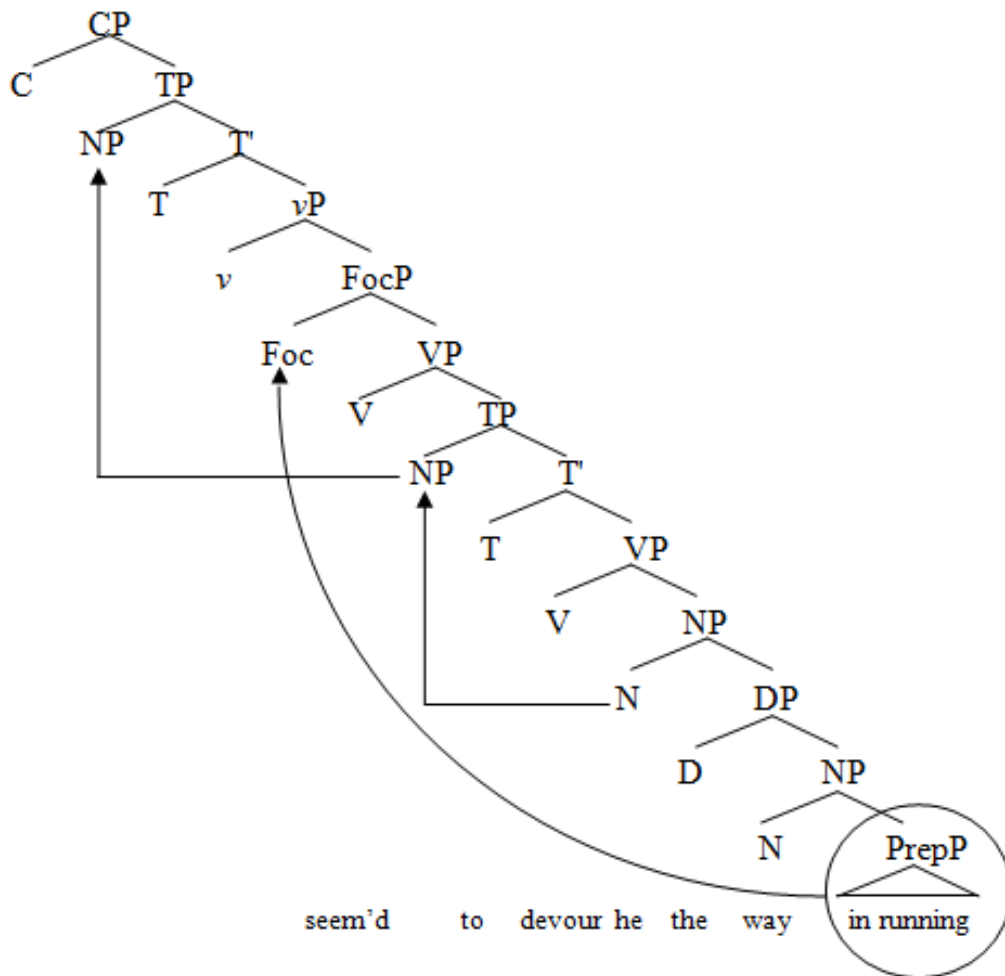
Дієслово *be* у пасивному стані є також одноаргументним, має лише внутрішній аргумент і не маркує відмінком суб'єкт компонента. Оскільки пасивне *be* не призначає знахідного відмінка, воно є неакузативним дієсловом [201, с. 303]. Проілюструємо структурні особливості конструкції з рейзинговим дієсловом у пасивному стані на прикладі (192):

(192) *thou are said to be Achilles' male varle* (D'urfey, cw, i.i, p.2).

Структура речення із рейзинговим дієсловом у пасивному стані є складною і під час її аналізу варто брати до уваги умову породження суб'єкта в структурі VP (*the VP-internal subject hypothesis*), морфологічну складність дієприкметника минулого часу – маркування закінченням *-ed*, флексії пов'язані з функціональними проєкціями, зокрема TP, умови пересуви. У реченні (205) суб'єкт, виражений займенником *thou*, зазнає пересуви з позиції компонента проєкції дієслова *say* до позиції суб'єкта в

Продемонструємо структурні позиції елементів проєкції CP речення у схемі-дереві (193):

(193')

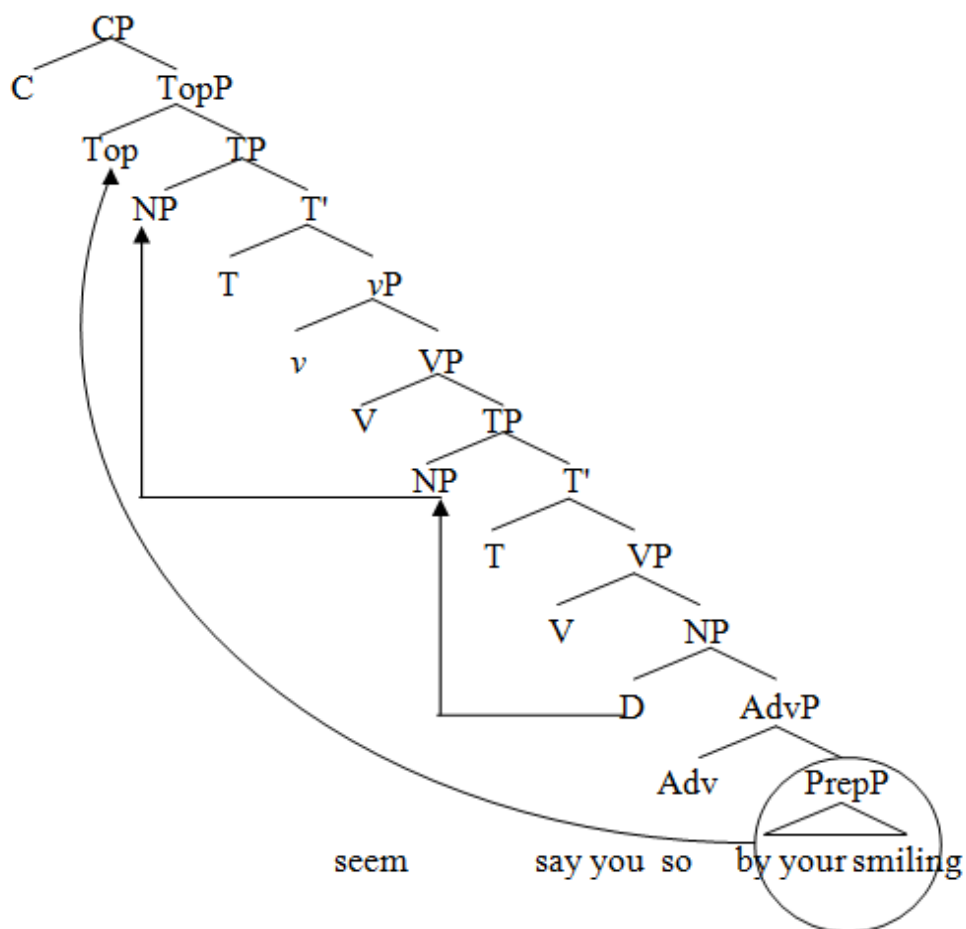
Нагадаємо, що в аспекті послідовності надання інформації топік, який містить відому з лінгвального або нелінгвального контексту інформацію, знаходиться в лівій частині речення, а комент – праворуч, надаючи елементу статусу новизни. Проекція FocP містить фокусований матеріал, який спричиняє інверсію відомої інформації. Фокусований елемент уводить нову інформацію, тоді як решта речення містить відому.

У ранньоніовоанглійських реченнях з рейзинговою конструкцією з суб'єктом виокремлюємо також різні випадки топікалізації.

Ініціальна топікалізація, наприклад, у реченні (194) препозиція прийменникової групи наголошує на відомій інформації, яка маркована присвійним займенником *your*:

(194) *By your smiling you seem to say so* (Shakespeare, Hamlet, p. 448).

(194')

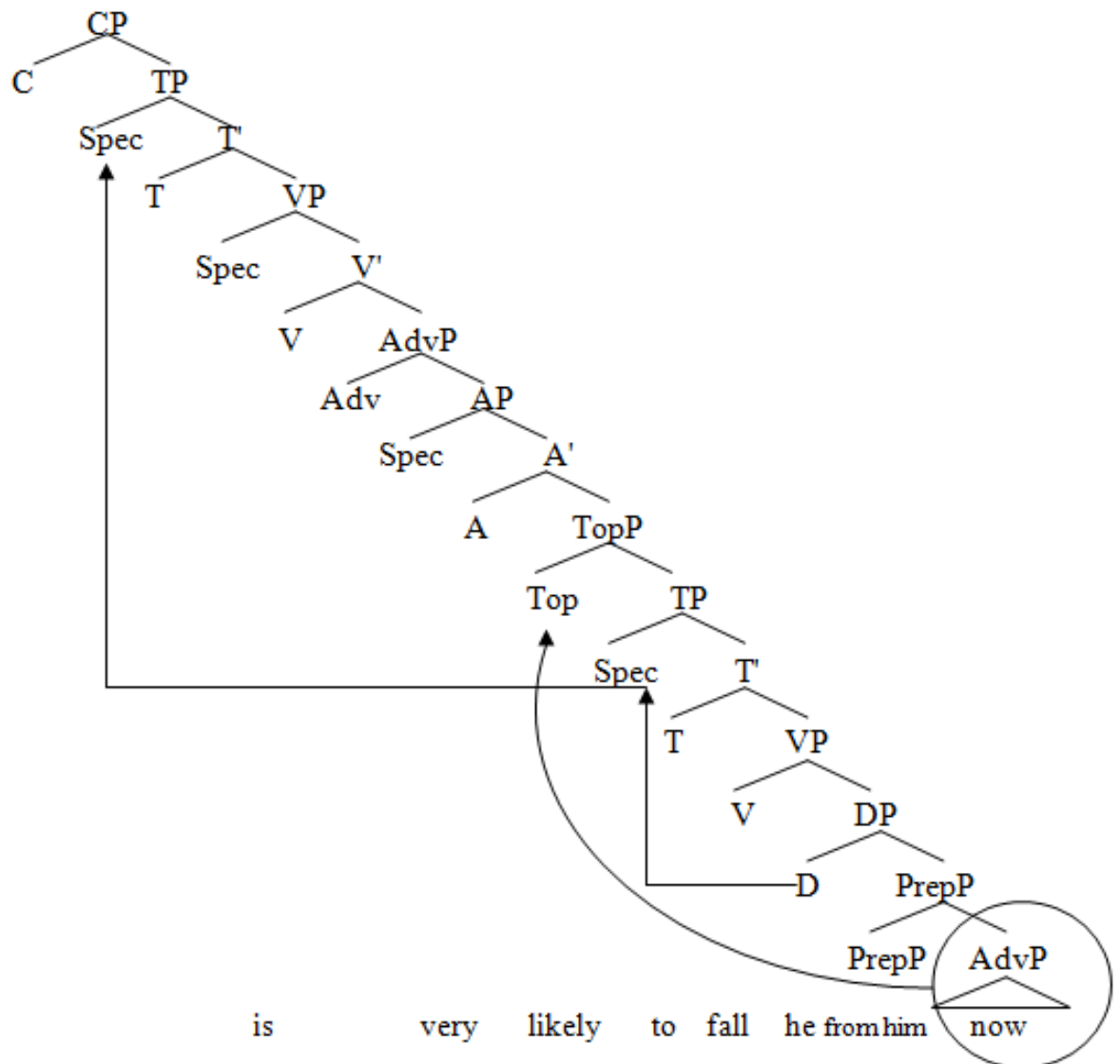

Медіальна топікалізація (позиція між предикатом та інфінітивним комплементом), наприклад, речення (195);

(195) *He's very likely now to fall from him* (Shakespeare, Henry VI, p. 841).

Речення (195) з рейзинговою конструкцією з суб'єктом містить топікалізований елемент – прислівник *now*. Автор наголошує на зміні ставлення та почуттів мовця до короля, яке відбувається з моменту їхньої розмови з королевою. Структура речення ускладнена модифікатором *very*. Схема-дерево породження такого речення має наступний вигляд (195'):

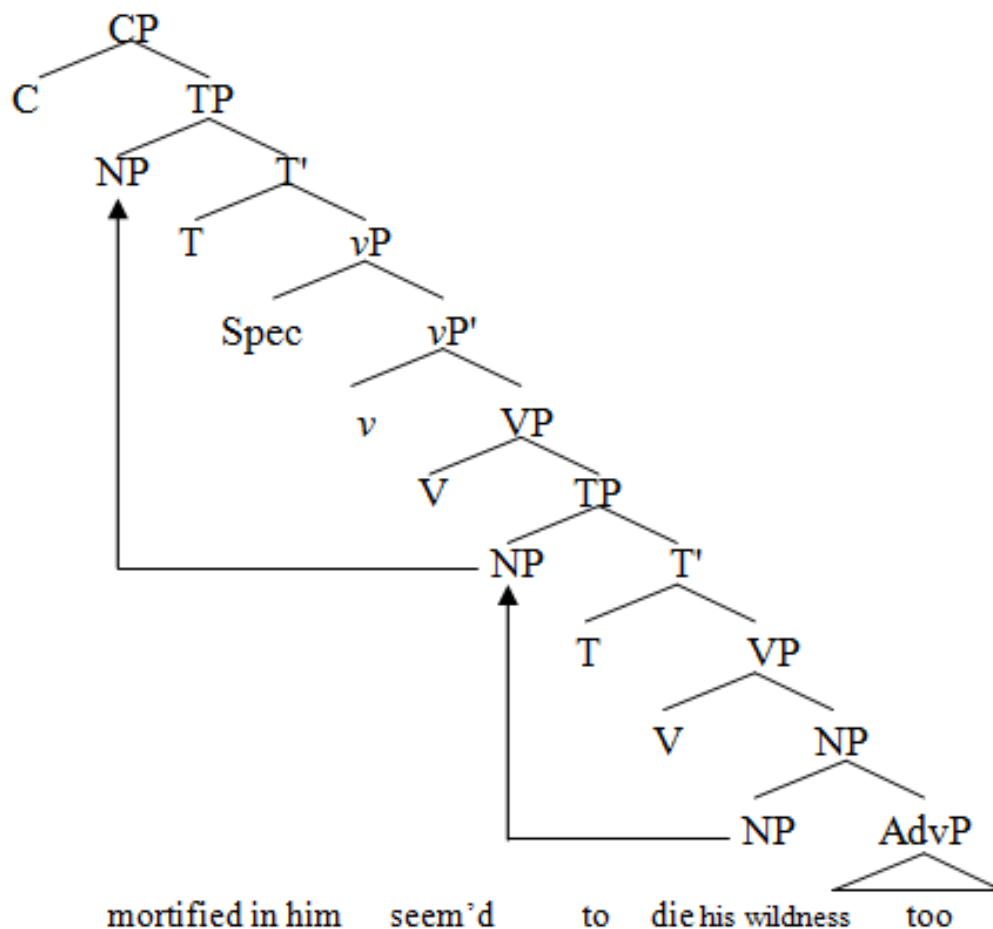
(195')

У ранньоновоанглійських реченнях із рейзинговими конструкціями відбувається акцентування елементів у **медіальній позиції** (між суб'єктом і предикатом). Наприклад, у реченні (195) акцентована інформація є відомою з попереднього контексту: архієпископ і єпископ обговорюють правління короля Генріха V, при цьому наголошують на тому факті, що після смерті його батька він змінився на краще. Акцентована група *mortified in him* наголошує на величі короля, надає семантичної вагомості суб'єкту й займає позицію [Spec, vP].

(196) *His wildness, mortified in him, seem'd to die too* (Shakespeare, Henry V, p. 616).

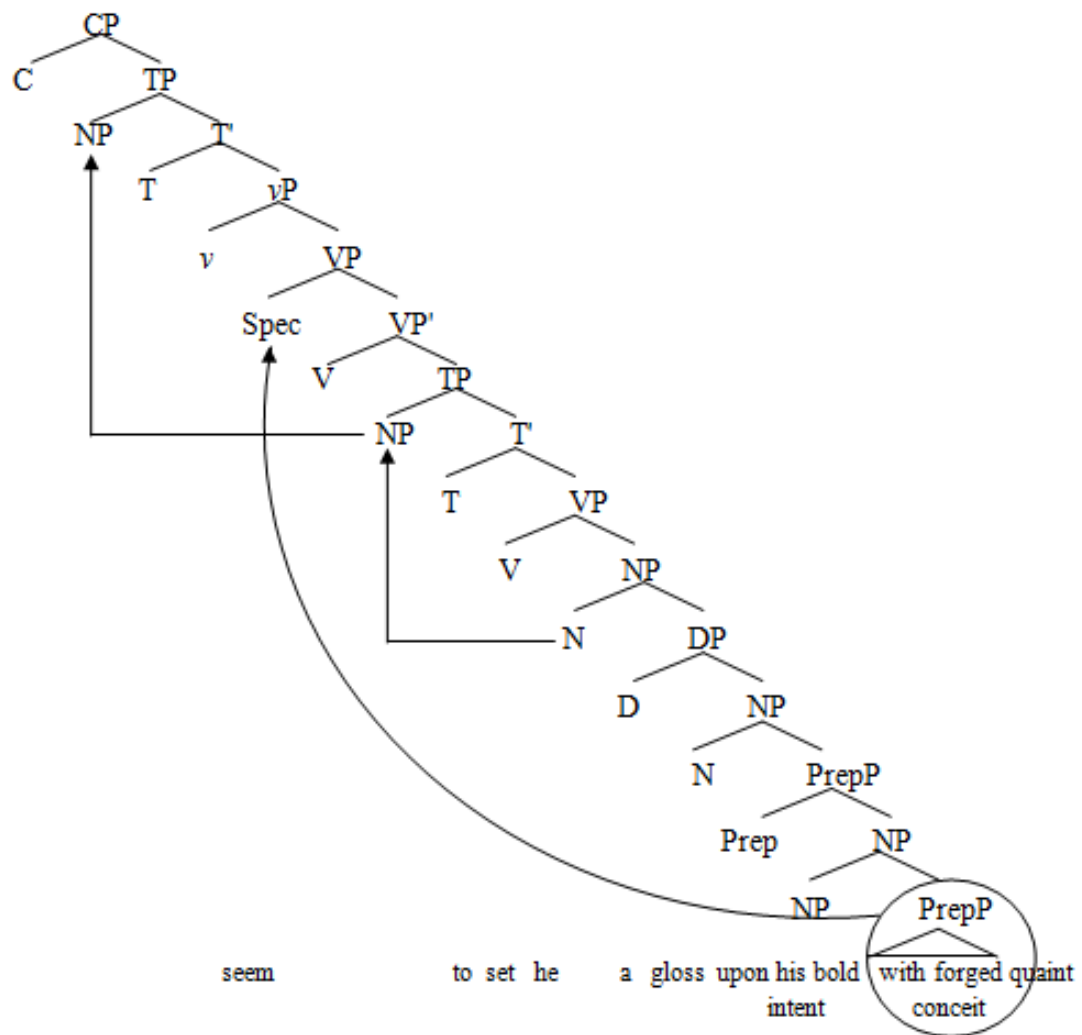
(196')

Прикладом акцентування елементів у **медіальній позиції** (між предикатом та інфінітивним компонентом) є речення (197). Акцентована інформація, а саме – прийменникова група *with forged quaint conceit* – займає позицію [Spec, VP]. Мовець (Вернон) наголошує на хитрості вчинка суб'єкта (Бассета), про якого йдеться, який спаплюжив символ білої троянди і тепер вимагає в короля дозволу на поєдинок.

(197) *He seem with forged quaint conceit to set a gloss upon his bold intent* (Shakespeare, Henry VI, p. 714).

(197')

(198) *Peace in our land, like St. Paul, is now likely to be encountered with two opposite parties* (Florio 2 Frutes).

У структурі речень із рейзинговими прикметниками також відбувається акцентування елементів у медіальній позиції. У реченні (198) акцентування зазнають два елементи: вставна конструкція *like St. Paul* та прислівник *now*. Акцентований прислівник займає позицію між суб'єктом та предикатом ([Spec, vP]), оскільки це єдина позиція актуалізації AdvP, тому що в лінійній послідовності речення після озвучення актуалізована AdvP знаходиться ліворуч від дієслова *be*, яке, зі свого боку, пересувається до позиції *v* для проходження процесу вербалізації, однак праворуч від суб'єкта, який зазнає підняття з позиції суб'єкта інфінітивної клаузи. Вставна конструкція *like St. Paul* займає позицію специфікатора FocP.

Отже, з огляду на основні моделі розташування слів у реченнях із рейзинговою конструкцією з суб'єктом, у ранньоновоанглійській мові SVO є базовою моделлю порядку слів у реченні. Альтернативні моделі порядку слів є не часто вживаними й становлять 10 % всіх випадків використання досліджуваної конструкції. Протягом ранньоновоанглійського періоду відбувається становлення класу рейзингових дієслів, які є одноаргументними і не призначають тета-ролі. Іншою умовою операції рейзингу є наявність функціональної проєкції TP та принципу розширеної проєкції. У ранньоновоанглійському періоді структура речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом ускладнюється модальними дієсловами. Крім того, відбувається акцентування елементів структури для надання висловленню експресивності та наголошення на важливій інформації. Пересуву зазнають елементи та групи, які містять відому інформацію (для набуття семантичної вагомості в структурі речення до позицій [Spec, TopP]), що визначаємо як топікалізацію, елементи, котрі містять нову інформацію, зазнають пересуву до позиції [Spec, FocP] або до позиції [Spec, VP]. Акцентування в ранньоновоанглійських реченнях є ініціальним та медіальним, на відміну від середньоанглійської мови, де акцентування, зазвичай, ініціальне.

4.4 Становлення аргументної структури рейзингового дієслова в ранньоновоанглійській мові

Специфіка рейзингової конструкції з суб'єктом залежить від лексико-граматичних особливостей рейзингового дієслова.

Протягом середньоанглійського та ранньоновоанглійського періодів відбувається процес граматикизації рейзингової конструкції з суб'єктом, у результаті якої рейзингові дієслова з повною аргументною структурою перетворюються на одноаргументні неперехідні дієслова, які не мають зовнішнього аргумента й не призначають тета-ролі.

Дієслово визначаємо як рейзингове за наявності:

- 1) вторинної предикації;
- 2) процесу детранзитивації;
- 3) когнітивного зсуву від фізичного до метального сприйняття.

(199) *They seem to pity the lady* (Shakespeare, *Much Ado About Nothing*, p. 1447).

Наприклад, у реченні (199) дієслово *seem* використовується з інфінітивним комплементом *to pity the lady*, утворюючи структуру вторинної предикації; воно неперехідне і має лексичне значення ймовірності. Суб'єкт *they* семантично не пов'язаний з предикатом *seem* й відноситься до дієслівної групи *to pity the lady*. Дієслово *seem* не призначає тета-ролі суб'єкту. Дериваційна структура речення (199) має такий вигляд (199'):

(199') [e seem [they to pity the lady]]

Рейзингова конструкція є функціональною єдністю на рівні функціональної структури (*f-structure* – репрезентація граматичних функцій), де рейзингове дієслово функціонує в ролі предиката (PRED), уживається з інфінітивним комплементом (XCOMP), якому призначає тета-роль, і суб'єктом (SUBJ), який не отримує тета-ролі. Наприклад, дієслово *seem*:

(200) (↑ PRED = 'SEEM < (XCOMP) > (SUBJ)'

Функцію суб'єкта виконує суб'єкт клаузи відповідно до механізму функціонального контролю, який визначається лексичним змістом дієслова, наприклад:

(201) (↑SUBJ) = (↑XCOMP SUBJ)

Лінгвісти виокремлюють різноманітні механізми граматичних змін, наприклад, реаналіз, аналогія та метафора [204]. При аналізі рейзингових дієслів у діяхронії постає питання, як поступові лексичні зміни значення реструктурують граматичні та синтаксичні особливості дієслова. Насамперед варто нагадати що, рейзингові дієслова є маркерами епістемічної модальності, тобто виражають ставлення мовця до змісту пропозиції. Такі дієслова є суб'єктивними, оскільки думка мовця співвідноситься із загальним

образом слухача і не належить другій чи третій особі, наприклад, речення (203) на відміну від речення (202) є дефектним:

(202) *He appears to me to be satisfied.*

(203) **He appears to her to be satisfied.*

По-друге, існує відмінність між рейзинговими дієсловами та епістемічними модальними дієсловами (*may, might, should etc.*). Рейзингові дієслова вказують на джерело впевненості / невпевненості мовця, тому ми визначаємо такі дієслова як евіденційні, на відміну від модальних, які лише мають значення впевненості / невпевненості:

(204) *At last, a little shaking of mine arm, And thrice his head thus waving up and down, He raised a sigh so piteous and profound As it did seem to shatter all his bulk And end his being* (Shakespeare, Hamlet, p. 442).

Речення (204) демонструє впевненість мовця у своєму судженні, яка пов'язана з його власним візуальним сприйняттям події, тому рейзингове дієслово *seem* має значення евіденційності.

Більшість лінгвістів [195, 198, 199] стверджують, що візуальне сприйняття є головним джерелом інформації й замінює інші типи сприйняття, тобто бачити означає вірити. Вираження інформації в такий спосіб визначається як метафоризація (*mind-as-body*) [272]. Зміна семантики власне рейзингових дієслів пов'язана з цим процесом, оскільки спостерігаємо перехід від базового конкретного значення до більш абстрактного. Розширення когнітивного домену відображається у вираженні сприйняття не лише фізичних об'єктів, а також подій і пропозицій. Наприклад, для вираження пропозиції поєднуємо дві клаузи так:

(205) *I see the problem and the problem is difficult.*

(206) *I see the problem, which is difficult.*

(207) *I see that the problem is difficult.*

(208) *I see the problem to be difficult.*

Наступним важливим етапом суб'єктивації рейзингового дієслова є вилучення мовця зі структури речення, який з погляду останнього є зайвим,

бо лише мовець, який сприймає пропозицію і вірить власному сприйманню, виражає власні думки щодо цієї пропозиції.

До речі, у деяких мовах існує зв'язок між значеннями дієслів *to see* та *to seem*, який виникає внаслідок різних морфологічних процесів. Наприклад, у латинській мові цей зв'язок виникає під час пасивізації: лат. дієслово "*videre*" (*to see*) у формі пасива "*videri*" набуває нового значення (*to be seen, to seem*). Процес набуття значення епістемічної модальності (суб'єктивація) відбувається завдяки вилученню зовнішнього аргумента, який виконує роль спостерігача, внаслідок чого, двоаргументний предикат стає одноаргументним. Проілюструємо цей процес:

(209)	SEM STRUCTURE	X	Y	trans predicate
	ARG STRUCTURE	<u>ARG₁</u>	<u>ARG₂</u>	PRED
	GF STRUCTURE	(ADJ)	SUBJ	GF PRED
	WORD STRING	(by phrase)	subj	pred+passive

Семантична структура (*semantic structure*) – рівень репрезентації релевантних семантичних відмінностей, які демонструють систематичні кореляції в морфології і синтаксисі представленої мови.

Аргументна структура (*argument structure*) – рівень репрезентації синтаксичної валентності предиката. На цьому рівні продемонстровано відносну важливість серед аргументів, але не їх окремі тематичні ролі.

Функціональна структура (*functional structure*) – рівень, де представлені синтаксичні функції (суб'єкт, об'єкт) аргументів у вигляді матриці значень функції. Крім того, репрезентовані граматичні показники часу, виду, способу, особи, числа [152, с. 6].

Перехідний предикат має два повнозначні аргументи, які представлені на рівні семантичної структури. Під час процесу пасивізації перший аргумент утрачає можливість функціонувати, а другий – виконує функцію суб'єкта [149, 150].

Протягом кінця середньоанглійської і початку ранньоновоанглійської мови зміна аргументної структури дієслова є необхідною умовою подальшого розвитку рейзингової конструкції із суб'єктом.

Під час суб'єктивації рейзингових дієслів відбувається семантичне знебарвлення (*semantic bleaching*) значення дієслова, під час якого агенс і причина поєднуються на рівні семантичної структури в процесі деакузативації. Лексична єдність одночасно на всіх рівнях надає інформацію про предикат. Якщо аргумент зникає на рівні аргументної структури, то на рівні синтаксичної структури він функціонує як ад'юнкт. У процесі семантичного знебарвлення аргумент зникає на рівні семантичної структури, що зумовлює зміну значення предиката [152]. Однак досі виконується умова наявності суб'єкта в структурі речення, тому іменник, який не є тематично непов'язаним з предикатом, починає функціонувати як суб'єкт, такий предикат ми називаємо рейзинговим.

Прослідкуємо зміну структури аргументів починаючи з давньоанглійського до ранньоновоанглійського періоду. У давньоанглійській мові використовуються дієслова *þynsan* у значенні *seem* та *gelimþan* у значенні *happen*. Хоч вони семантично схожі із сучасними еквівалентами, проте мають різну структуру аргументів.

Принагідно зосередимо увагу на лексичній теорії мапування (*Lexical Mapping Theory*), згідно з якою тематичні ролі й граматичні функції співвідносяться через проміжний рівень репрезентації, а саме – аргументної структури [257, с. 21]. Проілюструємо схематично відношення між цими рівнями (рис. 4.4):

с-структура	θ	θ	θ	θ	... θ
а-структура	арг1	арг2	арг3	арг4	...арг _n
ф-структура	АФ	АФ	АФ	АФ	АФ

Рис. 4.4. Мапування рівнів семантичної, аргументної та функціональної структур

Тематичні ролі представляють учасників дії, вираженої дієсловом (наприклад, Агенс, Пацієнс, Експірієнсер, Інструменталіс). Такі учасники дії відповідають аргументним позиціям а-структури. Відповідний аргументний слот встановлює зв'язок між тематичною роллю та граматичною функцією аргументу. Аргументні функції дієслова репрезентують синтаксичні аргументи, обрані дієсловом, тому аргументними функціями є суб'єкт (SUB), об'єкт (OBJ), другорядний об'єкт, зазвичай, у ролі реципієнта (OBJ_θ) та локативний аргумент (OBL_θ).

Для категоризації граматичної функції використовуються дві ознаки: 1) семантична обмеженість граматичної функції (*restrictedness*); 2) оточення об'єкта, чи є граматична функція внутрішнім аргументом дієслова (*objecthood*). Ознаки $[\pm r][\pm o]$ є основою класифікації аргументних функцій (рис. 4.5) [160].

	-r	+r
-o	SUBJ	OBL _θ
+o	OBJ	OBJ _θ

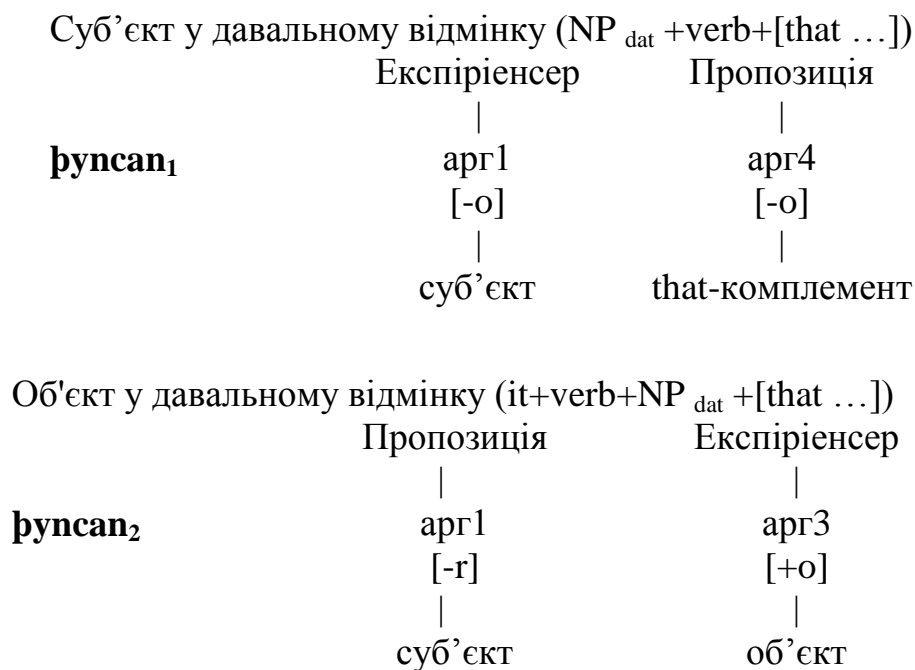
Рис. 4. 5. Класифікація аргументних функцій

Згідно з цією класифікацією, функція суб'єкта є семантично необмеженою та необ'єктною. Ураховуючи ознаки $[\pm r][\pm o]$, виділяємо такі рівні аргументної структури [211] (рис. 4.6).

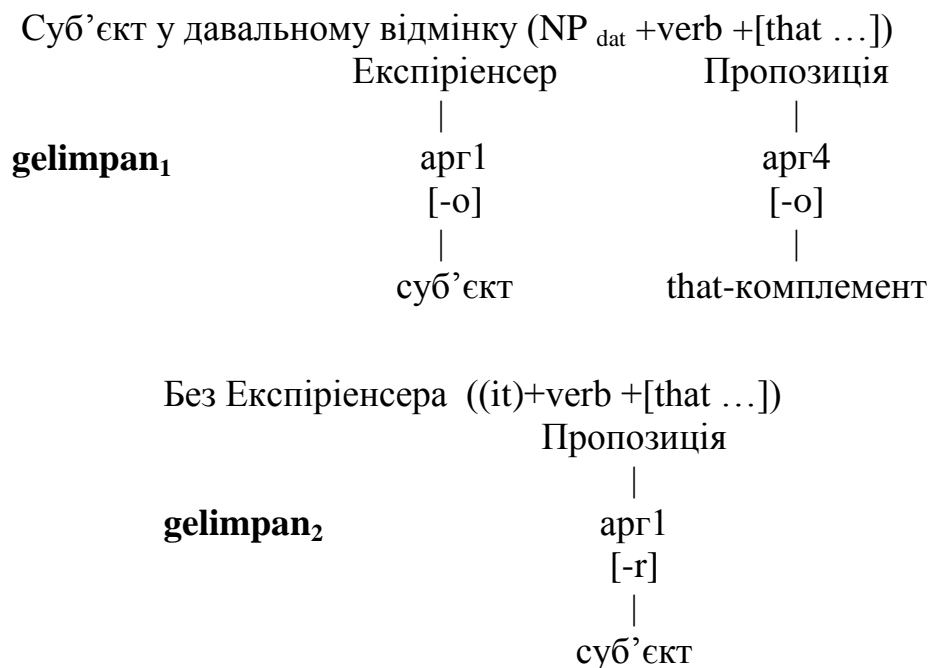
arg1	arg2	arg3	arg4	...arg _n
[-o] / [-r]	[-r]	[+o]	[-o]	[-o]

Рис. 4. 6. Класифікація позицій аргументної структури

Семантично учасники події обмежені позицією аргументів. Агентивний учасник зазвичай обмежений слотом arg1 [-o]. Наприклад, у давньоанглійській мові дієслово *þynscan*₁ має двоаргументну структуру arg1[-o] та arg4[-o], тобто суб'єкт та комплемент або *þynscan*₂ – arg1[-r] та arg3[+o], суб'єкт і об'єкт відповідно (рис. 4.7). Відмінність між ними полягає у виборі тета-ролей Експірієнсера і пропозиції аргументних слотів (*argument slot* (arg_n)).

Рис. 4.7. Структура аргументів давньоанглійського дієслова *þuncan*

Дієслово *gelimpan*₁ має двоаргументну структуру arg1[-o] та arg4[-o], тобто суб'єкт та комплемент, а до аргументної структури *gelimpan*₂ входить лише один аргумент arg1[-r], який функціонує як суб'єкт і не має тета-ролі експірієнсера (рис. 4.8).

Рис. 4.8. Структура аргументів давньоанглійського дієслова *gelimpan*

Давньоанглійські дієслова не належать до класу рейзингових, тому що вживаються з формальним суб'єктом *it* і Експієнсером у давальному відмінку в складі пропозиційної клаузи, наприклад:

(210) *Wel geradlic hyt eac þingð us [þæt we herto gecnyttan þa epactas],*
well appropriate it also seems us.DAT that we hereto tied those epacts
'It seems very appropriate to us that we tied the epacts to this'
 (Cobyrhtf, ByrM 1[Baker-Lapidge]:1.2.291.403).

У реченні (210) дієслово *þingð* уживається з формальним суб'єктом *it* та Експієнсером у давальному відмінку, який функціонує як об'єкт. Таке речення визначаємо як *it* + *ADJ* конструкцію, де *it* – суб'єкт, а *ADJ* – ад'юнкт.

Аргументна структура давньоанглійських дієслів відрізняється від рейзингових дієслів. Однак протягом цього періоду використовуються конструкції на кшталт *it* + *COMP*, де *COMP* – *that*-комплемет, у складі якої нетематичний суб'єкт уживається з комплеметом у вигляді клаузи, а предикат має особливості рейзинового. Робимо припущення, що якщо *it* + *COMP* конструкції є типовими для давньоанглійської мови, то рейзингові предикати також використовуються протягом цього періоду в складі рейзингової та в *it* + *subclause* конструкціях. Для підтвердження або спростування цього припущення проаналізуємо речення (211).

(211) *Sumum menn wile þincan syllic [þis to gehyrenne],*
Some.DAT men.DAT will seem strange this to hear
'To hear this must seem strange to some people.'
 (Coaelive,+ALS [Maccabees]:564.5198).

У реченні (211) функцію суб'єкта інфінітивної клаузи виконує експієнсер у давальному відмінку *sumum menn*, який отримує тета-роль від предиката головної клаузи. Предикат *þincan* призначає іменній групі *sumum menn* тета-роль експієнсера. За такої умови це конструкція контролю, тому що рейзингові предикати мають лише позицію для *arg1[-r]*, який не має тета-ролі.

Протягом середньоанглійського періоду семантичними еквівалентами *þynsan* та *gelimþan* стають *seem* та *happen*. Наприкінці цього періоду дієслово *seem* використовується в складі рейзингової та *it* + *subclause* конструкціях, наприклад:

(212) *for he **semed** [to be ryght wyse]* (Malory, Morte Darthur, 34.1098).

(213) *Madam, hit **semyth** by your wordis [that ye know me]* (Malory, Morte Darthur, 658.4557).

Використання дієслова *happen* у складі рейзингової та *it* + *subclause* конструкціях спостерігаємо лише в ранньоновоанглійському періоді, наприклад:

(214) *And whan he **happeneth** [to rede or here any fable or historie]* (Elyot, The Boke named the Gouvernour, 30.11).

(215) *in them it **hapneth** [that one in an other as moche deliteth as in him selfe]* (Elyot, The Boke named the Gouvernour, 161.180).

Упродовж ранньоновоанглійського періоду аргументна структура рейзингових дієслів має такий вигляд (рис. 4.9):

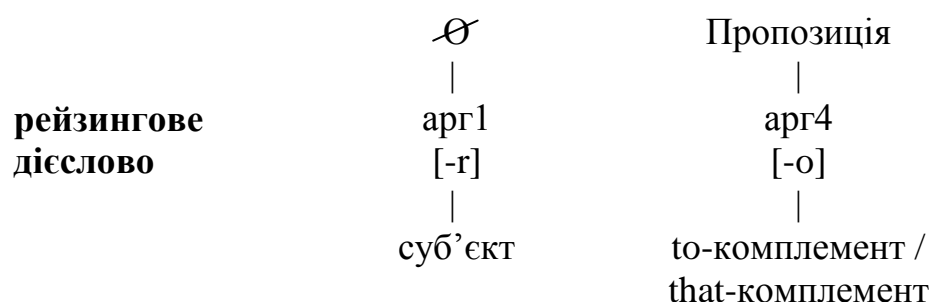

Рис. 4.9. Структура аргументів рейзингового дієслова в ранньоновоанглійському періоді

Рейзингові дієслова використовуються з суб'єктом (SUBJ), якому не призначають тета-ролі, та аргументом, який виконує роль пропозиції й виражається за допомогою COMP (that-комплемента) або XCOMP (інфінітивного комплемента). Структура аргументів окремих дієслів може відрізнятися від загальної, наприклад, дієслово *seem* має додатковий аргумент arg4[-o] (рис. 4.10).

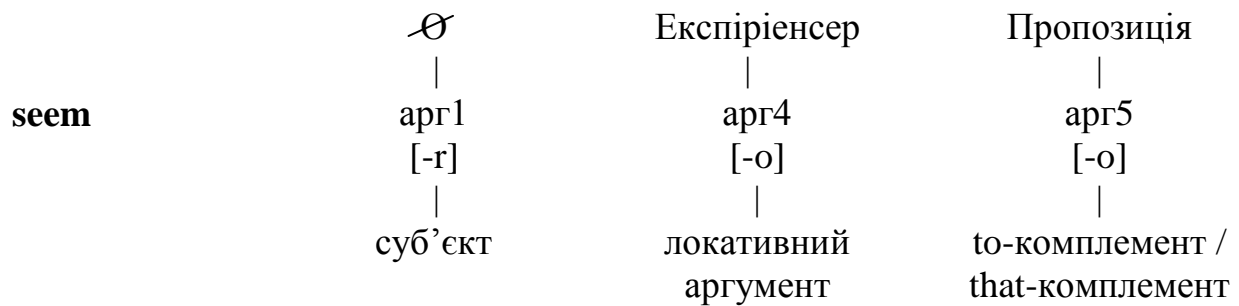

Рис. 4.10. Структура аргументів рейзингового дієслова *seem*

Протягом ранньоніовоанглійського періоду дієслово *seem* відповідно до його аргументної структури використовується в складі рейзингової конструкції (38% із 2100 досліджуваних одиниць), *it + subclause* конструкції (17% із 950 додатково досліджуваних одиниць) та як дієслово-зв'язка (45% із 2500 додатково досліджуваних одиниць):

(216) *He seems [to carry about with him the Fury of the Lion]* (Preston, Anicius Manlius Severinus Boetius, 173.486).

(217) *It seems to me [that the Athenian ideal - that of strong intellectual capacity - is left out of sight altogether]* (Benson, The Schoolmaster, 55.182).

(218) *And [to love God] seemed to him a presumptuous thing,* (Burnet, Some passages of the life and death of the Right Honourable John, Earl of Rochester, 53.114).

Таблиця 4. 1

Частотність використання рейзингової конструкції з дієсловом *seem* в історії англійської мови

Період \ Кількість (%)	Дієслово-зв'язка	<i>it + subclause</i> конструкції	рейзингові конструкції
Середньоанглійська мова	35%	42%	23%
Ранньоніовоанглійська мова	45 %	17%	38%
Сучасна англійська мова	39%	3%	58%

Дані з таблиці ілюструють поступове збільшення використання рейзингових конструкцій із суб'єктом, порівнюючи з їх еквівалентами, підрядними реченнями, протягом історії англійської мови. За даними *British*

National Corpus, відсоток використання рейзингових конструкцій з суб'єктом є найвищим (58%). Очевидним є факт, що відмінність між структурами визначається характером мислення людей різних історичних епох, особливостями синтаксичних структур мов на різних етапах їхнього існування. Специфіка історичних змін полягає в тому, що мови розвиваються від конкретного до абстрактного [30, 31]. О. О. Потебня стверджував, що чим більше розвивається здатність мови передавати раціональні основи людського мислення, тим очевидніше виступає не менш важливе вміння мови виражати чуттєве сприйняття людини. Розвиток будь-якої мови вдосконалює її здатність передавати адекватніше й різноманітніше весь складний спектр значень, категорій і відношень [118].

Як зазначалося вище, особливістю ранньоновоанглійської мови є використання рейзингової конструкція з дієсловами у пасивному стані, наприклад:

(219) *She is said [to have bined the death of her husband]* (Montague, Correspondence of the family of Hatton, 1, 219.78).

(220) *For the very reason why independence is sought is that it is judged good, and so power also, because it is believed [to be good]* (The consolation of philosophy of Boethius, 107.164).

У реченні (219) *she* є тематичним аргументом предиката *be the death of her husband* і тематично непов'язаний із предикатом *be said*, у реченні (220) *it* є тематичним аргументом предиката *be good*. Враховуючи це, аргументна структура рейзингових предикатів у пасивному стані має такий вигляд (рис. 4.11):

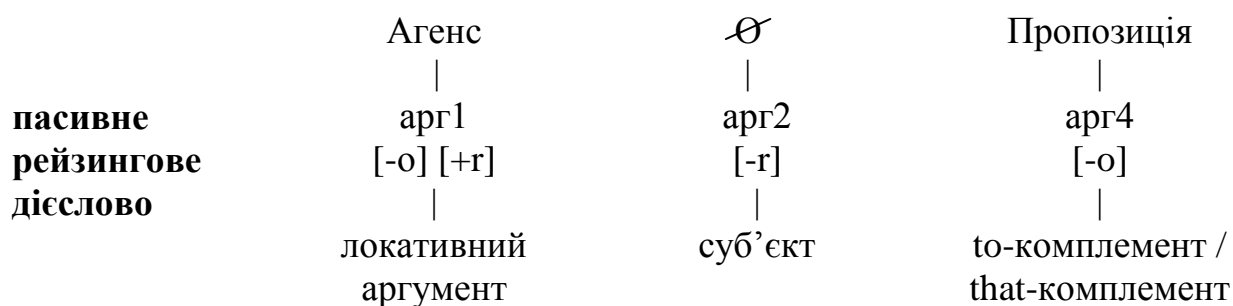
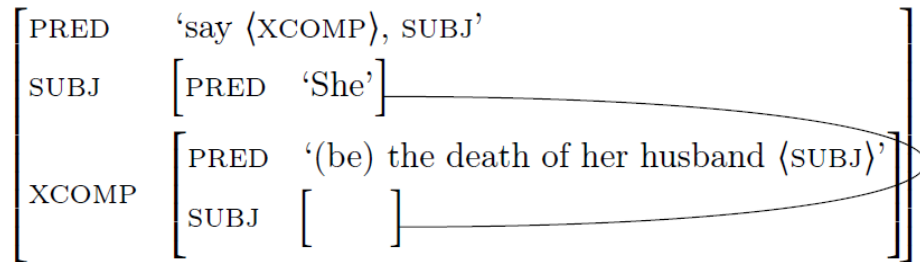

Рис. 4.11. Аргументна структура рейзингових предикатів у пасивному стані

Рейзингові предикати у пасивному стані, наприклад *be said, be believed*, мають трьохаргументну структуру arg1[-o] , arg2[-r] та arg4[-o] . У структурі таких предикатів arg1[-o] набуває а $[+r]$ ознаки і, як результат, виконує функцію $\text{OBL}_{\text{agent}}$, а arg2[-r] функціонує як SUBL і arg4[-o] – XCOMP [211]. Наведемо приклад f-структури речення (219'):

(219')

Отже, основним семантичним і синтаксичним ядром рейзингової конструкції з суб'єктом є рейзингове дієслово. Поява рейзингових дієслів в історії англійської мови пов'язана з процесом граматикалізації, а власне суб'єктивізації, під час якої спостерігаємо перехід від конкретного лексичного значення дієслова до абстрактного. Рейзингові дієслова в процесі суб'єктивізації набувають значення евіденційності. Процес зміни лексичного значення досліджуваних дієслів демонструє його вплив на синтаксичні характеристики дієслова, що призводить до зміни аргументної структури останнього і, як результат, до появи рейзингової конструкції з суб'єктом. На відміну від попередніх періодів, ранньоніовоанглійські рейзингові дієслова вживаються з суб'єктом, якому не призначають тета-ролі, та аргументом, котрий функціонує як пропозиція.

4.5 Функціональні особливості ранньонovoанглійської рейзингової конструкції з суб'єктом

Розвиток рейзингової конструкції з суб'єктом відбувається відповідно до мовних тенденцій, які спостерігаються протягом ранньонovoанглійського періоду, а саме:

1) дієслово *to be* до цього часу проходить процес граматикалізації, що сприяє його десемантизації, еліптуванню в мовленні й перетворенню на допоміжне дієслово, яке передає значення ознаки чи стану. Отже, дієслово *to be* починає транслювати все більше відтінків граматичного та лексичного значень [120]. Наприклад, використання дієслова *to be* з рейзинговими прикметниками та дієприкметниками минулого часу:

(221) *If Warwick take us, we **are** sure to die* (Shakespeare, Henry VI, p. 848).

(222) *Therefore much drink **may be said to be** an equivocator with lechery: it makes him, and it mars him; it sets him on, and it takes him off; it persuades him and disheartens him; makes him stand to and not stand to; in conclusion, equivocates him in a sleep, and giving him the lie, leaves him* (Shakespeare, Macbeth, p. 1198).

2) Відбувається становлення граматичних форм на позначення ситуативно-видової семантики за допомогою форм *Present and Past Perfect* та сполучень з *will*, наприклад:

(223) *fate and metaphysical aid doth seem **to have** thee **crownd**'d withal* (Shakespeare, Macbeth, p. 1198).

(224) *You, my lord, best know who least **will seem to do** so – my past life **hath been** as continent, as chaste, as true, as I am **now** unhappy* (Shakespeare, Macbeth, p. 1190).

У реченні (223) перфектна форма інфінітиву *to have crown'd* використовується для вираження дії, що відбувається раніше, ніж дія виражена в головній клаузі.

Речення (224) демонструє використання допоміжного дієслова *will* для вираження майбутньої дії, перфектної форми *hath been* – минулої дії та форми теперішнього часу дієслова *be* для вираження дії, яка відбувається в момент мовлення.

3) Протягом ранньоновоанглійського періоду спостерігаємо використання константного диференціатора *to do* для емпатичного виділення особливої ролі предиката й підкреслення співвіднесеності дії з теперішнім часом:

(225) *You **do** seem to know something of me, or what concerns me; pray you since doubting things go ill often hurts more than to be sure they do* (Shakespeare, Cymbeline, p. 358).

4) У складі рейзингової конструкції з суб'єктом використовуються модальні дієслова та модифікатори, які підсилюють її епістемічно-модальне значення:

(226) *They seem'd **almost**, with staring on one another, to tear the cases of their eyes* (Shakespeare, A Lover's Complaint, p. 2178).

З-поміж модальних дієслів, які вживаються в складі рейзингової конструкції з суб'єктом найбільш вживаними є *may* – 7%, *should* – 4% та *dare* – 3%. Вони виражають такі значення:

– можливості виконання дії:

(227) *Well, I **may** chance to see you, for I would very fain speak with you* (Shakespeare, Othello, p. 1523);

– припущення:

(228) *How look I that I **should** seem to lack humanity so much as this fact comes to?* (Shakespeare, Cymbeline, p. 374);

– обурення:

(229) ***Dare** he presume to scorn us in this manner?* (Shakespeare, Henry VI, p. 840).

Протягом ранньоновоанглійського періоду рейзингова конструкція з суб'єктом функціонує:

1) у питальних (230), розповідних (231) і наказових (232) реченнях:

(230) *What boded this but well-forewarning **wind did seem to say** 'Seek not a scorpion's nest, nor set no footing on this unkind shore'?* (Shakespeare, Henry VI, p. 772).

(231) ***He seems to be** the more noble in being fantastical* (Shakespeare, A Lover's Complaint, p. 2171).

(232) *Tell me, for **you seem to be** honest plain men, what you have to the King* (Shakespeare, A Lover's Complaint, p. 2171).

2) як частина складнопідрядного речення. Варто зазначити, що в середньоанглійській мові рейзингова конструкція з суб'єктом функціонує лише у складі складнопідрядних речень означення, а в ранньоновоанглійській мові спектр її функціонування значно розширюється: – підрядні означальні:

(233) *Is not this a strange fellow, my lord, **that so confidently seems to undertake this business**, which he knows is not to be done* (Shakespeare, All's Well That Ends Well, p. 84).

(234) *He was not sad, for he would shine on those that make their looks by his; he was not merry, **which seem'd to tell** them his remembrance lay in Egypt with his joy* (Shakespeare, Antony and Cleopatra, p. 117).

(235) *But you shall find the band **that seems to tie** their friendship together will be the very strangler of their amity* (Shakespeare, Antony and Cleopatra, p. 132).

(236) *A pain **that only seems to seek** out danger I' th' name of fame and honour, which dies i' th' search* (Shakespeare, Cymbeline, p. 376);

– підрядні з'ясувальні:

(237) ***They'll sit** by th' fire and **presume to know** what's done i' th' Capitol* (Shakespeare, Coriolanus, p. 274);

– обставинні підрядні способу дії:

(238) *He rais'd a sigh so piteous and profound **as it did seem to shatter** all his bulk and end his being* (Shakespeare, Hamlet, p. 442);

– обставинні підрядні місця:

(239) *A combination and a form indeed where every god did seem to set his seal to give the world assurance of a man* (Shakespeare, Hamlet, p. 467);

– обставинні підрядні часу:

(240) *And when the cross blue lightning seem'd to open the breast of heaven, I did present myself even in the aim and very flash of it* (Shakespeare, Julius Caesar, p. 1002);

– обставинні підрядні умови:

(241) *But if you ever chance to have a child, look in his youth to have him so cut off as, deathsmen, you have rid this sweet young prince!* (Shakespeare, Henry VI, p 683).

Рейзингова конструкція з суб'єктом – це конструкція епістемічної модальності, яка виражає реальні / ірреальні відношення висловлення до дійсності або суб'єктивну оцінку повідомлення мовцем. Досліджуючи рейзингову конструкцію з суб'єктом, варто звернути увагу на функціонально-семантичне поле достовірності.

Семантична структура поля достовірності визначається за двома осями координат: за шкалою ймовірності, котра відбиває кількісну оцінку наявних у мовця знань про предмет, і за шкалою впевненості, котра відбиває суб'єктивне відчуття істинності або проблематичності висловленої пропозиції. Відповідно до цих параметрів у функціонально-семантичному полі модальності достовірності виділяються два мікрополя: ймовірності й істинності, відмінність між якими залежить від оцінки мовцем своїх "знань" про ситуацію або подію.

Відповідно до того, як мовець оцінює свої "знання", у мікрополі істинності виділяємо три типи категоріальних ситуацій, які відрізняються за шкалою впевненості: проста достовірність (*it is raining*); категорична достовірність, яка вводиться словами зі значенням "дійсно, справді, так" (*it is really cold*); проблематична достовірність, що передається за допомогою слів зі значенням "здається, нібито, ніби, буцімто" (*he seems to be ill*).

Функціонально-семантичне мікрополе ймовірності є системою мовних засобів, які виражають ступінь відповідності змісту висловлення дійсності з погляду мовця. Залежно від того, як мовець оцінює повноту своїх знань про описувані явища, зміст висловлення (пропозиція) може відповідати або не відповідати реальному стану справ.

Модальність ймовірності, яка базується на вихідному знанні, є результатом логічної операції умовиводу, представлена значеннями епістемічної можливості та епістемічної необхідності.

Шкала мікрополя ймовірності включає три рівні: високу ймовірність, яка вводиться словами зі значенням "видно, очевидно, напевно"; середню "можливо, може"; невисоку "може, певно, хтозна".

Окрім цих трьох рівнів, на нашу думку, слід виділити ще один – ймовірність іронії. Якщо перші три рівні ймовірності мають певну семантичну близькість і надають позитивності, стверджуваності висловленню, то іронічна виражає негативне ставлення мовця до сказаного, заперечення й неприйняття ним почутого, що радикально впливає на розуміння змісту усього повідомлення. Часто той самий же референт може виражати високу, середню, низьку ймовірність та ймовірність іронії, які визначаються тільки в широкому контексті.

Семантика достовірності ранньоновоанглійської рейзингової конструкції з суб'єктом виражається дієсловами та прикметниками, які ранжуємо відповідно до рівнів мікрополя ймовірності:

– висока ймовірність: *seem* – здаватися, уявлятися, представлятися, очевидно; *appear* – здаватися, виявлятися, справляти враження, видаватися, бути явним, очевидним; *prove* – виявлятися; *about, going* – збиратися; *apt* – схильний, доречний, відповідний; *bound* – зобов'язаний, змушений, обов'язковий, який має намір; *set* – певний, зумовлений, навмисний, готовий; *sure* – упевнений, безсумнівний, безперечний, неминучий;

– середня ймовірність: *happen* – траплятися, виявлятися, пощастити; *chance* – траплятися, випадково відбутися, виявлятися; *become* – траплятися;

come – траплятися, відбуватися, виникати; *liable* – зобов’язаний, схильний, ймовірний; *likely* – ймовірний, можливий, підходящий;
 – невисока ймовірність – *presume* – припускати, гадати;
 – ймовірність іронії – *unlikely* – неправдоподібний, неймовірний, маловірогідний; *unapt* – невідповідний, недоречний.

Аналізуючи рейзингову конструкцію з суб’єктом, необхідно враховувати шкалу евіденційності, яка включає ієрархії у відношенні джерел інформації, а саме: ієрархію особистої і дейктичної співвіднесеності, сенсорну ієрархію, ієрархію прямого знання та ієрархію місця.

Протягом ранньоновоанглійського періоду рейзингова конструкція з суб’єктом експлікує високу імовірності, наприклад:

(242) *When you sally upon him, speak what terrible language you will; though you understand it not yourselves, no matter; for we **must not seem to understand him**, unless some one among us, whom we must produce for an interpreter* (Shakespeare, All’s Well That Ends Well, p. 86).

Зазначена епістемічно-евіденційна рейзингова конструкція виражає високий ступінь упевненості мовця в пропозиції висловлення. Дія виражена в дейктичній сфері мовця, оскільки використовується особовий займенник *we*, який вказує на адресанта повідомлення, мовець є суб’єктом дії. Джерело інформації є пряме (сенсорне сприйняття – *speak*) і мовець оцінює дію як таку, що має високий ступінь вірогідності.

(243) *See, see! **they** join, embrace, and seem to kiss, as if they vow'd some league inviolable. Now are they but one lamp, one light, one sun. In this the heaven figures some event* (Shakespeare, Henry VI, p. 816).

Речення (243) є прикладом модальності високої ймовірності. Мовець не є суб’єктом дії, на що вказує особовий займенник *they*, але сприйняття дії відбувається зблизька, оскільки відбувається в момент мовлення, а джерело інформації є прямим (візуальним використовується дієслово *see*). Мовець упевнений у тому, що суб’єкти дії *join, embrace*, однак свою невпевненість у

подальшій дії суб'єктів *kiss* мовець виражає за допомогою рейзингового дієслова *seem*.

(244) *So that, as clear as is the summer's sun, King Pepin's title, and Hugh Capet's claim, King Lewis his satisfaction, all appear to hold in right and tide of the female* (Shakespeare, Henry V, p. 619).

У реченні (244) дія не виражена в дейктичній сфері мовця, на що вказує займенник *all*, який демонструє збірний узагальнений образ усіх королів Франції. Мовець не є суб'єктом висловлення, сприйняття дії відбувається віддалено, оскільки він перебуває в Англії. Джерело інформації непряме (презумптив – висновок про ситуацію мовець робить на підставі логічного міркування). Зазначена епістемічно-евіденційна конструкція з рейзинговим дієсловом *appear* експлікує високий ступінь упевненості мовця в пропозиції висловлення.

(245) *And I was about to tell you, since I heard of the good lady's death, and that my lord your son was upon his return home* (Shakespeare, All's Well That Ends Well, p. 95).

У реченні (245) мовець є суб'єктом висловлення, дія відбувається в дейктичній сфері мовця, на що вказує особовий займенник *I*. Джерело інформації є прямим, а саме – сенсорним *I heard*. Речення експлікує високий ступінь імовірності дії та готовність мовця до її виконання.

(246) *I am now going to resolve him; I had rather my brother die by the law than my son should be unlawfully born* (Shakespeare, Macbeth, p. 1261).

У реченні (246) мовець є суб'єктом висловлення і дія відбувається в дейктичній сфері мовця на, що вказує особовий займенник *I*. Сприйняття дії відбувається близько, що підтверджує використання прислівника *now*. Оскільки мовець упевнений у правильності свого судження, він висловлює інтенцію виконання дії.

(247) *I did send for thee to tutor thee in stratagems of war,... If we both stay, we both are sure to die* (Shakespeare, Henry VI, p. 720).

У реченні (247) дія виражена в дейктичній сфері мовця, тому що використовується особовий займенник *we*, мовець є суб'єктом дії. Джерело інформації є прямим – сенсорним, оскільки головні герої знаходяться на війні, та непрямим – інферентивом (мовець робить висновок про ситуацію за її результатами). Сприйняття дії відбувається зблизька і мовець оцінює її як таку, що має високий ступінь вираженості.

(248) *Ourselves, our wives, and children, on our knees are bound to pray for you both... Now the gods keep you!* (Shakespeare, *Coriolanus*, p. 327).

Речення (248) слугує прикладом близького сприйняття події, на, що вказує використання прислівника *now*. Дія виражена в дейктичній сфері мовця, тому що використовуються рефлексивний та присвійний займенники *ourselves, our*, і мовець є суб'єктом дії. Джерело інформації є прямим, ендофоричним (мова йдеться про внутрішні відчуття мовця). Мовець оцінює дію як таку, що має високий ступінь достовірності.

(249) *Well, go with me, and be not so discomfited; Proceed in practice with my younger daughter; She's apt to learn, and thankful for good turns. Signior Petruchio, will you go with us, Or shall I send my daughter Kate to you?* (Shakespeare, *The Taming of the Shrewd*, p. 1775).

У реченні (249) дія сприймається близько, оскільки мовець розповідає про свою дочку *my younger daughter*. Займенник *she* свідчить про те, що мовець є не суб'єктом дії, але займенники *me* та *my* вказують на вираження дії в дейктичній сфері мовця. Джерело інформації є непрямим – інферентивом (висновок про ситуацію за її результатами). Мовець оцінює дію як таку, що має високий ступінь ймовірності.

Наступна група речень з епістемічно-евіденційною рейзинговою конструкцією з суб'єктом експлікує середню ймовірність:

(250) *My lord, Before I freely speak my mind herein, You shall not only take the sacrament to bury mine intents, but also to effect whatever I shall happen to devise. I see your brows are full of discontent, Your hearts of sorrow, and your eyes of tears* (Shakespeare, *Richard II*, p. 1591).

Наприклад, речення (250) демонструє середню ймовірність. Джерело інформації є прямим сенсорним (*I see your brows are full of discontent*) та непрямим презумптивом, адже мовець робить висновок про ситуацію на підставі логічного міркування. Мовець є суб'єктом висловлення, дейктично близьким до дії, і сприйняття дії відбувається близько, оскільки використовується особовий займенник *I*. Мовець унезнаний в правдивості свого висловлення. Для підсилення епістемічної модальності в конструкції використовується модальне дієслово *shall*, яке виражає значення можливості.

(251) *If in your country wars you chance to die, that is my bed too, lads, and there I'll lie* (Shakespeare, Cymbeline, p. 400).

У реченні (251) мовець не є суб'єктом дії, на що вказує використання особового займенника *you*, але дія відбувається в дейктичній сфері мовця і сприйняття дії є близьким, оскільки вживається присвійний займенник *my* та особовий займенник *I*. Джерелом інформації є непрямим, а саме – презумптивом. Речення ілюструє припущення мовця щодо ймовірності виконання дії.

(252) *Therefore this not amiss we tender our loves to him in this supposed distress of his; it will show honestly in us, and is very likely to load our purposes with what they travail for, if it be just and true report that goes of his having* (Shakespeare, Timon of Athens, p. 1898).

У прикладі (252) мовець не є суб'єктом дії, сприйняття дії відбувається близько, оскільки вживаються займенники *we*, *us*, *our*. Джерело інформації є непрямим – презумптивом. Спостерігаємо протиставлення впевненості мовця у своєму припущенні (*it will show honestly in us*) та невпевненості (*is very likely to load our purposes*). Мовець наголошує на ймовірності дії, використовуючи квантифікатор *very*, та оцінює дію як таку, що має середній ступінь вірогідності.

(253) *Yet if my name were liable to fear, I do not know the man I should avoid so soon as that spare Cassius. He reads much, He is a great observer, and he looks Quite through the deeds of men* (Shakespeare, Julius Caesar, p. 999).

Речення (253) виражає середню ймовірність. Мовець є суб'єктом дії і дія відбувається в дейктичній сфері мовця, оскільки використовуються займенники *tu, I*. Мовець робить обережне припущення щодо ситуації на основі свого сприйняття (він знає Кассіуса, про якого розповідає Цезарю). Джерело інформації є прямим (візуальним) та непрямим – презумптивом (мовець робить висновок про ситуацію на підставі логічного міркування).

(254) *But come, young waverer, come go with me. In one respect I'll thy assistant be; For **this alliance** may so happy **prove to turn** your households' rancour to pure love* (Shakespeare, *Romeo and Juliet*, p. 1712).

Маркер евіденційності, зокрема рейзингове дієслово *prove*, у реченні (254) вказує на середню імовірність. Мовець є не суб'єкт дії, але процес сприйняття дії відбувається близько, на що вказує використання наказового способу *come go*, займенники *I, me*, а отже, дія відбується в дейктичній сфері мовця. Непряме джерело інформації – інферентив, оскільки мовець робить висновок про ситуацію за її результатами. Модальне дієслово *may* уживається для підсилення можливості дії.

Модальність невисокої імовірності експлікують речення з такими рейзинговими конструкціями з суб'єктом:

(255) *What, has your king married the Lady Grey? And now, to soothe your forgery and his, Sends me a paper to persuade me patience? Is this th' alliance that he seeks with France? Dare **he presume to scorn** us in this manner?* (Shakespeare, *Henry VI*, p. 840).

У реченні (255) мовець не є суб'єктом висловлення, оскільки використовується особовий займенник *he*. Джерело інформації є прямим, візуальним (*sends me a paper*). Сприйняття дії відбувається зблизька (ізайменники *me, us* та прислівник *now*). Мовець робить припущення, що демонструє малий ступінь упевненості мовця.

У ранньоновоанглійській мові також виокремлюємо ймовірність іронії, прикладами якої слугують наступні речення:

(256) *I am a soldier and unapt to weep or to exclaim on fortune's fickleness* (Shakespeare, Henry VI, p. 730).

(257) *Why are our bodies soft and weak and smooth, Unapt to toll and trouble in the world, But that our soft conditions and our hearts Should well agree with our external parts?* (Shakespeare, The Taming of the Shrewd, p. 1807).

У реченнях (256) і (257) мовець є суб'єктом дії, яка відбувається в дейктичній сфері мовця (використання займенників *I, our*). Речення з ймовірністю іронії демонструють негативне ставлення мовця до висловленої пропозиції. Наприклад, оскільки мовець є солдатом, він нездатний плакати та нарікати на долю.

Досліджуючи семантичні особливості ранньоновоанглійських рейзингових дієслів у пасивному стані враховуємо шкалу контекстів оцінки, відповідно до якої інфінітив сумісний із слабо-реалістичною умовою, що виражається за допомогою слабких інтенціональних дієслів. Ці дієслова поділяємо на такі групи:

1) епістемічні дієслова:

(258) *Stones have been known to move and trees to speak; augures and understood relations have by maggot pies and choughs and rooks brought forth the secret'st man of blood* (Shakespeare, Macbeth, p. 1211);

2) докастичні дієслова:

(259) *But ah, thought kills me that I am not thought to leap large lengths of miles when thou art gone* (Shakespeare, The Sonnets, p. 18);

(260) *The report of her is extended more than can be thought to begin from such a cottage* (Shakespeare, The Winter's Tale, p. 2154);

3) дієслова мовлення:

(261) *In this, though I cannot be said to be a flattering honest man, it must not be denied but I am a plain-dealing villain* (Shakespeare, Much Ado About Nothing, p. 1438).

Використовуючи рейзингову конструкцію з суб'єктом, мовець надає висловленню суб'єктивної оцінки, виражаючи:

– припущення, наприклад:

(262) *Whiles I may scape, I will preserve myself; and am bethought to take the basest and most poorest shape that ever penury, in contempt of man, brought near to beast* (Shakespeare, Julius Caesar, p. 1077);

– посилення на свідчення інших:

(263) *Sirrah, thou art said to have a stubborn soul, That apprehends no further than this world, And squar'st thy life according* (Shakespeare, Macbeth, p. 1285);

– можливість дії:

(264) *For Henry, son unto a conqueror, is likely to beget more conquerors* (Shakespeare, Henry VI, p. 736);

– упевненість мовця в достовірності повідомлюваного:

(265) *Fear it not, sir; I would I were so sure to win the King as I am bold her honour will remain hers* (Shakespeare, Cymbeline, p. 367);

– невпевненість:

(266) *Go charge Agrippa plant those that have revolted in the vant, that Antony may seem to spend his fury upon himself* (Shakespeare, Antony and Cleopatra, p. 161);

– готовність до виконання дії:

(267) *I was about to tell thee: when my heart, as wedged with a sigh, would rive in twain* (Shakespeare, Troilus and Cressida, p. 1964).

Отже, розвиток рейзингової конструкції з суб'єктом у ранньоновоанглійській мові відбувається відповідно загальних тенденцій розвитку тогочасної мовної системи. Граматичний характер досліджуваної конструкції пов'язаний із подальшим розвитком граматичної будови в бік аналітизму, становленням часових форм, модальних дієслів. Особливістю рейзингової конструкції з суб'єктом ранньоновоанглійського періоду є функціонування в складі підрядних частин складнопідрядного речення, а саме – означальних, з'ясувальних, обставинних місця, часу та умови, а також ускладнення рейзингових присудків модальними дієсловами. Рейзингову

конструкцію з суб'єктом визначаємо як епістемічно-евіденційну конструкцію, яка виражає різні ступені ймовірності дії, залежно від джерела інформації. Модальність високої ймовірності вводитьсь рейзинговими дієсловами та прикметниками *seem, appear, apt, about, bound, going, sure*; середньої – *happen, chance, come, prove, likely, liable*; невисокої – *presume* та ймовірності іронії – *unapt*. Рейзингова конструкція з суб'єктом протягом ранньоновоанглійського періоду використовується для вираження впевненості / невпевненості мовця у достовірності інформації, припущення, можливості виконання дії, посилання на свідчення інших та готовності до виконання дії. У порівнянні з середньоанглійським періодом у ранньоновоанглійському спостерігаємо збільшення мікрополя ймовірності, використання ймовірності іронії, становлення класу рейзингових дієслів у пасивному стані, які визначаємо як слабкі інтенціональні дієслова.

Висновки до розділу 4

1. Ранньоновоанглійський період характеризується подальшим розвитком синтаксичної будови мови. Важливими процесами, що сприяли становленню ранньоновоанглійської рейзингової конструкції з суб'єктом, є заміна безособових зворотів особовими, закріплення SVO-моделі порядку слів у реченні, розвиток вторинно-предикативного зв'язку, становлення класу рейзингових дієслів, прикметників, дієслів у пасивному стані. Протягом ранньоновоанглійського періоду рейзингова конструкція з суб'єктом найчастіше утворюється за допомогою рейзингових дієслів – 63% (із 2100 досліджуваних одиниць), рейзингових прикметників – 26%, рейзингових дієслів у пасивному стані – 11%.

2. Найбільш уживані ранньоновоанглійські рейзингові дієслова є *seem* – 57% (із 2100 досліджуваних одиниць), *come* – 12%, *chance* – 9%, *appear* – 4%, прикметники – *bound* – 30% , *about* – 17%, *sure* – 18%, *apt* – 17%. Особливістю рейзингової конструкції з суб'єктом ранньоновоанглійського

періоду є функціонування в її складі дієслів мовлення та мисленнєвої діяльності на кшталт *say, think, know, understand* у пасивній формі.

3. Окрім простих речень, ранньоновоанглійська рейзингова конструкція з суб'єктом функціонує як частина складнопідрядного речення, а саме – як підрядне означальне, з'ясувальне, підрядне умови, часу та місця. У порівнянні з середньоанглійською мовою, де рейзингова конструкція з суб'єктом функціонує лише в складі релятивних складнопідрядних речень, у ранньоновоанглійській мові спектр її функціонування значно розширюється.

4. У зв'язку з граматикалізацією категорії перехідності / неперехідності дієслів, виокремлюємо дві базові моделі порядку слів у ранньоновоанглійських реченнях з досліджуваною конструкцією: $S_i V Inf O_i$ – 75% (із 2100 досліджуваних одиниць) та $S_i V Inf$ – 15%. Альтернативні моделі порядку слів є непоширеними і становлять 10%, що свідчить про становлення і фіксацію SVO-моделі порядку слів.

5. У ранньоновоанглійському періоді структура речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом ускладнюється модальними дієсловами та модифікаторами. Крім того, відбувається акцентування елементів структури для надання висловленню експресивності та наголошення на важливій інформації. Пересуву зазнають елементи та групи, які містять відому інформацію, щоб набути семантичної вагомості в структурі речення, до позицій [Spec, TopP], що визначаємо як топікалізацію, елементи, які містять нову інформацію, зазнають пересуву до позиції [Spec, Foc] або до позиції [Spec, VP]. Акцентування в ранньоновоанглійських реченнях є ініціальним та медіальним, на відміну від середньоанглійської мови, де акцентування, як правило, ініціальне.

6. Протягом середньо- та ранньоновоанглійських періодів відбувається процес суб'єктивізації рейзингової конструкції з суб'єктом, у результаті чого рейзингові дієслова з повною аргументною структурою перетворюються на одноаргументні неперехідні дієслова, котрі не мають зовнішнього аргумента й не асигнують тета-ролі внутрішньому аргументу. При аналізі рейзингових

дієслів у діяхронії встановлюємо, що зміни значення дієслова реструктурують його граматичні та синтаксичні особливості. Під час суб'єктивації рейзингових дієслів відбувається семантичне знебарвлення дієслова, під час якого агенс і причина поєднуються на рівні семантичної структури в процесі деакузативації. При цьому зв'язок дієслова з зовнішнім аргументом нівелюється, на місці суб'єкта в структурі речення починає функціонувати іменна група, яка семантично непов'язана з дієсловом, а лише задовольняє ознаку ПРП, що є обов'язковою для сучасного англійського речення.

7. Ранньоновоанглійська рейзингова конструкція з суб'єктом позначає модальність високої імовірності, яка експлікується рейзинговими дієсловами та прикметниками *seem, appear, apt, about, bound, going, sure*; середньої імовірності – *happen, chance, come, prove, likely, liable*; невисокої імовірності – *presume* та ймовірності іронії – *unapt*. Досліджувана конструкція використовується для вираження припущення, впевненості / невпевненості мовця в достовірності інформації, можливості виконання дії, готовності до виконання дії та для посилення на свідчення інших. У порівнянні з середньоанглійським періодом, у ранньоновоанглійському спостерігаємо розширення мікрополя ймовірності та використання нового значення – модальності іронії.

Основні положення цього розділу розкрито в працях автора [100; 108].

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

У сучасній лінгвістичній літературі використовують декілька термінів на позначення рейзингової конструкції з суб'єктом та диференціюють різні підходи до її вивчення. Традиційно рейзингову конструкцію з суб'єктом трактують як структуру вторинної предикації, а саме – суб'єктно-інфінітивну конструкцію, ядром якої є дієслівна група, що складається з дієслова зі значенням ймовірності дії та інфінітива. Дієслівна група рейзингової конструкції з суб'єктом є складеним дієслівним присудком подвійної суб'єктної орієнтації. Із позицій генеративної граматики рейзингом називають операцію А-пересуву, під час якої іменна група зазнає пересуву з позиції специфікатора в нижчій у структурі речення TP до позиції специфікатора у вищій TP. Рейзинговим називають дієслово, яке використовується з інфінітивним компонентом і слугує тригером для підняття суб'єкта ліворуч у структурі речення з інфінітивної клаузи. З огляду на особливості рейзингових дієслів, виокремлюють рейзингову конструкцію з суб'єктом (*Subject-to-Subject Raising*), з об'єктом (*Subject-to-Object Raising*), рейзингову конструкцію радикального руху (*Object-to-Subject Raising*), яка притаманна лише англійській мові, та контролюючу конструкцію. Основна відмінність між рейзинговою і контролюючою конструкціями полягає в лексико-граматичних особливостях дієслова: рейзингові предикати, на відміну від контролюючих, не використовуються з тематичним суб'єктом і не мають жодних обмежень при виборі структурного суб'єкта. Інфінітивний компонент у складі контролюючої конструкції має особливий тип нульового займенникового суб'єкта PRO.

Дослідження рейзингової конструкції з суб'єктом у річищі Ікс-штрих теорії дозволяє визначити її структурні та функціональні характеристики у середньо- та ранньоновоанглійській мові, а також проаналізувати зміни аргументної структури рейзингових дієслів, які стали тригером появи та поширення цієї конструкції в англійській мові XII–XVII століть.

Рейзингова конструкція з суб'єктом у процесі свого розвитку пройшла декілька етапів. Періодом появи й початком поширення досліджуваної конструкції вважаємо середньоанглійський, оскільки протягом цього періоду відбувається спрощення системи морфологічних флексій, закріплення SVO-моделі порядку слів, граматикалізація категорії нефінітних форм дієслів та становлення синтаксичної категорії перехідності / неперехідності, а також лексичні зміни словникового складу: його збагачення за рахунок запозичень із французької й латинської мов, наприклад, рейзингові прикметники *apt, certain, sure* та набуття нового значення рейзинговими дієсловами на кшталт *seem, appear, need*. Зміну семантики рейзингових дієслів та прикметників визначаємо як процес суб'єктивації, під час якого вони отримують модальне значення евіденційності. У середньоанглійській мові спостерігаємо неостаточне становлення семантики ймовірності рейзингових дієслів та прикметників, тому рейзингові конструкції ускладнюються модальними дієсловами на кшталт *should, would, may, dare*. Найбільш уживаними з-поміж середньоанглійських рейзингових дієслів є *seem* – 30% (із 1300 досліджуваних одиниць), *presume* – 16%, *need* – 8% та прикметники *bound* – 11%, *set* – 10%, *about* – 7%, *likely* – 7%.

Зміни в системі флексій спричинили перебудову структури інфінітивних комплементів та синтаксичного статусу інфінітивного маркера *to*. Редукція закінчення давального відмінка призводить до зникнення проекції *D*, результатом чого є розпад синтаксичної єдності *to*-інфінітива, поява *for* перед інфінітивним маркером *to*, спрощення структури інфінітивного комплементу і зникнення операції пересуви *Inf-to-D*. У середньоанглійській мові змінюється категоріальний статус інфінітива з *P* на *T* конститuent, тобто інфінітив генерується у складі функціональної проекції. Розвиток рейзингової конструкції з суб'єктом протягом середньоанглійського періоду характеризується появою рейзингового дієслова, яке не призначає тета-ролі зовнішньому та структурного знахідного відмінка внутрішньому аргументам. Рейзингова конструкція є зразком NP-

пересуву, при цьому необхідним є дотримання принципу розширеної проєкції, ознака якого розміщується у функціональній проєкції TP. Отже, середньоанглійський період є початком становлення рейзингової конструкції з суб'єктом, процес розвитку якої відбувається в три етапи: квазібезособова → безособова → рейзингова конструкція.

Упродовж ранньоновоанглійського періоду відбуваються зміни, які остаточно визначили риси, властиві сучасній англійській мові. Граматичний характер рейзингової конструкції з суб'єктом у ранньоновоанглійський період пов'язаний з подальшим розвитком граматичної будови мови в бік аналітизму. Розширюється клас рейзингових дієслів та прикметників, найбільш уживаними з яких є *seem* – 57% (із 2100 досліджуваних одиниць), *come* – 12%, *chance* – 9%, *appear* – 4%, *bound* – 30%, *about* – 17%, *sure* – 18%, *apt* – 17%. Особливістю рейзингової конструкції ранньоновоанглійського періоду є використання у ній дієслів *say*, *think*, *know*, *understand* у пасивному стані, що є результатом зміни їхньої семантики та аргументної структури.

Ранньоновоанглійський період характеризується завершенням процесу граматикалізації синтаксичної категорії перехідності / неперехідності дієслова. У зв'язку з цим виокремлюємо дві базові моделі порядку слів у ранньоновоанглійських реченнях із рейзинговою конструкцією з суб'єктом: $S_i V \text{ Inf } O_i$ – 75% (із-поміж 2100 досліджуваних одиниць) та $S_i V \text{ Inf}$ – 15%. Уживання альтернативних моделей порядку слів становить 10% ($S_i V \text{ Adv}_i \text{ Inf } O_i$; $S_i O V \text{ Inf}$; $\text{Aux } S_i V \text{ Inf}$), порівнюючи із середньоанглійським періодом, де панівними моделями є $S_i V \text{ Inf } O_i$ – 65% (із 1300 досліджуваних одиниць); $S_i V \text{ Inf}$ – 23% та альтернативними $S_i \text{ Adv } \text{Aux } \text{Adj } \text{Inf } O_i$; $S_i \text{ Aux } \text{Adv } \text{Adj } \text{Inf } O_i$; $\text{Adv } V S_i \text{ Inf}$; $\text{Adv } V \text{ Inf } S_i$ – 12%. Альтернативні моделі порядку слів уможливають пересув конститuentів конструкції. Пересуву зазнають елементи та групи, які містять нову або відому інформацію, аби вона набула семантичної вагомості в структурі речення. Акцентування складових ранньоновоанглійського речення із рейзинговою конструкцією з суб'єктом відбувається в ініціальной та медіальній позиціях, на відміну від

середньоанглійського речення цього типу, де акцентування, зазвичай, ініціальне.

Протягом середньо- та ранньоновоанглійського періодів відбувається граматиалізація рейзингової конструкції з суб'єктом, у результаті якої рейзингове дієслово з повною аргументною структурою перетворюється на одноаргументне неперехідне дієслово, що не має зовнішнього аргумента і не призначає тета-ролі. Перебудова аргументного оточення рейзингового дієслова спричинена спрощенням його семантичної структури, в наслідок чого агент і причина поєднуються в процесі деакузативації. Саме ранньоновоанглійський період вважаємо етапом становлення класу рейзингових дієслів, які використовуються з суб'єктом, котрому не призначають тета-ролі, та внутрішнім аргументом, що виконує роль пропозиції й виражається за допомогою інфінітивної клаузи.

Ранньоновоанглійський період, у порівнянні з середньоанглійським, демонструє розширення мікрополя ймовірності. Виокремлюємо випадки функціонування рейзингової конструкції з суб'єктом на позначення модальності високої ймовірності, яка експлікується рейзинговими дієсловами та прикметниками *seem, appear, apt, about, bound, sure*; середньої ймовірності – *happen, chance, come, prove, likely, liable*; невисокої ймовірності – *presume*. У ранньоновоанглійській мові фіксуємо функціонування рейзингової конструкції з суб'єктом на позначення ймовірності іронії з рейзинговим прикметником *unapt*, вживання якої відсутнє в середньоанглійській мові. Рейзингова конструкція з суб'єктом протягом середньоанглійського періоду використовується для вираження припущення, (не)впевненості мовця в достовірності інформації. У ранньоновоанглійській мові діапазон функціонування рейзингової конструкції з суб'єктом розширюється. Окрім зазначених функцій вона слугує для вираження можливості або готовності до виконання дії, для посилання на свідчення інших.

Представлений у роботі аналіз не вичерпує кола питань, пов'язаних з дослідженням різних типів рейзингових конструкцій в англійській мові. Результати дослідження відкривають перспективи їх подальшого порівняльного вивчення в ранньоновоанглійській та сучасній англійській мовах.

ГЛОСАРІЙ

Ікс-штрих теорія (*X' theory*) обмежує базовий компонент граматики, визначає початкову структурну форму всіх складників та їх категорій. Згідно з ікс-штрих теорією всі синтаксичні конституенти ієрархічно організовані навколо певної вершини *X*, де *X* – будь-який елемент лексикона. Максимальна проекція *XP* складається з позиції специфікатора (*specifier*), яка приєднується до проміжної проекції *X'* (*intermediate projection*), котра становить поєднання вершини *X* та її компонента (*complement*).

Специфікатор (*specifier*) – крайня позиція ліворуч у складі максимальної проекції *XP*, що приєднується до проміжної проекції *X'*.

Комплемент (*complement*) – група, яка перебуває в синтаксичному зв'язку з представленою однією з основних лексичних категорій вершиною.

Функціональна проекція – проекція, якій бракує лексичного наповнення і яка має суто граматичне значення, наприклад, *CP* (*complementizer phrase*), *TP* (*tense phrase*), *vP* (*verbalizer phrase*).

***CP* (*complementizer phrase*)** – функціональна проекція, вершиною якої є показник іллокутивної сили висловлення (розповідне/негативне/запитання), способу (дійсний, умовний, наказовий) і яка створює позицію для розташування комплементайзера [*Spec, CP*].

***TP* (*tense phrase*)** – функціональна проекція, що містить фінітну флексію дієслова та має ознаку принципу розширеної проекції.

***vP* (*verbalizer phrase*)** – функціональна проекція, що перетворює будь-який лексичний корінь лексикона на дієслово.

Лексична проекція – проекція, що містить вершину з лексичним значенням, наприклад, *VP* (*verb phrase*), *NP* (*noun phrase*), *AP* (*adjectival phrase*), *AdvP* (*adverbial phrase*) тощо.

Принцип розширеної проекції (*extended projection principle*) – наявність суб'єкта у позиції специфікатора максимальної проекції *T* (*tense*).

Тета-теорія (theta-theory) – напрям лінгвістичної науки, що вивчає тематичні відносини між дієсловом чи іншим предикатом та їх аргументами.

Тета-критерій (theta-criteria) – обов’язкова реалізація всіх аргументів дієслова (чи іншого предиката). При цьому кожен аргумент має лише одну тета-роль, а кожна тета-роль призначається лише одному аргументу.

Незаповнена категорія (empty category) – абстрактний, відсутній у структурі речення після застосування операції *озвучення* елемент.

А-пересув (argument movement) – переміщення конститuenta речення до А-позицій (позицій суб’єкта та додатка дієслова, що отримують тета ролі), під час якого елемент, що пересувається, не має змоги проминути А-позицію.

Ā-пересув – переміщення конститuenta речення до будь-якої неаргументної позиції, під час якого елемент, що пересувається, не має змоги проминути Ā-позицію, проте може проминути А-позицію.

Відношення структурного пріоритету (c-command) – елемент α перебуває у відносинах структурного пріоритету з елементом β , лише тоді, коли елемент, який безпосередньо домінує над α , також домінує над β та ні α , ні β не домінують один над одним.

Неакузативне дієслово (unaccusatives) – дієслово, яке потребує породження лише внутрішнього аргумента.

Внутрішній аргумент (internal argument) – конститuent максимальної проекції, породжений у позиції комплемента до вершини.

Зовнішній аргумент (external argument) – конститuent максимальної проекції, породжений у позиції комплемента до вершини.

Рейзинг суб’єкта (Subject Raising (SR)) – підняття нижчого суб’єкта до позиції аргумента, яку займає його власна клауза (S), де він набуває форми називного чи знахідного відмінка, який зазвичай призначається аргументам іменної групи, розміщених у цій позиції.

Рейзингова конструкція з суб’єктом (Subject-to-Subject Raising) – структура вторинної предикації, у якій відбувається операція пересуву суб’єкта з позиції породження в нижчій TP до позиції суб’єкта у вищій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрушенко О. Ю. Формальний аналіз контексту у діахронних дослідженнях інформаційної структури речення / О. Ю. Андрушенко. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир. : Вид. ЖДУ ім. Івана Франка, 2013. – Вип. 4 (70). – С. 138-141.
2. Андрушенко О. Ю. Теорія інформаційної структури речення: проблеми та перспективи сучасного розвитку / О. Ю. Андрушенко. Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир. : Вид. ЖДУ ім. Івана Франка, 2013. – Вип. 68. – С. 35-37.
3. Андрушенко О. Ю. Вступ до германського мовознавства : навч. посібник / О. Ю. Андрушенко. – Житомир. : ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – 175 с.
4. Аракин В. Д. История английского языка / В. Д. Аракин. – М. : ФИЗМАТЛИТ, 2003. – 272 с.
5. Арутюнова Н. Д. Предложение и его смысл : Логико-семантические проблемы / Нина Давыдовна Арутюнова. – [5-е изд.]. – М. : Изд-во ЛКИ, 2007. – 383 с.
6. Арутюнова Н. Д. Пропозиция. Лингвистический энциклопедический словарь / Н. Д. Арутюнова. – М. : Юрайт, 1990. – 401 с.
7. Арутюнова, Н. Д. Стиль Достоевского в рамке русской картины мира / Н. Д. Арутюнова // Поэтика. Стилистика. Язык и культура. Памяти Т. Г. Винокур М. : Наука, 1996. – С. 61-91.
8. Арутюнова Н. Д. Язык и мир человека. 2-е изд. мира / Н. Д. Арутюнова – М. : Языки русской культуры, 1999. – 895 с.
9. Бабич Б. В. Інтерпретаційна модель формально-синтаксичних структур української мови / Б. В. Бабич. – К. : Київ. нац. лінгвіст. ун-т, 2000. – 113 с.

10. Балкова Л. В. Объектно-предикативная конструкция как форма отражения пространственно-временной определенности в английском языке : дис. ... канд. филол. наук. : 10.02.04 / Балкова Лариса Вячеславовна. – М., 2011. – 216 с.
11. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли. – М. : Наука, 1955. – 416 с.
12. Балли Ш. Французская стилистика. Текст / Ш. Балли: пер. с фр. К. А. Долинина. – М. : Изд-во иностр. лит., 1961. – 344 с.
13. Бахтин М. М. Эстетика словесного творчества. 2-е изд. / М. М. Бахтин. – М. : Искусство, 1986. – 445 с.
14. Беляева Е. И. Функционально-семантическое поле модальности в английском и русском языках. / Е. И. Беляева. – Воронеж : Издательство ВГУ, 1985.
15. Бігдан М. В. Особливості розвитку квазібезособових речень у середньоанглійський період / М. В. Бігдан // Науковий журнал "Мова і Культура". – К. : Видавничий дім Дмитра Бураго, 2014. – Вип. 17. – Т. I (169). – С. 318–324.
16. Блиндус Е. С. Потенциально-предикативные словосочетания в английском языке : автореф. дис. ... канд. филол. наук. : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Е. С. Блиндус. – М., 1977. – 34 с.
17. Блох М. Я., Саакян А. С. О семантике синтаксических конструкций, выражающих оценку отождествления / М. Я. Блох, А. С. Саакян // Проблемы языкознания и теории английского языка. Сб. тр. – М. : МГПИ, 1976. – Вып. II – С. 33-44.
18. Блох М. Я. Теоретическая грамматика английского языка / М. Я. Блох. – М. : Высшая школа, 1983. – 382 с.
19. Блумфилд Л. Язык / Л. Блумфилд. – М. : Прогресс, 1969. – 608 с.
20. Бойко Ю. П. Англійське складнопідрядне речення : структурно-семантичний, когнітивний та функціональний аспекти : дис. ... доктора филол. наук : 10.02.04 / Бойко Юлія Петрівна. – Чернівці, 2013. – 483 с.

21. Болдырев Н. Н. Когнитивная семантика: курс лекций по английской филологии / Н. Н. Болдырев. – Тамбов: ТГУ, 2006. – 123 с.
22. Бондарко А. В. Об актуализационных признаках предложения / А. В. Бондарко // Теоритические проблемы синтаксиса современных инлоевропейских языков. – Ленинград, 1975. – С. 139-147.
23. Бондарко А. В. Темпоральность. Модальность / А. В. Бондарко. – С.-П. : Наука, 1990. – 263 с.
24. Бондарко А. В. Теория функциональной грамматики / А. В. Бондарко. – С.-П. : Наука, 1992. – 305 с.
25. Брицын В. М. Синтаксис и семантика инфинитива в современном русском языке / В. М. Брицын. – К. : Наукова думка, 1990. – 320 с.
26. Бродович О. И. Критерии отграничения вторично-предикативных синтагм с неличными формами глагола от омонимичных им атрибутивных синтагм / О. И. Бродович // Исследование по английской филологии. – Л. : Изд-во Ленингр. ун-та, 1971. – Сб. IV. – С. 108–114.
27. Бродович О. И. Структуры со вторично-предикативной связью между элементами в современном английском языке: Автореф. дис.... канд. филол. наук / Ольга Игоревна Бродович. – Л., 1972. – 27с.
28. Брунер Дж. О перцептивной готовности Текст. / Дж. Брунер // Хрестоматия по ощущению и восприятию / под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер и М. Б. Михалевской. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1975. – С. 134-152.
29. Бруннер К. История английского языка / К. Бруннер. – М. : ЛКИ, 2010. – 720 с.
30. Будагов Р. А. Язык – реальность – язык. / Р. А. Будагов. – М., 1983. – С. 234.
31. Будагов Р. А. Определяет ли принцип экономии развитие и функционирование языка? / Р. А. Будагов. – М., 1972. – № 1. – С. 17-36.

32. Буніятова І. Р. Розвинута синтаксична система як результат розвинутого мислення / І. Р. Буніятова // Наукові записки Кіровоградського держ. пед. ун-ту ім. В. Винниченка. Сер. Філологічні науки (мовознавство). – 2000. – Вип. 22, Ч. I. – С. 77–89.
33. Буніятова І. Р. Сучасний стан синтаксичної теорії речення та його витоки / І. Р. Буніятова // Вісник КНЛУ. Сер. Філологія. – К : Вид. центр КНЛУ, 2001. – Т.4. – №1. – С. 74–84.
34. Буніятова І. Р. Еволюція гіпотаксису в германських мовах (IV–XIII ст.) : [монографія] / І. Р. Буніятова. – К. : Вид. Центр КНЛУ, 2003. – 327 с.
35. Буркова С. И. Эвиденциальность и эпистемическая модальность в немецком языке / С. И. Буркова // Исследования по теории грамматики. Вып. 3. Ирреалис и ирреальность / Под ред. Ю. А. Ландер, В. А. Плунгян, А. Ю. Урманчиева. – М. : Гнозис, 2004. – С. 353–374.
36. Виноградов В. В. Избранные труды: Исследования по русской грамматике / В. В. Виноградов. – М., 1975. – С. 56.
37. Виноградов В. В. О категории модальности и модальных словах в русском языке / В. В. Виноградов // Избр. тр. Исследования по русской грамматике. – М., 1975. – С. 56–87.
38. Виноградов В. В. О категории модальности и модальных словах / В. В. Виноградов // Исследования по русской грамматике. – М. : Наука, 1975. – С. 53-87.
39. Виноградов В. В. Некоторые задачи изучения синтаксиса простого предложения / В. В. Виноградов // Вопросы языкознания. – М., 1954 – № 1. – С. 3-29.
40. Виноградов В. В. Русский язык. Грамматическое учение о слове / В. В. Виноградов – М. : Учпедгиз, 1947. – 784 с.
41. Гак В. Г. К типологии функциональных подходов к изучению языка / В. Г. Гак // Проблемы функциональной грамматики. М. : Наука, 1985. – С. 5-15.

42. Ганшина М. А. A Grammar of the English Language / М. А. Ганшина, Н. М. Василевская. – М. : Просвещение, 1973. – 380 с.
43. Гирич О. В. Деграматикалізація як системне явище в англійській мові / О. В. Гирич // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир. : Вид. ЖДУ ім. Івана Франка, 2015. – Вип. 77. – С. 190-193.
44. Гиро-Вебер М. Эволюция, так называемых, безличных конструкций в русском языке XX века / М. Гиро-Вебер // Русский язык: пересекая границы / под ред. И.Б. Шатуновского. – Дубна : Международный университет природы, общества и человека, 2001. – С. 66-78.
45. Голик У. Р. Основні структури вторинної предикації у сучасній англійській мові / Голик У. Р. // Проблеми романо-германської філології : зб. наук. пр. – Ужгород, 1999. – С. 95–103.
46. Гончарова О. В. Граматика сучасної англійської мови : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / О. В. Гончарова, Є. Д. Коротенко, Т. З. Косовська, Н. І. Ковальова. – Краматорськ : ДДМА, 2009. – 208 с.
47. Гринберг Дж. Некоторые грамматические универсалии, преимущественно касающиеся порядка значимых элементов / Дж. Гринберг; [пер. с англ. Е. М. Моргуновой] // Новое в зарубежной лингвистике. – 1970.– Вып. 5. – С. 114–162.
48. Гусева К. А. Инфинитив / К. А. Гусева, С. И. Костыгина // Грамматика английского языка. – С-Пб. : Союз. 2000. – 219 с
49. Жаботинська С. А. Синтаксична метафора у світлі граматики конструкцій (багатозначність структури NP₂ of NP₁) / С. А. Жаботинська // Studia Philologica (Філологічні студії): [зб. наук. пр.]. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. – С. 43-51.
50. Жаботинская С. А. Фразовые конструкции и перекатегоризация языковой информации / С. А. Жаботинская // Личность. Язык. Сознание: сб. н. трудов / Когнитивные исследования языка. Вып. XXIV

- / отв. ред. вып. А.Л. Шарандин. – М.: Ин-т языкознания РАН; Тамбов: Издательский дом ТГУ им. Г.Р. Державина, 2016. – С. 273-286.
51. Загнітко А. П. Основи українського теоретичного синтаксису. Ч. 2 / Анатолій Панасович Загнітко. – Горлівка. : ГДПШМ, 2004. – 254 с.
52. Захарова В. А. О соотношении категорий эвиденциальности и эпистемической модальности (на материале современного английского языка) / М. В. Захарова. – Новосибирск. : Центр развития научного сотрудничества, 2010. – С.47–51
53. Захарова М. В. Безличные предложения в культурологическом аспекте / М. В. Захарова // Сопоставительная филология и полилингвизм. Сб. науч. трудов. – Казань. : КГУ, 2003. – С.171-176.
54. Золотова Г. А. О возможностях грамматической науки / Г. А. Золотова // Вопросы языкознания. –2006. – №3. – С. 14–21.
55. Золотова Г. А. Очерк функционального синтаксиса русского языка / Г. А. Золотова – М. : Наука, 1973. – 352 с.
56. Золотова Г. А. Коммуникативная грамматика русского языка / Г. А. Золотова, М. Ю. Сидорова – М. : Наука, 1998. – 440 с.
57. Золотова Г. А. Синтаксическая синонимия и культура речи / Г. А. Золотова // Актуальные проблемы культуры речи. – М. : Наука, 1970. – С. 178–217.
58. Иванова И. П., Чахоян Л. П., Беляева Т. М. История английского языка. Учебник. Хрестоматия. Словарь / И. П. Иванова, Л. П. Чахоян, Т. М. Беляева. – СПб.: Лань, 2001. – 512 с.
59. Иванова И. П. История английского языка / И. П. Иванова, В. В. Бурлакова, Г. Г. Почепцов. – М.: Высшая школа, 1976. – 319 с.
60. Иванова И. П., Бурлакова В. В., Почепцов Г. Г. Теоретическая грамматика современного английского языка: учебник. – М.: Высш. Школа, 1981. – 285 с.
61. Ильиш Б. А. История английского языка / Б. А. Ильиш. – М.: Высшая школа, 1968. – 419 с.

62. Ильиш Б. А. История английского языка (на англ. языке) / Б. А. Ильиш – Л. : Просвещение, 1972. – 352 с.
63. Ильиш Б. А. Строй современного английского языка / Б. А. Ильиш – М. – Л. : Просвещение, 1965. – 378 с.
64. Исаева Г. Т. Конденсация предикативных структур в современном английском языке (к проблеме языковой экономии) : автореф. дис.... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / Г. Т. Исаева – К. : Київ. нац. лінгвіст., ун-т, 1988. – 16 с.
65. Карамішева І. Д. Функціонування структур вторинної предикації у складі синтаксичних структур одного типу (на матеріалі англійської мови) / І.Д. Карамішева // Нова філологія. – З. : ЗДУ, 2007. – Вип. 26. – С. 71–78.
66. Карамішева І. Д. Структурні та функціональні особливості вторинної предикації в сучасній англійській мові (досвід формально-граматичного моделювання) : дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.04 «Германські мови» / Карамішева Ірина Дамірівна. – Київ, 2005. – 320 с.
67. Калинина В. Д. Переводческие трансформации на уровне словосочетаний и предложений / В. Д. Калинина // Теория и практика перевода. Курс лекций : учеб.пособие. – М. : РУДН, 2008 – 118 с.
68. Кассирер Э. Собрание сочинений Текст.: в 3 т. Т. 1. Язык / Э. Кассирер. – М. : Университетская книга, 2002. – 271с.
69. Качалова К. Н. Практическая грамматика английского языка / К. Н. Качалова, Е. Е. Израилевич. – М. : ЮНВЕСТ, 2004 – 422 с.
70. Кибрик А. А. Современная американская лингвистика: Фундаментальные направления./ Под ред. А. А. Кибрика, И. М. Кобозевой, И. А. Секериной. – М. : УРСС, 2002. – 477 с.
71. Кибрик А. Е. Очерки по общим и прикладным вопросам языкознания / А. Е. Кибрик. – М. : Изд-во МГУ, 1992. – 336 с.
72. Киселёва Н. Ю. Семантический и прагматический анализ функционирования условных конструкций в современном английском

- языке : дисс. ... кандидата фил. наук : 10.02.19, 10.02.04 / Киселёва Наталья Юрьевна. – Кемерово, 2005. – 195 с.
73. Кобрина Н. А. Грамматика английского языка. Синтаксис : учеб.пособ. / Н. А. Кобрина, Е. А. Корнеева, М. И. Оссовская. – М. : Просвещение, 1986. – 158 с.
74. Кобрина Н. А. Теоретическая грамматика современного английского языка: учеб.пособ. / Н. А. Кобрина, Н. Н. Болдырев, А. А. Худяков. – М. : Высшая школа, 2007. – 368 с.
75. Ковалёва Л. М. Английская грамматика: предложение и слово / Л. М. Ковалёва. Иркутск. : ИГЛУ, 2008. – 397 с.
76. Козынцева Н. А. Категория эвиденциальности (проблема типологического анализа) / Н. А. Козынцева // Вопросы языкознания. – Спб. : Наука, 1994. – № 3. – С. 93.
77. Козынцева Н. А. К вопросу о категории засвидетельствованности в русском языке: Косвенный источник информации // Проблема функциональной грамматики. Категории морфологии и синтаксиса в высказывании. – Спб. : Наука, 2000. – С. 226-240.
78. Колшанский Г. В. Логика и структура языка / Г. В. Колшанский. – М., 1965. – С. 93–94.
79. Костюченко Ю. П. Історія англійської мови / Ю. П. Костюченко. – К. : Радянська школа, 1963. – 425 с.
80. Краснова Т. И Субъективность – Модальность (материалы активной грамматики) / Т. И Краснова. – СПб. : Изд-во СПбГУЭФ, 2002. – 189 с.
81. Криворучко Т. В. Зв'язок між компонентами VOSI-конструкції в ранньоновоанглійській мові / Т. В. Криворучко // Тези доповідей Всеукраїнської наукової конференції пам'яті доктора філологічних наук, професора Д. І. Квеселевича : «Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблем перекладу». – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. – С. 46–49.

82. Криворучко Т. В. Становлення VOSI конструкцій в англійській мові / Т. В. Криворучко // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія : Філологічні науки. – Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011. – № 57. – С. 199–202.
83. Криворучко Т. В. Причини виникнення інфінітивних конструкцій в англійській мові / Т. В. Криворучко // Наукові записки. Серія «Філологічна». – Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія». – Вип. 30. – 2012. – С. 47–49.
84. Криворучко Т. В. Складна комплементация у ранньоновоанглійській мові: структурний та функціональний аспекти. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Криворучко Тетяна Василівна. – Житомир., 2014. – 223 с.
85. Крылова О. А. Современный русский язык: Теоретический курс / Крылова О. А., Максимов Л. Ю., Ширяев Е. Н. // Ч. IV. Синтаксис. Пунктуация. – М. : Русский язык, 1997. – 370 с.
86. Кубрякова Е. С. О понятиях места, предмета и пространства / Е. С. Кубрякова // Логический анализ языка. Языки пространств / отв. ред. Н. Д. Арутюнова, И. Б. Левонтина. М. : Языки русской культуры, 2000 – С. 84–92.
87. Кубрякова Е. С. Роль словообразования в формировании языковой картины мира / Е. С. Кубрякова // Серебренников Б. С. (ред). Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира. – М. : Наука, 1988. – С. 141–172.
88. Кубрякова Е. С. Человеческий фактор в языке: Язык и порождение речи / Е. С. Кубрякова. – М. : Наука, 1991.
89. Кубрякова Е. С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века (опыт парадигмального анализа) / Е. С. Кубрякова // Язык и наука конца 20 века. – М. : РАН, 1995. – С. 144–238.
90. Лопатюк О. В. Конструкції зі значенням ірреальної умови в сучасній німецькій мові: структура, семантика, прагматика : автореф. дис. на

- здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 "германські мови" / О. В. Лопатюк. – Чернівці, 2008. – 20 с.
91. Лукьянова Г. Л. Дієслова-катенативи у сучасній англійській мові / Г. Л. Лукьянова // Актуальні проблеми металінгвістики. Збірник статей за матеріалами VI Міжнародної наукової конференції. – Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, Інститут мовознавства ім. О. Потебні НАН України, Мінський державний лінгвістичний ун-т, 2009. – С. 92–95.
92. Митренина О. В., Романова Е. Е., Слюсарь Н. А. Введение в генеративную грамматику / О. В. Митренина, Е. Е. Романова, Н. А. Слюсарь. – М. : Эдиториал УРСС, 2012. – 357 с.
93. Мороховская Э. Я. Основы теоретической грамматики английского языка : учеб.пособ. / Э. Я. Мороховская. – К. : Вища школа, 1984. – 278 с.
94. Мороховский А. Н. Слово и предложение в истории английского языка / А. Н. Мороховский. – К. : Вища школа, 1980. – 215 с.
95. Мухин А. М. Функциональный анализ синтаксических элементов на материале древнеанглийского языка / А. М. Мухин. – М. : Наука, 1964. – 292 с.
96. Очковська А. П. Рейзингові конструкції з суб'єктом в сучасній англійській мові / А. П. Очковська // матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції «Шляхи подолання мовних та комунікативних бар'єрів: методика викладання гуманітарних дисциплін студентами немовних спеціальностей». – К. : Вид. Національного авіаційного університету, 2014. – 427 с.
97. Очковська А. П. Суб'єктні інфінітивні конструкції в історії англійської мови / А. П. Очковська // матеріали Всеукраїнська наукова конференції пам'яті доктора філологічних наук, професора Д. І. Квеселевича (1935-2003), "Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу". – Житомир. : Вид. ЖДУ ім. Івана Франка, 2015. – С. 121–123.

98. Очковська А. П. Модус ймовірності як засіб вираження епістемічної модальності / А. П. Очковська // матеріали Всеукраїнська наукова конференції пам'яті доктора філологічних наук, професора Д. І. Квеселевича (1935-2003), "Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу". – Житомир.: Вид. ЖДУ ім. Івана Франка, 2016. –С. 71-73.
99. Очковська А. П. Становлення *for-to*-інфінітива в середньоанглійській мові / А. П. Очковська // матеріали всеукраїнського науково-практичного вебінару «Професійна комунікація: мова і культура». – Житомир, 2016.
100. Очковська А. П. Парадигма рейзингових конструкцій з суб'єктом в ранньоновоанглійській мові / А. П. Очковська // матеріали Всеукраїнської наукової конференції пам'яті доктора філологічних наук, професора Д. І. Квеселевича (1935-2003), "Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу". – Житомир. : Вид. ЖДУ ім. Івана Франка, 2017. – С. 70–72.
101. Очковська А. П. Структурна будова рейзингових конструкції з суб'єктом в сучасній англійській мові / А. П. Очковська // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир. : Вид. ЖДУ ім. Івана Франка, 2014. – № 74. – С. 222–226.
102. Очковська А. П. Дієслово *seem* як структурний елемент рейзингової конструкції з суб'єктом в англійській мові / А. П. Очковська // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. – Кіровоград. : Вид. Лисенко В.Ф., 2015. – № 36. – С. 365–370.
103. Очковська А. П. Процес суб'єктивації рейзингових конструкцій з суб'єктом в історії англійської мови / А. П. Очковська // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – Острог. : Вид. Національного університету «Острозька академія», 2015. – № 53. – С. 204–206.

104. Очковська А. П. Способи вираження суб'єкта в синтаксичних структурах вторинної предикації / А. П. Очковська // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир. : Вид. ЖДУ ім. Івана Франка, 2015. - № 2 (80). – С. 275–278.
105. Очковська А. П. The analysis of seem-construction from the standpoint of generative grammar / А. П. Очковська // *Studia Philologica* (Філологічні студії): зб. наук. праць. - К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. – Вип. 5. – С. 49–53.
106. Очковська А. П. Особливості аранжування конститuentів у середньоанглійських рейзингових конструкціях з суб'єктом / А. П. Очковська // *Science and Education in New Dimension. Philology*. – Budapest, 2016. – Issue 106. – С. 61–64.
107. Очковська А. П. Структурна перебудова інфінітива у складі рейзингової конструкції протягом давньоанглійського і середньоанглійського періодів / А. П. Очковська // *Studia Philologica* (Філологічні студії): зб. наук. праць. - К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. – Вип. 7. – С. 44–50.
108. Очковська А. П. Особливості аранжування конститuentів ранньоновоанглійських речень із рейзинговими конструкціями / А. П. Очковська // *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. – Одеса. : Вид. Міжнародного гуманітарного університету, 2017. - № 2 (27). – С. 81–83.
109. Панфиллов В. З. Категория модальности и ее роль в конструировании структуры предложения и суждения / В. З. Панфиллов // *Вопр. языкознания*. – 1977. – №4. – С. 37–48.
110. Плунгян В. А. Введение в грамматическую семантику: грамматические значения и грамматические системы языков мира: учеб. пособие / В. А. Плунгян. – М. : РГГУ, 2011. – 672 с.
111. Плунгян В. А. Общая морфология: введение в проблематику: учеб. пособие / В. А. Плунгян. – М. : Эдиториал УРСС, 2000. С. 322–324

112. Полховська М. В. Ініціальне “there” в екзистенційних реченнях (історичний аспект) / М. В. Полховська // Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. – Київ : Київський національний університет ім. Т.Шевченка, 2007. – Вип. 12. – С. 323–328.
113. Полховська М. В. Екзистенційні речення в ранньоновоанглійській мові: структурно-семантичний та функціональний аспекти: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Полховська Марина Володимирівна. – Житомир., 2009. – 202 с.
114. Полховська М. В. Прагматичні функції екзистенційних речень (на матеріалі ранньоновоанглійських пам'яток) / М. В. Полховська // Культура народів Причорномор'я. – 2008. – № 142. – Т. 2. – С. 173–175.
115. Полховська М. В. Принципи структурної організації екзистенційного речення ранньоновоанглійської мови / М. В. Полховська // Вісник Київського лінгвістичного університету. Серія : Філологія. – К. : Видавничий центр КДЛУ, 2008. – Т. 11. – №2. – С. 80–86.
116. Почепцов Г. Г. Конструктивный анализ структуры предложения / Г. Г. Почепцов. – К. : Вища школа, 1971. – 191 с.
117. Прохорова О. Н. Синтаксис связанных структур, образованных по типу комплексов: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Прохорова Ольга Николаевна. – Санкт-Петербург., 1995. – 202 с.
118. Потебня А. А. Из записок по русской грамматике / А. А. Потебня. – Х. : Унив. тип., 1874. – Т. 1–2. – 540 с.
119. Приходько А. М. Складносурядне речення в сучасній німецькій мові / А. Н. Приходько. – Запоріжжя. : ЗДУ, 2002. – 292 с.
120. Расторгуева Т. А. Варьирование и исторические изменения морфологической системы английского языка : автореф. дисс. на соискание науч. степени д-ра філол. наук : спец. 10.02.04 Германские языки / Т. А. Расторгуева. – М., 1980. – 51 с.
121. Расторгуева Т. А. История английского языка / Т. А. Расторгуева. – Вып. 1–2. – М. : Астрель : АСТ, 2005. – 348 с.

122. Рябцева Н. К. Субъектные компоненты речи (к постановке проблемы) / Н. К. Рябцева // Сокровенные смыслы: Слово. Текст. Культура: сб. статей в честь Н. Д. Арутюновой. М. : Языки славянской культуры, 2004. – С. 451–458.
123. Семёнова Т. И. Лингвистический феномен кажимости / Т. И. Семёнова. – Иркутск. : ИГЛУ, 2007. – 237 с.
124. Семёнова Т. И. Лингвистические аспекты кажимости / Т. И. Семёнова // Вестник НТГУ. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация. Новосибирск, 2005. – Т.3. - Вып. 1. – С. 24-31.
125. Семененко Г. М. Підрядні речення обставини причини в давньоанглійській мові: структура та функціонування : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Семененко Галина Миколаївна. – К., 2003. – 163с.
126. Смирницький А. І. Історія англійської мови (середній і новий період): Курс лекцій / А. І. Смирницький. – М. : Изд-во Московського університету, 1965. – 138 с.
127. Смирницький А. І. Лекції з історії англійської мови / А. І. Смирницький. – М. : «Добросвет» 2000. – 238 с.
128. Снісаренко І. Є. Інфінітивна конструкція з прийменником *for* у середньоанглійській мові : семантика та функціонування : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Снісаренко Ірина Євгеніївна. – К., 2001. – 165 с.
129. Снісаренко І. Є. Інфінітивна комплементация середньоанглійських двоперехідних дієслів з нетиповою синтаксичною поведінкою / І. Є. Снісаренко // Наукові записки. – Вип. 81(2). – Серія : Філологічні науки (мовознавство) : У 4 ч. – Кіровоград. : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. – С. 36–41.
130. Степанов Ю. С. Имена. Предикаты. Предложения / Ю. С. Степанов. – М. : Наука, 1981. – С. 248.

131. Степанов Ю. С. Изменчивый «образ языка» в науке XX века / Ю. С. Степанов // Язык и наука конца 20 века. – М. : РАН, 1995. – С. 7–34.
132. Субири Х. Чувствующий интеллект. Интеллект и логос / Х. Субири. – М. : Институт философии, теологии и истории св. Фомы, 2008. – 336 с.
133. Таланова О. Ю. Поняття предикативності та предикації у сучасній англійській / О. Ю. Таланова // Філологія. – Одеса, 2014. – Вип.8. – С. 188–190.
134. Теньер Л. Основы структурного синтаксиса / Л. Теньер : пер. с франц. И. М. Богуславского, Л. И. Лухт, Б. П. Нарумова, С. Л. Сахно. – М. : Прогресс, 1982. – 653 с.
135. Тестелец Я. Г. Введение в общий синтаксис / Я. Г. Тестелец. – М. : Российск. гос. гуманит. ун-т, 2001. – 798 с.
136. Тофтул М. Г. Логіка / М. Г. Тофтул. – К. : Видавничий центр «Академія», 2008. – 398 с.
137. Хорнби А. С. Конструкции и обороты современного английского языка : пер. с англ. А. С. Игнатъева / А. С. Хорнби. – М. : Учпедгиз, 1960. – 335 с.
138. Худяков А. А. Теоретическая грамматика английского языка / А. А. Худяков. – М. : Издательство "Академия", 2005. – 256 с.
139. Шакирова Р. Д. Инверсциальная эвиденциальность и ее разновидности в современном немецком языке / Р. Д. Шакирова // Вестник Вятского государственного гуманитарного университета. Филология и искусствоведение. – Киров, 2010. – № 2 (2). – С. 89–93.
140. Шатуновский И. Б. Эпистемические предикаты в русском языке / И. Б. Шатуновский // Прагматика и проблемы интенциональности. – М., 1988. – С. 79.
141. Шатуновский И. Б. Семантика предложения и неререферентные слова (значение, коммуникативная перспектива, прагматика) / И. Б. Шатуновский. – М. : Языки русской культуры, 1996. – 400 с.

142. Шаумян С. К., Соболева П. А. Комплементация в аппликативной грамматике / С. К. Шаумян, П. А. Соболева // Проблемы структурной лингвистики. – М.: Наука, 1973. – С. 26-92.
143. Шевченко И. С. Историческая динамика прагматических свойств английского вопросительного предложения (16-20 вв) : дис. ... д-ра филол. наук : 10.02.04 / Шевченко Ирина Семеновна. – К., 1999. – 373 с.
144. Якобсон Р. О. Шифтеры, глагольные категории и русский глагол / Р. О. Якобсон // Принципы типологического анализа языков различного строя. – М. : Наука, 1972. – С. 95–113.
145. Ярцева В. Н. Большой Энциклопедический Словарь. Языкознание / В. Н. Ярцева. – М. : Издательство "Советская энциклопедия", 1989. – 683 с.
146. Ademola-Adeoye F. F. Across linguistic Analysis of Finite Raising Constructions / F. F. Ademola-Adeoye. – Режим доступа: <http://www.ajol.info/index.php/lnr/article/view/93035>;
147. Adger D. Three Domains of Finiteness: A Minimalist Perspective / D. Adger // Finiteness: Theoretical and Empirical Foundations. – Oxford : Oxford University Press. – 2007. – P. 23–58. – Режим доступа: www.ling.auf.net/lingBuzz/000296
148. Adger D. Why Phi? / D. Adger, D. Harbour // Phi Theory: Phi Features Across Interfaces and Modules. – Oxford : Oxford University Press. – in press. – Режим доступа : www.ling.auf.net/lingBuzz/000385
149. Alsina A. On the Argument Structure of Causatives / A. Alsina // Linguistic Inquiry 23. – Cambridge : MIT Press, 1992. – P. 517–555.
150. Alsina A The Role of Argument Structure in Grammar/ A. Alsina. – Stanford : CSLI Publications, 1996
151. Bailey D. The Problem of the Alternation of to V/V -ing after «aspectual verbs» / D. Bailey // In J. Chuquet and D. Roulland (eds.), Subordination, Subordinations. – Rennes : Presses Universitaires de Rennesll. – 1992. – P. 185–197.

152. Barron J. LFG and the history of raising verbs / J. Barron // Proceedings of the LFG97 Conference University of California, San Diego. – CSLI Publications, 1997. – P. 1–13.
153. Baugh A. C. A History of the English Language / A. C. Baugh, Th. Cable. – L. : Routledge, Taylor & Francis Group, 2005. – Fifth Edition. – 447 p.
154. Baugh A. C., Cable Th. A History of the English Language / A. C. Baugh, Th. Cable. – L. : Routledge, 1993. – 444 p.
155. Benveniste E. Subjectivity in Language / E. Benveniste // Problems in General Linguistics. – Coral Gables : FL : University of Miami Press. 1971. – P. 223–230.
156. Blake N. F. A History of the English Language / N. F. Blake. – London : Macmillan Press LTD, 1996. – 382 p.
157. Bloch M. Y. A Course in Theoretical English Grammar / M. Y. Bloch. – M. : Vysshaya Shkola, 2000. – 178 p.
158. Boas F. Hand book of American Indian Languages. Part. I. / F. Boas. – Washington, 1991.
159. Bradley H. A Middle-English Dictionary. – Oxford University Press, 1974. – 707 p.
160. Bresnan J. Theory of Complementation in English Syntax / J. Bresnan // MIT Ph.D. Dissertation, 1972. – 321 p.
161. Bybee J. L. Morphology : A Study of the Relation between Meaning and Form / J. L. Bybee. – Amsterdam : Benjamins, 1985. – 235 p.
162. Callaway M. The Infinitive in Anglo-Saxon / M. Callaway. – Washington : Carnegie Institution, 1913. – 352 p.
163. Callies M. Raising Constructions and Information Packaging. A Learner-Corpus-Based Investigation - [Электронный ресурс] / Marcus Callies – Режим доступа:<http://www.staff.uni-mainz.de/mcallies/talks/raising.pecs.pdf>

164. Chen G. The Degrammaticalization Of Adresse-Satisfaction Conditionals In Early Modern English / G. Chen // *Advances In English Historical Linguistics*. – Berlin : Mouton De Gruyter, 1998. – P. 23–32.
165. Chomsky N. The Minimalist Program / N. Chomsky. – Cambridge, London. : The MIT Press, 1995. – 420 p.
166. Chomsky N. Minimalist Inquiries : the Framework / N. Chomsky // *Step by Step*. – Cambridge, Mass. : MIT Press, 2000. – P. 89–155.
167. Chomsky N. Syntactic Structures / N. Chomsky. – Berlin. : Mouton de Gruyter, 2002. – 117 p.
168. Chomsky N. Filters and Control / N. Chomsky N., Lasnik H. – *Linguistic Inquiry* (8), 1977. – P. 425–504.
169. Chomsky N., Lasnik H. Principles and parameters Theory / N. Chomsky, H. Lasnik // in J. Jacobs, A. van Stechow, W. Sternefeld and T. Vennemann (eds) *An International Handbook of Contemporary Research*. – Walter de Gruyter: Berlin, 1993. – 420 p.
170. Chomsky N. Knowledge of Language: its Nature, Origin and Use / N. Chomsky. – Praeger : New York, 1986.
171. Chomsky N. Lectures on Government and Binding. The Piza Lectures / Noam Chomsky. – [7th ed.]. – Berlin, N. Y. : Mouton de Gruyter, 1981. – 371 p.
172. Clark R., Roberts I. A Computational Approach to Language Learnability and Language Change / R. Clark, Roberts I // *Linguistic Inquiry* 24, 1993.
173. Clausner T. C., Croft W. Domains and image schemas / T. C. Clausner, W. Croft // *Cognitive Linguistics*. – 1999. – No 10-1. – P. 1–31.
174. Collins C. English Grammar : под общей научной редакцией М. Я. Блоха. – Москва : Аст, Астрель, 2006. – 532 с.
175. Cornilescu A. Complementation in English. A Minimalist Approach. – [Электронный ресурс] / A. Cornilescu – Режим доступа: www.ebooks.unibuc.ro/filologie/cornilescu

176. Comrie B., Matthews S. Prolegomena to a typology of tough movement / B. Comrie, S. Matthews // *Studies in Typology and Diachrony: Papers Presented to Joseph H. Greenberg on His 75th Birthday*. – Amsterdam. : Benjamins, 1990. – P. 43–58.
177. Comrie B. Conditionals: A Typology / B. Comrie // *On Conditionals*. – Cambridge : Cambridge University Press, 1986. – P. 77–99.
178. Crystal D. *The English Language* / D. Crystal. – Cambridge. : Cambridge University Press, 1995. – 489 p.
179. Curme G. O. *A Grammar of the English Language* / George O. Curme. – Boston : D.C. Heath and Company, 1935. – Vol. II. Morphology. – 370 p.
180. De Haan F. Evidentially and epistemic modality: setting boundaries / F. De Haan // *Southwest journal of linguistics*. – 1999. – Vol. 18. – p. 83 – 101.
181. De Haan F. The cognitive basis of visual evidentially / F. De Haan // A. Cienki, B. J. Luka (eds.). *Conceptual and discourse factors in linguistic structure*. – Stranford. : CSLI Publications, 2001. – P. 91-106.
182. De Haan F. Raising as grammaticalization: the case of Germanic seem-verbs / Ferdinand de Haan. – *Rivista di Linguistica*, 2007. – Vol. 19.1. – P. 129-150.
183. Denison D. *English Historical Syntax* / D. Denison. – London, New York. : Longman, 1993. – 530 p.
184. Denison D. *Gradience and Linguistic Change* / D. Denison // *Historical Linguistics 1999 : Selected Papers from the 14th International Conference on Historical Linguistics*. – Amsterdam and Philadelphia : John Benjamins, 1999. – P. 119–144.
185. Dirk Noel. *Believe-type Matrix Verbs and their Complements: Corpus-based Investigations of their Functions in Discourse*: monograph / Noel Dirk. – Ghent, Belgium : Ghent University. Faculty of Arts and Philosophyplace, 2002. – 189 p.

186. Eckman, F. On the explanation of some typological facts about raising / F. Eckman // *Current Themes in Linguistics*. – New York : Halsted Press, 1977. – P. 195–214.
187. Eitler T. Audience rules: interspeaker accommodation and intraspeaker syntactic variation in Late Middle English / T. Eitler // *Medieval English and its Heritage: Structure, Meaning and Mechanisms of Change*. – Frankfurt : Peter Lang, 2006. – Vol. 16. – P. 221–236.
188. Fisher O. Formal Evidence in Grammaticalization Research / O. Fisher // *On Problem Areas in Grammaticalization: Lehmann's Parameters and the Issue of Scope*. – Amsterdam : John Benjamins Publishing Co, 2010. – P. 17 – 43.
189. Fisher O. Pathways of Change. Grammaticalization in English / O. Fisher, A. Rosenbach, D. Stein. – Amsterdam : John Benjamins Publishing Co, 2000. – 391 p.
190. Fischer O. The Syntax of Middle English / O. Fischer // in Blake N. (ed) *The Cambridge History of the English Language*. – CUP, 1992.
191. Fischer O. Verbal Complementation in Early Middle English: How do Infinitives Fit in? / O. Fischer // In D. Britton (ed.) *English Historical Linguistics*. – Amsterdam : Benjamins, 1996. – P. 247–270.
192. Fisher O. C., van der Leek F. The Demise of the Old English Impersonal Construction / O. Fisher, F. van der Leek // *Journal of Linguistics*. – 1983. – №19. – P. 337–368.
193. Fischer O. The Rise of the For NP toV Construction: An Explanation / O. Fischer // In Nixon G., Honey J. (eds.) *An Historic Tongue: Studies in English Linguistics in Memory of Barbara Strang*. – London : Routledge, 1988. – P. 67–88.
194. Fischer O. The Syntax of Early English / O. Fischer, A. van Kemenade, W. Koopman, W. van der Werff. – Cambridge University Press, 2004. – 341 p.

195. Frawley W. *Linguistic Semantics* / W. Frawley. – Hillsday, NJ : Lawrence Erlbaum, 1992. – 544 p.
196. Freidin R. *Foundations of Generative Syntax* / R. Freidin. – Cambridge, London : MIT Press. – 1992. – 359 p.
197. Fries Ch. C. *The Grammatical Structure of Present Day American English with Especial Reference to Social Differences or Class Dialects* / Fries Ch. C. – N.Y., L. : D. Appleton–Center Company, 1940. – 314 p.
198. George A. Miller, Philip N. Johnson-Laird *Language and Perception* / A. Miller George, N. Johnson-Laird Philip. – Cambridge : Cambridge University Press, 1976.
199. Givon T. *Evidentiality and epistemic space* / Givon T. // *Studies in language*. – Amsterdam, 1982. – Vol. 4. – №1. – P. 29–50.
200. Greenbaum S. *A Student's Grammar of the English Language* / S. Greenbaum, R. Quirk. – L. : Harlow : Longman, 1991. – 490 p.
201. Haegemann L. *Elements of Grammar. Handbook of Generative Syntax* / L. Haegemann. – the Netherlands: Kluwer Academic Publishers. – 1997. – 349 p.
202. Haegeman L. *English Grammar: A Generative Perspective* / L. Haegeman, J. E. Guéron. – Oxford : Blackwell Publishers, 1999. – 672 p.
203. Haegemann L. *Introduction to Government & Binding Theory* / L. Haegemann. – Cambridge (Mass.) : Basil Blackwell, 1991. – 618 p.
204. Harris C. *Historical Syntax in Cross-linguistic Perspective* / C. Harris, L. Cambell. – Cambridge : Cambridge University Press, 1995. – 488 p.
205. Harris Z. *From Morpheme to Utterance* / Z. Harris // *Language*, 1947. – Vol. 22. – P. 161–183.
206. Holmer A. *On Complements of Unaccusatives and the Argument Structure of Motion Verbs* / A. Holmer // *Working Papers*. – London : London University, Dept. of Linguistics, 1999. – № 47. – P. 107–121.
207. Hopper P. J., Traugott E. C. *Grammaticalization* / P. J Hopper, E. C. Traugott. – Cambridge, 1993.

208. Jack G. The Infinitive in early Middle English / Jack G. –
Neuphilologische Mitteilungen, 1992. – P. 311-341.
209. Jackendoff R. "Construction after construction" and its theoretical
challenges / R. Jackendoff // Language. – Stanford, CA : CSLI Publications,
2008. – T.84. – №1. – P. 8–28.
210. Jespersen O. A Modern English Grammar on Historical Principles /
O. Jespersen. – L. : George Allen & Unwin LTD, 1954. – 528 p.
211. Jonas D. Clause Structure, Expletives and Verb Movement / D. Jonas //
Minimal Ideas. Syntactic Studies in Minimalist Framework. – Amsterdam :
John Benjamins, 1996. – P. 167–188.
212. Kageyama T. Relational Grammar and the History of Subject Raising /
T. Kageyama. – 1975. – Glossa, 9. – P. 165-181
213. Kayne R. The Antisymmetry of Syntax / R. Kayne. – Cambridge, Mass. :
MIT Press, 1994. – 199 p.
214. Kemenade Ans van, Los B. The Handbook of the History of English /
Ans van Kemenade, B. Los. – Blackwell Publishing Ltd, 2006. — 663 p.
215. Kemenade Ans van, Westergaard M. Syntax and information structure:
verb second variation in Middle English / Ans van Kemenade,
M. Westergaard // Information Structure and Syntactic Change in the History
of English (Oxford Studies in the History of English 2). – New York : Oxford
University Press, 2012. – P. 87–118.
216. Kibort A. Mapping out a Construction Inventory with (Lexical) Mapping
Theory / A. Kibort // In Miriam Butt & Tracy Holloway King (eds.),
Proceedings of the LFG14 Conference. – Stanford, CA : CSLI Publications,
2014.
217. Kiparsky P. Fact / P. Kiparsky, C. Kiparsky. – Linguistics Club, Indiana
University, 1968. – 22 p.
218. Kohonen V. On the development of English word order in religious prose
around 1000 and 1200 A.D. : a quantitative study of word order in context /

- V. Kohonen. – Abo : Research Institute of the Abo Akademi Foundation, 1978.
219. Koster J., May R. On the Constituency of Infinitives / J. Koster, R. May. – *Language* 58, 1982. – P. 116–143.
220. Kratzer A. Modality / Angelika Kratzer // *Semantics: An International Handbook of Contemporary Research* / Ed. by A. von Stechow and D. Wunderlich. – B. : Walter de Gruyter, 1991. – P. 639 – 650.
221. Krickau C. Der Accusativ mit dem Infinitiv in der Englischen Sprache, besonders im Zeitalter der Elisabeth: Ph.D. dissertation/ C. Krickau. – Göttingen: University of Göttingen, 1877.
222. Kroch A., Taylor A. Verb Movement in Old and Middle English: Dialect variation and language contact / A. Kroch, A. Taylor // *Parameters of Morphosyntactic Change*. – Cambridge : Cambridge University Press, 1997. – P. 297–325.
223. Lakoff, G. *Metaphors We Live by*. / G. Lakoff. – Chicago: The University of Chicago Press, 1980. – 242 p.
224. Langacker R.W. *Cognitive Grammar. A Basic Introduction* / R.W. Langacker. – Oxford University Press, 2008. – 573 p.
225. Langacker R. W. Raising and Transparency / R. W. Langacker. – *Language*, 1995. – Vol. 71. – P. 1-62.
226. Lass R. *Old English. A Historical Companion* / R. Lass. – Cambridge : Cambridge University Press. – 1995. – 300 p.
227. Lass R. *Historical Linguistics and Language Change* / R. Lass. – Cambridge : Cambridge University Press. – 1997. – 423 p.
228. Leech G. *A Communicative Grammar of English*. / G. Leech, J. Svartvic – L., N. Y. : Longman, 1994. – 423 p.
229. Lehmann Ch. *Thoughts on Grammaticalization* / Ch. Lehmann. – Erfurt: Institut für Sprachwissenschaft der Universität, 2002. – 171 p.
230. Lightfoot D. W. *Principles of Diachronic Syntax* / D. W. Lightfoot. – Cambridge : Cambridge University Press, 1979. – 429 p.

231. Lightfoot D. W. How to set Parameters: Arguments from Language / D. W. Lightfoot. – Bradford Books, MIT Press, Cambridge: Mass, 1991.
232. Los B. The Rise of the to-Infinitive / B. Los. – Amsterdam : Free University of Amsterdam, 1997.
233. Longman Dictionary of Contemporary English – Pearson, 2003. – 1949 p.
234. Lyons J. Deixis as a Source of Reference / J. Lyons // Formal Semantics of Natural Language. – London : Cambridge University Press, 1975. – 450 p.
235. Lyons J. Semantics / J. Lyons. – Cambridge : Cambridge University Press, 1977. – Vol. 2. – 893 p.
236. McCawley N. A. From OE/ME “Impersonal” to “Personal” Constructions: What is “Subjectless”? / N. A. McCawley // Papers from the Parasessions on Diachronic Syntax / Ed. B. Steever. – Chicago : Chicago Linguistic Society, 1976. – P. 192–204.
237. Meyer Ch. F. Grammatical relations in English / Ch. F. Meyer // The Verb in Contemporary English. Theory and Description. – Cambridge : Cambridge Univ. Press, 1995. – P. 27–39.
238. Myers L.M. The Roots of Modern English / L. M. Myers. – Boston, Toronto. : Little, Brown & Company, 1966. – 323p. : P. 121.
239. Neeleman A., Szendroi K. Radical Pro-Drop and the Morphology of Pronouns / A. Neeleman, K. Szendroi // Linguistic Inquiry. – 2006. – P. 671–714.
240. Nuyts J., Dendale P. Bibliographie selective de 'Tevidentialite' / J. Nuyts, P. Dendale // Langue francaise. Mai, 1994. – № 102. – p. 121–125.
241. Newson M. Basic English Syntax with Exercises / M. Newson, M. Hordos, D. Pap. – Budapest, 2006. – 463 p.
242. Osawa F. Missing Arguments in Earlier English Clause Structures / F. Osawa // UCL Working Papers in Linguistics. – 1996. – № 8. – P. 1-22.
243. Palmer F. R. Mood and Modality / F. R. Palmer. – Cambridge : Cambridge University Press, 1986. – 243 p.

244. Penzl H. Periodization in Language History: Early Modern English and Other Periods / H. Penzl // Studies in Early Modern English / ed. by D. Kostovsky. – Berlin, New York : Mouton de Gruyter. – 1994. – 507 p.
245. Pollard C. Head-driven Phrase Structure Grammar / C. Pollard, I. A. Sag // University of Chicago Press. – Chicago, 1994. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ai.ato.ms/MITECS/Entry/green.html>
246. Pollock J-Y. Verb Movement. Universal Grammar and the Structure of IP / J-Y. Pollock. – Linguistic Inquiry 20, 1989. – P. 365–424.
247. Postal Paul M. On Raising : One rule of English grammar and its theoretical implications / Paul M. Postal. – Cambridge, MA : MIT Press, 1974. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.jstor.org/discover/10.2307/413179?uid=2129&uid=2&uid=70&uid=4&sid=21103782423851>
248. Poutsma H. A Grammar of Late Modern English / H. Poutsma // Part II : The Sentence Section 1 : The Elements of the Sentence. – Groningen : Nordhoff, 1914. – 812 p.
249. Prince E. Topicalization, Focus-Movement and Yiddish-Movement / E. Prince // Proceedings of the Sixth Annual Meeting of Berkeley Linguistics Society, 1981. – Vol. 7. – P. 249–264.
250. Quirk R. A Comprehensive Grammar of the English Language / R. Quirk, S. Greenbaum, G. Leech, J. Svartvik – L., N. Y. : Longman, 1985. – 1779 p.
251. Radford A. English Syntax. An Introduction / A. Radford. – Cambridge : Cambridge University Press, 2004. – 384 p.
252. Radford A. Linguistic. An introduction / Andrew Radford, Martin Atkinson, David Britain, Harald Clahsen and Andrew Spencer. – New York : Cambridge University Press, 2009. – 433 p.
253. Radford A. An Introduction to English Sentence Structure / Andrew Radford. – New York : Cambridge University Press, 2009. – 445 p.
254. Radford A. Analysing English Sentences. A Minimalist Approach / Andrew Radford . – New York : Cambridge University Press, 2009. – 526 p.

255. Radford A. Syntactic theory and the Structure of English / A. Radford. – Cambridge : Cambridge University Press, 1997. – 558 p.
256. Radford A. Transformational Grammar / A. Radford. – Cambridge : Cambridge University Press, 1988. – 625 p.
257. Rickard Ramhøj On Clausal Subjects and Extraposition in the History of English, Doctoral dissertation in English / Ramhøj Rickard. – University of Gothenburg, April 15, 2016.
258. Rescher N. Conditionals / Nicholas Rescher. – Cambridge, Massachusetts : The MIT Press, 2007. – 246 p.
259. Rissanen M. Syntax / Matti Rissanen // The Cambridge History of the English Language. – Cambridge : Cambridge University Press, 1999. – Vol. III. –P. 187–331.
260. Rizzi L. Null Objects in Italian and the Theory of PRO / L. Rizzi // Linguistic Inquiry. – 1986. – №17. – P. 501–557.
261. Roberts I. Diachronic Syntax/ Ian Roberts. – New York : Oxford University Press, 2007. – 508 p.
262. Roberts P. Understanding English / P. Roberts. – N. Y., Evanston and L. : Harper and Row Publ., 1958. – 508 p.
263. Rosenbaum P. The Grammar of English Predicate Complement Constructions / P. Rosenbaum – MIT Press, Cambridge, 1967. – 230 p.
264. Schlauch M. The English Language in Modern Times (since 1400) / M. Schlauch. – L. : Oxford Univ. Press, 1964. – 316 p.
265. Searle, J.R. Mind, Language and Society. Philosophy in the Real World Text. / J.R. Searle. – N.Y. : Basic Books, 1999. – 175 p.
266. Shubin E. English Grammar. / E. Shubin, V. Sittel – M. : «Просвещение», 1975. – 257 с.
267. Stockwell R. P. Foundations of Syntactic Theory / R. P. Stockwell. – New Jersey : Prentice-Hall, INC., 1977. – 217 p.
268. Stockwell R. P. On the History of the Verb-Second Rule in English / R. P. Stockwell // Topics in English Linguistics. Studies and Monographs 23.

- Historical English Syntax / ed. by D. Kastovsky. – Berlin, New York : Mouton de Gruyter. – 1984. – P. 575–592.
269. Stowell T. Origins of phrase Structure / T. Stowell // PhD Dissertation : MIT, 1981.
270. Strang B. A History of English / B. Strang. – L. : Methuen & Co. LTD., 1970. – 453 p.
271. Swan M. Practical English Usage. / M. Swan – Oxford : Oxford University Press, 1996. – 645 p.
272. Sweetser E. From Etymology to Pragmatics / E. Sweetser. – Cambridge : Cambridge University Press, 1990.
273. The Cambridge History of the English Language. Volume 2. 1066-1476 / Edited by N. Blake. General editor Richard M. Hogg. – Cambridge : Cambridge University Press, 2002. – 676 p.
274. Traugott E. C. Complex sentences / E. C. Traugott // The Cambridge History of the English Language. – Cambridge : Cambridge University Press, 1996. – Vol. I. – P. 219–280.
275. Traugott E. C. The role of the development of discourse markers in a theory of grammaticalization / E. C. Traugott. – Manchester, 1995.
276. Traugott E. C. Revisiting Subjeticification and Intersubjeticification / E. C. Traugott. – Berlin : De Gruyter Mouton, 2010. – P. 29-70.
277. Traugott E. C. The Syntax of Old English / E. C. Traugott // in R. Hogg (ed) The Cambridge History of the English Language. – Cambridge University Press, 1992.
278. Tripp R. The Psychology of Impersonal Constructions / R. Tripp // Glossa. – 1978. – № 12. – P. 177–187.
279. Visser F. Th. An Historical Syntax of the English Language / Frederic Theodor Visser. – Leiden : E. J. Brill, 1973. – Vol. IV, Part 2. – P. 111–271.
280. Whitehall H. Structural Essentials of English / H. Whitehall. – N.Y., Burlingame : Harcourt, Brace and World Inc., 1965. – 154 p.

281. Westergaard M. The development of word order in Old and Middle English: The role of information structure and first language acquisition / M. Westergaard // *Diachronica*, 2009. – Vol. 26.1. – P. 65–102.
282. Wright J., Wright E.M. *An Elementary Middle English Grammar* / J. Wright, E.M. Wright. – Oxford : Oxford Univ. Press, 1946. – 226 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Ancrene Wisse [Electronic resource]. – Access Mode : <http://d.lib.rochester.edu/teams/publication/hasenfratz-ancrene-wisse>
2. Avowyng of Arthur [Electronic resource] / [ed. by Thomas Hahn]. – Access Mode : <http://www.lib.rochester.edu/camelot/teams/avowfrm.htm>
3. Beowulf. Verse Indeterminate Saxon – Author Anonymous. – Режим доступу: www.georgetown.edu/departments/medieval/labyrinth/library/oe/texts/b1
4. Breton N. Grimellos Fortunes / N. Breton. – Режим доступу : <https://scholarsbank.uoregon.edu/xmlui/bitstream/handle/1794/3724/breton1.html?sequence=1>
5. Chaucer J. The Canterbury Tales [Electronic resource] / J. Chaucer. – Access Mode : <http://quod.lib.umich.edu/c/cme/CT/1:2.2?rgn=div2;view=fulltext>
6. Chaucer G. Troilus and Criseyde. - [Електронний ресурс] / G. Chaucer – Режим доступу: www.manybooks.net.
7. Chaucer G. Troilus and Criseyde. - [Електронний ресурс] / G. Chaucer – Режим доступу: www.poetryintranslation.com/klineaschaucer.htm
8. Chaucer G. “The Canterbury Tales” Penguin books the UK Croydon – 2005. – 342 p.
9. Cura Pastoralis (Pastoral care) Troyes MS 504. See Christopher D Hamel, A History of Illuminated Manuscript. (Boston : David R. Godine) 1986.

10. Cursor Mundi [Electronic resource]. – Access Mode : <http://quod.lib.umich.edu/cgi/t/text/textidx?c=cme;cc=cme;view=toc;idno=AJT8128.0001.001>
11. Epitath for Donald Oure, Poems Public and private by William Dunbar [Electronic resource]. – Access Mode : <http://www.lib.rochester.edu/camelot/teams/dunfrm2.htm>
12. Good Counsel for Lovers, Poems in the Courtly Tradition by William Dunbar [Electronic resource]. – Access Mode : <http://www.lib.rochester.edu/camelot/teams/dunfrm3.htm>
13. Gosson S. The Schoole of Abuse / S. Gosson. – 1579. – Режим доступа : <http://darkwing.uoregon.edu/~rbear/ren.html>
14. Higden's Polychronicon [Electronic resource]. – Access Mode : <https://archive.org/details/polychroniconra00lumbgoog>
15. Jonson B. Oberon, the Fairy Prince / B. Jonson. – Режим доступа : <https://scholarsbank.uoregon.edu/xmlui/bitstream/handle/1794/3793/jonson3.pdf?sequence=1>
16. Kyng Alisaunder [Electronic resource]. – Access Mode : <http://auchinleck.nls.uk/mss/alisaunder.html>
17. King Horn [Electronic resource]. – Access Mode : <http://d.lib.rochester.edu/teams/text/salisbury-king-horn>
18. Marlowe C. The First Part of Tamburlaine the Great / C. Marlowe. – Режим доступа : <https://scholarsbank.uoregon.edu/xmlui/bitstream/handle/1794/5266/marlowe3.html?sequence=1>
19. Middleton T. A Chaste Maid in Chepside / T. Middleton. – Режим доступа : <http://www.tech.org/~cleary/chast.html>
20. Middleton T. A Trick to Catch the Old One / T. Middleton. – Режим доступа : <http://www.tech.org/~cleary/tcoo.html> first publ. 1608
21. Middleton T. The Puritan or the Widow of Walting Street / T. Middleton. – Режим доступа : <http://www.tech.org/~cleary/purit.html>

22. Milton J. Paradise Lost / J. Milton. – Режим доступа : <https://scholarsbank.uoregon.edu/xmlui/bitstream/handle/1794/767/lost.pdf?sequence=1>
23. Robert of Brune. Story of England [Electronic resource] / Robert of Brune . – Access Mode : https://archive.org/stream/storyengland00offigoog/storyengland00offigoog_djvu.txt
24. Robert of Brunne Handlyng synne 's [Electronic resource] / Access Mode : <http://quod.lib.umich.edu/cgi/t/text/text/idx?c=cme;cc=cme;view=toc;idno=AH2735.0001.001>
25. Robert of Gloucester's Chronicle [Electronic resource] / Access Mode : <http://quod.lib.umich.edu/c/cme/AHB1378.0001.001?rgn=main;view=toc>
26. Shakespeare William Full Collection of Works / W. Shakespeare. – [Электронный ресурс] / W. Shakespeare – Режим доступа: <http://www.twirpx.com/file/305276/>
27. Shakespeare W. A Lover's Complaint / W. Shakespeare // The Sonnets and Narrative Poems. – London : Everyman's Library, 1992. – P. 201–213.
28. Shakespeare W. A Midsummer Night's Dream / W. Shakespeare // Comedies. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. I. – P. 554–662.
29. Shakespeare W. All's Well That Ends Well / W. Shakespeare // Comedies. – London : Everyman's Library, 1994. –Vol. II. – P. 559–670.
30. Shakespeare W. Anthony and Cleopatra / W. Shakespeare // Tragedies. – London : Everyman's Library, 1992. – Vol. II. – P. 352–503.
31. Shakespeare W. As You Like It / W. Shakespeare // Comedies. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. II. – P. 344–451.
32. Shakespeare W. Coriolanus / W. Shakespeare // Tragedies. – London : Everyman's Library, 1992. – Vol. II. – P. 619–768.
33. Shakespeare W. Cymbeline / W. Shakespeare // Romances. – London : Everyman's Library, 1996. – P. 113–255.
34. Shakespeare W. Hamlet / W. Shakespeare // Tragedies. – London : Everyman's Library, 1992. – Vol. I. – P. 1–151.

35. Shakespeare W. Henry IV / W. Shakespeare // Histories. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol.I. – P. 113–357.
36. Shakespeare W. Henry V / W. Shakespeare // Histories. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. II. – P. 363–490.
37. Shakespeare W. Henry VIII / W. Shakespeare // Histories. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. II. – P. 495–620.
38. Shakespeare W. Julius Ceasar / W. Shakespeare // Tragedies. – London : Everyman's Library, 1992. – Vol. II. – P. 247–351.
39. Shakespeare W. King Lear / W. Shakespeare // Tragedies. – London : Everyman's Library, 1992. – Vol. I. – P. 287–439.
40. Shakespeare W. Love's Labor's Lost / W. Shakespeare // Comedies. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. I. – P. 341–453.
41. Shakespeare W. Macbeth / W. Shakespeare // Tragedies. – London : Everyman's Library, 1992. – Vol. I. – P. 439–538.
42. Shakespeare W. Measure for Measure / W. Shakespeare // Comedies. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. II. – P. 672–777.
43. Shakespeare W. Much Ado About Nothing / W. Shakespeare // Comedies. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. II. – P. 237–341.
44. Shakespeare W. Othello / W. Shakespeare // Tragedies. – London : Everyman's Library, 1992. – Vol. I. – P. 153–285.
45. Shakespeare W. Pericle / W. Shakespeare // Romances. – London : Everyman's Library, 1996. – P. 1–111 p.
46. Shakespeare W. Richard II / W. Shakespeare // Histories. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. II. – P. 1–109.
47. Shakespeare W. Romeo and Juliet / W. Shakespeare // Comedies. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. I. – P. 455–551.
48. Shakespeare W. Sonnets / W. Shakespeare // The Sonnets and Narrative Poems. – London : Everyman's Library, 1992. – P. 3–81.
49. Shakespeare W. The Comedy of Errors / W. Shakespeare // Comedies. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. I. – P. 4–104.

50. Shakespeare W. *The Merchant of Venice* / W. Shakespeare // *Comedies*. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. II. – P. 3–123.
51. Shakespeare W. *The Merry Wives of Windsor* / W. Shakespeare // *Comedies*. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. II. – P. 126–235.
52. Shakespeare W. *The Passionate Pilgrim* / W. Shakespeare // *The Sonnets and Narrative Poems*. – London : Everyman's Library, 1992. – P. 213–222.
53. Shakespeare W. *The Phoenix and the Turtle* / W. Shakespeare // *The Sonnets and Narrative Poems*. – London : Everyman's Library, 1992. – P. 197–200.
54. Shakespeare W. *The Rape of Lucrece* / W. Shakespeare // *The Sonnets and Narrative Poems*. – London : Everyman's Library, 1992. – P. 131–196.
55. Shakespeare W. *The Taming of the Shrewd* / W. Shakespeare // *Comedies*. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. I. – P. 106–230.
56. Shakespeare W. *The Tempest* / W. Shakespeare // *Romances*. – London : Everyman's Library, 1996. – P. 375–462.
57. Shakespeare W. *The Two Gentlemen of Verona* / W. Shakespeare // *Comedies*. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. I. – P. 232–339.
58. Shakespeare W. *The Winter's Tale* / W. Shakespeare // *Romances*. – London : Everyman's Library, 1996. – P. 257–373.
59. Shakespeare W. *Timon of Athens* / W. Shakespeare // *Tragedies*. – London : Everyman's Library, 1992. – Vol. II. – P. 505–617.
60. Shakespeare W. *Titus Adronicus* / W. Shakespeare // *Tragedies*. – London : Everyman's Library, 1992. – Vol. II. – P. 1–97.
61. Shakespeare W. *Troilus and Cressida* / W. Shakespeare // *Tragedies*. – London : Everyman's Library, 1992. – Vol. II. – P. 99–245.
62. Shakespeare W. *Twelfth Night* / W. Shakespeare // *Comedies*. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. II. – P. 453–555.
63. Shakespeare W. *Venus and Adonis* / W. Shakespeare // *The Sonnets and Narrative Poems*. – London : Everyman's Library, 1992. – P. 89–129.
64. Shakespeare W. *Henry VI. Part 1* / W. Shakespeare // *Histories*. – London : Everyman's Library, 1994. – Vol. I. – P. 1–371.

65. Shakespeare.W. King John / W. Shakespeare // Histories. – London : Everyman’s Library, 1994. – Vol. I. – P. 523–629.
66. Shakespeare.W. Richard III / W. Shakespeare // Histories. – London : Everyman’s Library, 1994. – Vol. I. –P. 373–521.
67. The Paston Letters [Electronic resource]. – Access Mode : <http://www.luminarium.org/medlit/pastontext.htm>
68. The Proclamation of Henry the Third [Electronic resource]. – Access Mode : <https://archive.org/stream/onlyenglishprocl00ellirich/>
69. The Siege of Jerusalem [Electronic resource]. – Access Mode : <http://d.lib.rochester.edu/teams/publication/livingston-siege-of-jerusalem>
70. The Short Metrical Chronicle [Electronic resource]. – Access Mode : <http://auchinleck.nls.uk/mss/smc.html>
71. The Treasure of Euonymus [Electronic resource]. – Access Mode : <http://quod.lib.umich.edu/e/eebo/A01662.0001.001?view=toc>

Додаток А

СПИСОК НАУКОВИХ ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ
ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Очковська А. П. Структурна будова рейзингових конструкції з підметом в сучасній англійській мові / А. П. Очковська // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир : Вид. ЖДУ ім. Івана Франка, 2014. – № 74. – С. 222–226.
2. Очковська А. П. Дієслово *seem* як структурний елемент рейзингової конструкції з підметом в англійській мові / А. П. Очковська // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. – Кіровоград : Вид. Лисенко В.Ф., 2015. – № 36. – С. 365–370.
3. Очковська А. П. Процес суб'єктивізації рейзингових конструкцій з підметом в історії англійської мови / А. П. Очковська // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". – Острог : Вид. Національного університету "Острозька академія", 2015. – № 53. – С. 204–206.
4. Очковська А. П. Способи вираження підмета в синтаксичних структурах вторинної предикації / А. П. Очковська // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир : Вид. ЖДУ ім. Івана Франка, 2015. – № 2 (80). – С. 275–278.
5. Очковська А. П. The analysis of seem-construction from the standpoint of generative grammar / А. П. Очковська // Studia Philologica (Філологічні студії): зб. наук. праць. – К.: Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2015. – Вип. 5. – С. 49–53.
6. Очковська А. П. Особливості аранжування конститuentів у середньоанглійських рейзингових конструкціях з підметом /

А. П. Очковська // Science and Education in New Dimension. Philology. – Budapest, 2016. – Issue 106. – С. 61–64.

7. Очковська А. П. Структурна перебудова інфінітива у складі рейзингової конструкції протягом давньоанглійського і середньоанглійського періодів / А. П. Очковська // Studia Philologica (Філологічні студії): зб. наук. праць. – К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. – Вип. 7. – С. 44–50.
8. Очковська А. П. Особливості аранжування конститuentів ранньонovoанглійських речень із рейзинговими конструкціями / А. П. Очковська // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – Одеса : Вид. Міжнародного гуманітарного університету, 2017. – № 2 (27). – С. 81–83.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації

9. Очковська А. П. Рейзингові конструкції з підметом в сучасній англійській мові / А. П. Очковська // матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції "Шляхи подолання мовних та комунікативних бар'єрів: методика викладання гуманітарних дисциплін студентами немовних спеціальностей". – К.: Вид. Національного авіаційного університету, 2014. – 427 с.
10. Очковська А. П. Суб'єктні інфінітивні конструкції в історії англійської мови / А. П. Очковська // матеріали Всеукраїнської наукової конференції пам'яті доктора філологічних наук, професора Д. І. Квеселевича (1935–2003), "Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу". – Житомир : Вид. ЖДУ ім. Івана Франка, 2015. – С. 121–123.
11. Очковська А. П. Процес суб'єктивізації рейзингових конструкцій з підметом в історії англійської мови / А. П. Очковська // матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції "Міжкультурна комунікація: Мова – Культура – Особистість". – Острог : Вид.

- Національного університету "Острозька академія", 2015. – № 53. – С. 204–206.
12. Очковська А. П. Процес суб'єктивізації рейзингових конструкцій з підметом в історії англійської мови / А. П. Очковська // матеріали ІХ Міжнародної науково-практичної конференції "Мова і світ: дослідження та викладання". – Кіровоград : Вид. Лисенко В.Ф., 2015. – № 36. – С. 365–370.
13. Очковська А. П. Модус ймовірності як засіб вираження епістемічної модальності / А. П. Очковська // матеріали Всеукраїнської наукової конференції пам'яті доктора філологічних наук, професора Д. І. Квеселевича (1935–2003), "Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу". – Житомир : Вид. ЖДУ ім. Івана Франка, 2016. – С. 71–73.
14. Очковська А. П. Становлення *for-to*-інфінітива в середньоанглійській мові / А. П. Очковська // матеріали всеукраїнського науково-практичного вебінару "Професійна комунікація: мова і культура". – Житомир, 2016.
15. Очковська А. П. Особливості аранжування конститuentів у середньоанглійських рейзингових конструкціях з підметом / А. П. Очковська // матеріали Міжнародної конференції "Urgent Problems of Philology and Linguistics". – Science and Education in New Dimension. Philology. – Budapest, 2016. – Issue 106. – С. 61–64.
16. Очковська А. П. Парадигма рейзингових конструкцій з підметом в ранньоновоанглійській мові / А. П. Очковська // матеріали Всеукраїнської наукової конференції пам'яті доктора філологічних наук, професора Д. І. Квеселевича (1935–2003), "Сучасний стан і перспективи лінгвістичних досліджень та проблеми перекладу". – Житомир : Вид. ЖДУ ім. Івана Франка, 2017. – С. 70–72.